

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ
ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

AİLE VE SOSYAL HİZMETLER
BAKANLIĞI'NIN EVLİLİK ÖNCESİ EĞİTİM
PROGRAMLARININ EVLİLİK UYUMU
AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Büşra ÖKTEN

2502170568

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. Faruk TAŞÇI

İSTANBUL – 2022

ÖZ

AİLE VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI'NIN EVLİLİK ÖNCESİ EĞİTİM PROGRAMLARININ EVLİLİK UYUMU AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

BÜŞRA ÖKTEN

Evlilik öncesi eğitimler, sağlam evlilikler kurulmasına zemin hazırlamaktadırlar. Tüm dünyada evlilik öncesi eğitimler çeşitli şekillerde çiftlerin evliliğe hazırlanmasında kullanılmaktadır. Evlilik öncesi eğitimler içerik, süre, kapsam ve uygulama olarak birbirinden farklılık gösterse de temelde evlilik aşamasındaki bireyleri evlilik kurumuna hazırlamayı, bu kurumun sağlam temellere oturmasını hedef almaktadırlar. Bu çalışmada da Türkiye’de uygulanan evlilik öncesi eğitim programlarının evlilik uyumu üzerine etkisi incelenmektedir.

Nitel araştırma yöntemiyle 28 kişiyle mülakat yapılan çalışmada eğitimi çok yönlü değerlendirebilmek için trigulation yöntemi kullanılarak eğitimi alan, eğitimi veren ve formatör kişilerle görüşülmüştür. Çalışma neticesinde Türkiye’de Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın vermiş olduğu evlilik öncesi eğitimlerin evlilik uyumunu olumlu etkilediği fakat istenilen seviyede olmayıp geliştirilmesi gerektiği sonucu çıkmıştır. Eğitimlerin geliştirilmesi için çeşitli öneriler getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Evlilik, Evlilik Öncesi Eğitim, Evlilik Uyumu, Nişanlılık, Evlilik Eğitimi

ABSTRACT

MINISTRY OF FAMILY AND SOCIAL SERVICES'S EVALUATION OF PRE-MARRIAGE TRAINING PROGRAMS IN TERMS OF MARRIAGE COMPLIANCE

BÜŞRA ÖKTEN

Premarital education helps to build strong marriages. All over the world, premarital education is used in various ways to prepare couples for marriage. Although pre-marriage trainings differ from each other in terms of content, duration, scope and application, they basically aim to prepare individuals at the stage of marriage for the institution of marriage and to establish this institution on solid foundations. In this study, the effect of premarital education programs implemented in Turkey on marital adjustment is examined.

In our study, where 28 people who received the education, lecturer and the formatter were interviewed using the qualitative research method, the trigulation method was used to evaluate the outcome of the education in a multi-dimensional way, As a result of the study, it was concluded that pre-marital education given by the Ministry of Family and Social Services in Turkey had a positive effect on marital adjustment, but it was not at the desired level and needed to be improved. Various suggestions have been made to improve the training.

Keywords: Marriage, Premarital Education, Marriage Adjustment, Engagement, Marriage Education

ÖNSÖZ

Evliliklerin devamlılığının en temel faktörü olan evlilik uyumu, çiftlerin ilişkilerinden memnun olma hali olarak tanımlanırken, bu uyumun sağlanması zaman zaman kendiliğinden meydana gelmekte, zaman zaman ise kişilerin kendilerini geliştirmesi ve konu hakkında eğitim almalarıyla da mümkün olabilmektedir. Evlilik öncesi eğitimler kişilerin öncelikli olarak kendilerini ve eşlerini doğru tanımalarını daha sonra ilişkilerinin güçlü ve zayıf yönlerini keşfetmelerini, kriz yönetimi, hak sorumluluk paylaşımı gibi konuları doğru şekilde öğrenmelerini sağlayarak evliliklerin zarar görmesi muhtemel alanlarını sağlamlaştırmakta ve evliliklerin uzun ömürlü, huzurlu, mutlu devam etmesi için zemin oluşturmaktadırlar. Bu bağlamda evlilik öncesi eğitimler ruhen ve bedenen sağlıklı bireylerin yetişmesini sağlayarak güzel bir toplum inşa edilmesi için büyük önem arz etmektedir. Çalışmada “Türkiye’de uygulanan evlilik öncesi eğitim programlarının evlilik uyumu üzerine etkisi vardır” hipotezi incelenmektedir. Çalışmanın temel soruları şunlardır: Türkiye’de uygulanan evlilik öncesi eğitim programları evlilik uyumunu bugüne kadar ne derecede etkilemiştir? Evlilik öncesi eğitimlerle ilgili bugüne kadar Türkiye’de neler yapılmıştır? Evlilik öncesi eğitimler çiftlerin evlilik uyumuna etki etmekte midir? Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın evlilik öncesi eğitimleri çiftlerin evlilik uyumunu etkilemekte midir? Bu temel problemler üzerinden çalışma inşa edilmiştir.

Nitel araştırma yöntemiyle 28 kişiyle mülakat gerçekleştirilen bu çalışmada, eğitimi çok yönlü değerlendirebilmek için triangulation yöntemi kullanılarak eğitimi alan, eğitimi veren ve formatör kişilerle görüşülmüştür. Çalışmada karşılaşılan en temel zorlukların başında salgın sebebiyle kişilere yüz yüze ulaşmanın zorluğu gelmektedir. Ayrıca mülakat yapılan kişilere ulaşım konusunda resmi izin ve prosedürlerde uzun zaman almıştır. Çalışma neticesinde Türkiye’de Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın vermiş olduğu evlilik öncesi eğitimlerin evlilik uyumunu olumlu etkilediği fakat istenilen seviyede olmayıp, geliştirilmesi gerektiği sonucu ortaya çıkmıştır. Eğitimlerin geliştirilmesi için de öneriler getirilmiştir.

Doktora eğitim sürecinde daima akademik motivasyon sağlayıp destek veren danışmanım Prof. Dr. Faruk TAŞÇI'ya ne kadar teşekkür etsem azdır. Yine tez süresince her türlü desteğini gördüğüm Doç. Dr. Fatih AYSAN ve Doç. Dr. Başak Işıl ALPAR'a gerek düşünsel gerekse de saha çalışmasındaki değerli katkılarından ötürü teşekkür ederim.

Tezin şekillenmesinde yine desteğini esirgemeyen Prof. Dr. Hür Mahmud YÜCER ve Doç. Dr. Hanefi PARLAR hocalarıma teşekkür ederim. Ayrıca tezin hem fikri desteği hem de metodolojik yönlendirmelerinde destek olan kıymetli hocam Prof. Dr. Ayşen GÜRCAN'a teşekkür ederim. Tezin mülakat sürecinde katılımcılara ulaşabilmem için büyük gayret sarf eden Mustafa Cantürk'e ve Betül ALTINSOY'a ayrıca teşekkürlerimi borç bilirim. Ayrıca Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na verdikleri desteklerden dolayı teşekkür ederim.

Doktora sürecimin başından sonuna kadar destek veren, devamlı motivasyonumu artıran arkadaşım Şeyda KARAKAYA'ya, akademik hayatımın her aşamasında maddi manevi desteğini esirgemeyen kıymetli eşim Lokman ÖKTEN'e, her daim destek olan anne ve babalarıma, anlayışlı ve sabırlı halleriyle çocuklarım Mehmet Şamil ÖKTEN ve Şeyma Betül ÖKTEN'e teşekkür ederim.

BÜŞRA ÖKTEN

İSTANBUL, 2022

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZ	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ	iv
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
KISALTMALAR LİSTESİ	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVE: EVLİLİK VE EVLİLİK UYUMU

1.1. Kavramlar	4
1.1.1. Evlilik	4
1.1.2. Evlilik Uyumu	11
1.1.3. Aile	15
1.2. Kuramlar	20
1.2.1. Sistem Kuramı	21
1.2.2. Yapısal Kuram	22
1.2.3. Davranışçı Kuram	23
1.2.4. Bilişsel Davranışçı Kuram	24
1.2.5. Stratejik Kuram	26
1.2.6. Yaşantısal Kuram	27
1.2.7. Destek Odaklı Evlilik Kuramı	29
1.2.8. Gelişimsel Kuram	30
1.2.9. Bowen Aile Sistemleri Kuramı	32
1.2.10. Karşılıklı Bağımlılık Kuramı	33
1.2.11. Yatırım Modeli Kuramı	34
1.2.12. İletişim Kuramı	36

İKİNCİ BÖLÜM

EVLİLİK ÖNCESİ SÜREÇLERDE İLİŞKİ GELİŞTİRME PROGRAMLARI

2.1. Evlilik Öncesi Süreçlerde İlişki Geliştirme Programları	39
2.1.1. Kurama Dayalı Evliliğe Hazırlık Programları	42
2.1.1.1. Gottman'ın Güçlü İlişki Evi Modeline Göre Evlilik Öncesi Psikolojik Destek Programı	42
2.1.1.2. Duygu Odaklı Terapiye Göre Evlilik Öncesi Psikolojik Destek Programı	45
2.1.1.3. İmago İlişki Terapisi (IMAGO Relationship Therapy-IRT)	46
2.1.2. Beceri Temelli Evliliğe Hazırlık Programları	48
2.1.2.1. Minnesota Çift İletişimi Programı	49
2.1.2.2. Evlilik Öncesi Eğitim ve Uygulama Dizisi Programı (Premarital Education and Training Sequence- PETS)	50
2.1.2.3. İlişki Geliştirme Programı (Relationship Enhancement-RE)	51
2.1.2.4. Çift İletişimi Programı (Couple Communication Program-CCP)	54
2.1.2.5. Evliliğinizi Başlamadan Koruyun Programı (Saving Your Marriage Before It Starts-SYMBIS)	55
2.1.2.6. Yakın İlişki Becerilerinin Pratik Uygulaması Programı (Practical Application of Intimate Relationship Skills- PAIRS)	57
2.1.2.7. Önleme ve İlişki Geliştirme Programı (Prevention and Relationships Enhancement Program-PREP)	58
2.1.2.8. Çiftlerin Başa Çıkma Stratejilerini Geliştirme Programı (Couples Coping Enhancement Training-CCET)	61
2.1.3. Envantere Dayalı Programlar	64
2.1.3.1. Evlilik Öncesi Eğitim ve Uygulama Dizisi Programı (Prepare/Enrich Program)	66
2.1.3.2. "Çift iletişimini Anlama ve Kolaylaştırma" Programı (Facilitating Open Couple Communication Understanding and Study-FOCCUS)	67
2.1.3.3. İlişki Değerlendirme Programı (Relationship Evaluation-RELATE)	69
2.2. Evlilik Öncesi Eğitim Programları: Türkiye Örneği	73
2.2.1. Merkezi Hükümetin Eğitim Programları	73
2.2.1.1. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı AEP Evlilik Öncesi Eğitim Programı	73
2.2.1.2. Sağlık Bakanlığı Evlilik Öncesi Danışmanlık Programı	76

2.2.1.3. Milli Eğitim Bakanlığı Evlilik Öncesi Eğitim Programı	77
2.2.1.4. Diyanet İşleri Başkanlığı Evlilik Öncesi Danışmanlık Programı	77
2.2.2. Belediyelerin Evlilik Öncesi Eğitim Programları (İsmek Evlilik Öncesi Eğitim Programı)	78
2.2.3. Yüksek Öğretim Kurumları Evlilik Öncesi Eğitim Programları	79
2.2.4. Özel Danışmanlık Merkezleri Evlilik Öncesi Eğitim Kursları	81
2.2.5. Sivil Toplum Kuruluşlarının Evlilik Öncesi Eğitim Kursları	82

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AİLE VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI'NIN EVLİLİK ÖNCESİ AİLE EĞİTİM PROGRAMINA YÖNELİK ARAŞTIRMA

3.1. Konu ile İlgili Literatür	84
3.2. Araştırma Yöntemi.....	88
3.2.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	88
3.2.2. Araştırmanın Veri Toplama Teknikleri.....	89
3.2.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	93
3.2.4. Araştırmanın Hipotezi ve Problematiği	94
3.2.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	94
3.3. Araştırmanın Bulguları.....	95
3.3.1. Demografik Bulgular	95
3.3.2. Araştırma Bulguları.....	97
3.3.2.1. Eğitimin Maksadı	97
3.3.2.2. Eğitime Katılma Sebebi.....	98
3.3.2.3. Eğitimin Amacı ve Hedefi.....	101
3.3.2.4. Eğitimin İçeriği ve Eğitim Konuları	105
3.3.2.4.1. İletişim.....	107
3.3.2.4.2. Karşı Cinsin Psikolojik Yapısı	111
3.3.2.4.3. Rol ve Sorumluluk Paylaşımı.....	112
3.3.2.4.4. Cinsellik ve Sağlık.....	114
3.3.2.4.5. Aile Hukuku	118
3.3.2.4.6. Çatışma Yönetimi.....	119
3.3.2.5. Eğitimin Formatı.....	120
3.3.2.5.1. Eğitimin Format Dizaynı	120

3.3.2.5.2. Eğitimin Süresi	125
3.3.2.6. Eğitim Katılımcıları	129
3.3.2.6.1. Katılanların Cinsiyeti Algısı.....	129
3.3.2.6.2. Katılımcı Bulabilme	132
3.3.2.7. Eğitimin Evlilik Uyumuna Etkileri.....	137
3.3.2.8. Eğitimin Yaygınlaştırılması.....	145
3.3.2.8.1. Eğitim Zamanının Uygunluğu.....	146
3.3.2.8.2. Eğitimin Kademelendirilmesi.....	151
3.3.2.8.3. Eğitimin Tekrarlanması.....	152
3.3.2.8.4. Eğitimin Sonunda Ödül Verilmesi	154
3.3.2.8.5. Eğitimin Bakanlığın Hizmetlerinden Yararlananlara Verilmesi.....	156
3.3.2.8.6. Eğitimin Zorunlu Tutulması.....	157
3.3.2.8.7. Eğitimin Güncel Hayata Dâhil Edilmesi	159
3.3.2.8.8. Eğitimin Belediyelerin Nikah İşlemleri Sırasında Şart Koşulması	161
3.3.2.8.9. Eğitimin Televizyon ve İnternete Aktarılması	163
SONUÇ.....	168
KAYNAKÇA	181
ÖZ GEÇMİŞ.....	215

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1.1: Aile Yaşam Döngüsü Evreleri	31
Tablo 3.1: Mülakat Yapılan Kişiler	92
Tablo 3.2: Mülakat Yapılan Kişilerin Cinsiyeti	95
Tablo 3.3: Mülakatçıların Medeni Hal Durumu	96
Tablo 3.4: Mülakatçıların Meslek Durumu.....	96
Tablo 3.5: Mülakatçıların Öğrenim Durumu	97
Tablo 3.6: Mülakatçıların Eğitim Aldıkları Yıl	97
Tablo 3.7: Mülakatçıların Eğitim İçeriği	106

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1: Yatırım Modelinde Bağlanım Süreçleri.....	35
Şekil 3.1: Araştırmanın Özneleri.....	91

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AEP	: Aile Eğitim Programı
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi
AKDEM	: Aile ve Kadın Destek Merkezi
CYBE	: Cinsel Yolla Bulaşan Enfeksiyonlar
CCET	: Çiftlerin Başa Çıkma Stratejilerini Geliştirme
CCP	: Çift İletişimi
EÖEP	: Evlilik Öncesi Eğitim Programı
FOCCUS	: Çift iletişimini Anlama ve Kolaylaştırma
KCPY	: Karşı Cins Psikolojik Yapısı
KYK	: Kredi Yurtlar Kurumu
MaxQDA	: Mülakat Değerlendirme Programı
M.Ö	: Millattan Önce
SYMBIS	: Evliliğe Başlamadan Önce Koruma Programı
PAIRS	: Yakın İlişki Becerilerinin Pratik Uygulaması Programı
PETS	: Evlilik Öncesi Eğitim Ve Uygulama Dizisi
PR	: Public Relation
PREP	: İlişki Geliştirme ve Önleme Programı
RE	: İlişki Geliştirme Programı
RELATE	: İlişki Değerlendirme

RTÜK	: Radyo Televizyon Üst Kurumu
SHM	: Sosyal Hizmet Merkezi
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
SYMBIS	: Evliliğinizi Başlamadan Koruyun Programı
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TESSEP	: Tesettür Seferberliği Platformu
TDV KAGEM	: Türkiye Diyanet Vakfı Kadın Aile ve Gençlik Merkezi
TSM	: Toplum Sağlığı Merkezi
TSK	: Türk Silahlı Kuvvetleri
TÜGVA	: Türkiye Gençlik Vakfı
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurumu
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AEP	: Aile Eğitim Programı
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi
AKDEM	: Aile ve Kadın Destek Merkezi
CYBE	: Cinsel Yolla Bulaşan Enfeksiyonlar
CCET	: Çiftlerin Başa Çıkma Stratejilerini Geliştirme
CCP	: Çift İletişimi
EÖEP	: Evlilik Öncesi Eğitim Programı
FOCCUS	: Çift iletişimini Anlama ve Kolaylaştırma

KCPY	: Karşı Cins Psikolojik Yapısı
KYK	: Kredi Yurtlar Kurumu
MaxQDA	: Mülakat Değerlendirme Programı
M.Ö	: Millattan Önce
SYMBIS	: Evliliğe Başlamadan Önce Koruma Programı
PAIRS	: Yakın İlişki Becerilerinin Pratik Uygulaması Programı
PETS	: Evlilik Öncesi Eğitim Ve Uygulama Dizisi
PR	: Public Relation
PREP	: İlişki Geliştirme ve Önleme Programı
RE	: İlişki Geliştirme Programı
RELATE	: İlişki Değerlendirme
RTÜK	: Radyo Televizyon Üst Kurumu
SHM	: Sosyal Hizmet Merkezi
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
SYMBIS	: Evliliğinizi Başlamadan Koruyun Programı
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TESSEP	: Tesettür Seferberliği Platformu
TDV KAGEM	: Türkiye Diyanet Vakfı Kadın Aile ve Gençlik Merkezi
TSM	: Toplum Sağlığı Merkezi
TSK	: Türk Silahlı Kuvvetleri
TÜGVA	: Türkiye Gençlik Vakfı

TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu

YÖK : Yüksek Öğretim Kurumu

GİRİŞ

Evlilik uyumu, evlilik eğitimleri, evlilik öncesi eğitimler, evlilikte iletişim yeteneklerinin geliştirilmesi, çift iletişimi ve aile eğitim programları gibi birçok kavram odağında çok sayıda akademik çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalar yoğun olarak araştırmacıların kendi ürettikleri evlilik eğitimlerinin katılımcılar üzerinde etkisinin test edilmesi, muhtelif eğitimlerin çiftlerin iletişimlerine olan etkileri, evlilik uyumunu etkileyen çeşitli etmenler gibi başlıklar altında toplanmaktadır. Bu çalışmaların içerisinde evlilik öncesi eğitimlerin evlilik uyumuna etkisi oldukça önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye’de artan boşanma oranları göz önünde bulundurulduğunda evlilik uyumunun sürekliliği büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda evlilik birliğine dair memnuniyet biçiminde tanımlanan evlilik uyumunun sürekli ve pozitif olması daima hedeflenen ve sürdürülmek istenen bir durumdur. Bu uyumu yakalayan çiftlerin evlilikleri uzun soluklu ve sağlıklı şekilde devam etmektedir. Evliliklerin sağlıklı devamlılığı için bu kavramın merkezinde çalışmalar yapılması ve bu çalışmaların uygulamaya konması faydalı olacaktır.

Yapılan araştırmalar¹ göstermektedir ki evlilik uyumu odağında evlilik birliğinin devamı bu müessesenin kuruluşu aşamasında evliliğe ve ilişkilere dair iyi bir donanımına sahip olmakla da alakalıdır. Bireyler bu donanımı kimi zaman karakterlerinden ya da ailelerinden alabilmektedir. Fakat bu şekilde yeterli ve doğru bilgi donanımı sağlanamadığında evlilik öncesi eğitimler eksikliği telafi edebilmektedir. Evlilik öncesi eğitimler evlilik süresince bireylerin daha iyi iletişim sağlamasını, daha iyi aile içi ilişkiler kurmalarını, doğru çatışma ve kriz yönetimini, etkin rol ve sorumluluk paylaşımını, sağlıklı bir cinsel hayat yaşamayı desteklemektedir.

---

¹ Stanley, S.M., Amato, P.R., Johnson, C.A. ve Markman, H.J., Premarital Education, Marital Quality And Marital Stability: Findings From a Large, Random Household Survey, **Journal of Family Psychology**, 20/1, 2006, s. 117-126.

Bu çerçevede evlilik öncesi eğitimlerin evlilik uyumunu ve evlilik birliğini arttırdığını varsaydığımız çalışmada, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın evlilik öncesi eğitim programları evlilik uyumu açısından değerlendirilmektedir. Evlilik öncesi eğitimler Türkiye'de sivil toplum kuruluşları (STK'lar), belediyeler, özel danışmanlıklar ile Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı sosyal hizmet merkezleri tarafından verilmektedir. Çalışmada yurt içi ve yurt dışı diğer evlilik öncesi eğitimlere de yer verilmekle birlikte asıl odak, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın "Aile Eğitim Programı" başlığında verilen evlilik öncesi eğitim modülünün uyguladığı eğitimidir.

Çalışmada Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından verilen evlilik öncesi hazırlık eğitimlerini almış "katılımcı", eğitimleri vermiş "eğitmen" ve eğitimleri hazırlayan "formatörler" olmak üzere toplam 28 kişiyle mülakat yapılmıştır. Bu bağlamda hem eğitimi alan hem eğitimi veren hem de eğitimi hazırlayan formatörler gözünden eğitimi çok yönlü değerlendirebilmek için triangulation yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada eğitimlerle ilgili en güncel ve sağlıklı bilgilere ulaşabilmek için konuya en hakim ve hali hazırda eğitimleri sürdüren yetkili kişilere ulaşılmıştır. Nitekim mülakat yapılan formatörler bu eğitimlerin ilk kuruluşunda dahi bulunmuş daire başkanları, akademisyenler ve güncel bölge sorumluları gibi bu alanın ulaşılabilir en yetkili ve bilgili kişileridir.

Çalışmanın ilk bölümünde evlilik, evlilik uyumu ve aile kavramları ilgili kuramlar çerçevesinde literatür taranarak anlatılmaktadır. İkinci bölümde dünyadaki evlilik, evlilik öncesi eğitim ve ilişki geliştirme eğitimlerine değinilmiştir. Yine aynı bölümde Türkiye'de çeşitli şekillerde ve kurumlarda yapılan evlilik öncesi eğitimlere yer verilmiştir. Çalışmanın araştırma kısmı olan son bölümde ise mülakat ile ilgili bulgular, değerlendirmeler ve öneriler yer almaktadır.

Çalışma, evlilik öncesi eğitimleri genel bir toparlama, konuyla ilgili yapılan tüm çalışmaları görme, ardından çalışmayı devlet eliyle yapan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nda yapılmış olan eğitimleri değerlendirme, buradan yola

ıkarak nelerin yapılabilirliğı konusunda önerilerde bulunma açısından alana önemli katkılar sağlamaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVE:

EVLİLİK VE EVLİLİK UYUMU

Bir tez çalışmasında olmazsa olmaz temel zemin olan kavram ve teori bulunmaktadır. Bu nedenle tezin birinci bölümünde konunun kavramsal ve teorik yönüne yer verilmektedir.

1.1. Kavramlar

Konu ile ilgili kavramlar “evlilik”, “evlilik uyumu” ve “aile” olmak üzere ele alınmaktadır.

1.1.1. Evlilik

Aile olmanın birinci şartı evlilik olduğundan kavramlarda öncelik “evlilik” olmaktadır. Toplumun en küçük yapıtaşı olan ailenin kurulmasının temeli olarak tanımlanan evlilik; en basit tanımıyla sosyal, dini ve siyasi anlamda aynı haklara sahip kadın ve erkek arasında yapılan bir sözleşmedir.² Kişinin içinde bulunduğu toplumda çok yönlü gerek kültür gerek zihniyet gerekte dini ve ekonomik yapılarla birlikte değerlendirilmesi gereken evlilik, kişilerin hem sosyal hem de hukuki açıdan içinde yaşadıkları topluma özel, normlara uygun şekilde karşılıklı sorumluluklar üstlenerek hayatlarını birleştirmeleri ve aile kurup bir arada yaşamaya başlamalarıdır.³ Evlilik kavramı çok yönlü olarak değerlendirildiğinde tarihsel, toplumsal, sosyal, hukuk, kültürel farklılık ve bireysel yönleri olan çok katmanlı bir olgu olarak görülmektedir. Evliliği *tarihsel* bağlamda incelediğimizde, 4000 yıllık bir geçmişe sahip olan evlilik kurumu tarihi belgelere göre ilk olarak Mısır’da M.Ö.

² Kadriye Pehlivan, "Psikiyatrik Kadın Hastalarda Evlilik ve Ebeveyn Olma: Bir Gözden Geçirme", **Düşünen Adam Dergisi**, 19/3, 2006, s. 143–154.

³ A. Muhsin Yılmazçoban, "Evlilik Öncesi İlişki Sürecinde Görücü Usulü ve Flört", **Ailede Sevgi Eğitimi**, ed. Süleyman Doğan, İstanbul, Selis Kitaplar, 2009, s. 123.

2000 yıllarında başlamıştır. Toplum düzenini, kültür ve geleneklerin sürekliliğini, yeni nesillerin bakım ve eğitimini sağlamakla görevli bir kurum olarak varlığını sürdüren evlilik otorite olan devlet tarafından da onaylanmıştır.⁴ Bu kadar eski bir tarihe sahip olan evlilik kurumu, zamanla toplumların düzenini oluşturan sistemli bir yapıdır. Nitekim evliliğin yasal anlamda eski çağlardan günümüze kadar korunan bir yapı olduğunun en büyük kanıtı olan Babil’de *Hammurabi*’nin çıkardığı 252 maddelik yasanın 64 maddesi aile ve evlilik ilişkilerini içermektedir.⁵ Ayrıca doğada kendiliğinden oluşan bir kurum olmayıp, insanlar tarafından oluşturulan evlilik kurumu; toplum düzenini, gelenek ve kültürlerini devam ettiren ve gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama özelliği sebebiyle devlet ve dinler tarafından da kabul görmektedir. Fakat evlilik kurumu da insanlar tarafından oluşturulan her yapı gibi zamanla değişime uğramış ve uğramaya devam etmektedir.⁶ Nitekim ailenin kurulmasında ilk evreyi oluşturan, eşler arasındaki ilişki biçimi olarak ifade edilen evlilik, özellikle sanayileşme ve endüstrileşme olgusuyla değişime uğramıştır. Bu değişim ise topluma uyum sağlamak açısından evliliğin yapısının anlaşılmasını ve iyi bir şekilde değerlendirilmesinin önemini arttırmaktadır.⁷

İnsanı en anlamlı kılan olgu insanın diğer insanlarla bütünleşmesi, bunu yapmanın da en sade, en sağlam, en evrensel şekli ve tek toplumsal kabulü olan kurum evlilik, en çok **toplumsal yönü** ile öne çıkmaktadır.⁸ Farklı toplumlarda iki farklı cinsin yaşamda varlıklarını devam ettirebilmek adına bir araya gelerek ortak bir sözleşme üzerine kurdukları birlik olan evlilik, her ne kadar sadece bir erkek ve bir kadının yaşamlarını paylaşma adına yaptıkları ikili bir anlaşma gibi görünse de aslında resmi kanunlar, ahlaki kurallar, dini öğretiler ve toplum tarafından

⁴ İbrahim Ethem Özgüven, **Evlilik ve Aile Terapisi**, Ankara, PDREM Yayınları, 2000.

⁵ Kurban Özuğurlu, **Evlilik Raporu**, Altın Kitaplar Basımevi, 1996, s. 20.

⁶ Şüheda Yıldırım, "Görücü Usulü Evlenen ve Flört Ederek Evlenen Çiftlerin Duygusal Farkındalık ve Duyguları İfade Etme Düzeylerini Evlilik Doyumuna Etkisi", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, İstanbul Beykent Üniversitesi, 2017, s. 16.

⁷ Metehan Çelik, "Öğretmenlerin Evlilik Uyumlarının Yaşam Doyumu Ve Tükenmişlik Düzeylerine Göre İncelenmesi", **SDU International Journal of Educational Studies** , 5/2, 2018, s. 40–52.

⁸ Emine Sakarya, 'Evli Bireylerin Evlilik Uyum, Yaşam Memnuniyeti ve Yaşam Bağlılıkları Arasındaki Yordayıcı İlişkiler" (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018, s. 10.

düzenlenerek kontrol altında tutulmaktadır.⁹ Evlilik, esas itibariyle toplum tarafından kabul edilen kadın ve erkek arasında oluşturulan bir ilişki türünü ifade etmektedir. İlişkinin toplum tarafından kabul edilmiş belirli kalıplar içinde gerçekleşmesi de evliliğin toplumsal ve sosyal bir kurum olarak ele alınıp incelenmesini sağlamaktadır.¹⁰ Evlilik yoluyla iki kişi arasındaki ilişkinin toplumsal olarak kabul edilmesi ve aralarındaki ilişkinin onlara hem kişisel hem de toplumsal haklar kazandırması, evlilik ilişkisinin toplum bilim perspektifi açısından önemli diğer özellikleridir. Ayrıca evliliğin her aşamasında önceden toplum tarafından belirlenmiş olan söz, nişan merasimleri gibi çeşitli ritüeller ve gelişen akrabalık ilişkileri yoluyla, toplumsal normların belirgin düzenleyiciliği görülmekte olduğundan evlilik sadece bireysel bir süreç, bir biyolojik yeniden üretim ve cinsel birliktelik olarak değerlendirilmemektedir.¹¹

Evlilik *kültürler* arası kabul, gelişim ve uygulama süreçlerinde değişiklik gösteren bir kavramdır. İnsan gruplarının hayatları boyunca yaşayarak uyguladıkları ve geliştirdikleri sosyal ve kültürel öğelerle yüklü bir kavram olan evlilik, kültürler arası farklılık göstermesi ve farklı değer yargılarıyla yüklü olmasıyla izah edilebilir. Nitekim her toplum kendi yapısına göre kimin kiminle, kaç eşle ve hangi koşullar altında evlenebileceğine dair birtakım kurallar oluşturmaktadır.¹² Her toplum, her dönem evliliğin başlaması, sürdürülmesi ve bitişi ile ilgili gerekli olan kendine has örf, adet, gelenek, anane hatta yasaları belirleyerek evliliği kurumsallaştırmıştır. İnsanlar, her dönem kendi ihtiyaç ve yaşam şartlarına göre evliliği tanımlamış ve böylece pratik hayatta kurumsallaştırmışlardır.¹³ Evlilik kültürden kültüre değişiklik gösterse de tüm kültürlerde kabul edilen yegâne doğru; evliliğin yeryüzünde tüm toplumlarda geleneksel olarak oturmuş, aynı zamanda resmi olarak da kabul edilmiş

⁹ Halil Eksi, Zehra Kahraman, "Bir Evlilik ve Aile Hayatı Eğitim Programının Evli Kadınlarda Evlilik Uyumuna ve Aile Sistemine Etkisi", **M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi**, 36, 2012, s. 131.

¹⁰ Selin Aktaş, "Eşlerden Birinin Kaygı Düzeyi ile Evlilik Uyumu Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009, s. 34.

¹¹ Fatma Umut Beşpınar, "Toplumsal Cinsiyet ve Aile, Türk Aile Yapısı Araştırması, Türkiye Aile Yapısı Araştırması Tespitler, Öneriler", **Araştırma ve Sosyal Politika Serisi**, 7, 2014, s. 234-276.

¹² İbrahim Sarı, **Türklerde Evlenme Gelenekleri**, İstanbul, Net Medya Yayıncılık, 2017, s. 95.

¹³ Abulfaz Süleymanov, "Çağdaş Türk Toplumlarında Aile ve Evlilik İlişkileri", **Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi**, 5/17, 2009, s. 8.

tek birliktelik şekli olduğu ve bu birlikteliğin, toplumları ayakta tutan en önemli güçlerden biri olduğudur.¹⁴

Toplumun en temel taşı olan ailenin oluşması için ilk temellerin atıldığı, eşler arasında ekonomik, sosyal, ruhsal ve cinsel açıdan paylaşımların yapıldığı¹⁵ evliliğin *diğer bir yönü* ise, aile kurmak ve neslin devamını sağlamak için iki insanın kalıcı bir beraberlik niyetiyle bir araya gelmesidir. Bu beraberliğin neticesi olarak evlilik kurumunda çiftler, birbirlerine ve çocuklarına karşı müşterek sorumluluklarını yerine getirmeye söz vererek birbirine bağlı birçok sistem oluşturmaktadırlar.¹⁶ Tüm diğer ihtiyaçların yanı sıra kuruluşunun asıl en temel fonksiyonu nesillerin devamını sağlamak olan evlilik, ebeveynlerin çocuklarına yatırım yapmak için uzun vadeli bir taahhütte bulunmalarına yardımcı olabilecek yasal ve sosyal bir kurumdur.¹⁷ Kurumsallaşmış bir yol, bir ilişkiler sistemi olan aynı zamanda bir kadın ve bir erkeği “karı-koca” olarak birbirine bağlayan evlilik, devlet nezdinde kontrol, hak ve yetkisi bulunan yasal bir ilişki biçimidir. Nitekim evlilik yoluyla iki karşı cinsiyet arasında, bir aile birliği kurularak, çocuk sahibi olunmakta¹⁸ ve çocuklara belli bir statü kazandırılması sağlanarak sağlık, eğitim, korunma ve barınma gibi temel ihtiyaçları karşılanmaktadır.¹⁹ Bir yönden toplumsal kurallar, gelenek ve inançlarla şekillenen, diğer yönden ise devlet kontrolünde yasal bir ilişkiler sistemi olan evlilik vasıtasıyla hem eşlerin hak ve yükümlülükleri hem de doğacak çocukların hak, özgürlük ve statüleri güvence altına alınmaktadır. Ayrıca evlilik tamamen ayrı kültürlerde de geçerliliği evrensel düzeyde kabul gören bir kurum olarak var olmakla birlikte evliliğin soy devamı dışında cinsiyet rollerinin ve iş paylaşımının düzenlenmesi, cinsel yaşamın sağlıklı olarak planlanması, ekonomik üretim ve tüketim etkinliklerinin düzenlenmesi gibi temel görevleri de bulunmaktadır.²⁰

¹⁴ Nevzat Tarhan, *Evlilik Psikolojisi, İstanbul,*, Timaş Yayınları, 2012.

¹⁵ Emine Durmuş, Eser Baba, "Evli Çiftlerin Duygusal Zeka Düzeyleri İle Evlilik Uyumlarının Karşılaştırılması", *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23/1, 2014, s. 352–69.

¹⁶ Lloyd Saxton, "The Nature of Marriage, The Individual, Marriage, and the Family", **Wadsworth Publishing Company Belmont, California A Division of Wadsworth**, Marriage, 1982, s. 216.

¹⁷ Robert Pollak, Shelly Lundberg, 'The Evolving Role of Marriage: 1950-2010', **The Future of Children**, 25/2, 2015, s. 29–50.

¹⁸ İbrahim Ethem Özgüven, *Evlilik ve Aile Terapisi*, Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık, 2014.

¹⁹ Yıldırım, *a.g.e.*, s. 13.

²⁰ Özgüven, *a.g.e.*

Yüzyıllardır süregeldiği üzere, sosyal bir varlık olan insanoğlu yalnız olmak yerine, başka insanlarla ilişki kurmaya, iletişim halinde olmaya ihtiyaç hissetmektedir. İnsanlarla ilişki kurmasının temelinde kişiyi meydana getiren psikolojik ve toplumsal temelli öğeler bulunur. Dolayısıyla evlilik ve aile kavramlarının bu denli mühim olmasının en temel nedeni de kişilerin kendi **psikolojik** süreçlerinin sürekliliği ve toplumsal hayattan soyutlanamamalarıdır²¹. Evlilik toplum tarafından sosyal bir kavram olarak değerlendirilmekle birlikte aslında bireyin kişisel özelliklerine, yetiştirilme ve aile yapısına, özellikle birbirleri ile bir bütün olarak hareket etmesine bağlı olan özerk bir ilişkidir. Bu yönüyle evlilik bireysel yönü ile de öne çıkmaktadır. Evlilik insan yaşamındaki en önemli kişilerarası ilişkilerden biri olarak kabul edilmekle birlikte, insanların bir kısmı için pek çok sıkıntının nedeni, bir kısmı için de önemli bir doyum ve mutluluk kaynağı, olarak görülebilmektedir.²² Farklı cinsten iki kişinin hayatlarının geri kalanını devlet eliyle birleştirerek, birlikte yaşamaya karar vermesi neticesinde kurulan biyo-psiko-sosyal bir kurum olan evlilik yoluyla kurulan ailede bireyler üreme, sevmeye-sevilmek, bağlılık, güven, sevgiyi paylaşma, bağımlı ve bağımsız olma, ait olma, statü edinme, çocukların bakımı, gelişimi, eğitimi, korunma, barınma, toplumsal töre ve ideallerin yeni kuşaklara aktarılması, kazanılan mal ve mülkün intikali gibi²³ hem bireylerin biyolojik, sosyal ve psikolojik hem de motivasyonel ihtiyaçlarını karşılayarak dünyaya yeni nesiller yetiştirilmekte, hem de bu nesillerin toplumda yer edinme, güvende olma duyguları, iş birliği duygusu, gelecek hakkında güvende olma hissiyatları, birbirleriyle etkileşime girerek takdir görme ihtiyaçları ve cinsel yaşamın sağlıklı işleyişi gibi öğelerle her topluma uygun evrensel bir yapı kurulmaktadır.²⁴ Birçok toplumda evlilik, asıl olarak samimiyet ve dostluğun var olduğu, çocukların güvenli bir şekilde yetiştirildiği, sağlıklı cinsel birliktelik sağlanan, duygusal gelişim

---

²¹ Macit Mervegül, "20-45 Yaş Arası Görücü Usulü ve Flört Ederek Evlenen Kadınların Evlilik Uyumları İle Cinsel Doyumlarının İncelenmesi", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016, s. 10.

²² Aktaş, **a.g.e.**, s. 27.

²³ Didem Toprak, Gültekin, Hanifi Parlar, "Evlenme Biçimi Ve Evlenme Süresi Bağlamında Evlilik Öncesi Sürecin Kadınlardaki Evlilik Doyumuna Etkisi", **Akademik Platform Eğitim ve Değişim Dergisi**, 2/1 , s. 38–56.

²⁴ Azize Nilgün Canel, **Evlilik ve Aile Hayatı**, Ankara, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile Eğitim Programı, 2012.

kurumları olarak kabul edilmektedir.²⁵ Temelleri sevgi, saygı, güven, dayanışma, hoşgörü ve şefkat olan evlilik birçok yönden farklılıklara sahip bireylerin birlikte yaşayarak, toplum tarafından kabul edilen bir anlaşma ve yine toplum tarafından saklamaya ihtiyaç duyulmadan yaşanan onaylanmış cinsellik ve ihtiyaçların giderildiği bir kurumdur.²⁶ Nitekim başka bir bakış açısı ile farklı çıkarılara sahip iki kişinin birlikteliğini içeren evlilik, arzu, ihtiyaçlar, sosyal norm, sosyal kural ve kanunlarla şekil verilen, bireylerin gelişimlerini ve kendini gerçekleştirmelerini önemli ölçüde etkileyen özel bir oluşum olan dernektir.²⁷ Evlenmeyle kurulan aile içinde karı koca ortak bir dünya oluşturarak geldikleri ortamdaki kültürden ve değişik yetiştirme tarzlarından kaynaklanan farklı tutum ve davranışlardan ortak bir harmoni oluşturmaktadırlar.²⁸ Nihayetinde bu harmoniyi sağlayabilen sağlıklı evliliklerde bireylerin yaşam kalitesi de artmakta, bireyler daha kaliteli ve doyumlu yaşama olanağına ve sağlıklı bir evlilikle sahip olmaktadır.²⁹ Evlilikte başarılı olmanın anahtarı sabırlı olup, iletişim kanallarını iyi kullanmaktır.³⁰ Evlilik, kişilerin fiziki ve ruhsal sağlık durumlarını iyi hale getiren ve hayattan haz almalarını sağlayan sosyal bir kurumdur. Evlilik bireylerin yaşam doyumları ve kişisel tatmin gibi pek çok alanını etkilemekte, mutlulukları, zorlukları, sevinçleri ve faydalarıyla evlilik toplumun büyük bir kısmı tarafından ulaşılması istenen bir sonuç olarak görülmektedir.³¹ Ayrıca evlilik kurumu insanın hayatını düzenli yaşaması ve bunun

---

²⁵ Haluk Yavuzer, **Aile ilişkileri ve Çocuk, Evlilik Okulu**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2012, s. 164–172.

²⁶ Asiye Bildirici, **Evlilik Süresinin, Cinsel Yaşama ve Evlilik Uyumuna Etkisi ve Sonuçların Demografik Özelliklere Göre Karşılaştırılması**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016, s. 3.

²⁷ Melek Kalkan, Kurtman Ersanlı, “Bilişsel-Davranışçı Yaklaşım Dayalı Evlilik İlişkisini Geliştirme Programının Evli Bireylerin Evlilik Uyumuna Etkisi”, **Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri**, 8, 2008, s. 963-986.

²⁸ Betül Çakıcı, “Görücü Usulü Evlenen Çiftler İle Flört Ederek Evlenen Çiftler Arasındaki Evlilik Sonrası Evlilik Dinamiklerinin Karşılaştırılması”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016, s. 6.

²⁹ Bülent Şen, “Evlenmek Üzere Başvuruda Bulunan Bir Grup Nişanlı Çiftin Evlilik Ve Evlilik Öncesi Çift Eğitimine İlişkin Bilgi, Görüş Ve Değerlendirmeleri”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009, s. 3.

³⁰ William Glasser, Carleen Glasser, **Eight Lesson For A Happy Marriage** Harper, New York, 2007, s. 101.

³¹ Pınar Çağ, İbrahim Yıldırım, “Evlilik Doyumunu Yordayan İlişkisel ve Kişisel Değişkenler”, **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, 4, 2013, s. 39.

sonucu olarak da bireylerin toplumsal kurallara kolaylıkla uymasını temin etmektedir.³²

Evlilik görüldüğü şekilde tarihsel, toplumsal, sosyal, hukuk, kültürel farklılık ve bireysel gibi çok yönü bir kurumdur. Tarihsel olarak ilk kuruluşu çok eski zamanlara dayanan evlilik, hukuksal olarak iki kişinin birlikte bir hayat kurmak, ortak hayaller kurup kararlar almak, yaşamlarını paylaşmak ve ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla devlet eliyle yaptığı bir sözleşmedir.³³ Toplumun temel taşı olan aile “evlilik” adı altında toplum tarafından resmi bir kabul yaşamakta böylece toplum düzeninin sağlanmasına destek olmakta, bireylerin karşılıklı bir etkileşim ve paylaşım içine girmesine imkân vererek toplumsal etkiler meydana getirebilmektedir.³⁴ Diğer bir yönden ise; toplumsal normların etkilediği, sosyal dinamiklerle bağlantılı bulunan evlilik kurumu tüm toplumlarda farklılık gösterse de aslında tüm toplumlar tarafından kalıplaşmış ve yasalarla kabul edilmiş tek nihai birliktelik durumudur³⁵. Evrensel farklılaşmaların yaşandığı evlilik ünitesini oluşturan bireylerin birbirlerine olan güçlü bağlılıkları, ilişkileri ve sadakatleri uzun yıllar sürmektedir.³⁶ Bireysel bağlamda ise, insanı çok yönlü etkileyen evlilik, kişinin yaşam kalitesini, hayattan tatminini doğrudan ilgilendiren,³⁷ yaşamın her alanında karşılaşılan heyecan, neşe, mutluluk, üzüntü, sıkıntı gibi durumların birlikte paylaşarak üstesinden gelinmesinde yardımcı olan bir kurumdur.³⁸ Son yıllarda özellikle batı toplumlarında nikahsız birliktelikler yaygınlaşmış olsa da evlilik bütün dünya toplumlarında hala birinci sıradaki önemini korumaktadır. Nitekim evlilik ve

---

³² Hasan Bacanlı, ‘Eş Tercihleri’, **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, 2/15, 2001, s. 7-16 .

³³ Özgüven, 2000.

³⁴ Aktaş, **a.g.e.** s.2,

³⁵ Tarhan, **a.g.e.**

³⁶ Hülya Akar, “Psikiyatrik Yardım Talebi Olanlar ile, Yardım Talebi Olmayan ve Boşanma Aşamasında Olan Çiftlerde; Çift Uyumu ve Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin Karşılaştırılması”, (Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi, İstanbul Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi 12.Psikiyatri Birimi), 2005, s. 1.0

³⁷ Şen, **a.g.e.**, 5

³⁸ Ersanlı ve Kalkan, **a.g.e.**

aile olgusu hakkında eleştiriler yapılmasına rağmen, çoğunluk mutluluk veya sıkıntılarıyla birlikte evliliği öncelikle tercih etmektedir.³⁹

1.1.2. Evlilik Uyumu

Birlikte yaşamamanın resmi ifadesi olan evliliğin sürekliliği için evlilik uyumu kavramı da büyük önem arz etmektedir. Evlilik iki farklı kişinin bir araya gelerek, birbirlerine yüksek seviyede bağlanıp hayatlarını paylaştıkları en anlamlı ilişki⁴⁰ olmakla birlikte, kurulan bu evliliğin sürekliliğinin teminatı birbirlerine bağlanan bu hayatların oluşturdıkları yeni yaşam şeklinin kaliteli ve uzun vadeli birlikteliklerin yakalanmasındaki evlilik uyumu olarak görülmektedir. Evlilik uyumu kavramı, karşılıklı etkileşim halinde olan, kendi evliliklerini ve ailelerini ilgilendiren konularda ortak karar alabilen, zaman zaman yaşadıkları sorunlarını olumlu bir şekilde çözebilen çiftlerin uyumu olarak tanımlanmaktadır. Evlilikte mutluluk, huzur, doyum ve beklentilerin gerçekleşmesi, ancak karşılıklı uyum ile mümkündür.⁴¹

Yapılan araştırmalar incelendiğinde çeşitli toplumsal, psikolojik, bireysel ve demografik faktörlerin evlilik uyumuna etki etmesinden dolayı evlilik uyumu kavramı ile ilgili çok çeşitli tanımlara ulaşılmaktadır. Bu tanımlamalardan bazılarında evlilik uyumu daha çok **duygu odaklı** olarak değerlendirilerek, evlilik uyumu çiftler arasında aynı zamanda evliliğe dair hissedilen memnuniyet, cinsel doyum, mutluluk hissiyatı, olumlu iletişim ve tekrar evlenme durumu olsa yine aynı kişi ile evlenmeyi tercih etmek gibi eşlerin birbirlerine dair olumlu duygu ve düşünceleri şeklinde ifade edilmektedir.⁴² Başka bir tanımda ise evlilik uyumu daha çok yaşanan ortamın sıhhati baz alınarak değerlendirmekte ve evlilik uyumu evlilikle birlikte yaşanan her türlü çatışmanın azalıp mutluluğun ve huzurun

³⁹ Arzu Şener, G. Terzioğlu, **Ailede Eşler Arası Uyuma Etki Eden Faktörlerin Araştırılması**, Ankara, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2002.

⁴⁰ Evrim Erbek, Vd., "Evlilik Uyumu", **Düşünen Adam**, 18/1, 2005, s. 39-47.

⁴¹ Erberk, **a.g.e.**, s. 39.

⁴² Afife Uzel, "Evlilik İlişkisi İçerisinde Çiftler Arasında Cinsel Doyumun, Evlilik Uyumu ve Benlik Saygısı Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015, s. 55.

artması,⁴³ evli bir çifti bir ileri bir geri hareket ettiren evlilikle ilgili zorlukların aşılabilmesidir.⁴⁴ Ayrıca ilişkilerinde mutluluğu ve uyumu yakalamış olan çiftlerin prensip sahibi olup, kötü davranışlara karşı düşük tolerans gösterdikleri ve bu çiftlerin tartışmalarda kontrolü kaybederek kırıncı olup seslerini yükseltmemesinin, akıllarına gelen her şeyi ölçmeden konuşmamasının ve ilişkilerinde çok keskin olmayan esnek davranışlar göstermelerinin yaşadıkları ortamı huzurlu kılarak, mutlu bir evlilik için önemli olduğu görüşü ön plana alınmaktadır.⁴⁵

Yine bir başka tanımda; evlilik uyumu daha çok *adalet odaklı* değerlendirmekte olup, evlilik uyumu bireylerin birbirlerine karşı gösterdikleri sevgi, saygı, karar almada eşitlik, problemleri paylaşma gibi hem kişisel hem de dışsal etkilerle elde edilen psikolojik tatmin şeklinde değerlendirilmektedir. Kendi aralarında etkileşime geçebilen, aile ve evliliklerini ilgilendiren mevzularda ortak düşünebilen ve problemlerini uzlaşmacı, olumlu bir çerçevede çözebilen eşlerin birlikteliği uyumlu bir evlilik olarak tanımlanmaktadır.⁴⁶

Evlilik uyumu bir başka bakış açısıyla ise evliliğin *maddi yönü* ön plana alınarak değerlendirilmektedir. Evlilik uyumu finansal konularla baş etmek, eşin ailesi ile iyi anlaşmak, akrabalar gibi konularda ortak karar alabilmek, ilgi alanları ve değerler açısından kısmen benzeşmek, yakınlık göstermede ve sırları paylaşmada uyum içinde olmak, evlilik hakkında ise yok denecek kadar az şikâyetle bulunmak olarak tanımlanmaktadır.⁴⁷

---

⁴³ Esin Temeloğlu, "Çiftlerden Birisi Eksen 1 Tanısı Almış Evli Bireylerin Evlilik Uyumlarının, Patolojiye Dair Atıfları, Kontrol Odakları ve Başetme Yolları Açısından İncelenmesi", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014.

⁴⁴ Oya Fidanoğlu, "Evlilik Uyum, Mizah Tarzı ve Kaygı Düzeyi Arasındaki İlişki", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2006, s. 31.

⁴⁵ Halil Özgen, "Evli Kadınlarda Duygusal Zeka ve Evlilik Uyum İlişkisi Aile Danışmanlığı Merkezi Örneği", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019. s. 30.

⁴⁶ Filiz Gülgör, Hasan Said Tortop, "Evlilik Uyum: Üstün Yetenekli Bireylere Bakış", *Üstün Zekâlılar Eğitimi ve Yaratıcılık Dergisi*, 5/2, 2018, s. 48.

⁴⁷ Özge Ünal, Serap Akgün, "Yakın İlişkilerde Mizah Tarzları, Evlilik Uyum ve Evlilik Doyumu İlişkisi", *Nesne Psikoloji Dergisi*, 7/15, 2019, s. 184–200.

Diğer bir açıdan ise evlilik uyumu normal yaşanan zamandan ziyade, problem yaşanan zamanda ortaya çıkan tutuma göre belirlenmekte, bir nevi **kriz yönetimi yeteneği** doğrultusunda uyum ya da uyumsuzluk olarak tespit edilebilmektedir. Yani uyumlu evlilik, eşlerin günlük rutinleri içinde değişen koşullara uyum sağlayarak, belirli bir süre içinde birbirlerine adapte olup değişebildikleri,⁴⁸ birbirleri ile aktif iletişim kurabildikleri, çatışmaların nadir olduğu, evliliğin temel alanlarında ise çok fazla çözümsüzlük yaşamadıkları,⁴⁹ ortaya çıkan problemlerin karşılıklı anlayış ve tatmin ile çözüldüğü evliliktir.⁵⁰

Ayrıca evlilikle birlikte kişilerin hayatlarında değişiklikler meydana gelmekte, evlilik yaşantısıyla bekârlık rollerinden evlilikteki çok yönlü rollere geçilmektedir. Bu bağlamda evliliğin ilk yıllarındaki sosyal ilişkiler, akraba ilişkileri, evli çiftin evlilik standartlarına uyum sağlamalarında ve bu yeni oluşan düzende ilişkilerindeki olumsuzluklarla başa çıkabilmelerinde çok önemlidir.⁵¹ Nitekim TÜİK (2021) raporuna göre; “Boşanan çiftlerin sayısı 2020 yılında 136 bin 570 iken 2021 yılında 174 bin 85 oldu. Bin nüfus başına düşen boşanma sayısını ifade eden kaba boşanma hızı 2021 yılında binde 2,07 olarak gerçekleşti.”⁵² Bu durum bize göstermektedir ki; boşanma Türkiye’de önemli bir problem alanı haline gelmektedir. Boşanmanın sebeplerinden önemli bir bölümünün ailenin yapısal bozukluğu ve evlilik uyumsuzluğu olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda evlilik uyumu kavramı büyük önem arz etmektedir.⁵³

⁴⁸ G.B. Spainer Spainer, “Measuring Dyadic Adjustment: New Scales for Assessing Quality of Marriage and Similar Dyads”. **Journal of Marriage and the Family**, 38, 1976, s. 15-28, akt. Aktaş, **a.g.e.**

⁴⁹ R.M. Sabatelli, “Measurement Issues in Marital Research: A Review and Critique of Contemporary Survey Instruments”, **Journal of Marriage and the Family**, 50, 1988, s. 891-915, akt. Aktaş, **a.g.e.**

⁵⁰ Deniz Kublay, Vesile Oktan, "Evlilik Uyum: Değer Tercihleri ve Öznel Mutluluk Açısından İncelenmesi", **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, 5/44, 2015, s. 25–35.

⁵¹ Şenol Duran, Zeynep Hamamcı, "Evlilik Öncesi İlişki Geliştirme Programının Romantik İlişkiler Yaşayan Üniversite Öğrencilerinin İletişim Becerileri ve Çatışma İletişim Tarzları Üzerine Etkisinin İncelenmesi", **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi**, 23/23, 2010, s. 87–100.

⁵² Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, Ankara, **TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu**, 2021.

⁵³ Pınar Telliöğlu, Hacı Özdemir, "Kırsal Kesimde Yaşayan Evli Kadınların Aile İşlevlerinin Evlilik Uyumuna Etkisi", **Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2018, s. 127-40.

Öte yandan evlilik uyumu ile benzer kavramlar da bulunmaktadır. Evlilik uyumu ile *evlilik doyumu*, *evlilik kalitesi* ve nadir olarak da *evlilik mutluluğu* kavramları aralarında büyük benzerlikler olmasından dolayı birbirlerinin yerine sıklıkla kullanılabilmektedir. Evlilik uyumu ve evlilik doyumu kavramları farklı biçimlerde tanımlanıp, ölçeklenirken, ilgili literatürde bu kavrama ait on iki farklı tanımla karşılaşılmıştır. Farklı tanımlar olmakla birlikte, **evlilik doyumu** kavramında çiftlerin ayrı ayrı evlilik doyumları değerlendirilirken, evlilik uyumunda çiftlerin birlikte evliliğe karşı oluşan hissiyatları değerlendirilmektedir. Dolayısıyla aslında doyumlu çiftlerin uyumlu olduğu da ortaya konmaktadır.⁵⁴ **Evlilik kalitesi** ise; geniş kavramlar bütünü kapsayan, bireylerin evliliklerinin kalitesine dair algıyı ifade etmektedir.⁵⁵ Aslında birbirlerinin yerine kullanılabilen bu kavramlardan bir diğeri olan **evlilik mutluluğu** ise bireylerin evliliklerinden algıladıkları mutluluğu ifade etmektedir.⁵⁶ Fakat biz konumuz itibarıyla çiftlerin ayrı ayrı doyumlarını değil, yaşanan evliliğin uyumunu değerlendirmektediriz.

Nitekim bir evliliğin zorunlu ve gönüllü işlevlerinin istikrara ulaşması olan evlilik uyumu, eşlerin uyumlu birliktelikleri sonucunda evlilik yaşamından duydukları memnuniyeti ve mutluluğu ifade etmektedir.⁵⁷ Farklı kişilik özelliklerine ve farklı yaşantılara sahip olan bireylerin evlilikte mutlu olabilmek için bir diğeri ile uyum gösterme ve bütün olma süreci sonucunda evlilikte uyum meydana gelmektedir.⁵⁸ Yani bahsettiğimiz şekilde evlilik uyumu, eşler arasındaki uyum aslında eşlerin ayrı ayrı duyguları değil, eşlerin birbirleri arasında mevcut bulunan ilişkinin olumlu olması durumudur.⁵⁹ Nitekim dengeli ve mutlu bir evlilikte çiftlerin karakterlerinin birbirlerini tamamlayıcı olduğu, bunun için çiftlerin ilişki kurmada,

⁵⁴ Özge Açık, “Evlilik Uyumu ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişki”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008, s. 15.

⁵⁵ İdil Eren Kurt, “Evlilik Kalitesi Ölçeği’nin Türkçe’ye Uyarlanması”, **Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 27/2, 2018, s. 85.

⁵⁶ Ayşegül Durak Batıgün, Ayda Büyüksahin Sunal, “TV Dizilerinde Yer Alan Karakterlerle Kurulan Parasosyal Etkileşim: Evlilik Doyumu, Psikolojik Belirtiler ve Bazı Sosyo-demografik Değişkenler Açısından Değerlendirme”, **Türk Psikoloji Dergisi**, 32/79, 2017, s. 54.

⁵⁷ Şennur Kışlak Tutarel, Fazlı Çabukça, “Empati ve Demografik Değişkenlerin Evlilik Uyumu İle İlişkisi”, **Aile ve Toplum Dergisi**, 5/2, 2002, s. 7.

⁵⁸ Arzu Şener, Günsel Terzioğlu, “Arkadaşlık İlişkilerinin Evlilik Uyumu Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi”, **Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırma E-dergisi**, 2008, s. 2

⁵⁹ Ayşen Yılmaz, “Eşler Arasındaki Uyum, Kuramsal Yaklaşımlar ve Görgül Çalışmalar”, **Aile ve Toplum, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Dergisi**, 4/1, 2001, s. 50.

cinsellikte, ruhsal hayatta, sosyal ortamlarda büyük oranda uyum içinde olmaları gerektiği düşünülmektedir.⁶⁰

Ferdin kendisinin ve ailesinin iyiliğinin sağlanması, sağlıklı evlilikler oluşabilmesi için evlilik uyumu kavramı büyük önem arz etmektedir. Mutluluğu yakalamak ve beklentileri gerçekleştirerek doyuma ulaşmak adına birbirleriyle iletişim kurabilen, evlilik ve ailevi konularda ortak fikirlere sahip olan, ortaya çıkan sorunları pozitif bir biçimde çözebilen çiftlerin evlilikleri uyumlu olarak tanımlanır.⁶¹ Evlilik eğer sağlıklı bir şekilde devam edebiliyorsa o evliliğin uzun ömürlü olması ve kişiye çok yönlü doyum sağlaması beklentisi vardır. Evlilik uyumunun, kişilerin evliliklerinin daha sağlıklı sürmesine olan katkısından dolayı toplumsal anlamda da büyük yararı bulunmaktadır.⁶² Tüm tanımları özetleyen bir söylemle evlilik uyumu, çiftlerin uyumlu birlikteliklerinin sonucu olarak evliliklerinde hissettikleri memnuniyet ve mutluluk olarak ele alınabilmektedir.⁶³

1.1.3. Aile

Evlilik ve aile kavramları birbirlerinden ayrı düşünölemeyen eş değeri kavramlardır. Aile, karşı cinsten iki yetişkin bireyin içinde bulundukları toplumda var olan yasal ve geleneksel normları yerine getirerek kurdukları psikolojik, biyolojik ve sosyolojik fonksiyonları olan bir kurum olarak tanımlanmaktadır.⁶⁴ Evlilik ve neticesinde oluşan aile kurumunun sağlıklı bir şekilde devamlılığını, çok yönlü sağlıklı bireyler yetiştirme ortamını ve içerisinde yaşayan bireylerin maddi manevi huzurunu, mutluluğunu ifade eden evlilik uyumu kavramı aile kavramı birlikte anılan en temel kavramdır. Aile kurumunun devamı, ortam kalitesi ya da birliğinin bozulması, evlilik uyumu ya da uyumsuzluğuyla birinci dereceden bağlantılı olup, evlilik uyumu bahsinde muhakkak değeriendirilmesi gerekmektedir.

---

⁶⁰ Özgen, **a.g.e.**, s. 29.

⁶¹ Evrim Erbek, vd., "Evlilik Uyumu", **Düşünen Adam**, 18/1, 2005, s. 35.

⁶² Açık, **a.g.e.**, s. 15.

⁶³ Akar, **a.g.e.**, s. 82.

⁶⁴ Sarıcı, **a.g.e.**, s. 6.

Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre aile; evlilik ve kan bağına bağlı, karı, koca, çocuklar ve kardeşler arasındaki iletişim ve ilişkilerin toplum içerisindeki en küçük ifadesi olan birlik⁶⁵ olarak tanımlanırken, başka bir tanım da aile evliliğin getirdiği yükümlülükler bazında değerlendirilerek kan bağı ve yasal yollarla bağlı, karşılıklı hak ve sorumluluklarla bir arada yaşayan insan topluluğu olarak tanımlanmaktadır.⁶⁶ Aile kavramı daha önce de bahsettiğimiz evlilik kavramı gibi etkileri ve çevrelediği alan itibarıyla çok yönlü bir kavramdır.

Ailenin temel işlevlerine baktığımızda insan neslini üretmek, ekonomik ihtiyaçları temin etmek, statü kazandırmak, çocukların eğitimini sağlamak, din eğitimi, boş zaman etkin kullanımı, aile üyelerinin birbirini koruması, hanede sevgi ortamı yaratmak ve cinsel doyum sağlamak gibi yedi temel işlevi olduğu görülmektedir.⁶⁷ Bu işlevleri kategorize etmek gerekirse aile, neslin devamını sağlayan, iletişimin belli kurallarla yapıldığı, toplumsallaşma sürecinin ilk kez ortaya çıktığı, toplumdaki değerleri nesiller arasında aktaran hukuksal, ekonomik, psikolojik, toplumsal yönleri olan bir yapıdır.⁶⁸

Hukuki yönüyle aile, kan bağılılığı, evlilik gibi yasal yollarla, birbirleri arasında akrabalık ilişkisi kurulan ve genellikle birlikte aynı evde yaşayan bireylerden oluşan, kurulmasıyla çeşitli hukuki hak ve sorumluluklar ihtiva eden topluluktur.⁶⁹

Psikolojik yönüyle aile ise; birebir kişisel ilişkilerin en sık, samimi ve kuvvetli olduğu en temel kurumdur. Bu sebeple, ferden tutum, davranış ve arzularının

---

⁶⁵ Türk Dil Kurumu, 2020.

⁶⁶ Beşpınar, **a.g.e.**

⁶⁷ İbrahim Kır, “Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevleri”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, 10/36, 2011, s. 384.

⁶⁸ Musa Sarıcı, “Aile İçi Mutluluk İle Ortaokul Öğrencilerinin TEOG Sınavı Başarısı Arasındaki İlişki”. Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), Liderlik Algı Düzeyi, EYFOR 5. Eğitim Yönetimi Forumu Tam Metin Bildiri Kitabı, 2016, s. 6.

⁶⁹ Işıl Bulut, **Ruh Sağlığının Aile İşlevlerine Etkisi**. Ankara: Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler, Ankara, Müsteşarlığı Yayınları, 1992.

oluşmasında kaynaklık temin etmesi bakımından ayrı bir öneme sahiptir.⁷⁰ Kişilerin ihtiyaç duydukları sevgi, ilgi, saygı, hoşgörüyü bulabilecekleri tek en doğal yer olan aile,⁷¹ bireylerin cinsellik, psikolojik, sosyolojik ve ekonomik ihtiyaçlarını toplumsal kurallara uyarak düzenleyen,⁷² birbirleri arasında sevgi ve duygu öğeleri bulunup aynı zamanda, biyolojik, sosyolojik ve psikolojik temeller bulunan topluluktur.

Toplumsal yönüyle aile ise, sosyal bir varlık olan insanoğlunun evlenmeye kurduğu en temel toplum birimi⁷³ ve kişilerin birbirleriyle olan etkileşimlerinin meydana getirdiği sistemdir.⁷⁴ Yine toplumsal perspektif olan nesil yetiştirme yönüyle aile ise; kişinin doğduğu andan itibaren evlilik veya evlat edinme yoluyla birbirleriyle bağlantılı duruma gelen, bir arada hayatlarını sürdüren en az kişi sayısının iki olduğu,⁷⁵ dünyaya gelen her bireyin sosyal çevresine uygun yetiştirilerek yaşam doyumu sağlamaları ve kişisel mutluluklarını temin etmeleri sağlanan,⁷⁶ yetişkin üyelerin çocuklarının her türlü gelişiminden sorumlu olduğu topluluktur.⁷⁷ Toplumun temel yapıtaşını oluşturan aile gelecek nesiller açısından büyük önem taşımakta, uyumlu bir evliliğin neticesi olarak var olan ailenin katkısı ile yetiştirilen nesiller toplumun kurallarına uygun, ahlaki değerleri yüksek, nitelik sahibi, milli ve manevi değerlere saygılı bireyler olabilmektedirler. Bundan dolayı aile çocukla toplum arasında bir aktarım aracı olarak görülmektedir. Bu açıdan bireylerin toplum tarafından kabul edilen, kişisel sorumluluklarının bilincinde ve sahip olduğu manevi mirasa uygun değerler taşımasında ailenin payı çok büyüktür.⁷⁸ Tüm bunlara ilave olarak, insan yavrusunun doğduğu andan itibaren her türlü bakım,

---

⁷⁰ Mahmut Tezcan, “İlkel Topumlarda Başlık Parası Geleneği”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 9, 1976, s. 1.

⁷¹ Bulut, **a.g.e.**

⁷² Bulut, **a.g.e.**

⁷³ Ferhat Bayoğlu, Abdullah Atlı, “İnönü Evlilik Tutum Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlilik Analizleri”, **Ege Eğitim Dergisi**, 15/2, 2014, s. 399.

⁷⁴ Şüheda Yıldırım, “Görücü Usulü Evlenen ve Flört Ederek Evlenen Çiftlerin Duygusal Farkındalık Ve Duygularını İfade Etme Düzeylerini Evlilik Doyumunun Etkisi”, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, İstanbul Beykent Üniversitesi, 2017, s. 6.

⁷⁵ Yunus Günindi, Songül Yaşa Giren, “Aile Kavramının Değişim Süreci ve Okul Öncesi Dönemde Ailenin Önemi”. **Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi**, 31, 2011, s. 349-361.

⁷⁶ Bulut, **a.g.e.**

⁷⁷ Anthony Giddens, **Sosyoloji**, Çev. K. Özel, O. Turhan ve B. Bayar, Ankara, Ayraç Yayınevi, 2000, s. 148.

⁷⁸ Günindi ve Giren, **a.g.e.**

koruma, beslenme gibi ihtiyaçlara muhtaç olması, bu ihtiyaçların diğer canlılara göre daha uzun surede temin edilmesi ve bağımlılığın uzun sürmesi açısından ailenin büyük önemi bulunmaktadır.⁷⁹ Gördüğümüz şekilde literatür taraması yapıldığında aile kavramıyla ilgili birçok tanıma rastlanmaktadır. Bunlar bazı kısımlarıyla birbirlerinde ayrılrsa da hepsinde en mühim noktanın toplumsal hayat için ailenin vazgeçilemez bir olgu olduğu gerçeği kabul edilmektedir.⁸⁰

Öte yandan aile kavramı, ailedeki kadın-erkek ilişkisi üzerinden de ele alınabilmektedir. Geleneksel olarak evlilik ve aile yaşamının inşa edildiği beş çeşit kadın erkek ilişkisi modeli vardır. Bunlar, gelişigüzel ilişkiler, grup evliliği, poliandri, poligami ve monogamidir. Evlilik uyumu açısından incelediğimiz aile tipi ise sadece monogami tek eşli evliliklerdir.⁸¹ Yine monogomi evliliklerde kendi arasında çeşitli aile tiplerini içermektedir. Nitekim her ailenin farklı yaşam şekli bulunmakta ve bu da geçmişe göre aile türlerini çeşitlendirmektedir.

Değişen şartlar sonucu ortaya çıkan birçok *aile tipi* arasında güncel haliyle %65,3 oranıyla⁸² en yaygın olan aile tipleri anne, baba çocuktan oluşan, çocuklarına kültürel öğeleri, içinde bulundukları toplumun ananevi öğretilerini öğreterek onları geleneksel toplumsal rollere hazırlayarak, sosyalleşebilmelerini temin eden bir yapıya sahip olan **çekirdek aileler**, %15,8 oranıyla⁸³ diğer yaygın olan aile türü ise çekirdek aileden daha geniş olarak anne, baba ve çocukların yanı sıra ailenin büyüklerinin yani büyük anne ve büyük babalarında yer aldığı aile türü olan **geniş aileler**, yine evlilik uyumu açısından önem arz eden diğer bir aile türü ise; %14,1 oranıyla⁸⁴ çocuk sahibi olmak istemeyen ya da bazı biyolojik nedenlerden dolayı olamayan **çocuksuz ailelerdir**.⁸⁵ Bu aile türünde çiftler çocukları olmadığından artan

⁷⁹ A. Muhsin Yılmazçoban, "Flört ve Görücü Usulü Evliliklerde Psiko-Sosyal Özelliklerin Etkisi - Demirci Örneği", (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Sakarya, Sakarya Üniversitesi, 2008, s. 36.

⁸⁰ Ali Bayer, "Değişen Toplumsal Yapıda Aile", **Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 4, IV/8, 2013.

⁸¹ Hülya Akar, **a.g.e.**, s. 10.

⁸² <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30726>, (Çevrimiçi) 19.02.2020.

⁸³ <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30726>, (Çevrimiçi) 19.02.2020.

⁸⁴ <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30726>, (Çevrimiçi) 19.02.2020.

⁸⁵ Nilüfer Özabacı, Zulal Erkan, **Aile Danışmanlığı Kuram ve Uygulamalara Genel Bir Bakış**, 2. bs., Ankara, Ayrintı Yayınları, 2014.

zamanlarını kendilerine ve birbirlerine ayırabilmektedirler. Nitekim bu da evlilik uyumunu çeşitli şekillerde etkileyebilmektedir.⁸⁶

Evlilik uyumu çerçevesinde incelediğimizde diğer bir aile türü ise; çocuğun bakımından ve eğitiminin sorumluluğunun tek ebeveynde olduğu **tek ebeveynli ailelerdir**. Bu aile türünde genellikle biyolojik bir bağ mevcut olmakla birlikte çocukla ebeveyn arası bir bağ olması şart değildir. Diğer bir aile türü ise; daha önceden evlilik yapmış fakat uyumsuzluk nedeniyle boşanmış, aynı zamanda çocukları olan kişilerin yeniden evlenerek çocukları ve eşiyle kurdukları aile türü olan **yeniden evlenen ailelerdir**. Bu evliliklerde de evlilik uyumu önem arz etmektedir. Diğer bir aile türü ise; uzun evlilik hayatı geçirmiş 65 yaş üzeri kişilerin oluşturduğu **yaşlı aile** türüdür.⁸⁷ Ailenin çeşidi ve muhtevası ne olursa olsun bu işlevlerin bütün aile şekillerinde var olduğu evrensel olarak bilinmektedir.⁸⁸ Bu bağlamda evlilik uyumu merkezinde bu araştırmada çekirdek, geniş, çocuksuz, tek ebeveynli, yeniden evlenen ve yaşlı aile türleri ile çalışılacaktır.

Ailenin türü ve özellikleri farklılaşabilse de toplumsal işlevlerinin bütün aile şekillerinde bulunduğu ve evrensel olduğu bilinmektedir.⁸⁹ Değişen yüzyıl ve şartlar dolayısıyla modern toplumda çekirdek ailenin giderek sayıca çoğalmasıyla, geleneksel geniş ailenin son bulacağına yönelik birtakım iddialar ortaya atılmıştır. Fakat yapılan araştırma sonuçlarına bakıldığında ise çekirdek aileyle beraber geniş ailenin de halen varlığını sürdürdüğü görülmektedir. Yaşanan değişim çekirdek ailenin az, geniş ailenin yaygın olduğu zamanlara göre aile üyelerinde azalma, aile işlevlerinde ve yapısında değişme şeklinde yaşanmıştır. Bununla birlikte günümüzde çekirdek aileler geniş ailelere göre daha kırılgan ve boşanma eğilimleri daha yüksektir. Nitekim yaşadığımız çağda aile türü ile birlikte aile kavramı diğer tüm kuşatıcılarıyla tartışmalı hale gelmiştir.⁹⁰

⁸⁶ Hürol Fırsıloğlu, “Lisans Üstü Öğrencilerinin Evlilik Uyumu”, **Psikoloji Dergisi**, 7/28, 1992, s. 16-23.

⁸⁷ Özabacı, Erkan, **a.g.e.**

⁸⁸ Yılmazçoban, 2008, s. 37.

⁸⁹ Yılmazçoban, 2008, s. 36.

⁹⁰ Bayer, **a.g.e.**

Evlilik uyumu bağlamında aile kavramı insanlık tarihi boyunca çok çeşitli aile yapıları odağında farklılaşmış olsa da ailenin, kişilerin ve toplumun gelişiminde çok mühim yeri olan sosyal bir olgu olduğu durumu değişmemiştir.⁹¹ Aile yapısının toplumsal değişmeyle birlikte zamanla değişmesine, sosyal yapıdaki sosyo-ekonomik farklılıklar da neden olmaktadır.⁹² Nitekim modernleşmeyle birlikte geleneksel aile yapıları sosyo-ekonomik gelişmenin önünde engel görüldüğünden aile kurumu zorunlu bir dönüşüme uğramıştır.⁹³ Sistemin işleyişi gereği aile ve genel hayat akışı sisteme uyumlanmak zorunda kalmıştır.⁹⁴

Evrensel düzeyde tüm aile tanımlarının ötesinde özellikle Türk toplumunda ulusal, kültürel ve dinsel değerler sisteminin etkisiyle aile kavramına özel ehemmiyet verilmiştir.⁹⁵ Bu bağlamda her ne kadar Türk toplumunun da tüm küresel etkilerle birlikte aile yapısında zamanla değişimler olmuş olsa da tamamen güncel şartlara entegre olmamıştır. Çünkü Türk toplumunu batı toplumlarından ayıran temel sosyokültürel farklardan biri, Türk ailesinin batılı tipleştirmeye göre çekirdek aileye dönüşmesinin ötesinde işlev bakımından “bütünlükçü, bütünleşmeci” bir aile olmasıdır. Türk toplumunda akrabalık bağları iç içe geçmiştir. Türk toplumunda aile olmak kavramı daha geniş açılı değerlendirilir ve daha sıkı ilişkiler ağıyla bireyler birbirine bağlıdır.⁹⁶

1.2. Kuramlar

Aile ve evlilikle ilgili olarak birbirini tamamlayan aynı zamanda iç içe geçmiş, birbiriyle bağlantılı pek çok kuram ve teori bulunmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde aile ve evlilikle ilgili kavram ve değişkenleri içeren kuram ve yaklaşımları incelemekteyiz.

---

⁹¹ Günindi ve Giren, **a.g.e.**

⁹² Bayer, **a.g.e.**

⁹³ Faruk Taşçı, **Sosyal Politika Ahlakı**, İstanbul, Kaknüs Yayınları, 2017, s. 251.

⁹⁴ Sevilay Şahin Söylemez, Başak Işıl Alpar, “İş-Yaşam Dengesi Arayışında Japonya: İş, Aile ve Yaşam Alanlarına Dair Bir Değerlendirme”, **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, 82, 2022, s. 1.

⁹⁵ Abdulfaz Süleymanov, “Çağdaş Türk Toplumlarında Aile ve Evlilik İlişkileri,” **Aile ve Toplum Eğitim-Kültür Ve Araştırma Dergisi**, 11/ 5, Sayı: 17, 2009, s. 7.

⁹⁶ Yılmazçoban, 2010.

1.2.1. Sistem Kuramı

Aile kavramını açıklayan sistem kuramı, ailenin karmaşık yapısının açıklanmasında sistematik yeni bir yaklaşım getirmiştir. Bu kuram aileyi bütünsel olarak ele almakla birlikte, nedensellik ilkesiyle temellendirilerek, ailenin âtıl kullanılmayan yönlerini aktifleştirerek aileyi daha etkin hale getirmeye yönelik bir yaklaşımdır.⁹⁷ Bu yaklaşım üretim, fiziki ihtiyaçların karşılanması, çocukların **sosyal ihtiyaçları**, iktisadi gereksinimler gibi ailenin temel görevlerini tanımak, iç ve dış etkenlerin aileyi etkilemesiyle ailenin yaşadığı süreçleri idrak etmesini sağlayan iki temel alana odaklanmaktadır.⁹⁸ Aile temel üyeleri dışında, bağlantılı akrabalarıyla birlikte birçok alt sistemden oluşmakta, bu alt sistemler aileyi bütün olarak etkilemektedir.⁹⁹ Sistem yaklaşımı aile kavramında karı-koca temeldir. Sistem bu temel üzerine inşa edilerek diğer sistemleri etkilemektedir. Bu **alt sistem** diğer sistemlere rol model olarak diğer alt sistemleri eğitmektedir. Yani karı kocada yaşanan bir sıkıntı bütün sistemi etkilemektedir.¹⁰⁰ Bu yaklaşım sistemdeki bireylerin birbirlerine duygusal vazifeleri, karı-koca arasındaki eşitlik ve sorumluluk paylaşımı, aile dışı olguların aile yapısına olan etkileri, farklı karakteristik yapıya ve kişilik özelliklerine sahip olan karı-kocanın birbirlerinin duygu, düşüncelerine değer vermeleri gibi faktörlerin karı-koca arasındaki evlilik ve ilişkiyi olumlu veya olumsuz etkilediğini ifade etmektedir.¹⁰¹ Aile sistemi kuramına göre bireyi anlamanın en iyi yolu, içerisinde olduğu ailenin yapısı ve işlevini, bireye olan etkilerini aynı zamanda bireyin sistemdeki katkısını incelemekten geçmektedir.¹⁰²

---

⁹⁷ Arife Uzel, “Evlilik İlişkisi İçerisinde Çiftler Arasında Cinsel Doyumun, Evlilik Uyumu ve Benlik Saygısı Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015, s. 6.

⁹⁸ Saliha Hallaç, Fatma Öz, “Aile Kavramına Kuramsal Bir Bakış”, **Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar**, 6/2, 2014, s. 146

⁹⁹ Yaşam Mert Sat, “Topluluk İçi ve Topluluk Dışı Evlilik Yapan Bireylerin Evlilik Doyumu, Evlilik Uyumu ve Yaşam Doyumlarının İncelenmesi”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adana, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2020, s. 11-22

¹⁰⁰ Metehan Çelik, “Evlilik Doyum Ölçeği Geliştirme Çalışması”, (Yayımlanmamış Doktora tezi), Adana, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006, s. 25.

¹⁰¹ Sat, **a.g.e.**, s. 11-22

¹⁰² Çakıcı, **a.g.e.**, s. 7-13.

Sonuç olarak; bireyi tanımanın en iyi yolunun içerisinde olduğu bünyeyi incelemek olduğunu iddia eden sistem kuramı aileyi adeta bir mekanik işleyiş olarak görmekte ve sistemde bozulan bir bölümün tüm organizmayı etkileyeceğini savunmaktadır. Sistem kuramına göre özellikle karı- koca arasında yaşanan bir sıkıntı tüm sistemi etkilemekte ve tüm mekanizma sıkıntıya düşmektedir.

1.2.2. Yapısal Kuram

Münichin tarafından geliştirilen yapısal aile modeli temelde insanların toplumda birbiri ile etkileşim halinde yaşadıkları görüşüne dayanmaktadır.¹⁰³ Aile kavramını açık bir sosyal sistem olarak açıklayan yapısal yaklaşım, aile kavramıyla birlikte ailenin içerisinde yaşadığı toplum ile olan etkileşimini, ailenin çok yönlü fonksiyonlarını ve yapısını incelemektedir.¹⁰⁴ ***Yapısal aile modeli*** temelinde aile yapıları fonksiyonel ve fonksiyonel olmayan aileler şeklinde gruplandırılmıştır. Fonksiyonel aile, genel anlamda alt sistemlerin iyi çalıştığı, aile üyelerinin kendilerine ait sorumluluklarını yerine getirdiği sağlıklı aile türüdür. Fonksiyonel olmayan aile ise iç içe aileler, kopuk aileler, evine bağlı olmayan kocanın olduğu aileler, olgunlaşmamış ebeveynli aileler ve ilgisiz ebeveynli aileler olarak incelenmektedir. Nitekim fonksiyonel olmayan bu aileler fonksiyonel ailelerin tersine herhangi bir kriz durumunda dağılmaya uygun yapıda olan ve bu krizi aşmakta güçlük çeken ailelerdir.¹⁰⁵ Sistem, birinin başka biriyle sorunsuz ilişkisinden oluşan yapı iken, yapı ise alt sistemleri kurgulayan sistemin içinde rutin ilişkilerin oluşmasına yol açan eylemsellik kalıplarıdır.¹⁰⁶ Yapısal yaklaşım toplum ile ailenin bağlantısını incelemenin yanı sıra aile üyelerinin birbirleriyle olan ilişkilerini de incelemektedir. Bir sistem olarak bakıldığında aile hem aile dışı hem aile içinde yaşanan değişimlere karşı dengesini koruyan ve çevresi ile de etkileşimini sürdüren bir bütündür.¹⁰⁷ Bu kuramın en mühim iddiası, bir kişinin yapısı en iyi şekilde ancak

---

¹⁰³ Fışıloğlu, **a.g.e.**, 1992.

¹⁰⁴ Sat, **a.g.e.**, s. 11-22.

¹⁰⁵ Alev Üstündağ, “Yapısal Aile Danışmanlığı ve Bir Olgu Örneği”, **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi**, 14/33, 2014, s. 113-126.

¹⁰⁶ Nilüfer Özabacı ve Zülal Erkan, **Aile Danışmanlığı. Kuram ve Uygulamalara Genel Bir Bakış**, Ankara, Pegem, 2014, s. 4.

¹⁰⁷ Özgüven, **a.g.e.**, 2014.

aile ortamında ayrıntılı incelenerek anlaşılabilir. Toplum ile sürekli etkileşim halinde olan aile, fertlerin ilişkilerinin muhtevası ve bu sosyal yapı işleyişinde değişikliklere sebep olmaktadır.¹⁰⁸ Bu yüzden yapısal aile kuramcıları aile yapısını alt sistemler ile birlikte bütün bir sistem olarak görmekte, bu sistemdeki ilişkileri, sistem içerisindeki karı- koca ve evlatlar arasındaki etkileşimleri, aile içerisindeki her türlü iletişimiyle birlikte incelemektedir. Alt sistemdeki her bireyin görev ve sorumlulukları farklılaşmakta ve bu alt sistemler ile ailenin genel sistemini işlemektedir.¹⁰⁹ Alt sistemler ve diğer sistemlerin hem kendi içinde hem de diğer sistemlerle olan ilişkilerinde ne kadar duygu ve bilgi aktarımı olacağı, ilişkilerin sınırları bellidir. Bu sınırların fazla belirgin olması ailede çeşitli sorunlara sebep olabilmektedir. Nihayetinde zamanla hem alt sistemler hem sınırlar hem de sistemler arası etkileşimler geliştirilebilmektedir.¹¹⁰

Sonuç olarak; sistem kuramının geliştirilmiş hali olan yapısal kuram yine aileyi kendi içerisinde alt sistemleri olan kompleks bir yapıya benzetmekte ve alt sistemlerin işleyişindeki olumlu veya olumsuz değişimin aileyi etkilediğinden bahsetmektedir. Olumlu işleyiş olan aileleri fonksiyonel aileler, olumsuz işleyiş içerisinde bulunan aileleri fonksiyonel olmayan aileler olarak sınıflandırmaktadır. Bununla beraber yapısal kuram ailenin sadece kendi içerisinde kapalı bir döngüde olmadığını ifade ederek ailenin toplumla etkileşimini de göz önünde bulundurmaktadır. Bu bakış açısıyla sistem kuramından ayrılmaktadır.

1.2.3. Davranışçı Kuram

Davranışçı *aile yaklaşımına* göre olumlu, olumsuz tüm davranışlar insanlar tarafından öğrenilmektedir. Toplumun en küçük sosyal yapısı olan aile davranışların öğrenildiği, pekiştirildiği en temel kurum olduğundan ailede pekiştirilen her türlü olumsuz davranış, aile sorunlarına sebep olmakta, ailede yaşanan her türlü sorunda

---

¹⁰⁸ Sat, **a.g.e.**, s. 11-22.

¹⁰⁹ Sat, **a.g.e.**, s. 11-22.

¹¹⁰ Çakıcı, **a.g.e.**, s. 7-13.

topluma etki etmektedir.¹¹¹ 1960’larda aile sorunlarına davranışçı kuram uygulayan ilk kişilerden olan *Pattersonlar*’a göre; her davranış kendi sonucunu üretir ve daha fazla ödüle yol açmadıkça eski davranış rutinine devam eder. *İşlevsel* olmayan bir davranış değiştirilip, yeni işlevsel davranış örüntülerinin yerleştirilmesi isteniyorsa, kişiler olumsuz pekiştireçlerden daha hızlı ve etkili sonuç veren olumlu pekiştireçlerle,¹¹² model alma gibi tekniklerle desteklenmelidir.¹¹³ Bu yaklaşım genel olarak ailedeki olumsuz etkileşimi azaltarak olumluya odaklanmakta, fertlerin iletişim yeteneklerini geliştirmekte, işlevsiz etkileşimleri işlevli hale getirerek aile fertlerinin aile ile ilgili olumlu duygu ve düşüncelere sahip olmasını sağlamaktadır.¹¹⁴ Davranışçı kuramının altında yatan temel varsayımlar; tüm davranışlar doğuştan değildir; ancak öğrenilir ve ailedeki bireylerin tamamı önceki pekiştirilmelerine göre davranırlar. Kuram işlevsel olmayan davranışa ve bu davranışın altında yatan sıkıntıya odaklanmaktadır. Kuramda davranışın geçmişine yoğunlaşmadan şimdiki halini değiştirmeye odaklanılmakta, nihayetinde değişimin gerçekleşmesi için sadece bireyle ilgilenilmesi yeterli görülmekte, ailedeki herkesin soruna dahil edilmesi gereksiz görülmektedir.¹¹⁵

Sonuç olarak; davranışçı aile kuramına göre, fertlerin davranışları doğuştan gelmemekte ancak aile içerisinde öğrenilmekte ve zamanla pekiştirilmektedir. Bu yaklaşımda fertlerin davranışlarında daha çok olumluya odaklanılmakta ve davranışların kaynağı araştırıldığında geçmiş yerine şimdiye bakılmaktadır.

1.2.4. Bilişsel Davranışçı Kuram

Bilişsel davranışçı kuram fertlerin aile içindeki duygu ve davranışlarından çok düşünsel süreçlere ve bu süreçlerin aile üyelerine olan etkilerini incelemektedir.

---

¹¹¹ Sat, **a.g.e.**, s. 11-22

¹¹² <http://www.psikoterapi.pro/evlilik-aile-terapisi/bilissel-davranisci-aile-terapisi> (Çevrimiçi) 15.06.2020.

¹¹³ Gülten İkizoğlu, “Bilişsel Davranışçı Kuramda Çift Terapisi”, **Türkiye Bütüncül Psikoterapi Dergisi**, 2/4, 2019, s. 59-69.

¹¹⁴ Sat, **a.g.e.**, s. 11-22.

¹¹⁵ Melahat Demirbilek, “Aile Danışmanlığı: Bir Uygulama Örneği”, **Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care**, 2016, 10/2, s. 109-120.

Bu kurama göre kişinin yaşadığı bilişsel süreçler; ailenin genel duygu, düşünce ve davranışlarını şekillendirmektedir. Kurama göre ailede eğer bir işlevsizlik mevcutsa, problemler fertlerin aile, akraba gibi geçmişte etkisinde kaldığı kişilerin mantık dışı inançlarının yeni ailelerine taşınmasından kaynaklanmaktadır. İlişkilerdeki mantık dışı inançlardan bazıları şöyledir: ya hep ya hiç şeklinde kutuplaşmış düşünme, mükemmeliyetçilik yaklaşımları, küçük örneklerden olumsuz tüme varım yapma, aşırı genellemeler ile ilişkiye zarar verme, zanlar ile karar vererek keyfi çıkarsamalar yapma gibi düşüncelerdir.¹¹⁶ **Bilişsel** kurama göre bireyin bilişsel yapısı, otomatik inançlar, temel inançlar ve ara inançlar olarak üçe ayrılır. Temel inançlar derinlerde, değişime dirençli, evrensel ve kapsayıcıdır. Otomatik inançlar kişinin zihnine bir olumsuzluk durumunda otomatik olarak gelen inançlardır.¹¹⁷ Başlıca olumsuz temel inançlar yetersizlik, beceriksizlik, sevilmemeye, güçsüzlük, dayanıksızlık inançlarıdır. Ara inançlar ise, iki inancın ortasında olumsuz temel inançlardan korunmak amacıyla geliştirilen tampon düşüncelerdir. Örneğin **yetersizlik hissi** olan birinin başarısızlık korkusuyla hata yapmaktan kaçınmasıdır.¹¹⁸ Bu mantıksız inançlar bilinçsiz bir şekilde kişinin günlük hayatını etkilediği gibi aile içerisindeki davranışlarını da etkilemekte ve zaman zaman sıkıntıya düşürmektedir. Bireyler arasındaki ilişki sağlıklı ise bu ilişkideki fertler iletişim kazaları yaşamadan mantıksız inançların tesirinden kurtulur. Mantıksız düşünce kalıplarının yerine yenileri konularak sağlıklı düşünce yapılarıyla sağlıklı bir aile tasarlanabilmektedir.¹¹⁹ Sonuç olarak; bilişsel davranış kuramında temel amaç işe yaramayan eski kalıpları ve kuralları fark ederek bunların değiştirilmesi ya da esnetilebilmesidir.¹²⁰

Sonuç olarak; bilişsel davranışçı kuram aile içerisindeki fertlerin günlük hayatlarındaki davranış ve düşüncelere odaklanmaktan çok, bireylerin düşünsel süreçlerine yoğunlaşmakta ve bu süreçlerin fertlerin yeni bir aile kurmasında temel

---

¹¹⁶ Samuel T. Gladding, **Family Therapy. History, Theory and Practice**, Pearson, 2014, s. 208.

¹¹⁷ Yelda Yıldız, “Amerikan Güzeli’ Filminin Akılcı Duygusal Davranışçı Terapi ve Bilişsel Terapi’nin Bazı Kavram ve Görüşleri Açısından İncelenmesi”, **Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 2020, 16/1, s. 221.

¹¹⁸ Özlem Özcan, Gonca Gül Çelik, “Bilişsel Davranışçı Terapi”, **Türkiye Klinikleri J Child Psychiatry-Special Topics**, 2017, 3/2, 117.

¹¹⁹ Çelik, **a.g.e.**, s.116.

¹²⁰ Özcan, **a.g.e.**, s. 117.

taşları oluşturduğunu iddia etmektedir. Bu kurama göre eğer ailede bir sıkıntı mevcutsa kişilerin geçmişte akrabalarından getirdiği ön kabullerden, mantık dışı inançlarından, kendisi ile ilgili ön yargılarından kaynaklanmaktadır. Kişi bu mantıksız inançları yok edip yerine sağlıklı olanlarını koyduğu zaman ideal bir aile ortamına erişebilmektedir.

1.2.5. Stratejik Kuram

Stratejik aile yaklaşımının temeli, aile sistemidir. Yaklaşım geçmişten çok bugüne odaklıdır. Kurama göre ortada görülen sorun şimdinin, bugünün eseridir. Hiyerarşi aile sisteminde önemlidir. Her türlü davranışı hiyerarşik yapı belirler. Ortada bir sorun varsa hiyerarşideki bir arızadan kaynaklanmakta ve işlevsiz organizasyonun sonucudur. Aile yapısındaki bozulmalar hiyerarşide bozulmaya ve sınırların zarar görmesine sebep olur. Değişim ve işlevsizliğin çözümü hiyerarşik yapının tekrar kurulmasına bağlıdır. Çözüm önerileri pragmatik, doğrudan ve yönlendiricidir.¹²¹ Stratejik yaklaşımda esnekliği yüksek ailelerin değişime ayak uydurabildikleri böylece gündelik sorunlarını büyütmeden çözebildikleri savunulur.¹²² Stratejik kuramda üç sorunsal durum karşımıza çıkmaktadır: ilki; **sibernetik kökenli** denilen kronikleşen sorunlardır. İkincisi; yapısal kökenli olarak nitelendirilen aile üyeleri arasındaki ast-üst ilişkisi gibi hiyerarşik durum ve üyeler arasındaki sınırlılıklardır. Üçüncüsü; fonksiyonel olarak nitelendirilen fertler arasındaki birbirlerini kontrol etme ve koruma davranışlarıdır. Genel hatlarıyla aile kuralları, aile dengesi, işlevsiz kurallar, etki-tepki, hiyerarşik ilişki ağı, döngüsel nedensellik konularına odaklanan stratejik aile yaklaşımda mühim olan bireylerin ilişkilerinin sağlıklı olması, güç ve hiyerarşinin dengeli olmasıdır. Bu kuramda iki temel noktaya odaklanılır. Evlilikte daha yapıcı olan, empatik ve sakinleştirici olan eşlerden hangisi? Kuralları koyan, karar mekanizması otorite hangisidir? Kuram bu sorular çerçevesinde evlilik sorunlarının çözümüne odaklanmaktadır.¹²³ Yaklaşımın

¹²¹ Kemal Güdek, **Birey, Aile ve Sosyal Çalışma**, Nobel Tıp Kitabevi, 2013

¹²² Süheyla Ünal, “Sistemik Aile Terapilerinde Temel Kavramlar”, Malatya, **Türkiye Klinikleri J Psychiatry-Special Topics** 2013,6/1, s. 36.

¹²³ Sat, **a.g.e.**, s. 11-22.

en mühim özelliği bir anda tek bir probleme odaklanması ve problemin kaynağı ile oyalanmaktan öte ailenin davranış ve fonksiyonlarında değişim oluşturabilmektir.¹²⁴

Sonuç olarak; ortada bir sorun varsa hiyerarşideki bir arızadan kaynaklanmakta ve işlevsiz organizasyonun sonucudur. Aile yapısındaki bozulmalar hiyerarşide bozulmaya ve sınırların zarar görmesine sebep olur. Değişim ve işlevsizliğin çözümü hiyerarşik yapının tekrar kurulmasına bağlıdır. Yaklaşım esnekliği yüksek ailelerin yaşanan sıkıntılara hızlı çözüm üreterek değişime açık olduklarını iddia etmektedir. Evlilikte kuran koyan baskın karakter ile boyun eğen, uzlaşmacı olan karakteri tespit ederek çözüm yollarına gitmektedir. Ayrıca sorun aşamasında sadece tek bir soruna odaklanmakta çoklu çözümlere gitmemektedir.

1.2.6. Yaşantısal Kuram

Yaşantısal yaklaşımın öncüsü olan *Virginia Satir*'a göre, bu yaklaşım insanın içinde bulunan mükemmel ve iyi olma arzusu, fertlerin kendilik algısı ile kendilerine ilişkin farkındalıklarını artırmaya odaklanmıştır.¹²⁵ Ailenin başlangıcını evlilik olarak gören bu yaklaşım, fertlerin geçmişe saplanıp kalmasının evliliği olumsuz etkileyeceğini, eşler ve aile üyeleri arasındaki ilişkilerde duygu aktarımı ve iletişimin önemine vurgu yapmaktadır.¹²⁶ Tutarlı ve doğru iletişimin ilk şartı kişinin kendilik algısının iyi olmasıdır. Tutarlı iletişim kurulan çiftlerde söyledikleri ile yaptıkları birbiriyle uyumludur. Kendilik değeri yüksek olanlar aynı zamanda özgüven konusunda da sıkıntı yaşamazlar ve yine kendileri gibi özgüveni yüksek bireyleri eş olarak seçerler.¹²⁷ Ayrıca bu yaklaşımda en mühim husus sağlıklı iletişim becerisidir. Sağlıklı iletişim kurabilen bireyler stres ve kriz durumlarında doğru hareket ederek sıkıntılı durumları kolay atlatabilirler.¹²⁸ *Satir*'e göre çiftler, kendi ebeveynlerini modelleyerek evliliklerinde benzer şekilde hareket ederler. Ayrıca satir aileyi anne,

---

¹²⁴ Demirbilek, **a.g.e.**, s. 112.

¹²⁵ Çakıcı, **a.g.e.**, s. 7-13.

¹²⁶ Sat, **a.g.e.**, s. 19.

¹²⁷ Hürol Fırsıloğlu, "Film Analizi Yöntemi ile Virginia Satir ile Terapisi Yöntemine Bir Bakış", **Türk psikoloji Yazıları**, 10/20, 2007.

¹²⁸ Çakıcı, **a.g.e.**, s. 7-13.

baba ve çocuktan oluşan “temel üçgen” kavramıyla tanımlamakta, zaman zaman üçgenin bir köşesini simgeleyen çocuğun kendini dışlanmış gibi hissedeceğini ifade etmektedir. *Aile üçgeninde* üç kişilik bir ilişki modeli mümkün olmadığından, yalnız *sağlıklı evliliklerde* eşler uyumu yakalanmakta, çocuk bu ilişkinin dışında kalmış hissiyatından uzak büyümektedir.¹²⁹ Ayrıca ailede muhtelif durumlarda denge bozulduğunda aile kendine özel şekilde tekrar dengeye gelmeye çalışmalı, aile bütün olarak ele alınıp çözüm bu odakta yapılmalıdır. *Satır*’a göre eğitici ve sorunlu olmak üzere iki tip aile vardır. Eğitici ailedeki fertler halinden memnun iken, diğer ailede fertler kendilerini mahkûm gibi hissederler.¹³⁰

Yaklaşımın öncülerinden *Yalom*’a göre; yaşantısal yaklaşım gruplarda verimi artıran en önemli husus anda kalmak ve geçmişe odaklanmamaktır. Kişiler şimdiye odaklandığında, kendisine dair farkındalığı artmakta, bu farkındalıkla kendi eksik ve hatalarını fark etmeleri kolaylaştığından değişim kolaylaşmaktadır. Şimdiye odaklanma hem grup içinde hem de ikili ilişkilerde yaşanan problemleri güncel olarak ortaya çıkarmaktadır. Kişinin grup ya da aile içinde diğerleri tarafından nasıl algılandığı, kişinin kendisine dair ortaya çıkan problemleri, kişinin grup ya da aile dışı hayatında karşılaştığı problemlerle aynıdır. Problemleri keşfetmek için kişinin geçmiş hayatına bakmaya ihtiyacı yoktur, görünürde ortaya çıkmış olan problem kesiti teşhis için yeterlidir.¹³¹

Sonuç olarak geçmişten ziyade şimdiye odaklanmayı ilke olarak benimseyen yaşantısal yaklaşıma göre, mutlu evlilikler kendisini tanıyan sağlıklı bireylerin birlikteliği ile mümkün olmaktadır. Tutarlı ve doğru iletişim becerisine sahip, özgüveni yüksek bireyler yine kendileri gibi bireyleri tercih etmekte ve bu şekilde kurulan aileler yaşadıkları kriz anlarında da doğru hareket etmektedirler. Ayrıca her birey kendi ebeveynini örnekleyerek benzer şekilde bir evlilik hayatı sürdürmektedir. Aileyi çocuk ve ebeveynlerden oluşan bir üçgene benzeten yaklaşım, uyumlu

¹²⁹ Virginia Satır, **Temel Aile Terapisi**, Beyaz Yayınları, İstanbul, 2016, s. 85.

¹³⁰ Ümrân Cihan, Handan Karakaya, “Yaşantısal Bir Aile Terapisti: Virginia Satır”, **Munzur Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Tunceli, 5/10, s. 76.

¹³¹ Meryem Karaaziz, “Yaşantısal Grup Psikoterapisinde Yalom Perspektifinden “Şimdi ve Burada” İlkesi Üzerine Bir Derleme”, KKTC, **Yakın Doğu Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü İnsan ve Sosyal Bilimler Dergisi**, 3/1, 414-419. s. 417.

çiftlerin çocuğu da bu üçgene dahil ederek aileyi sahiplenme duygularını geliştirdiğini ifade etmektedir. Aileleri eğitici ve sorunlu olarak ikiye ayıran bu yaklaşım, eğitici ailedeki fertlerin memnuniyet ve minnettarlık hislerine sahipken, sorunlu ailelerdeki fertler kendilerini mahkûm gibi hissetmektedir.

1.2.7. Destek Odaklı Evlilik Kuramı

Evlilik temelinde iki kişilik bir kurum olduğundan eşlerin birbirlerine her konuda destek olmaları çok önemlidir. Eşlerin birbirleri ile içten istekle ilgilenmesi, yaşanan mağduriyet durumlarını kolay atlatabilmeleri, bekledikleri duygusal tepkileri karşılıklı verebilmeleri, maddi, manevi olarak birbirlerine her türlü desteği sağlamaları, sevgi temelli sağlıklı bir aile yapısı temin edebilmek için önemlidir.¹³² Evlilikte çiftler arasında yaşanan ilgisizlik, *empati eksikliği*, bencillik ve ortak maddi, manevi paylaşım eksikliği, iletişim kısıtlılığı çatışmaların sürekliliğine sebep olmakta, çiftlerin birbirlerine yakınlaşmalarına ve evlilikle ilgili olumlu hissiyatlarının azalmasına sebep olmaktadır. *Destek odaklı evlilik* yaklaşımı çiftler arasında çatışmaya ve sıkıntılara sebep olan durumları iletişimsizlik, sürtüşmeler ve çatışmalar, samimiyetten yoksunluk ve desteksizlik olarak dört ana gruba ayırmaktadır.¹³³ Bu kuram yaşanan sıkıntıları ele alarak yeniden yapılandırma ile çözüm önerileri üzerinde çalışmaktadır. Kuram bazı temel sorularla çiftlerin birbirlerine empati yapmasını, eşlerin birbirlerine destek olması, yaşanan bir problemde karşı tarafın düşünce ve duygularını da dikkate almasını, onun bakış açısıyla soruna yaklaşarak, karşı tarafa onu önemsediyini göstermesini hedeflemektedir. Bu şekilde evlilikte oluşan olumsuz havanın olumlu şekilde değişebileceği düşünülmektedir.¹³⁴

Aynı zamanda evlilikte eş desteği çiftlerin stres düzeylerini azaltmaktadır. Eş desteği alan bireyler evliliklerinde olumlu düşünmeye daha yatkın hale gelip, evlilikleriyle ilgili genel manada daha fazla olumlu düşüncelere sahip olmaktadır.

¹³² İbrahim Yıldırım, “Eş Destek Ölçeğinin Geliştirilmesi,” *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3/22, 2004, s. 19-25.

¹³³ Sat, *a.g.e.*, s. 11-22.

¹³⁴ Sat, *a.g.e.*, s. 11-22.

Eş desteği evlilik ilişkisindeki memnuniyeti artıran en önemli unsurlardan biridir. Evlilikte alınan eş desteği hem evlilik ile ilgili olumlu duygular, düşünceler oluşmasına sebep olmakta hem de kişinin kendi bireysel öz varlığı ile ilgili olumlu düşünceler içerisinde olmasını sağlamaktadır.¹³⁵

Nihayetinde destek odaklı yaklaşım eşlerin her durumda empati yaparak birbirlerine destek olmalarını ve yaşanan sıkıntıları bu şekilde bertaraf etmelerinin evlilikte memnuniyeti artıracağını iddia etmektedir.

1.2.8. Gelişimsel Kuram

Sosyoloji ve çocuk psikolojisi alanlarının öğelerinin sentezlenmesi ile oluşturulan gelişimsel yaklaşıma göre ailenin oluşumu ve gelişimi her zaman aynı biçimde ilerlememektedir. Yapısal-fonksiyonel yaklaşımın geniş sosyal sistemle uyumu ve sembolik etkileşim yaklaşımının daha küçük olan aile sosyal sisteminin bir karışımı olan gelişimsel yaklaşım, aileye kuruluşundan itibaren bir yaşam döngüsü perspektifinde bakarak, üyelerin rollerinin zamanla değiştiğini, aile üyeleri gibi büyüme ve gelişme süreçlerine girdiğini ifade etmektedir.¹³⁶ Özellikle evliliğin ilk yıllarında karşılıklı sevgi, şefkat duygularını karşılayabilmesi, aralarındaki iletişimi geliştirmek, kanuni görevleri yerine getirmek, komşuluk ilişkilerini geliştirmek, ev içi konfor sağlamak, ekonomik gereksinimler için daimi iş sahibi olmak, karşılıklı özgürlük alanlarına sahip olmak, ev dışı ve ev içi işlerle ilgili rutinler geliştirmek, birlikte karar verme becerisi geliştirerek, eşlerin birbirlerini motive etmeleri ve çocuklarının geleceği için ortak karar vermek gibi eşlerin yerine getirmesi gereken görevler evlilikten alınan hazzı etkilemektedir.¹³⁷ Tablo 1’de de gördüğümüz şekilde aile kuruluşundan itibaren her aşaması kendi içinde farklılaşan çeşitli gelişimsel dönemlere ayrılır. Üyelerinin yaşları itibarıyla içerisinde bulundukları dönemlerin etkisiyle farklılaşan aile döngüleri zamanla rutin hale gelerek ailenin değişim dengesini sağlamaktadır. Eğer aileler bu gelişimsel durumların farkında olursa, her

¹³⁵ Nermin Çiftçi Arıdağ ve ark., “Eş Desteğinin Evlilik Doyumu ve Psikolojik İyi Oluş İle İlişkisi,” **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, 2019, 18/71, s. 1016.

¹³⁶ Hallaç, **a.g.e.**, s. 151.

¹³⁷ Çelik, **a.g.e.**, s. 38.

dönemin kendine ait risklerini önceden görerek gerekli önlemleri almaları mümkün olmakta, yaşanma ihtimali olan kriz durumlarına hazırlıklı olmaktadır.¹³⁸

Gelişimsel yaklaşım temellerini ebeveynlerin, çocukların ve ailenin gelişimsel görev ve sorumluluk değişimi odağında üç ana temel üzerine inşa etmektedir. Bu değişim zamanları aileler için stres kaynağı olarak görülebilmekte, bu değişimleri gerekli şekilde atlatılabilen aileler güçlenerek bir sonraki aşamaya geçebilmektedir. *Munuchin'e* göre; sağlıklı, işlevsel ailelerin kesin sınırları, uygun hiyerarşik yapıları ve kombinasyonları bulunur. Sağlıklı aileler bu şekilde her türlü değişime uyum sağlayabilirler ve üyelerinin her türlü gelişimlerini destekleyerek aile sağlıklarını her daim koruyabilmektedirler.¹³⁹

Tablo 1.1: Aile Yaşam Döngüsü Evreleri

Evreler		Duygusal Geçiş	Gerekli Aile Değişimleri
Evre 1	Evden Ayrılma: Genç Yetişkin	Duygusal ve ekonomik sorumluluk alma	Aile merkezinden kendini ayırıştırma, yakın akran ilişkilerin gelişimi, kendi ekonomisini kurma, geniş aile ile ilişki düzenleme
Evre 2	Yeni Çift	Yeni sistemi yorumlama	Evlilik sistemine uyum
Evre 3	Çocuklu genç aile	Çocukların sisteme Kabulü	Çocuk ve ev halkı görevlerine bağlanma, Büyüklerle ilişkileri düzenleme, Ebeveyn çocuk ilişkisini ayırma, kariyer ve evliliğe odaklanma
Evre 4	Ergen aile	Aile sınırlarının büyüklerin incinirliği ve ergenlerin bağımsızlığıyla esnemesi	Çiftlerin aile sisteminde güncellenmesi, büyüyen çocuklar ve aile arasında ilişkilerin gelişimi
Evre 5	Kendi geçimini sağlayan çocuklar (boş yuva)	Aile içi giden gelenleri Kabul	Büyüklerin vefatı ya da muhtaçlığı, Psikolojik olarak gerilemeyle çift olarak fonksiyon görme ve kendini idame ettirme
Evre 6	Geç yaşamdaki aile kurgusu	Kuşak rollerinin değişimini onaylama	Orta kuşağın rollerini destekleme, eş kardeş büyüklerin kaybıyla ilgilenme, kendi ölümüne hazırlık

Kaynak: Aile kavramına kuramsal bir bakış yararlanılarak yapılmıştır. Saliha Hallaç, Fatma Öz, “Aile Kavramına Kuramsal Bir Bakış”, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 6/2, 2014, s. 151.

¹³⁸ Özabacı, a.g.e., s. 6.

¹³⁹ Ünal, a.g.e., s. 35.

Sonuç olarak; kuram aile kavramına aynı bir insanın doğup büyüüp gelişmesi gibi yaklaşarak, aileyi de gelişimsel süreçlere ayıran bu yaklaşım ailenin her dönem işlevinin farklılaştığını ve bireylerinde standart davranışlar yerine içerisinde bulundukları döneme göre hareket etmelerinin en sağlıklı yaklaşım olacağını vurgulamaktadır.

1.2.9. Bowen Aile Sistemleri Kuramı

Bowen'e göre birbirine bağımlı sistemlerden oluşan aile, bireyi anlamanın en iyi yoludur. Aile sisteminin üyesi olan herkes birbiriyle bir şekilde bağlantılıdır. Sistemin her üyesi diğer herkesi etkilemekte, sistemdeki bir bireyde oluşan değişim, tüm sistemi etkilemektedir.¹⁴⁰ Bir aileyi anlamak için o ailenin **3 kuşak** boyunca soyunu incelemek ve kuşaktan kuşağa aktarılan duygu ve ilişki örüntülerinin nasıl aktarıldığını bulmak gerekir. Bu kurama göre aile duygusal bir birim olarak kavramsallaştırmış ve nesilden nesile olan iç içe ilişkiler ağı olarak aktarılmıştır. Kişinin bugün var olduğu kişilik onun geçmiş nesillerinin bir aktarımı olarak kabul edilmektedir.¹⁴¹ **Bowen**'e göre ailemiz her zaman bizimle birlikte olacaktır. Yaşamlarımızda tamamlanmayı bekleyen en önemli şey, anne babaya karşı duygusal ağın çözülmesidir.¹⁴² Kendi sıkıntılı ruh hallerini çocuklarına yansıtan anne babalar çocuklarından da bağlantılı geri bildirimler alırlar.¹⁴³ **Bowen**'in kuramında en belirgin terimler “üçleme” ve “kendini farklılaştırma” kavramlarıdır.¹⁴⁴ Kavrama göre aile sistemi nesiller boyu devam eden birbirine geçmiş kesişimlerden meydana gelen, birbirine bağlı üçgenlerden oluşan duygusal bir sistemdir. Bu üçgenler duygusal yoğunluğu etkileyerek, aile sistemine kararlılık sağlamaktadırlar. Kendini farklılaştırma ise, kişinin mental ve duygusal becerilerini birbirinden ayırt edebilmesi becerisidir. Kişi bu ayrımı sağlayabilirse hem kendi farkındalığını geliştirmiş hem de ilişkilerinde sağlıklı birliktelikler sağlamış olur. Bu şekilde kişi kendisini aile

¹⁴⁰ Serap Nazlı, “Psikoanalitik Aile Danışması Kuramı (Bowen).” acikders.ankara.edu.tr (Çevrimiçi) 14.06.2020.

¹⁴¹ Çakıcı, **a.g.e.**, s. 7-13.

¹⁴² Michael Nichols, **Aile Terapisi Kavramlar ve Yöntemler**, İstanbul, Kaknüs, 2013, s. 145.

¹⁴³ Nichols, **a.g.e.**, s. 150.

¹⁴⁴ Hürol Fıçıoğlu, **Aile ve Evlilik Terapisi Eğitimi Notları**, Odtüssem, Ankara, 2011, s. 77.

içerisinde hem ayırd edip hem de aile bütününe idrak etmiş olmaktadır. Kişi bunu beceremediği durumlarda duygu ve düşüncelerinin karmaşasını yaşamakta, çoğunlukla duygusal tepkiler vererek sıkıntılı ruh hallerine geçebilmektedir.¹⁴⁵

Sonuç olarak Bowen aile sistemleri kuramı aileyi kuşaklar boyunca değerlendirmekte ve fertlerin yaşadıkları evlilikleri geçmişin duygu aktarımının eseri olarak görmektedir. Kuram sağlıklı anne babalarının çocuklarının da sağlıklı ilişkiler kurduklarını ifade etmektedir. Ayrıca kişinin kendi değerinin ve yeteneklerinin farkına vararak hem kendi farkındalığını hem de iletişim yeteneğini geliştirmektedir. İletişim yeteneği gelişmiş ve farkındalığı yüksek bireylerde ailesinde kendini değerli hissedip, sağlıklı bir aile ortamı sunabilmektedirler.

1.2.10. Karşılıklı Bağımlılık Kuramı

Aynı zamanda sosyal mübadele kuramı olarakta bilinen, çiftler arasındaki etkileşim üzerine odaklanan, *Thibaut* ve *Kelley* tarafından geliştirilen karşılıklı bağımlılık kuramı özellikle çiftlerin birbirlerini etkilemesi ve çiftlerin bağımlılık düzeylerini dikkate almaktadır. Karşılıklı bağımlılık çiftlerin duygusal ve ruhsal olarak birbirlerinden etkilenecek, huzurlu bir hayat için birbirlerine ihtiyaç duymaları olarak ifade edilmektedir. Etkileşim ise, bireylerin birbirlerinden etkilenecek farklılık meydana getirmeleridir. Karşılıklı bağımlılık kuramına göre, süregelen bir ilişkinin iki önemli özelliği vardır: doyum düzeyi ve bağımlılık düzeyi. Bu kurama göre, ilişkiden alınan doyum ile o ilişkiye bağımlılık aynı şeyler değildir.¹⁴⁶ **Doyum düzeyi** bir bireyin bir ilişki hakkında olumlu olumsuz tüm duygularının toplamı ve karşılıklı ihtiyaçlarının giderildiğini düşünme derecesidir. **Bağımlılık düzeyi** ise, ilişkisinin geleceğine güvenmesi ve yaşamsal gereksinimlerinin karşılanmasında eşine bağlı kalma derecesidir. Bir birey doyum düzeyi düşük olsa da bağımlılık düzeyi yüksek olduğunda ilişkisini devam ettirebilmektedir. **Karşılıklı bağımlılık** kuramında etkileşimler sonucu bireyler çeşitli ödüller, kazanımlar sağlamakta ve

¹⁴⁵ Çakıcı, **a.g.e.**, s. 7-13.

¹⁴⁶ Ahmet Burak Koyuncu, “Evli Bireylerde Öznel Mutluluk ve İlişkisel Mutluluğun Evlilik Doyumuna Etkisi”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019, s. 31-40.

çeşitli bedeller ödemektedir.¹⁴⁷ Ödül ilişkide **doyum** ve hazzı besleyen öge iken, bedel ise bireyi aşağı çeken olumsuzluklardır. Kazanımlar bedellerden fazla olduğu sürece bireyler ilişkiyi devam ettirmektedir. Kurama göre bedeller ve ödüllerle ilgili çeşitli çıkarımlar mevcuttur.¹⁴⁸ Kişiler ödülü bol, takdiri daha fazla olan ilişkiyi cezası çok olana göre tercih etmektedirler.¹⁴⁹

Evlilikte çiftlerin karşılıklı etkileşimine odaklanan kuram, doyum düzeyi ve bağımlılık düzeyi kavramları çerçevesinde gelişmiştir. Bireylerin yaşadıkları ilişki hakkında tüm duyguları ve ihtiyaçlarının karşılanması hissiyatı doyum düzeyi iken, ilişkisinin geleceğine dair düşünceleri bağımlılık düzeyini ifade etmektedir. Evliliklerde doyum düzeyi önemli olsa da bağımlılık düzeyi yüksek ilişkilerin devam etme ihtimali daha yüksektir. Bu kuramda etkileşimler iyileştikçe ilişki ödüllerle beslenmektedir.

1.2.11. Yatırım Modeli Kuramı

Karşılıklı bağımlılık kuramının bir uzantısı olan yatırım modeli kuramı, yakın ilişkilerde ilişkilerin kuruluş, devamı ve sonlandırılmasını inceleyen bir sosyal mübadele kuramıdır. *Rusbult*'un yatırım modeline göre, bireylerin bağlanım düzeylerindeki değişimler, bireylerin mevcut içerisinde yaşadıkları ilişkinin sürekliliğini belirlemektedir.¹⁵⁰

Modele göre bir ilişkinin devamlılığını, psikolojik bağlanma ve motivasyonu sağlayan duygusal öğeleri, diğer bir ifade ile ise bireyin bağlılık duygusu gereği oluşan sadakat duygusunu ifade eden bağlanım, pozitif duyguların fazla olması anlamına gelen doyum, içsel ve dışsal yatırım bileşeni olan ödül, bedel ve ilişki dışı

¹⁴⁷ Melahat Işınsoy Halat, “Yatırım Kuramı Bağlamında Evli Çiftlerde Uyum, Nedensel ve Sorumluluk Yüklemeleri İle Yalnızlık Arasındaki Bağlantılar”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 14-68.

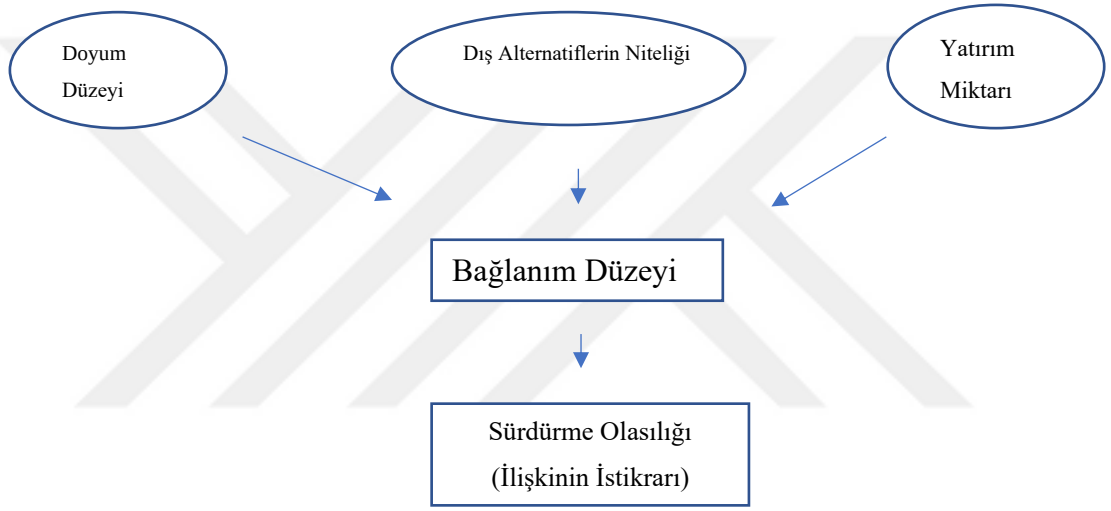
¹⁴⁸ Esra Aydın, “Anne-Oğul Bağlanmasının Gelin-Kayınvalide İlişkisi ve Evlilik Doyumunu Yordamadaki Rolü” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2017, s. 23-24.

¹⁴⁹ Dilek Akça Koca, “Bir Aile Eğitim Programının Evli Annelerin Evlilik Doyumu, Evlilikte Sorun Çözme Becerisi Ve Psikolojik İyi Oluşuna Etkisi”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2013, s. 19.

¹⁵⁰ Halat, **a.g.e.**, s. 14-68.

tercih edilen alternatiflerin niteliği tarafından belirlenmektedir. Yatırım modelinin diğer bir belirleyicisi olan ilişkiye yapılan yatırım miktarı, fertlerin ilişkilerine ayırdıkları zaman, emek, maddi öğeler, paylaşılan hatıralar gibi ilişkiye değer katan öğelerdir. Yatırım miktarı bireyin ilişkisine zaman, çaba, maddi şeyler ve paylaşılan anılar gibi ilişkiye kattığı aynı zamanda ilişkinin bitmesi halinde bireyin kaybedeceği şeyler olarak tanımlanabilmektedir.

Şekil 1.1: Yatırım Modelinde Bağlanım Süreçleri

Kaynak: Rusbult, Martz, Agnew'den (1998) alınarak hazırlanmıştır. Carly.E. Rusbult vd., "The Investment Model Scale: Measuring Commitment Level, Satisfaction Level, Quality of Alternatives, and Investment Size", **Personal Relationships**, 5, 1998, s. 360.

Yatırım miktarı kişinin ilişkiyi sürdürme gayretiyle de bağlantılı olarak artıp azalabilmektedir. Doyum düzeyi, seçeneklerin niteliği ve yatırımın miktarının harmanlanması olan bireylerin bağlanım düzeylerindeki değişim, kişilerin ilişkide kalma veya terk etme seçimlerini etkileyebilmektedir.¹⁵¹ Modele göre, kişi dış seçeneklerle yaşadığı ilişkiyi karşılaştırdığında yaşadığı ilişkiden elde ettiği doyum ve hazzı kayda değer şekilde tercih edilebilir bulduğunda ilişkisini sürdürme kararı almaktadır.¹⁵² Nihayetinde yatırım modeline göre, ilişki doyumu yüksek olan, yaşadığı ilişkisine daha fazla yatırım yapan ve ilişki dışı kişi karşılaştırma seçeneklerini olumsuz gören bireylerin romantik ilişkilerine bağlanımları daha fazla

¹⁵¹ Halat, **a.g.e.**, s. 14-68.

¹⁵² Koyuncu, **a.g.e.**, s. 31-40.

olduğundan ilişkinin devamlılığını etkilenmektedir. Yatırım modeliyle birlikte ilişkilerin istikrar durumu önceden tahmin edilebilir olmuştur.¹⁵³

Sonuç olarak; karşılıklı bağımlılık kuramının başka bir şekli olan yatırım kuramı, kişinin sadakat duygusunu ifade eden bağlanım, bireyin ilişkisine yaptığı maddi manevi yatırımlar, harcadığı zaman ve emekle birlikte kişinin ilişki dışı seçenekleri tercih edip etmemesine göre ilişkinin devamlılığını belirlemektedir.

1.2.12. İletişim Kuramı

Watzlawick, Beavin ve Jackson tarafından geliştirilen iletişim kuramına göre; aile sisteminin varlığını sürdürebilmesi için gerek iç gerek dış iletişim kanallarının açık olması gerekir. Bu şekilde aile çevreden haberdar olup, kendi iç sistemleri arasında etkileşim, kontrol ve değişim sağlar. Hiçbir davranış ve mesajın kesin değişmez bir anlamı yoktur. Hepsi onu kullanan bireye özel şekilde yeniden anlamlandırılabilir. Bu bağlamda iletişim, ikisinde de aynı derecede önemli olan hem sözel hem de sözel olmayan şekilde olabilir.¹⁵⁴ *Watzlawick, Beavin ve Jackson'a* göre; iletişim kuramı ile ilgili bazı temel kabuller mevcuttur. Bu temel önermeler: iletişim kurmamak mümkün değildir, iletişimin çeşitli versiyon, kapsam ve düzeyleri vardır, mesaj seremonisi kendi başına bir anlam içerir, mesajlar sözlü ve sözsüz olabilir, iletişim kuran kişilerin ilişki seviyesi değişkendir.¹⁵⁵ Nitekim kuram bu temel kabuller üzerine inşa edilmiştir.

35 yılda 3 binin üzerinde çiftle araştırmalar yapan *Gottmanlar* ise, geliştirdikleri bu yaklaşımda çiftlerde iletişimin önemine vurgu yaparak, olumsuz duygu aktarımının yoğun olduğu ailelerde evliliklerinde memnuniyet seviyesinin düştüğünü ifade etmektedirler. Olumsuz duyguların olumlu duygulardan fazla aktarımının yapıldığı, olumsuz tepkilerin arttığı evliliklerde memnuniyet düşmekte,

---

¹⁵³ Selim Hovardaoğlu, “Sosyal Mübadele: Evlilikle İlgili Değerlendirmelere Etkisi”, **Türk Psikoloji Dergisi**, 1/36, 1996, s. 12-24.

¹⁵⁴ Ünal, **a.g.e.**, s. 35.

¹⁵⁵ Doğan Cüceloğlu, **Yeniden İnsan İnsana**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2002, s. 19.

memnuniyet düştükçe evliliğin yapılandırma ihtiyacı artmaktadır.¹⁵⁶ *Gottman* mutlu evliliklerin en büyük sırrının iyi iletişim ve aktif dinleme olduğunu ifade etmektedir.¹⁵⁷ *Gottmanlar* kurdukları evlilik araştırma laboratuvarında inceledikleri çiftler doğrultusunda sağlıklı bir evliliğin yapı taşlarını çıkartmışlar ve güçlü ilişki evi yaklaşımını geliştirmişlerdir. Güçlü ilişki evi modelinde çiftlerin sevgi haritaları çıkarılarak, ritüel ve gelenek gibi ortak anlamlarla çiftlerin paylaşacağı değerler sistemi geliştirilmekte, bu şekilde eşlerin birbirlerinin ihtiyaçlarını tanıma düzeyleri yükseltilerek evliliklerin ömrü uzatılmaktadır.¹⁵⁸ *Gottman*'a göre ilişkileri yaralayan, eleştiri, aşağılama, savunmada kalma ve görmezden gelme (içine kapanıp iletişimi kesme) olarak, 'Mahşerin dört atlısı' dediğimiz davranış biçimleri vardır.¹⁵⁹ Mutsuz evliliklerde yaşanan sıkıntılar mutlu evliliklerde de zaman zaman yaşanmakta, fakat onlardan farklı olarak daha az sıklıkla görülmekte ve yaşanan tartışmalarda olumlu sözler olumsuz sözlerden daha fazla kullanılmaktadır.¹⁶⁰

Sonuç olarak iletişim kuramına göre; evliliklerde iletişim büyük önem arz etmekte, sağlıklı iletişim olmayıp, olumsuz aktarım arttıkça evliliklerde memnuniyet seviyesi düşmektedir. Olumlu duygu aktarımının artması evlilikleri sürdürülebilir hale getirmektedir.

Evlilik ve aile ile ilgili yaklaşımlar genel olarak değerlendirildiğinde, sistem yaklaşımı aile olgusunu bir sistem olarak ele alarak, sistemin çarklarından birindeki değişimin tüm sistemi etkileneceğini ifade etmekte, *Bowen* aile sistemleri yaklaşımı kişinin yaşadıklarının aile kuşaklarından miras olduğu düşüncesi üzerine odaklanmakta, karşılıklı bağımlılık kuramı karşılıklı duygu etkileşimi ile ödül ceza ilişkisi üzerine odaklanmakta, davranışçı yaklaşım davranışların doyum üzerindeki etkisine odaklanmakta, yapısal yaklaşım toplum ve ailenin birbirileri üzerine etkisine odaklanmakta, bilişsel davranışçı yaklaşım kişilerin geçmişten gelen mantıksız

---

¹⁵⁶ Çelik, **a.g.e.**, s. 33.

¹⁵⁷ John M. Gottman, "Marriage Clinic: A Scientifically Based Marital Therapy", **Norton Professional Books Hardcover**, s. 15.

¹⁵⁸ Mustafa Kemal Yöntem, Tahsin İlhan, Boşanma Göstergeleri Ölçeğinin Geliştirilmesi, **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi**, 18/ 41, 2018, s. 343.

¹⁵⁹ <https://www.gottman.com/about/research/couples/>, (Çevrimiçi) 15.06.2020.

¹⁶⁰ Gottman, **a.g.e.**, s. 14.

inançlarının aile hayatına etkisine odaklanmakta, stratejik yaklaşım aile içinde denge unsuruna odaklanarak, dominant karakteri tespit etmekte, yatırım modeli çiftlerin aileye yaptıkları maddi manevi yatırımlar ile evliliğin devamının sağlanması üzerine odaklanırken, yaşantısal yaklaşım aile üyelerinin kendilikleri ve kişisel becerilerini geliştirerek aile içi iletişimi artırmaları üzerine odaklanmakta, gelişimsel yaklaşım aile döngüleri ile ailenin yıllar içerisinde yaşadığı dönemlere odaklanmakta, destek odaklı evlilik yaklaşımı ailede eşlerin birbirlerine desteğinin aile mutluluğuna olan etkisi üzerine yoğunlaşmakta, iletişim yaklaşımı ise, aile içi iletişimde üslup ve olumlu duygu aktarımının önemi üzerine odaklanmaktadır. Evlilik ile ilgili öğrenme kuramı, sevginin evrimi, işlevsel aile, *psikanalitik*, romantik aşk, kriz, pekiştireç, üçgen sevgi, dinamik hedef, eşitlik, bağlamsal model gibi konumuzla bağlantılı olup incelediğimiz yaklaşımlardan geliştirilmiş daha birçok yaklaşım bulunmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

EVLİLİK ÖNCESİ SÜREÇLERDE İLİŞKİ GELİŞTİRME PROGRAMLARI

Konunun kavramsal ve teorik açıklaması sonrasında, evlilik öncesi süreçlerde ilişki geliştirme programları ve bunların Türkiye’deki karşılıklarına bakmak yerinde olacaktır.

2.1. Evlilik Öncesi Süreçlerde İlişki Geliştirme Programları

Evlilik öncesi bireylerin ilişki kalitesini artırmak için geliştirilen programlar evlilik öncesi eğitim, evlilik öncesi psikolojik danışma, evlilik öncesi terapi, evlilik öncesi eğitsel danışma, evliliğe hazırlık programları, evliliği geliştirme ve ilişki eğitimi gibi farklı isimlerle literatürde yer almaktadır.¹ *Evlilik öncesi eğitim* (Premarital Education), evlenmeden önce fertlere, evliliklerinin istikrarlı devam etmesi, birbirleriyle sağlıklı ilişkiler kurmaları, doğru iletişim şekilleri, problem çözme yeteneklerini geliştirme gibi konularda, bilgi ve beceri geliştirici takvimli eğitimler verilmesi şeklinde tanımlanır. Yine hemen hemen aynı anlamda kullanılan evlilik öncesi danışmanlık (Premarital Counseling) ise, evlilik hazırlığı aşamasında bulunan çiftlere birbirlerini ve kendini tanıma, ruhsal olarak kendilerini evliliğe hazır hissetme konusunda destek vermek amacıyla profesyonel danışmanlar tarafından verilen bir hizmettir.² Ülkemizde evlilik terapisi ve danışmanlığı kısmen yapılıyor olsa da evlilik hazırlık eğitimleri henüz istenilen ölçüde yaygınlaşmamıştır.³

Evlilik kurumu oluşmadan, ailenin son üyesinin kaybına kadar evliliğin her aşamasında, evlilik yaşam döngüsü boyunca oluşması muhtemel sorunları önlemeye

¹ Jason S. Carroll ve William Doherty, “Evaluating the Effectiveness of Premarital Prevention Programs: a Meta-Analytic Review of Outcome Research,” **Family Relations**, 52, 2, 2003, s. 105-118.

² Bülent Şen, **Evlilik Öncesi Çift Eğitimi**, Ankara, Nobel Yayıncılık, 2015, s. 271.

³ Melek Kalkan ve Sayanur Nevres Kaya, “Evlilik Öncesi İlişkileri Değerlendirme Ölçeğinin (EÖDÖ) Geliştirilmesi Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması, **Aile ve Toplum**, 3, 11, 2007, s. 36.

odaklanan evlilik öncesi eğitimler⁴, çiftler için evlilik kararının gözden geçirilmesi, evliliğin ilk yıllarında yaşanan bocalamalar, ailelerin ve çiftlerin ilk yıllar birbirlerine adaptasyonu⁵, evlilik kurumunun sürekliliğinde emek ve gayretin değeri, boşanma oranlarının düşürülmesi, yaşanan sıkıntılarda dışardan yardım alınabileceğini göstermesi açısından önem arz etmektedir.⁶ Ayrıca evlilik öncesi *hazırlık programları*, ilişkiyi zenginleştirme, cinsel istek, empati yakınlık, etkili iletişim becerileri, aile bütçesi hazırlama, evlilikten beklentiler, aile özgeçmişi, geçmişten gelen sabit inançlar⁷ gibi konularda çok yönlü eğitimler içermektedir. Bu yönüyle evlilik öncesi eğitimler evlilik çatışmaları ve boşanmaları tam olarak engelleyemese de olumsuz etkilerini büyük oranda azaltmaktadır.⁸ Evlilik öncesi eğitim programları eşler arasındaki çatışma seviyesini etkileyen faktörler hakkında bilgi vererek çiftlerin ilişkilerini hem koruyucu hem önleyici etkiler yapmakta ayrıca gerektiği durumlarda hem ailelere hem çiftlere destek ve çözümler sunmaktadır.⁹

Dünya’da ilişki eğitim programları ilk olarak dini eğitim kurumları tarafından uygulanmıştır. Nitekim ABD, Avusturalya ve diğer Batılı Ülkelerde 1950’lerden beri ilişki geliştirme eğitim programları uygulanmaktadır. 1990’ların sonlarında ise ABD, Avusturalya ve İngiltere’deki evli çiftlerin üçte biri bu programlara katılmıştır.¹⁰ *Evlilik öncesi hazırlık* programlarının batıda sık sık kullanıldığı, hatta lise ve üniversitelerde bu konularda eğitimler verildiği görülmektedir. Fakat ülkemizde evlilik öncesi eğitim almak bilinen ve aranan bir ön hazırlık değildir. Ülkemizde genelde bireyler bir problem oluştuğunda kendileri ya da aile büyükleriyle sorunlarını çözmeyi tercih etmekte, en son aşamada ise danışmanlıklara

⁴ Reyhan Yıldız, Evlilik Öncesi Eğitim ve Danışmanlık Hizmetlerine Genel Bakış, **Sosyal Hizmet Dergisi**, 2016 s. 69.

⁵ Betül Yazıcı ve Cihad Demirli, “Evlilik Kararı Alan Bireylerin Evliliğe Yükladıkları Anlam ile Evlilik Öncesi İlişkilerin İncelenmesi”, **ASEAD**, 7, 7, 2020, s. 297.

⁶ Melek Kalkan, Zeynep Hamamcı ve İlhan Yalçın, **Evlilik Öncesi Psikolojik Danışma**, 2. bs. Ankara, Anı Yayıncılık, 2015, s. 209.

⁷ Gül Pınar, “Üniversite Son Sınıf Öğrencilerinin Evliliğe Bakış Açısı”, **Aile ve Toplum**, 10, 4, 2008, s. 58.

⁸ Scott M. Stanley, “Making the Case for Premarital Training”, **Family Relations**, 50, 2001, s. 272-280.

⁹ Zübeyir Nişancı, Sosyodemografik ve Sosyokültürel Farklılıkların Eşler Arası Çatışmaya Etkisi, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, **Türk Aile Yapısı Araştırması (TAYA)**, 2018, Ankara, s. 214.

¹⁰ İlhan Yalçın, “İlişki Geliştirme Programının Üniversite Öğrencilerinin İlişki Doyum Düzeylerine Etkisi”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010, s. 74.

başvurmaktadırlar. Fakat bu aşamada sorunlar birikmekte, tahammülsüzlükler artmakta, çözüm üretmek zorlaşmaktadır. Bunun yerine sorunlar hiç oluşmadan evlilik hazırlık sürecinde yaşanması muhtemel sorunlarla ilgili beceri eğitimi alınması çok daha sağlıklı olacaktır.¹¹

Fertlerin *uyumlu bir evlilik* ile yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli bilgi ve becerilerin kazandırılmasını amaçlayan bilimsel temelli çok çeşitli evlilik hazırlık programları bulunmaktadır. Bu programların içerisinde SYMBIS (Evliliğe Başlamadan Önce Koruma Programı) ve PREP (İlişki Geliştirme ve Önleme Programı) Türkiye’de de uygulanmakta olan programlardır. Bunların yanında, Jones ve Nelson (1996) tarafından yapılan “Evlilik Beklentisi Ölçeği”nin güvenilirlik analizlerini yaparak, Türkçeleştirmiş olan Özsoysal, Baş ve Aysan, bu ölçeğin ilgili çalışmalarda kullanılmasını sağlıklı bulmaktadırlar. Türkiye’de Büyükşehir tarafından yapılan “Çok Boyutlu İlişki Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması” ise üniversite öğrencileri üzerinde geçerli ve güvenilir bir ölçek olarak kullanılmıştır. Yurt içinde yapılan bir diğer araştırma ise, Altuntaş ve Atlı¹², tarafından yapılan “Eş Seçme Stratejileri Envanteri Geliştirilmesi” çalışması sonucunda üniversite öğrencilerinin eş seçme stratejilerini ölçebilecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olarak kabul edilmiştir.¹³

Evlilik öncesi ilişki geliştirme programları evlilik hayatına birçok yararları bulunması sebebiyle çoğunlukla yurtdışında, kısmen ülkemizde de uygulanmaya başlanmış evliliğe değer katan programlardır. Evlilik öncesi hazırlık programları kurama dayalı, *beceri temelli* ve envantere dayalı olmak üzere üç farklı şekilde kategorize edilmektedir. Tüm programlar farklı şekillerde ilişkileri ele alarak, nihayetinde kalıcı sağlıklı ilişkiler meydana getirmeye çalışmaktadırlar.

---

¹¹ Reyhan Yıldız, “Evlilik Öncesi Eğitim ve Danışmanlık Hizmetlerine Genel Bakış,” **Sosyal Hizmet Dergisi**, 2016, s. 71.

¹² Serkan Altuntaş ve Abdullah Atlı, “Eş Seçme Stratejileri Envanteri Geliştirilmesi”, **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 12, 32, 2015, s. 123-135

¹³ Yıldız, **a.g.e.**, s. 69.

2.1.1. Kurama Dayalı Evliliğe Hazırlık Programları

Evlilik hazırlık programları hazırlanırken çeşitli yaklaşımlar baz alınarak içerik oluşturulmaktadır. Bazı hazırlık programları daha çok çiftlerin becerilerini geliştirme temelli iken, bazıları envanter şeklinde girdi ve çıktı odaklı programlardır. Bazı programlar ise çeşitli evlilik, evlilik öncesi dönem ve *çift ilişkileri* temelli kuramlar şeklinde hazırlanmaktadır. Bilgi ve farkındalık geliştirme odaklı programlarda daha çok kuramların çizdiği çerçeve üzerinde durulmaktadır.¹⁴ Kurama dayalı programlarda özellikle üzerinde durulan kuramlar; Gottman'ın güçlü ilişki evi modeli, duygu odaklı terapi ve İmago ilişki terapisi.

2.1.1.1. Gottman'ın Güçlü İlişki Evi Modeline Göre Evlilik Öncesi Psikolojik Destek Programı

Gottman'ın kurduğu güçlü ilişki evi modeli temelinde evliliklerin neredeyse ilk 5 yılda bozulduğu,¹⁵ bunun için evlilik öncesi hazırlıklar ile evliliğin ilk yıllarının mümkün olduğunda az tartışmalı ve mutlu geçirilmesinin sağlanması hedeflenmiştir. Gottman kendi tespitleri üzerinden çeşitli evlilik ilişkileri geliştirici modeller üretmiştir. İlişki enstitüsü kurucusu olan Gottman matematik eğitimi de aldığından evlilik ilişkilerinde tasarladığı modellerinde matematiksel kesin analizler yapmayı önemsemiştir. Bu modellerden biri “Aşk laboratuvarı” olarak anılmaktadır.¹⁶ Aşk laboratuvarı modeline göre, çiftler normal gündelik hayatlarında bir araya geldikleri bir zamanda videoya kaydedilerek, fiziki tepkileri analiz edilmekte, analizler geçmiş verilerle sentezlenerek ilişkilerinin akıbeti hakkında fikir yürütülmekte ve çiftlere ilişkilerinin muhtemel zayıf ve güçlü yönleri ile ilgili tavsiyelerde bulunulmaktadır.¹⁷

---

¹⁴ Yalçın, a.g.e., s. 75.

¹⁵ Sybil Carrere, Kim T. Buehlman, John M. Gottman, James Coan ve Lionel Ruckstuhl, “Predicting Marital Stability and Divorce in Newlywed Couples”, **Journal of Family Psychology**, 14, 2000, s. 42.

¹⁶ John Mordechai Gottman, “A Theory of Marital Dissolution and Stability Journal of Family Psychology”, **Journal of Family Psychology**, 7, 1, 1993, s. 60.

¹⁷ John Mordecha, Gottman Julie Schwartz Gottman, “Gottman Method Couple Therapy”, **Clinical Handbook of Couple Therapy**, 2008, s. 139.

Yine Gottman'ın Levenson ile birlikte oluşturduğu “dengenin çekirdek üçlüsü” modeline göre, evlilik birbirini etkileyen 3 alandan oluşmaktadır. Algı, fizyoloji ve karşılıklı davranış olan bu alanların dengesi adeta bir termostat gibi işlev görmektedir ve hemostatik bir *denge* meydana gelmektedir. Bu alanların ayrı ayrı sınırları bulunmakta ve bu sınırların aşılması durumunda evlilikte uyum azalmaktadır. Ayrıca bu alanlar birbiriyle bağlantılı olduğundan hem olumlu hem olumsuz yönde birbirlerini etkilemektedirler. Çiftler bu üç alanda olumlu ya da olumsuzluk arasında denge kurarak, ilişkide uyumlu oldukları alanlar yaratmakta ve bu da ilişkilerinin seyrini belirlemektedir. Yani her ilişkinin çok kötü ve çok iyi olma potansiyeli mevcuttur. İlişkinin hangi yöne ilerleyeceği çiftlerin onarma denemelerinin başarısına bağlı olarak belirlenmektedir.¹⁸

Gottman'a göre; evlilikte görülen negatif tepkiler, şikayetçi tavır, savunmacı bir rol ile, kurbanlık algısı, küçüksemeyle orantılı olarak haklı kızgınlık algısıdır. Çiftlerin çatışma yaşasa bile ilişkide var olan olumlu mesajların, pozitif tepkilerin olumsuzlardan 5 kat fazla olması bir ilişki sürekliliği olarak kabul edilmektedir.¹⁹

15 yıllık çalışmalarının ardından Gottman ve Levenson çift iletişimde temel kabul edilebilecek 8 kriter belirlemişlerdir. Negatif örüntülerin pozitiflerden çok olması, mahşerin dört atlısı, negatif duygu artışı, duygusal kopmayla içe dönüş, onarma çabalarının sonuçsuzluğu, her sözün negatif olarak algılanması, fizyolojik uyarılma fazlalığı, dağınık fizyolojik uyarılma, olumlu etkiye olumlu dönüt sağlayamama mutsuzluğun yordayıcısı olarak kabul edilmiştir.²⁰ Gottman'a göre; Mahşerin dört atlısı olarak adlandırılan iletişim engelleri suçlama, küçümseme, savunmacılık ve duvar örme ilişkilerde sık kullanılan ilişkiyi bitirme noktasına getiren iletişim kalıplarıdır. Bu olumsuz etkiye sahip 4 maddenin çözümü ise; benzer çatışma özellikleri, çatışma çözümünde yapıcılık, önleyici onarımlar, yumuşak başlangıçlar, misilleme yerine kabul etme, olumlu duyguların 5 katı oranında

---

¹⁸ Carrere, **a.g.e.**, s. 43.

¹⁹ Özlem Haskan Avcı, “Evliliğe Hazırlık Programının Çift İlişkileri ve İlişki İstikrarı Üzerindeki Etkisi”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013, s. 33-40.

²⁰ Avcı, **A.g.e.**, s. 33-40.

artırılması gibi özelliklerin beslenmesi ile sağlanmaktadır.²¹ Mutlu çiftleri inceleyen Gottman, temel özellik olarak kavga edilmeyen zamanlarda çiftlerin birbirlerine davranma biçiminin önemli olduğunu, *sıkıntılı konuları* çözmekle uğraşmanın gereksiz olduğu kanısına varmıştır. Dostluğu güçlendirme olarak da adlandırılan temel düşünce üzerine inşa edilen Gottman yaklaşımı, sürekli anlaşmazlık olan konuların %69'unun çözülemeyen, döngüde olan problemler olduğunu çatışma yönetimini çiftlere öğretmenin çatışmayı çözmekten daha isabetli bir çözüm olacağını ifade etmektedir.²²

Gottman'ın geliştirdiği modellerden bir diğeri olan “güçlü ilişki evi” yedi basamaktan oluşmaktadır. Kolonları güven ve bağlılık olan evin basamakları ilişkinin ve eşinin ruhsal dünyasına ilişkin *sevgi haritaları* oluşturmak, ilgi, beğeni ve hayranlığı sürdürmek, duygusal bağ ile ilişkide yaklaşarak duygusal banka hesabını güçlendirmektir. Bu basamaklar evin en temel yapıtaşlarıdır ve arkadaşlığın belkemiğini oluşturmaktadır. Diğer basamaklar ise olumlu bakış açısını yaygınlaştırmak, çatışmayı çözme çabası yerine yönetmek, birbirinin yaşam hayallerini onurlandırmak, hedeflerini desteklemek ve gerçekleştirmek²³, evin çatısı mahiyetinde olan resmi ve gayri resmi bağlantı ritüelleri oluşturup, ortak anlam sistemi yaratarak ilişkilerini zengin ve derin hale getirmektir.²⁴

Geliştirdiği sistem ve tekniklerle bir çiftin boşanma ihtimalini 5 dakika içerisinde tahmin edebilen Gottman²⁵, modelleriyle evliliğin sürdürülmesinin önemini vurgulamakta ve mutlu çiftlerin sayılarını artırmayı hedeflemektedir. Oldukça yaygın bir şekilde kullanılan Gottman modelleri evlilik öncesi hazırlık programlarının en mühimlerinden kabul edilmektedir.

---

²¹ John M. Gottman and Nan Silver, “**The Seven Principles for Making Marriage Work: A Practical Guide from the Country's Foremost Relationship Expert**,” New York, The Crown Publishing Group, 2011, s. 27.

²² Avcı, **a.g.e.**, s. 33-40.

²³ Mordecha, **a.g.e.**, s. 140.

²⁴ Carrere, **a.g.e.**, s. 56.

²⁵ John Gottman ve Nana Silver, **Evliliği Sürdürmenin Yedi İlkesi**, İstanbul, Varlık Yayınları, 2017, s. 12.

2.1.1.2. Duygu Odaklı Terapiye Göre Evlilik Öncesi Psikolojik Destek Programı

Duygu odaklı psikolojik destek programı çıkış noktası olarak, çiftlerin etkileşimi ve duygusal bağın güçlendirilmesine engel olan fertlerin alt benliklerindeki duyguların onarılması üzerine odaklanmıştır. Daha sonra ise bu yaklaşım tüm psikolojik tedavilerde bütünüleyici bir yaklaşım olarak uygulanmıştır. Hümanistik bir yaklaşım olan *duygu odaklı psikoterapi*, kişilerin düşünce ve davranışlardan öte duygularını fark etmesi, duruma ve bağlama uygun duygu deneyimine ulaşmasını desteklemektedir. Duyguların verimli şekilde yönetiminin öğretildiği duygu odaklı terapide, öfke, kızgınlık, mutluluk gibi her türlü duygu keşfedilerek anlamlandırılmakta ve dönüştürülmektedir. Duygu odaklı yaklaşıma göre duyguların değiştirilebilmesi için duyguların hissedilmesi gerekir. Bu şekilde çiftler birbirini daha iyi tanımakta, deneyimlerini kabul etmekte, dönüştürerek esnek bir şekilde yönetmekte ve duygularına daha iyi tahammül edebilir hale gelmektedirler.²⁶

Duygu odaklı terapide, çiftlerin duygularına ulaşarak ilişkinin gidişatını dönüştürmek hedeflenmektedir. Duygu düzenleme, bağlanma, kimlik ve çekim terapi temelinin ana kaynağı olarak görülmektedir. Çiftlerin çatışmalarının genel sebebi duygu düzeninin bozukluğundan kaynaklanmaktadır. Çiftler evlilik öncesinde danışmandan *bireysel değişim* ve çocukluk kaynaklı sıkıntılarının çözülmesi ve birlikteliklerine yansısı konusunda destek alarak daha sağlıklı bir evlilik oluşturabilmektedirler.²⁷

Duygular nedeniyle birey ihtiyaç ve önem sırası konusunda bocalama yaşamamaktadır. Yaşanılan olumsuz bir duygu durumunda karşısındakinin ihtiyaçlarında eksiklik olduğunu düşünür ve doğru şekilde yardım edilmesi

---

²⁶ Leslie S. Greenberg, **Emotion-Focused Therapy: Theories of Psychotherapy Series**, Washington, DC, American Psychological Association, 2016.

²⁷ Rhonda N Goldman and Leslie S. Greenberg, "Integrating Love and Power in Emotion-Focused Couple Therapy." **European Psychotherapy**, 7/1, 2007, s. 117-135.

sağlanabilmektedir.²⁸ Duygu odaklı terapide çiftlerin yaşadıkları sıkıntıların görünen savunmacı davranışlardan ziyade, temel ihtiyaçların tatminiyle ilgili eksiklikten kaynaklandığı düşünülmektedir. Çift ilişkisinin sağlıklı olabilmesi için kişilerin olumsuz duygulanımlarının döngüye girmeden empatik yeteneklerinin gelişmesi gerekmektedir.²⁹ Duygu odaklı terapiye göre ancak duygulardaki değişimle kişinin düşünce ve davranışları farklılaşabilmektedir. Duygu odaklı yaklaşımda duygular o esnada yeniden deneyimlenir ve yaşanan bu duygulara yeniden anlam verilmektedir.³⁰

Duygu odaklı terapi kişilerin tek tek iyileşmesinin evliliğinde iyileşmesine sebep olacağı varsayımıyla hareket edilmektedir. Bireylerin çocukluktan kodladıkları ilişki kalıpları tamir edilerek yerine yeni sağlıklı ilişki kalıpları oluşturulmaktadır. Bu şekilde sağlıklı ilişkiler meydana gelmesi sağlanmaktadır.

2.1.1.3. İmago İlişki Terapisi (IMAGO Relationship Therapy-IRT)

İmago ilişki terapisi, Harville Hendrix ve eşi Helen LaKelly Hunt tarafından geliştirilmiş ve “İstediğiniz Aşk Elde Edin: Çiftler İçin Bir Rehber” adlı kitapla tanıtılmış özellikle çift ilişkilerini geliştirme odaklı bir yaklaşımdır.³¹ İmago teorisi, çiftleri birbirleriyle daha sağlıklı ve dengeli bir ilişki kurmaları için gerekli araçlarla donatarak, yaşadıkları sıkıntılarla ilgili çocukluk duygu durumlarını analiz edebilen bir yaklaşımdır. İmago ile çiftlerin bilinçleri dışındaki bileşenlerini ortaya çıkarmak için modern metodolojilerle manevi ve davranış teknikleri kullanılmaktadır. Çiftler için yaşanan sıkıntılar bir uyumsuzluğun değil, yalnızca belirli koşulların sonucu

²⁸ Hilal Çelik ve Bilge Nuran Aydoğdu, “Duygu Odaklı Terapi: Psikoterapide Yeni Bir Yaklaşım”, **E-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi**, 5/2, 50-68, 2018, s. 53.

²⁹ Leslie S. Greenberg, “Duygu Odaklı Çift Terapisi”, Çev. Ed. T. Özakkaş, İstanbul, Psikoterapi Enstitüsü, 2012, s. 99.

³⁰ Leslie S. Greenberg, S., Lynne and E. Angus. “The Contributions of Emotion Processes to Narrative Change in Psychotherapy: a Dialectical Constructivist Approach,” **The Handbook of Narrative and Psychotherapy: Practice, London, England, Theory, and Research**, Ed. by Lynne E. Angus and John McLeod, Kaliforniya, Sage Publications, 2004, s. 331-349.

³¹ Hendrix, Harville, Hunt LaKelly Harville, Wade Luquet, Jon Carlson "Using the Imago dialogue to deepen couples therapy." **The Journal of Individual Psychology**, 71, 3, 2015, s. 253.

olarak görülmektedir. Bu bağlamda yaşanan çatışmalar iyileşip, çözüme kavuşturulabilmektedir.³²

İmago felsefesi çiftlere sevgi ve hayal kırıklığı gibi sıklıkla yaşanan durumlarda ilişkiyi bitirmek yerine bir şeyleri uzaklaştırmanın işe yarayacağını iddia etmektedir. Ayrıca bağ kurmak, hayal kırıklıklarını anlamak, onlara cevap vermek ve çocuklukta yaşanan *duygusal travmaları* iyileştirmek için sağlıklı araçlar sağlamaktadır. İmago’da çiftlere iletişim becerileri öğretilmekte, kişisel ve çift olarak farkındalıkların oluşturulması sağlanmaktadır.³³ İmago’ya göre, çiftler birbiriyle uyumsuz iki parçanın birleşimi olup, kendi gelişimsel ihtiyaçları için bir araya gelmektedirler. Bu noktayı fark etmeyen çiftler kendi ihtiyaçları için iş birliği yapmak yerine karşısındakine zarar vermeye kalkışmaktadırlar. Burada İmago’ya göre çözüm kişinin iş birliğine yanaşmayan, bilinçsiz şekilde duygusal anlamda mesafeli duran eşini kişiye yakınlaştırma, aradaki mesafeleri kaldırmaya çalışmaktır. Eşler birbirlerine kendilerinin gizli kalan yönlerini açığa çıkararak ilişkinin gidişatını olumlu yönde değiştirilebilmektedirler.³⁴ Temelde imago ile amaçlanan kişilik savaşları ve romantik ilişkinin çıkış noktalarını öğretmek, güvenli bir çevre yaratmak, içtenlikli birleşme oluşturmak için süreç meydana getirmek, olumlu yöne ilerleyen bir ilişki oluşturmaya yönelik çiftlere yardım etmektir.³⁵ Beceri temelli evlilik terapilerinden farklı olarak imago, kişinin güncel hayatına etkisi olan çocukluk yıllarının pozitif ve negatif imgelerinin kişilerin evlilik tercihleri ve dinamikleri üzerindeki etkisini incelemeye yönelmektedir.³⁶ İmago teorisi, tıpkı vücutta hasar alan bir bölgenin tedavisi için tüm vücudun seferber olması gibi

---

³² Imago Relationship Therapy (IRT), (Çevrimiçi) <https://www.goodtherapy.org/learn-about-therapy/types/imago>, 06.01.2021.

³³ Ercüment Eranlı, “Evlilik İlişkilerinde Eşlerin Akılcı Olmayan İnançlarıyla Bahsetmelerine Bilişsel Davranışçı Yaklaşım Dayalı Evlilik İlişkisini Geliştirme Programının Etkisi”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Samsun, Ondokuzmayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007, s. 11.

³⁴ Naciye Güven, “İmago Yaklaşımına Dayalı Grupla Psikolojik Danışma Uygulamasının Çiftlerin Evlilik Doyumuna ve Uyumuna Etkisi”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Sakarya, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ocak 2017, s. 13.

³⁵ Şenol Duran, “Evlilik Öncesi İlişki Geliştirme Programının Romantik Lişkiler Yaşayan Üniversite Öğrencilerinin İletişim Becerileri, Çatışma İletişim Tarzları ve İlişki İstikrarları Üzerine Etkisinin İncelenmesi”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gaziantep, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010, s. 17.

³⁶ Avcı, A.g.e, s. 43.

karşılanmayan çocukluk dönemi ihtiyaçlarının yerine getirilmesi için bireylerin bilinçdışı şekilde ebeveynlerinin kişilik özelliklerine benzer kişileri eş olarak seçerek karşılanmayan çocukluk ihtiyaçlarını karşılamaya ve böylece kendilerini tamamlamaya çalıştığını iddia etmektedir.³⁷ *Imago sevgi merkezli* yakın ilişkiler kurmaya odaklı olduğundan aile içi şiddet, kumar, madde bağımlılığı, alkol vb ciddi sağlık sorunu temelli aile ve ilişki sorunları olan çiftlerde etkili olmamaktadır.³⁸

Kişilerin çocukluk döneminin yetişkinlikte eş seçimine ve ikili ilişkilerine de etki ettiğini kabul edip buna göre terapi basamaklarını belirleyen yaklaşım, iletişim becerileri ile farkındalıklar öğretilerek sağlıklı evliliklerin kurulmasını sağlamaktadır.

2.1.2. Beceri Temelli Evliliğe Hazırlık Programları

Beceri eğitimi kavramı, farkındalık gelişimi ve bilişsel duyuşal farklılaşma olarak algılansa da literatürde becerilerin aktif şekilde öğretilmesine odaklanma temasını yansıtmaktadır. Beceri yaklaşımlarının temel hedefi çiftlerin iletişim yeteneklerini geliştirmektir. Beceri eğitimleri bunu ilişki çıktılarını işleyen değişkenlere odaklanarak yapmaktadır. Beceri eğitimleri sayesinde ilişki becerilerinin değişimi kanıtlarla ispatlanmaktadır.

Çalışmamızla da doğrudan bağlantılı şekilde, evlilik sebebiyle birbirleriyle ilk defa birlikte yaşayan çiftlerin özellikle alışma dönemi olan ilk zamanlarda güçlüklerle karşılaşacakları tahmin edilmekte, bu nedenle evlilik öncesi dönem ilişki eğitimi verilmesi açısından en isabetli zaman olarak görülmektedir. Nitekim ilişki geliştirme programlarının uygulama ve araştırmalarının büyük kısmı *evlilik* sürecinden ziyade evlilik öncesi eğitimlere odaklanmaktadır. Ayrıca yine beceri temelli eğitimler evlilik boyunca çocukların dünyaya gelmesi, mekân değişimi,

³⁷ Zehranur Akbulut, “İmago Yaklaşımına Dayalı Grupla Psikolojik Danışma Uygulamalarının Evli Çiftlerin Affetme ve Mutluluk Düzeyine Etkisi”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018, s. 13.

³⁸ Getting the Love You Want, (Çevrimiçi) <https://imagorelationships.org/>, 06.01.2021.

önemli hastalık vb yaşamsal olayların yönetiminde değerlendirilmekte, ilişki uyumunun sürekliliği bu şekilde sağlanmaktadır.³⁹

Özellikle evlilik öncesi döneme odaklanan beceri temelli eğitimler, çiftlerin evlilik uyumunda geliştirilmesi gereken yetenekleri üzerinde çalışarak uyumlu ve uzun vadeli, sağlıklı evliliklerin oluşmasını sağlamaktadırlar. Beceri temelli eğitimlerin başlıcaları; Minnesota çift iletişimi, evlilik öncesi eğitim ve uygulama dizisi (PETS), ilişki geliştirme programı (RE), çift iletişimi (CCP), evliliğinizi başlamadan koruyun programı (SYMBIS), yakın ilişki becerilerinin pratik uygulaması programı (PAIRS), önleme ve ilişki geliştirme programı (PREP), çiftlerin başa çıkma stratejilerini geliştirme (CCET)'dir.

2.1.2.1. Minnesota Çift İletişimi Programı

Evlilik öncesi hazırlık eğitimlerinden biri de Miller, Wackman ve Nunnally tarafından geliştirilen, 1960'ların sonlarında Minnesota Üniversitesi Aile Araştırma Merkezinde başlayan çalışmalara dayanan eş iletişim programı Minnesota evlilik geliştirme programıdır. Bu programın *iletişim* sürecine müdahaleyi ön görmesi ana teması olmaktadır. Bu programda iletişim metotları, kişinin kendisi ve eşiyle ilgili farkındalığını ön plana çıkarmak, evlilikten aldığı doyumunu artırmak ve bunlarla beraber esnek olmanın gereği vurgulanmaktadır.⁴⁰ Program etkili iletişim yoluyla çiftlerin gelişimsel aşamaları ve kritik rol geçişlerini başarılı bir şekilde atlatabileceklerine inanmaktadır. Programın uygulama aşaması olan ev ödevleri, duygu yönü az olan yapılandırılmış standarttır. Belirlenen problemleri konularda çiftlerin anlaşmaya varmak suretiyle ilerlediği programın etkisi kısa vadede belirgin iken uzun vadede etkisini yitirdiği gözlenmektedir.⁴¹ Program sistem teorisi, karşılıklı *iletişim teorisi* ve *aile yaşam döngüsü* gibi modellerin bir karması olarak

³⁹ İlhan Yalçın, "Evlilik Öncesi Çift Eğitimi Üzerine Bir Derleme Çalışması", **Kriz Dergisi**, 2009, 17, 3, s. 12-16.

⁴⁰ Karen Smith Wampler and Douglas H. Sprenkle, "The Minnesota Couple Communication Program: A Follow-Up Study", **Journal of Marriage & Family**, 42, 1980, s. 577-585.

⁴¹ Seher Aydemir Sevim, "Evlilik İlişisini Geliştirme Programları", **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, 11, II/1, s. 22.

oluşturulmuştur.⁴² 1990’larda bu program yeniden gözden geçirilmiş ve problem çözme, konuşma, öfke kontrolü gibi konularda güncelleştirilerek bazı ilaveler yapılmıştır.⁴³ Yapılan araştırmalar Minnesota çift programının etkili sonuçlar verdiğini göstermektedir. Hiçbir müdahale yapılmayan çiftlere göre deney gruplarındaki çiftlerde açık iletişim artışı ve algılanan ilişki kalitesinde anlamlı bir artış görülmüştür.⁴⁴

Birçok teorinin karması olan Minnesota teorisi özellikle iletişim metotları üzerinde durmakta ve ev ödevleri ile geri dönüşleri hızlandırmaktadır. Duygu yönü kısıtlı olan programın çiftler üzerinde etkisi olduğu görülmektedir.

2.1.2.2. Evlilik Öncesi Eğitim ve Uygulama Dizisi Programı (Premarital Education and Training Sequence- PETS)

Evlilik Öncesi Eğitim ve Uygulama Dizisi (PETS) evlilik öncesi eğitim merkezli, özellikle ilk 5 oturumu beceri temelli yetenek geliştirme odaklı olan bir uygulamadır. Eğitim boyunca çiftlere öğretilecek beceriler düzenlenmiş ve ardışıktır. Tüm dokümanlar becerilerin öğretilmesinde kullanılmakta, uygulamalara katılan ek yardımcı eğitimciler çiftlerin gidişatını incelemekte, olumlu seyir için eğitime katkıda bulunmaktadır. Her seans sonrası çiftlere öğrendikleri becerilerini kullanmalarını destekleyecek ve bu becerileri hayat rutinlerine katmalarını sağlayacak ev ödevleri, egzersizler verilmektedir. Her seans başında çiftler önceki hafta öğrendikleri becerileri hayatlarında ne kadar uyguladıklarına dair değerlendirmelerde bulunmaktadır. Bu değerlendirmelerde başarısız olan çiftler bir sonraki aşamaya geçmeden ilave eğitimler alabilmektedirler. Becerilerde yeterli aşamaya gelen çiftler bazı ölçme araçlarıyla test edilmekte, testlerde çiftlerin 9 temel konudan aralarında en çok krize sebep olan konular tespit edilmektedir. Tüm alanlar çözüldükten sonra problemlili olan alanlara tekrar dönülmektedir. Ayrıca çiftlere bu

---

⁴² Hatice Deveci Şirin, “Aile Eğitim Programının Evli Kadınların Eş Tükenmişliği Düzeyine Etkisi”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Konya, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2013, s. 72.

⁴³ Ersanlı, **a.g.e.**, s. 10.

⁴⁴ Avcı, **a.g.e.**, s. 42.

alanlar dışında karşılaşacakları sorunlarda işlevsel olmayan düşüncelerini nasıl tanımlayıp çözüme ulaştıracakları da öğretilmektedir.⁴⁵

PETS her çiftin kendisine has bir seyir izlemekte olup, her çiftin gelişimine göre hızlandırılmakta ya da yavaşlatılmaktadır. Programın ana teması *çatışma çözme* ve iş birliği yapma konularında çiftlerin ortak bir dil geliştirmesi ve bu konulardaki farklılıkların ortadan kaldırılmasıdır.⁴⁶ Bu şekilde çiftler birbirlerini daha kolay kabul edebilmektedirler. Programın son bölümünde ise evlilik hazırlığında olan bu çiftlerin evlilik kararlarını tekrar değerlendirmeleri istenmekte, tüm alınan eğitimler çerçevesinde birbirlerinden ayrıştıkları noktaları gözden geçirerek, evliliğin gerçekleşmesi durumunda yaşanması muhtemel sıkıntılar hakkında öngöründe bulunmaktadır. Son olarak çiftlerin boşanma ihtimali değerlendirilmektedir.⁴⁷

Evlilik öncesi süreçte gerçekleşecek olan evliliğin uyumu üzerine odaklanan program verilen eğitimleri hayata uygulayarak gidişatı gözlemlenmekte ve çiftlerde farkındalık oluşturarak temeli sağlam evliliklerin kurulmasına destek olmakta böylece sağlam olmama ihtimali olan evlilikleri de başından engellemektedir.

2.1.2.3. İlişki Geliştirme Programı (Relationship Enhancement-RE)

İlişki geliştirme programı (Relationship Enhancement RE) Guernsey tarafından geliştirilmiştir. Bu program dört farklı kuramın kavram ve metotlarını bir sistem altında birleştiren kompleks bir programdır. Her birinin kuram üzerindeki etkisi eşit olan 4 ayrı kuram ise; Freud'un psikodinamik yaklaşımı, Rogers'ın birey-merkezli kuramı, Bandura ve Skinner'in öğrenme davranış düzenleme kuramları ve Sullivan'ın kişilerarası kuramlarıdır. Danışanların sağlıklı bireyler haline gelmesinin en iyi yolu onlara iletişim becerilerinin öğretilmesi, bu esnada sorun *çözüm*

---

⁴⁵ Avcı, **a.g.e.**, s. 44.

⁴⁶ Benjamin Silliman and Walter R. Schumm, "Marriage Preparation Programs: A Literature Review", **The Family Journal: Counseling And Therapy For Couples And Families**, 8, 2, 2000, s. 135.

⁴⁷ Duran **a.g.e.**, s. 15.

yeteneklerinin geliştirilmesi ve bu yeteneklerin uygulamalarında çiftlere danışmanlık desteği sunulmasıdır. Bireylerin kendi problemlerini çözme becerilerini öğrenmelerine yardımcı olan psiko-eğitimsel aile değişimi modeli olan RE, hastanın terapistle bağımlılığını teşvik eden tıbbi bir modelin patolojisine odaklanmak yerine, bir eğitim modelinden gerçek güçlenmeyi teşvik etmektedir.⁴⁸

Program çiftlerin güçlenmesini, desteksiz yakın ilişkilerini geliştirmesini hedeflemektedir. Ayrıca program çift doyumunu artırarak bireylerin kendileri hakkındaki memnuniyetlerini artırmayı hedeflemektedir. Programda bireylere yakın ilişki içerisinde oldukları kişilere empati kurmaları, kendilerinin ve başkalarının duygularını kabul etmeleri, ilişkilerinde yaşadıkları konulara bakış açılarının subjektif olduğunun farkına varmaları ve yaşadıkları her türlü duyguyu ifade etmeleri konusunda yardımcı olunmaktadır. Ayrıca programda kişilerarası ilişkileri iyileştirme ve doyumu artırmak için içerikte anlatılan becerileri nasıl kullanacakları da öğretilmektedir.⁴⁹

RE programında programın ayrılmaz parçaları olan 9 beceri öğretilmektedir. Bu yetenekler; problem çözme becerisi, kendini ifade etme, bireylerin var olan duygularını içineleme, savunmaya geçmeden karşısındakine ifade etme, *empati yeteneği*, müzakere/ tartışma yeteneği, öğrendikleri yeteneklerde uzmanlaşıp bu becerileri etkin şekilde kullanmaları için yardımcı olma anlamına gelen kolaylaştırma yeteneği⁵⁰, eşinin değişme isteğine saygı duyup destek olma yeteneği, karşısındaki kişiye zaman tanıma becerisi ve kişinin kendi davranışlarındaki değişim isteği olan kendi kendine değişim yeteneği, mod değiştirme yeteneği denen çatışma çözme ve doyumu artırmak gibi durumlar arası geçişi uygun zaman ve şekilde sağlama

---

⁴⁸ Robert F. Scuka, **Relationship Enhancement Therapy: Healing Through Deep Empathy And Intimate Dialogue**, New York, NY: Routledge, 2005, s. 13.

⁴⁹ Barry G. Ginsberg and Edward Vogelsong, **Premarital Relationship Improvement by Maximizing Empathy and Self-Disclosure: the PRIMES Program**. in B. G. Guerney, Jr. **Relationship Enhancement: Skill-Training Programs for Therapy, Problem Prevention, and Enrichment**, San Francisco, Jossey-Bass, 1977, s. 227-267.

⁵⁰ Scuka, **a.g.e.**, s. 168.

yeteneği, genelleştirme becerisi ve devam ettirme becerileri olarak sınıflandırılmaktadır.⁵¹

Re programı tüm gün süren formatlardan, en az 3 gün ya da haftalar boyunca süren bir grup toplantısı formatına kadar değişmektedir. 10-15 hafta boyunca iki saatlik oturumlardan oluşan programın genel hedef kitlesi evliler, evlilik öncesi hazırlıkta olanlar ve anne-baba/ergen ilişkileri olarak çeşitlendirilmektedir. Dönemsel olarak ailesel ilişki olmayan kişiler arası ilişkilerde de programdan yararlanmaktadır.⁵²

Semptomları azaltmaktan ziyade beceri geliştirme odaklı olan RE bireylerin birçok önemli ilişki, kişilik, uyum, memnuniyet, iletişim kurma, sorun çözme yeteneği gibi davranışsal değişkenler üzerinden gelişmesine yardımcı olabildiği olduğu tespit edilmiştir. Program çatışma, benlik saygısı, kendini farklılaştırma gibi konularda kısa sürede katılımcılar üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.⁵³ Ayrıca programın etkileri üzerinde yapılan araştırmalarda empati, ilişki tatmini, kişinin kendini açması gibi konularda çiftlere önemli katkıları olduğu da görülmektedir.⁵⁴ Bunlara ilave olarak gelişmiş *evlilik iletişimi* ve memnuniyeti, ilişki uyumu, sıcaklık, içtenlik ve güven konularında da çiftlerin gelişme gösterdiği, Re programının ilişki iyileştirmede oldukça etkili bir program olduğu görülmektedir.⁵⁵ Diğer eğitimlerden farklı olarak RE eğitiminin hemen ya da 3 ay gibi kısa bir sürede uyumlu ve sıkıntılı çiftlerde daha olumlu iletişim ve memnuniyet sağladığı ile ilgili geri dönüşler alınmıştır.⁵⁶

---

⁵¹ Michael P. Accordino and Bernard G. Guernsey, "Relationship Enhancement Couples and Family Outcome Research of the Last 20 Years", **The Family Journal: Counseling And Therapy for Couples and Families**, 11/2, 2003, s. 162.

⁵² Yalçın, 2010, **a.g.e.**, s. 85-97.

⁵³ Accordino, **a.g.e.**, s. 165.

⁵⁴ Robert Stahmann, "Premarital Counselling: a Focus for Family Therapy", **Journal of Family Therapy**, 163/22, 2000, s. 108.

⁵⁵ Scott F. Jakubowski, Eric P. Milne, Heidi Brunner and Richard B. Miller, "A Review of Empirically Supported Marital Enrichment Programs", **Family Relations**, 53/5, 2004, s. 530.

⁵⁶ Silliman, **a.g.e.**, 2000, s. 134.

RE programı ilişkideki sorunları çözmekle uğraşmak yerine, çiftlerin yeteneklerini geliştirmeye odaklanmaktadır. Program yetenekleri gelişen çiftlerin sorunların üstesinden geleceğini ve evlilik ilişkilerinin sağlam olacağını varsaymaktadır. RE programı kısa sürede olumlu sonuçlar alınabilen bir program olarak kullanılmaktadır.

2.1.2.4. Çift İletişimi Programı (Couple Communication Program-CCP)

Çift iletişim programı Miller, Nunnaly ve Wackman tarafından geliştirilmiştir. Beceri geliştirmeye dayalı olan çift iletişimi programında çiftler açık iletişimin geliştirilmesi yoluyla kendileri ve eşleri hakkında farkındalık kazandırmaktadırlar. Sistem kuramına dayanan program, çiftlerin *iletişim tarzlarına* ilişkin farkındalık kazandırıp, iletişim becerilerinin gelişmesini sağlamaktadır. Programın dört temel amacı vardır. Kendine, eşine ve ilişkiye ilişkin farkındalığı arttırmak, daha etkili iletişim becerileri kurmayı öğretmek, ilişkilerini zenginleştirmenin yeni yollarını çiftlere öğretmek, ilişkide memnuniyeti artırmak olarak sıralanabilmektedir.⁵⁷

Programda katılımcılara dinleme, konuşma, doğru iletişim, problem çözme ve öfke yönetimi konularında gelişmeleri için 11 *kişilerarası beceri* öğretilmektedir. Program iletişim becerileri aracılığıyla yönlendirilmiş uygulama ve bir dizi müdahale, sunumlar ve ev ödevleri içermektedir.⁵⁸ Programda gruplar genellikle haftada 2 saat toplanır ve 4 hafta boyunca yapılandırılmış didaktik sunumlara odaklanarak gözetim altında beceri alıştırmaları pekiştirilmektedir. 20 yılı aşkın çalışmalar göstermektedir ki, çift iletişim programının ilişki doyumu üzerinde olumlu etkileri vardır. Program sayesinde çiftler akranlarından daha fazla olumlu mesajı artırmış, olumsuz mesajları azaltmışlardır.⁵⁹ Fakat program iletişim davranışları

⁵⁷ Christensen Alan and Christopher Heavey, "Interventions for Couples", **Annual Reviews**, 3/50, 1999, s. 180.

⁵⁸ Jakubowski, **a.g.e.**, s. 530.

⁵⁹ Silliman, **a.g.e.**, s. 134.

üzerinde olumlu etkiye sebep olsa da, etki süresi çok uzun vadeli görülmemekte, bireysel düzenlemeyi olumlu etkilediği ve olumsuz etki ürettiği belgelenmiş vakaların olmadığı kanıtlanmaktadır.⁶⁰

Beceri geliştirme üzerine odaklanan CCP programı ilişkiye ilişkin farkındalığı artırmak, iletişimi iyileştirmek ve ilişkilerini güzelleştirip memnuniyeti sağlamaya çalışmaktadır.

2.1.2.5. Evliliğinizi Başlamadan Koruyun Programı (Saving Your Marriage Before It Starts-SYMBIS)

Parrott ve Parrott' un geliştirdiği evliliğinizi başlamadan koruyun adlı program, diğer programlardan farklı olarak yalnızca nişanlı ve *nişanlanma kararı* alan veya yeni evlenmiş bireylere uygulanmaktadır. Programın güçlü bir evlilik oluşturabilmek için, evlilikle ilgili yanlış mitleri değiştirmek, sağlıklı beklentileri geliştirmek, doğru bir aşk algısı oluşturmak, evlilikte yaşanması muhtemel problemlere önceden bir bakış açısı kazandırılabilmesi, etkili doğru iletişim becerilerini öğretebilmek, evlilik çatışmalarını çözme becerilerini geliştirmek ve cinsiyet farklarını kabul etmek gibi amaçları bulunmaktadır.⁶¹ 8 ile 10 oturumdan oluşan programın en benzersiz özelliği yeni evlileri evliliğin ilk yılı boyunca deneyimli bir evli çiftle buluşturan evlilik danışma kulübü içermesidir. Danışman çift diğer çiftle yılda 3 kez bir araya gelmekte ve yeni evli çiftte model olarak yol göstermeleri beklenmektedir.⁶²

Evliliğinizi Başlamadan Kurtarmak SYMBIS programı, belli amaçlarla tasarlanmış yedi soru etrafında düzenlenmektedir. Bu amaçlar çiftlerin sağlıklı ilişkilerinin önündeki engelleri belirlemelerine ve aşmalarına yardımcı olacak ilişkinin güçlü yönlerini ortaya çıkarmak, evlilik efsaneleriyle dürüstlikle yüzleşerek

---

⁶⁰ Alan, **a.g.e.**, s. 180.

⁶¹ Avcı, **a.g.e.**, s. 47.

⁶² Les Parrott and Leslie Parrott, "The Symbis Approach To Marriage Education", **Journal of Psychology and Theology**, 31/3, 2003, s. 208.

gerçek bir sevgi anlayışı oluşturmak, evliliğe dair sağlıklı beklentiler geliştirerek mutluluk rutinleri geliştirmek, çiftlerin aşk tarzını belirlemek, suçlama ve iğnelemeden uzak bir şekilde eşiyle doğru iletişim kurmak, cinsiyetler arası farklılıkları tolere edebilmek, çatışma çözme becerilerini geliştirerek tartışma anında neler yapılması gerektiğini öğrenmektir.⁶³ Symbis'e göre, evlilik eğitimi oldukça erken başlamalıdır. Lisede dahi gençlere eğitim verilmez. Nitekim araştırmalar göstermektedir ki, tüm ciddi evlilik sorunlarının yarısı evliliğin ilk iki yılında gerçekleşmektedir. *Erken eğitim* sayesinde insanlar yaptıkları seçimlerin ciddiyetinin farkına varabilmektedirler. Kişisel iç görüş ve beceriye odaklanan yaklaşıma göre çiftlerin ne kadar çok ortak yön varsa, evliliği yürütmekte o kadar kolaylaşmaktadır.⁶⁴

SYMBIS esnek bir programdır. Oturumları *terapotik, eğitimsel* oturumlardır. Üniversite kampüslerinde ve Katolik kiliselerinde başarılı yürütülmüştür. Üç yılda 250 öğrenci evliliği koruma programına katılmıştır. Katılımcıların yaş aralığı 20-50 yaş arası olmakla birlikte çoğunluğu 20-30 yaş arasında olan kişilerdir. Program daha çok bilinçaltı rollerini tanımlamada önemlidir.⁶⁵ Sonuçları ampirik olarak henüz test edilmemiş olan SYMBIS Modelini uygulayacak terapistin yüksek lisans derecesinde, psikoterapi ve eğitim alanında sertifikasyona sahip, aile dinamiklerini iyi bilen bir terapist olması gerekmektedir.⁶⁶ Terapist imkânı olmayan kişiler içinde yazılı ve görüntülü dokümanlar mevcuttur. Çiftler bu dokümanları kullanarak ve verilen alıştırmlarla ilişkilerini geliştirebilmektedirler.⁶⁷

Bir mentor eşliğinde sürdürülmesi, evlilik öncesi ya da evliliğin ilk yıllarında uygulanması sebebiyle diğer programlardan ayrılan SYMBIS programı çift iletişiminde kayda değer ilerlemeler sağlamaktadır.

---

⁶³ Les Parrott, Leslie Parrott, "Preparing Couples for Marriage: The SYMBIS Model", **Preventive Approaches in Couples Therapy**, Philadelphia, Brunner/Mazel., 1999, s. 237-241.

⁶⁴ Parrott, **a.g.e.**, s. 209.

⁶⁵ Tuğba Yılmaz, "Evlilik Öncesi İlişki Geliştirme Programının Çiftlerin İlişki Doyum Düzeylerine Etkisi" (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Samsun, OndokuzMayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009, s. 16 .

⁶⁶ Jakubowski, **a.g.e.**, s. 533.

⁶⁷ Parrott, **a.g.e.**, s. 247.

2.1.2.6. Yakın İlişki Becerilerinin Pratik Uygulaması Programı (Practical Application of Intimate Relationship Skills- PAIRS)

Yakın ilişki becerilerinin pratik uygulaması programı Lori Gordon tarafından geliştirilmiştir. Yakın ilişkide memnuniyeti onaylama, *yetenekleri geliştirme* ve kendini tanıma konularında hem psikolojik destek hem de eğitim şeklinde düzenlenen bir psiko-eğitimsel programdır. Program psikolojik teori ve metotları eğitim kursu şeklinde sunar. Programın içerikleri iletişim, kişisel alan, genel ilişki, kişisel tutku, cinsel memnuniyet ve beklentiler odaklıdır. Yakın ilişkide memnuniyeti sağlamak, yakınlık, duygusal bağ arttırmak, keyifli samimi ilişkileri sürdürme becerisini geliştirmek, ilişki becerilerinin artırılması, kişinin kendi farkındalığı gibi konular programın hedefleri olarak görülmektedir.⁶⁸ PAIRS eğitimi *deneyimsel öğrenme*, sağlıklı ilişkilerin anahtarlarını dönüştürmek, huzurun temeli olarak derinlemesine duygusal empatik iletişimi keşfetmek ve deneyimlemek konularına odaklanmaktadır. Bu farkındalıktan, insanları bağlantı, yakınlık, şefkat, empatinin kendileri ve başkaları için daha derin sevgi, şifa, kabul deneyimleri amacıyla bir ortam yaratarak daha uyum içinde temel bir değişim meydana geleceği düşünülmektedir. Bu değişim, insanların, özellikle son derece sıkıntılı ilişkiler de dahil olmak üzere herhangi bir aşamadaki ilişkiler için hızlı atılımlara yol açan deneyimsel egzersizler yoluyla yeni ifadeleri keşfederken, farklılıkları anlamada, kucaklamada mevcut görüşlerin, sınırların ötesinde düşünmeleri ve hareket etmelerini sağlamaktadır.⁶⁹

Sistematik ve kapsamlı bir program olan PAIRS kişinin kendine ilişkin farkındalığını vurgulamaktadır. PAIRS'e göre birincil ilişkiler düşüncelerimizi şekillendirmede önemli rol oynamaktadır. Kişinin kendini nasıl gördüğü ve algıladığı güçlü bir etkiye sahip olan duygularının diğer insanlara aktarımında önemlidir.⁷⁰ Program ilişkide bir sorun ortaya çıktığında, bunun temelde kişilerin geçmişte

⁶⁸ Lori Heyman Gordon and Corlos Durana, "The PAIRS Program", **Preventive Approaches in Couples Therapy**, 1999, s. 226.

⁶⁹ The Mission of PAIRS, (Çevrimiçi) <http://training.pairs.com/essentials/overview.php>, 06.01.2021.

⁷⁰ Mo Theresa Hannah, Rita DeMaria, "Pairs Enrichment Program", **Encyclopedia of Couple and Family Therapy**, 2018, s. 1.

aldıkları bir yaranın tekrar nüksetmesi sonucu olduğu varsayımına dayanmaktadır. Geçmiş bağlantısı baz alınarak kişilerin hisleri, davranışları, öğretileri ve inançları üzerinden değişim oluşturulmaya çalışılmaktadır.⁷¹ Programa göre, çiftler için yol gösterici paradigma “mutluluk yolu” üzerine kurulmuştur. Başka bir versiyonu olan ilişki yolu, duygusal odaklı olup duyguları vurgulayan bilişsel-davranış modeli olarak tanımlanmaktadır. Program temel görüş olarak; insanların zevk peşinde koşma ve acıdan kaçma eğiliminde olduğunu, eğer kişi eşini ağrıyla ilişkilendirirse eşinden kaçma eğiliminde olacağını, zevk kaynağı olarak görürse de onun peşinden gideceğini iddia etmektedir. Bu bağlamda program yoluyla çiftlerin fiziksel, cinsel, psikolojik ve duygusal zevk üretmelerine yardımcı olunacağını ifade etmektedirler.⁷²

Uygulama programı 120 saatlik eğitimden oluşmakta ve dört ile beş ay kadar sürmektedir. Program 19-21 saat devam eden 4-5 hafta sonu süren 15-35 arası katılımcı tarafından gruplarla uygulanmaktadır. Pairs programı üzerinde yapılan araştırmalara göre, program katılımcıları artan *evlilik uyumları*, memnuniyet, artan uyumluluk ve daha iyi etkileşim stilleri geliştirmektedirler. Fakat ampirik deney sonuçları henüz yayınlanmamıştır.⁷³

Psikolojik eğitimler içeren PAIRS programı çocukluk dönemiyle bağlantı kurarak kişilerin iletişimlerini değerlendirmekte, çiftlerin birbirlerini itici güç olarak değil çekici güç olarak görmelerini sağlayarak ilişkiyi olumlu bir hale getirilmeye çalışılmaktadır. Programda genel manada çiftlerin olumlu dönüşleri olmaktadır.

2.1.2.7. Önleme ve İlişki Geliştirme Programı (Prevention and Relationships Enhancement Program-PREP)

Çiftler için düzenlenen birçok evlilik öncesi programı klinik sezgi ve sağduyuya dayanmaktayken, Markman, Floyd, Stanley ve Lewis’in geliştirdiği önleme ve ilişki geliştirme programı (Prevention and Relationship Enhancement

---

⁷¹ Avcı, **a.g.e.**, s. 49.

⁷² Hannah, **a.g.e.**, s. 2.

⁷³ Jakubowski, **a.g.e.**, s. 530.

Program-PREP) evlilik sorunlarının nedenleri hakkında somut verilerle çalışan, çiftlerin iletişim yeteneklerini arttırıp, çatışma çözme becerilerinin gelişmesine, ilişki boyunca çiftlerin karşılıklı beklenti, tercih ve davranışlarını araştırmalarına yardımcı olmasını sağlayan bir program olarak uygulanmaktadır.⁷⁴ PREP programında çiftlere cinsiyet farklılıklarının ilişkilerinin problemleri alanlarında olan yansımaları, ilişkiyi geliştirmeyi sağlayacak arkadaşlık, eğlence, cinsel yaşam ve inanç üzerinde durulmaktadır.⁷⁵

Bilişsel davranışçı yaklaşıma dayanan program *evlilik başarısına* odaklanarak, evlilikteki genel ilişki kalitesini artıracak ve kalitenin düşüşüne sebep olabilecek yeni davranışları çiftlere öğretme varsayımına dayanmaktadır.⁷⁶ Program önleme teması altında, evlilik planlayan çiftlere gelecekte yaşamaları muhtemel sorunları çözme ve önleme becerisi kazandırmayı sağlayan bir programdır. Programın evlilik doyumunu sağlayacak koruyucu faktörleri çoğaltmak, evlilik ile ilgili oluşabilecek çatışma problemlerini öngörerek müdahale etmek, çiftlere daha iyi iletişimi öğretmek çiftlerin birbirlerine anlayışlı olmasını geliştirmek için beklentileri değerlendirmek, bağlılığı yansıtan seçimleri düzenlemek olan 4 temel amacı bulunmaktadır.⁷⁷ Programa göre evlilikle ilgili yaşanan sıkıntılar; iletişim eksiklikleri, olumsuz dönüşler, olumlu bakışta azalma, yanlış çatışma yönetimi gibi durumlardır. Bunların çözümü olan yakın arkadaşlık, birlikte güzel zaman geçirme eğlenme, ilişkilerinin geleceğine dair düzenli konuşmalar, bağlılık geliştirici faaliyet ve konuşmalar programın ikinci odak noktasını oluşturmaktadır.⁷⁸

İlişki geliştirme ve önleme programı şu anki problemlere doğrudan yönelmekten ziyade daha çok ilişkinin geleceğine odaklanmaktadır. Program çiftlerin ilişkilerinin geçmişini öğrenmeye çalışan kuramlardan farklı olarak çiftlerin

---

⁷⁴ Sevim, **a.g.e.**, s. 23.

⁷⁵ Yalçın, **a.g.e.**, 2010, s. 80.

⁷⁶ Howard J. Markman, Frank J. Floyd, Scott M. Stanley and Ragnar D. Storaasli, "Prevention of Marital Distress: A Longitudinal Investigation", **Journal of Counseling and Clinical Psychology**, 56/2, 1988, s. 216.

⁷⁷ Jakubowski, **a.g.e.**, s. 529.

⁷⁸ Natalie D. Monarch, Scott G. Hartman, Sarah W. Whitton and Howard J. Markman, "The Role of Clinicians in the Prevention of Marital Distress and Divorce", **Clinical Handbook For Couple's Therapy**, New York: Guilford Press., 2002, s. 241.

farklılıklarına vurgu yapmadan ilişkinin geleceğine yönelmektedir. Böylece bu program önlemeye dayalı davranışsal alanda farklı seçkin bir yere sahip olmaktadır.⁷⁹

PREP iki farklı şekilde uygulanmaktadır. Birincisinde 4-10 çift haftada bir gün yapılan, 6 seans şeklinde 2-2,5 saat süren oturumlara katılmaktadır. Kişiler programda iletişim becerileri, ilişki konularında eğitimler almakta ve uygulama kısmında bir mentorun gözetiminde ilerlemektedirler. Bu format zaman sıkıntısı olmayan çiftlerde daha kullanışlı görülmektedir.⁸⁰ Diğer hızlandırılmış eğitim ise, 20-60 çift tek 1 hafta sonu oturumunda buluşmakta, eğitimler toplu halde alınıp uygulamalar çiftlerin özel odaklarında gerçekleşmektedir. Grup tartışmaları, tartışma yönetiminde kullanılacak becerileri öğreten eğitsel filmler ve ders verilen bir grup şeklinde işlenmektedir. Program sayesinde çiftler öğrendikleri becerileri uygulayacakları ve üzerinde konuşacakları olanakları elde etmektedirler. Bu formatta çiftler kısa sürede ilişkilerine daha yoğun odaklanabilmektedir.⁸¹

Hem bilişsel hem davranışsal hem de iletişim yönelimli evlilik ilişkisini geliştirme program tekniklerinin kullanıldığı PREP programı uygulanan bir araştırmada deney grubundaki bireylerin problemlerinin tanımlanması, uyumsuzluklarının azalması, çözüm arayışlarında olumluya yönelme, eşini her türlü kabul ve kendini eşine açma gibi davranışlarında ilerleme kaydettikleri görülmüştür.⁸² Ayrıca PREP uzun vadeli sonuçları olan tek programdır. 12 aylık takipler sonrası PREP yoluyla artan olumlu iletişim, eşin ilişkiye olan güveninin artması, *yüksek evlilik memnuniyeti*⁸³, artan iletişim ve problem çözme becerileri, daha düşük boşanma vakıaları, daha fazla ilişki tatmini, daha az yoğun sorunlar ve daha fazla cinsel tatmin gibi sonuçları da görülmektedir.⁸⁴

---

⁷⁹ Adrian B. Kelly and Frank D. Fincham, "Preventing Marital Distress: What Does Research Offer?", **Preventive Approaches in Couples Therapy**, Brunner/Mazel, Inc, Philadelphia, 1999, s. 363.

⁸⁰ Markman, **a.g.e.**, s. 71.

⁸¹ Monarch vd., **a.g.e.**, s. 244.

⁸² Sevim, **a.g.e.**, s. 23.

⁸³ Silliman, **a.g.e.**, s. 134.

⁸⁴ Jakubowski, **a.g.e.**, s. 529.

Program çiftlerin çocukluklarına yani geçmişlerine odaklanan programlardan farklı olarak çiftlerin geleceğine odaklanmakta, empatik yeteneklerini geliştirerek çift uyumunu desteklemektedir. Yaygın şekilde uygulanan programın etkileri uzun vadede devam ettiği görülmektedir.

2.1.2.8. Çiftlerin Başa Çıkma Stratejilerini Geliştirme Programı (Couples Coping Enhancement Training-CCET)

Çiftlerle başa çıkma geliştirme eğitimi (CCET) hem stres hem de başa çıkma teorisine dayanmaktadır. Program çift programlarının geleneksel unsurlarına ek olarak, evlilik memnuniyetini artırma, evlilik sıkıntısını azaltma, bireysel ve ikili şekilde sorunlar başa çıkma konularına yoğunlaşmaktadır. Eğitimin sonunda uzun süredir memnuniyetsizlik yaşayan çiftlerde bile ilişki becerilerini edinmenin yanı sıra, katılımcıların sıkıntılarının azaldığı ve evlilik memnuniyetinin arttığı görülmektedir.⁸⁵

Teoriye göre günlük stres ve iş hayatında yaşanan stres evlilik hayatına da etki ederek, evlilik memnuniyetinin bozulmasında, *boşanma riskinin* artmasında önemli rol oynamaktadır.⁸⁶ Evlilik memnuniyetinin düşmesine sebep olan üç ana unsur bulunmaktadır. Bu unsurlar evlilik iletişimin kalitesinde bozulma, stres altındayken daha fazla olumsuzluğa odaklanıp daha az olumlu değişime odaklanarak kendini daha az ifşa etme, stres nedeniyle birlikte geçirilen zamanın azalmasıdır. Ayrıca yakınlık kaybı ve sağlık sorunlarında artış neticesinde kronik strese maruz kalmayla birlikte ilişkinin yükü artmaktadır. Bu stresli süreçler sonunda çift ilişkisi içinde daha yüzeysel bir etkileşim oluşmakta, sonuçta diğer kişi hakkında farkındalık eksikliği meydana gelmekte ve onun hayatına katılımın azalmasına yol açmaktadır. Bunun sonucunda kişiler birbirlerini daha az tanımaya, hedef, ilgi alanı, iç

---

⁸⁵ Guy Bodenmann and S. D. Shantinath, "The Couples Coping Enhancement Training (CCET): A New Approach to Prevention of Marital Distress Based Upon Stress and Coping", **Family Relations**, 2004, 53, s. 477.

⁸⁶ Guy Bodenmann, "Dyadic Coping and its Significance for Marital Functioning", **Couples Coping With Stress: Emerging Perspectives On Dyadic Coping**, Washinton, DC, American Psychological Association, 2005, s. 33-49.

yaşamlarını ve kişisel ihtiyaçlarını daha az paylaşmaya başlamaktadırlar. Nihayetinde bu mesafeler karşılıklı yabancılaşma ile sonuçlanmaktadır. Yabancılaşma sonucunda sık sık evlilik çatışmaları oluşmaktadır. Yeterli bireysel ve ikili başa çıkma, stresin yakın ilişki üzerindeki olumsuz etkisini tamamen hafifletebilmektedir.⁸⁷

Çiftler için problem önleme programları birçok durumda sadece iletişimi güçlendirmek ve ortakların problem çözme becerileri için yeterli olmamakta, çiftin başa çıkma becerilerini geliştirme ihtiyacı da meydana gelmektedir. Ayrıca stres, çiftlerin iletişimlerinin bozulmasına neden olmaktadır. CCET çiftlere iletişimlerini olumsuz etkenlerden nasıl koruyabilecekleri konusunda eğitim imkânı da sağlamakta, bazı temalar üzerinden çiftlere destek olmaktadır. Çiftlerde stres ve başa çıkma araştırması, evlilik iletişimi, sosyal değişim, eşitlik üzerine araştırma, programın yenilikçi unsurları olan daha iyi çift iletişimini teşvik etmenin yanı sıra konuşma, dinleme tekniklerini öğretme hem bireysel hem de ikili başa çıkma becerilerini geliştirmektedir.⁸⁸ Program çiftlere stresle çift olarak başa çıkmayı öğretirken, kendi stresleri hakkında birbirleriyle daha net iletişim kurmalarını sağlamaktadır. Bu süreçte çiftler duygusal keşif yoluyla birbirlerine nasıl destek sunacaklarını öğrenirken, ilişki içinde yakınlık nasıl artırılır, nasıl ortak bir sinerji yaratılır konuları çalışılmakta, böylece ortak olarak çiftlerin *stresle* nasıl daha etkili başa çıkacağı öğretilmektedir. Programın diğer önemli bir unsuru ise; ilişkide adalet ve eşitlik sınırlarını korumaktır. İlişkilerde adalet ve eşitlik sınırları da stres ve sıkıntının önlenip, evlilik memnuniyetinin artmasında önemli bir faktör olarak görülmektedir.⁸⁹

CCET programı ortak iletişim unsurları ve çatışma çözümü gibi konularda diğer ilişki geliştirme programlarıyla (PREP, CARE) benzerlik gösterse de diğerlerinden farklı olarak; bireysel ve ikili *stresle başa çıkma* yöntemleriyle ilgili ek

---

⁸⁷ Guy Bodenmann, Meinrad Perrez, Annette Cina, Kathrin Widmer , “The Effectiveness of a Coping-Focused Prevention Approach: a Two-Year Longitudinal Study”, **Swiss Journal of Psychology**, 61/4, 2002, s. 196.

⁸⁸ W. Kim Halford and Guy Bodenmann, “Effects Of Relationship Education On Maintenance Of Couple Relationship Satisfaction”, **Clinical Psychology Review**, 33, 2013, s. 520.

⁸⁹ Bodenmann, **a.g.e.**, 2004, s. 478.

teknikler sunmaktadır. Programda ana hedef kişinin kendi stresini yönetmesini sağlayarak iyileştirmek ve çift olarak başa çıkma yeteneklerini geliştirmek, çiftleri karşılıklı adalet, eşitlik ve saygı konularına duyarlı hale getirmek, evlilik iletişimini geliştirmek, çiftlerin problem çözme yeteneklerini geliştirmektir. 4 ile 8 çiftli gruplardan oluşan, 18 saatlik program 6 haftaya dağıtılmış bir dizi haftalık eğitim 1,5 ile 5 saat arasında değişen modüllere sahiptir. Modüller sayesinde esnek formatlar sunulabilmektedir. Programın eğitmenleri 4 gün boyunca 30 saat eğitim alarak, 20 saatlik grup denetimine girmektedirler.⁹⁰ CCET evlilik öncesi hazırlık dönemi, yeni bir ilişkiye başlayanlar ve henüz yeni evlenmiş olanlar için oldukça uygundur. Fakat büyük krizler yaşayan çiftler için bu eğitim uygun değildir. Bugüne kadar CCET Alman, İtalyan, Fransız ve İsviçreli çiftler dahil olmak üzere birçok Avrupa ülkesinde uygulanmıştır. Tipik olarak daha çok üst ve orta düzey çiftler için uygulanmaktadır.⁹¹

Stres ve onun hem kişisel hem de evlilik üzerine etkilerine odaklanan CCET programı çiftlere stresle başa çıkma metotlarını öğretmekte, doğru iletişim metotları üzerinde durmakta ve ilişkide adalete konusunu incelemektedir. İçerik olarak evlilik öncesi hazırlık ya da yeni bir ilişki içerisinde olanlar için uygun olan bir programdır.

Evlilik ilişkisini geliştirmeye yönelik beceri temelli programlar, kullanılan yöntem, kaynak ve şekil açısından değişiklikler göstermektedir. Bu değişiklikler programın hangi beceriler üzerine odaklandığı, eş merkezli ve yapılanmış olup olmama gibi yönlerden farklılıklarını içermektedir. Ayrıca daha çok *önleyici bir yaklaşım* benimseyen bu programların hemen hepsi yaşantısal olup beceri öğretimiyle ilişki iyileştirmeye çalışılmaktadır.⁹² Beceri temelli programlar bireylerin var olan ya da gizli kalmış yeteneklerini açığa çıkartıp, geliştirerek kişiliklerinin güçlenmesini sağlamak ve yaşanması muhtemel sorunlar için bu yeteneklerin kullanılmasını önermektedir.

---

⁹⁰ Jakubowski, **a.g.e.**, s. 531.

⁹¹ Bodenmann, **a.g.e.**, s. 479.

⁹² Aydemir, **a.g.e.**, s. 23.

2.1.3. Envantere Dayalı Programlar

Envanter yaklaşımı evlilik ve ilişki eğitimi programlarının üçüncü gurubudur. İlişki eğitimi ile ilgili çok sayıda envanter bulunmaktadır. En yaygın olarak kullanılanları "Evlilik Öncesi Birey ve İlişki Değerlendirme" (Premarital Personal and Relationship Evaluation- PREPARE), "Çift iletişimini Anlama ve Kolaylaştırma" (Facilitating Open Couple Communication Understanding and Study- FOCCUS) ve "İlişki Değerlendirme" (Relationship Evaluation- RELATE) adlı programlardır.⁹³

Bu programlarda çiftler ayrı ayrı çift işlevselliği ve kendi kişisel değerlendirme envanterini doldurmaktadır. Ardından çiftlere envanterinin sonucuna göre sistematik bir geri bildirim verilmektedir. Bu geri bildirimleri çiftler günlük hayatlarında yaşadıkları tartışmaları yönetmekte kullanmaktadırlar. Burada yaklaşımların amacı olumlu bir değişim için farkındalık sağlamak ve hedef belirlemektir. Bazı envanter yaklaşımlarında ise envanterler çiftlerin ihtiyaçlarını belirlemek ve ulaşılmak istenen hedefleri belirlemek amacıyla kullanılmaktadır.⁹⁴ Envanterler iletişim, çatışma çözme, kişilik beklentileri, bütçe yönetimi, aile, zaman yönetimi ve cinsellik gibi alanlarda çiftlerin ilişkisini incelemektedir. Bu şekilde program çiftlere güçlü oldukları ve potansiyel olarak gelişme gösterebilecekleri alanları belirlemektedir. Ayrıca envanterler çiftlerin ilişkileri hakkında konuşmaktan çekindikleri konuları konuşup ilişkilerinin gidişatını sağlıklı yönlendirmelerine yardımcı olmaktadır.⁹⁵

Bu envanterler, kişilere evlenip evlenmemeleri konusunda yönlendirme yapmaktan öte, kişilerin beklentileri, aile geçmişi, kişilik özelliklerindeki farklılıkları fark etmelerine ve bunlarla başa çıkmalarına yardımcı olmak için tasarlanmaktadır.

⁹³ Jeffry H. Larson, Kenneth Newell, Glade Topham and Nichols Sheldon, "A Review of Three Comprehensive Premarital Assessment Questionnaires", **Journal of Marital and Family Therapy**, 28/2, 2002, 233-239.

⁹⁴ W. Kim Halford, "The Future Of Couple Relationship Education: Some Suggestions On How It Can Make A Difference", **Family Relations**, 53, 2004, s. 559-566.

⁹⁵ Yalçın, **a.g.e.**, 2009, s. 12-16.

Evlilik öncesinde bu konuları görmezden gelmek, ciddi *evlilik sorunlarına* sebep olabileceğinden, bu programlara katılmak çiftlerin arasındaki dinamiklere derinlemesine dalmasını sağlayarak, sağlıklı bir evlilik yapmasına yardımcı olmaktadır.⁹⁶

Envanter yaklaşımının güçlü yönleri envanter çıktılarını değerlendirerek evliliğin ilk yıllarında ilişki doyumunun gidişatını tespit etmesi, kişilerin karakterleri odaklı risk profillerini değerlendirmeleri, envanter kullanımı ile ilgili çeşitli yapılandırılmış eğitim seçeneklerinin bulunması şeklinde sıralanabilmektedir. Envanter yaklaşımlarının temel zayıflıkları ise, yüzde yüz doğruluğu onaylanmamış kişisel analize tam güven duyulmasıdır. Diğer bir zayıf noktası ise envanter uygulama, durum tespiti, çıktıların geri bildirimi ve uygulamaların sonucunda bu sürecin uzun vadeli etkisinin incelendiği yayınların olmamasıdır. Çiftler eğer envanter çıktılarıyla nasıl baş edebilecekleri konusunda yönlendirilmezlerse, kişilik farklılıkları, ilişkinin handikapları, olası iletişim kazaları gibi konularda kazandıkları farkındalıklar ilişkilerini olumsuz etkileyebilmektedir.⁹⁷

Envanter yaklaşımı yoluyla evlilik öncesi hazırlık sunan programlar; Evlilik Öncesi Eğitim ve Uygulama Dizisi (PREPARE/ENRICH PROGRAM), Çift iletişimini Anlama ve Kolaylaştırma" (Facilitating Open Couple Communication Understanding and Study-FOCCUS) Programı, İlişki Değerlendirme (RELATIONSHIP Evaluation-RELATE) programlarıdır.

---

⁹⁶<https://www.thespruce.com/most-widely-used-premarital-inventories-2303596>, (Çevrimiçi) 06.01.2021.

⁹⁷ Benjamin Silliman, Scott M. Stanley, William Coffin, Howard J. Markman and Pamela L. Jordan, "Preventive Interventions For Couples", **Family Psychology: Science-Based Interventions**, Howard A. Liddle, Washington DC, American Psychological Association, 2002, s. 123–146.

2.1.3.1. Evlilik Öncesi Eğitim ve Uygulama Dizisi Programı (Prepare/Enrich Program)

Olson tarafından 1978’de geliştirilen ve eklektik yaklaşıma dayanan evlilik öncesi hazırlık ve ilişki geliştirme programı (PREPARE/ENRICH Program) 1982-2000 arası 4 defa yeniden gözden geçirilmiş, iyi bir araştırma alt yapısına sahiptir. Teorinin ana teması evlilik ilişkisinin kalitesinin evlilik öncesinden tahmin edilebileceği varsayımdır. Larson ve Holman araştırmalarına göre bireysel özellikler ve davranışlar çift etkileşim süreçlerinin evlilik kalitesini ve istikrarını öngören en önemli faktörleridir.⁹⁸ Bu programda eşler ilişkilerinin güçlü olduğu çalışma alanlarını seçerek, ilişkilerine olumlu katkısı olduğunu düşündükleri alışkanlıkların sıklığını arttırmak, problem ve tartışma çözme yeteneklerini geliştirmek, çiftin ailesini tanımak için kullanılan aile haritasını kullanmak, ortak *iktisadi planlar* yapmak, boş zaman aktiviteleri, cinsel ilişki, dini inançlar, gerçekçi beklentiler, çocuklar, ebeveynlik, eşitlikçi roller, kişisel hedefler oluşturmak gibi 11 farklı kategoride çalışılmaktadır. Programda çiftler egzersizleri tamamlayarak, diğer çiftlere tecrübelerini aktarmaktadırlar. Program ayrıca çok şiddetli duygusal sorunları olan kişiler için tasarlanmamıştır.⁹⁹

PREPART / ENRICH envanterinin beş versiyonu mevcuttur: Evlilik öncesi çiftler için Hazırlık, çocuklu evlilik öncesi çiftler için PREPARE-MC, çocuklu veya çocuksuz çiftler için PREPARE-CC, 50 yaş üstü çiftler için MATE, evli çiftler için ENRIC şeklinde versiyonları isimlendirilmektedir.¹⁰⁰ Hazırlanma kısmı nişanlı çiftlere, güçlenme kısmı ise evli çiftlere uygulanmaktadır. Çiftlerde farkındalık oluşturarak onların güçlü ve gelişmeye açık yönlerini tespit etmek için kullanılan bu envanterleri yanıtlayan çiftler daha sonra Birlikte Gelişim Çalıştayı’na (Growing Together Workshop) alınmaktadırlar. Envanteri dolduran çiftlere “Güçlü Bir

⁹⁸ David H.Olson and Amy K. Olson, “Prepare-Enrich Program: Version 2000”, **Preventive Approaches in Couples Therapy**, Lillington (NC), Edwards Brothers, 1999, s. 5.

⁹⁹ Jeffrey H.Larson, Thomas B.Holman, David M. Klein, Dean M. Busby, Robert F. Stahmann, Diane Peterson, “A Review of Comprehensive Questionnaires Used in Premarital Education and Counseling”, **Family Relations**, 44/3, 1995, s. 249.

¹⁰⁰<https://www.thespruce.com/most-widely-used-premarital-inventories-2303596>, (Çevrimiçi) 06.01.2021.

Evliliğin İnşası” adlı çalışma kitabı verilmektedir.¹⁰¹ Bu kitap çiftlere iletişim metotları, çatışma yönetimi, aile odaklı konular, bütçe yönetimi ve ortak hedef belirleme gibi beş alanda karşılaşılması muhtemel problemlerle ilgili çözüm yöntemleri sunmaktadır.¹⁰²

Bu program envanteri oldukça güçlü sonuçlar elde etmektedir. Envanteri dolduran çiftlerin ilk üç yılında evliliklerinin mutlu devam edip etmeyeceği ya da ayrılıp ayrılmayacakları %80 oranında belli olmaktadır. 70 yıllık zaman zarfında bu envanter programı birçok versiyon geliştirmiştir. Halen sürekli güncellenen, bir milyondan fazla çiftte uygulanan PREPARE 2000 isimli program bugün de başarıyla kullanılmaktadır.¹⁰³

PREPARE/ENRICH Programı doldurulan envanter ile evlilik öncesinden yapılacak olan evliliğin kalitesini büyük oranda tahmin edebilmekte, program çıktılarıyla çiftlerin güçlü yönleri üzerine odaklanılmaktadır. Güncel versiyonları halen yaygın şekilde kullanılmaktadır.

2.1.3.2. "Çift iletişimini Anlama ve Kolaylaştırma" Programı (Facilitating Open Couple Communication Understanding and Study-FOCCUS)

FOCCUS Evlilik Öncesi Envanteri, çiftlerin evliliğe hazırlanmalarına yardımcı olan ve FOCCUS kolaylaştırıcısı olarak eğitilen meslekten olmayan bireyler, çiftler veya profesyoneller tarafından kullanılmak üzere kapsamlı, kullanıcı dostu bir program olarak görülmektedir. Ayrıca Foccus çiftlerin eşsiz ilişkilerini takdir edip, kendileri hakkında daha fazla bilgi edinmekte ve yaşam boyu evlilikleri

---

¹⁰¹ Jeffry H. Larson, Kenneth Newell, Glade Topham, Nichols Sheldon, “A Review of Three Comprehensive Premarital Assessment Questionnaires”, *Journal of Marital and Family Therapy*, 28, 2, 2002, s. 236.

¹⁰² Samuel T. Gladding, “Aile Terapisi,” **Tarihi, Kuram ve Uygulamaları**, Çev. Ed. İ. Keklik ve İ. Yıldırım, Ankara, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Yayınları, 2012, s. 201.

¹⁰³ Bülent Şen, “Evlenmek Üzere Başvuruda Bulunan Bir Grup Nişanlı Çiftin Evlilik ve Evlilik Öncesi Çift Eğitimine İlişkin Bilgi, Görüş ve Değerlendirmeleri”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009, s. 65.

için önemli olan konuları tartışmaktadır.¹⁰⁴ Williams ve Jurich, tarafından geliştirilen FOCCUS ile, evliliklerinin ilerleyen yıllarında evlilik stresi gelişebilecek çiftleri %75 doğrulukla saptanabilmektedir.¹⁰⁵ FOCCUS programını savunanlar bu programın evlenmeyi planlayan çiftler için bir geribildirim aracı olabileceğini belirtmektedirler.¹⁰⁶

156 maddelik bir envanter program olan FOCCUS, yoğun olarak Nebraska ve Katolik kilisesi tarafından kullanılmaktadır. Tanrı'ya iman, koşulsuz sevgi, sadakat, çocuklara açıklık, bağışlama, evliliğin değerlerini ve ideallerini kutsal olarak yansıtmak için tasarlanan FOCCUS programı, 19 ayrı ölçek içermektedir. Bunlar kişilik uyumu, kişisel sorunlar, yaşam tarzları ve arkadaşlar, iletişim ve problem çözme becerileri, finansal sorunlar, ebeveynlik sorunları, bağ kurucular ve bütünleştiriciler, din, değerler, evliliğe hazırlık ve temel sorun göstergeleri gibi özet kategorilerle birlikte, menşei aile sorunlarıdır. Hem çift gruplarına hem bireysel çiftlere uygulanabilen program evlilik öncesi envanteri ve *evlilik zenginleştirme* olarak iki şekilde düzenlenmektedir. Envanter sonucunda bilgiler arası ilişki kurar ve çiftlerin bu bilgileri nasıl kullanacaklarını planlamalarına yardımcı olmaktadır. Böylece envanter kişilerin gelecek ilişkilerini geliştirip, iletişim sorunları, para yönetimi ve tartışma ihtimali olan konuları nasıl geliştireceklerinin planlanmasını öğretmektedir.¹⁰⁷ Üç dilde beş sürüm, üç puanlama yöntemi ve çeşitli kolaylaştırıcı eğitim seçenekleri ile farklı popülasyonlar için kullanıcı kolaylığı sağlayan program, çiftlere FOCCUS evlilik öncesi envanterinden öğrendiklerini entegre etmeleri ve kazandıkları farkındalığı geliştirmelerine yardımcı olmak için “FOCCUS For the Future” adlı bir derecelendirme ve planlama kitapçığı iletmektedir.¹⁰⁸

FOCCUS programın güçlü yönü, ilişkileri hakkında konuşamayan çiftler için ilişkide olumlu açılımlar yapmasıdır. Ayrıca tamamlayıcı malzemeleri ve eğitmen kılavuzu mevcuttur. Zayıf yönü ise, foccus evlilik kalitesini ölçememektedir. Evlilik

¹⁰⁴ <https://www.foccusinc.com/foccus-inventory.aspx>, (Çevrimiçi) 06.01.2021.

¹⁰⁵ Şen, **a.g.e.**, s. 64.

¹⁰⁶ David H. Olson, **Building a Strong Marriage**, Minneapolis, MN, Life Innovations, 1996.

¹⁰⁷ Larson, **a.g.e.**, s. 236.

¹⁰⁸ <https://www.foccusinc.com/foccus-inventory.aspx>, (Çevrimiçi) 06.01.2021.

öncesi hazırlıkta foccus programı kullanılırken, danışmanlık, test biyografik bilgilere odaklanmakta, olması muhtemel sorunları göstermektedir. Ayrıca yaşam tarzı beklentisi, kişilik uyumu ve iletişim gibi kalıpları karşılaştırma yapmakta, sonuçlara göre hangi alanda sorun olabileceğini tahmin etmektedir. Son olarak danışman bireyleri tanımlamakta ve evlenmeden önce muhakkak üstesinden gelinmesi gereken hedefler belirlemektedir. Evlilik öncesi bu envanteri uygulayan çiftler zahmetli gelecek olsa da belirlenen değişiklikleri yapmayı taahhüt etmesi beklenmektedir.¹⁰⁹

Katolik kilisesi tarafından çiftlere uygulanan FOCCUS programı çiftlerin evliliklerinin sıkıntılı alanlarını çözümleyerek iyileştirmelerini sağlamaktadır. Güncel olarak uygulanan program çiftlerin doldurduğu envanter ile aralarındaki ilişki arasında bağlantı kurarak problemleri olabilecek alanları belirlemekte, o alanla ilgili çiftlere eğitimler sunmaktadır.

2.1.3.3. İlişki Değerlendirme Programı (Relationship Evaluation-RELATE)

RELATE envanter programıyla çiftlerin evlilik öncesinden evliliklerini mutlu sürebilme olasılığı ya da ayrılma olasılığı büyük farklarla belirlenebilmektedir. Program aracılığıyla evlilik öncesi değerlendirme anketleri vasıtasıyla boşanmaya varabilecek ilişki modellerinin nasıl bir yapıda olduğu hakkında fikir sahibi olunabilmektedir. Program internet üzerinden doldurulduğundan sonuçların ve yorumların hemen alınıp incelenmesi avantaj olarak görülmektedir.¹¹⁰ 1997'de geliştirilmesinden bu yana, yaklaşık 20.000 katılımcı RELATE'i tamamlamıştır.¹¹¹ Çiftlere yardımcı olmak için tasarlanan RELATE rasgele flört etmekten nişanlanmaya kadar çeşitli ilişki aşamalarında, çiftlerin algılarını netleştirmede, anlaşma ve anlaşmazlık alanlarını vurgulamada, bireyin tartışmaya davet

---

¹⁰⁹ Larson, **a.g.e.**, s. 247.

¹¹⁰ Şen, **a.g.e.**, s. 64.

¹¹¹ Jason S. Carroll, Thomas B. Holman, "Translation and Validation of the Spanish Version of the RELATE Questionnaire Using a Modified Serial Approach for Cross-Cultural Translation", **Family Process**, 40/2, 2001, s. 221.

edilmesinden daha sonraki evlilikle ilgili güçlü yönler, koruyucu faktörler, zorluklar, risk faktörleri ve memnuniyet konularında yardımcı olmaktadır.¹¹²

RELATE aynı zamanda çok boyutlu dört ana sistemi ölçmek için tasarlanmış bir çift değerlendirme aracıdır. Evlilik öncesi ve evlilik ilişkilerinin bağlamları olarak sınıflandırılan envanter, bireysel alt sistem (kişisel özellikler, etkileşim tarzları, değerler ve inançlar vb.), çift alt sistemi (çift iletişimi, ilişki örüntüleri, çatışma çözümü vb.), bir diğeri ise *ailevi bağlam* (ebeveynin çift ilişkisi, ebeveyn çocuk ilişkileri, genel aile çeşidi vb.) ve kültürel bağlam (sosyal destek, ırk, din, kültürel inançlar vb) olarak tasarlanmıştır.¹¹³ RELATE aynı zamanda bir kişinin evlilik kalitesi ve dayanıklılığını evlilik öncesi göstergelerden tahmin etme üzerine bir çalışma olarak planlanmıştır. Belirli iletişim modellerinin evlilikte başarı için öngörücü olduğunu gösteren RELATE, ebeveynlik kalitesi, menşei ailenin özellikleri, özerkliğin ne ölçüde teşvik edildiği, iletişim boyutları, ilişki bağlılığı, nezaket, sosyallik ve mutluluk gibi kişilik özelliklerini, arkadaşlar, sahiplenme, zor durumlarda yardım arama olasılığı, ilişki istikrarı ve memnuniyetini de ölçmektedir. Bu envanteri alan çiftler 271 maddelik bir test doldurarak, 11 problem alanı, niyet, birlikte yaşama, evlilik dışı ilişkilere girme istekliliği ve şiddet gibi 14 spesifik problem potansiyeli olan ölçekler ile değerlendirilmektedirler.¹¹⁴

Menşei ailelerindeki sorunlar ise şu şekilde ayrılır: *sağlıksız aile* kökenli deneyimler bildiren aynı zamanda onlarla uzlaşmayan, sağlıksız menşei ailesi olduğunu bildirip onlarla uzlaşmaya varmış kişiler, sağlıklı aile kökenli deneyimleri olup onlarla uzlaşan ve buna ihtiyaç hissetmeyen kişiler olarak sınıflandırılmaktadır.¹¹⁵ RELATE internet üzerinden doldurulabilen bir test

---

¹¹² Georgia Richard C. Galbraith, Thomas B. Holman, Robert F. Stahmann, “The Relationship Evaluation (Relate) With Therapist-Assisted Interpretation: Short-Term Effects On Premarital Relationships”, **Journal of Marital and Family Therapy**, Atlanta, Brigham Young University, 33/3, 2007, s. 365.

¹¹³ Carroll, **a.g.e.**, 2001, s. 213.

¹¹⁴ James K. Madison and Lynda S. Madison, “A Review of Research-Based Interventions on Marriage Preparation”, **Springer Science+Business Media**, New York 31, 2013, s. 68.

¹¹⁵ Vjolca K. Martinson, Thomas B. Holman, Jeffry H. Larson and Jeffrey B. Jackson, “The Relationship Between Coming to Terms With Family-of-Origin Difficulties and Adult Relationship Satisfaction”, **The American Journal of Family Therapy**, 38, 2010, s. 210.

olduğundan çiftler testin sonuçlarına kendileri ulaşabilmekte, dilerse test sonucunu uzmana değerlendirebilmekte ya da kendi aralarında değerlendirmeyi seçebilmektedirler. Fakat bu durumda RELATE'in zayıf yönü ortaya çıkmaktadır. Çiftler test sonuçlarını kendileri değerlendirdiklerinde aralarında tartışmaya sebep olabilmekte ve sonuçlar ilişkiyi zedeleyebilmektedir.¹¹⁶ RELATE'in güçlü yönü ise; çiftlerin evlilik hazırlık aşamasında gelecekteki sorunların önlenmesini sağlayabilmeleridir. Raporları kullanarak çiftler kendileri, kendi farkındalıklarını artırarak, ilişkinin geleceğinde potansiyel olarak yaşanması muhtemel sorunları öngörmekte ve bu konuda önlem alabilmektedirler. Program kişilerin kendilerine ilişkin farkındalık, menşei ailesinin ve sosyal geçmişinin mevcut ilişkileri üzerindeki etkilerini görebilmeleri olanağı sağlamaktadır. Ayrıca ulaşılabilirlik kolaylığı sayesinde RELATE daha çok çift tarafından yapılabilmektedir.¹¹⁷ RELATE uygulanan çiftlerde üç farklı sonuç ortaya çıkmaktadır. Birincisi profesyonel *yardım almayan çiftler*, zaman içerisinde ilişkilerinde önemli bir zararla karşılaşmaktadırlar. İkincisi, profesyonel bir terapistin desteğini alan çiftler, kontrol grubu da dahil olmak üzere destek almayan çiftlerden belirgin şekilde daha iyi performans göstermektedirler. Üçüncüsü, yalnızca RELATE yorumu alan gruplar zaman içinde ilişkilerinin ölçülen kalitesini iyileştirmişlerdir. Nihayetinde bir terapist dahil olduğunda RELATE yorumunun katma değeri açıkça görülmektedir.¹¹⁸ RELATE, diğer programlar FOCCUS ve PREPARE ile karşılaştırıldığında en kapsamlı araçlara sahip olarak avantajlı konumdadır. Ayrıca sonuçları profesyonellerden yardım almadan ve internetten ulaşım kolaylığı nedeniyle kullanımı katılımcılar tarafından yorumlanması bakımından en kolay olanı olarak görülmektedir. Öte yandan, ilişkili alt ölçeklerinin güvenilirlik katsayıları ortalamaya göre biraz daha düşük görülmektedir.¹¹⁹

---

¹¹⁶ Galbraith, Thomas B. Holman and Robert F. Stahmann, "The Relationship Evaluation (Relate) With Therapist-Assisted Interpretation: Short-Term Effects On Premarital Relationships", **Journal of Marital and Family Therapy**, 33/3, 2007, s. 365.

¹¹⁷ Galbraith, a.g.e., s. 370.

¹¹⁸ Ted G. Futris, Allen W. Barton, Tiffany M. Aholou and Desiree M. Seponski, "The Impact of PREPARE on Engaged Couples: Variations by Delivery Format", **Journal of Couple & Relationship Therapy**, 10/1, 2011, s. 71.

¹¹⁹ Keitaro Yoshida, "Evaluation of RELATE Using Rasch Analysis", Master of Science, Provo, School of Family Life Brigham Young University BYU Scholars Archive, 2010, s. 6.

RELATE programı en kolay erişilip doldurulabilen program olması sebebiyle diğerlerine göre yaygınlaşma ihtimali daha yüksektir. Çiftlerin evlilik kalitesini evlilik öncesinden oldukça isabetli şekilde tahmin eden bir programdır. Fakat sonuçlara herkesin erişmesi mümkün olduğundan çiftlerin sonuçlarla ilgili olumlu ya da olumsuz etkileme riski söz konusudur.

Yaygın olarak kullanılan PREPARE, RELATE ve FOCCUS envanterleri, evliliğin ilk yıllarında ilişki tatminin gidişatını tahmin etmektedir. Basitçe tamamlamak ve bu önlemlere dayalı geri bildirimleri almak, çiftlerin tatmin edici ilişkileri sürdürmelerine yardımcı olmaktadır. Araştırma değerlendirme ve geri bildirimin kendi başlarına etkisiz olduğunu gösterse bile, bu değerlendirmeler çiftlere ve ilişki eğitmenlerine çiftlerin eğitim ihtiyaçları konusunda rehberlik etmektedir.¹²⁰

Literatürde yapılan araştırmalar da evlilik öncesi hazırlık programları incelendiğinde çiftler üzerinde olumlu etkileri olduğunu göstermektedir. Bu programlar ile bireylerin ikili duygusal ilişkilerinde ya da *evlilik öncesi* süreçte eşlerine kendilerini daha fazla ifade ettikleri ve ilişki doyumlarının arttığı, problem yoğunluklarının azaldığı ve çatışma çözme becerilerinin geliştiği tespit edilmiştir.¹²¹

Her program kendi içerisinde farklı iyileştirme ve onarma aşamaları içermekte, farklı metotlarla evlilik öncesi bireylerin evliliğe hazırlanmalarını sağlamaktadır. Bireylerin bu eğitimlere niyet edip, bu konuda farkındalık geliştirmeleri, iletişimlerini iyileştirmek için çabalamaları, kurulacak olan müesseseye önem vererek bir hazırlık eğitimine girmeleri, bu konuda emek sarfederek evlilik ya da ilişki öncesi psikolojik hazırlık sürecine girmeleri kurulacak olan yapının sağlamlaşmasına ve güçlenmesine sebep olmaktadır.

---

¹²⁰ W. Kim Halford, Howard J. Markman, Galena H. Kline, and Scott M. Stanley, "Best Practice In Couple Relationship Education", **Journal of Marital and Family Therapy**, 29/3, 2003, s. 396.

¹²¹ Markman, **a.g.e.**, 1988, s. 216.

2.2. Evlilik Öncesi Eğitim Programları: Türkiye Örneği

Ülkemizde ilişki geliştirme programları daha çok *evli çiftler* üzerine odaklanmaktadır. Evlilik öncesi ilişki geliştirmeye yönelik programlar ise oldukça sınırlı sayıdadır.¹²² Yurt içi evlilik öncesi eğitim programları merkezi hükümetin eğitim programları başlığında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı evlilik öncesi eğitim programı, Sağlık Bakanlığı evlilik öncesi danışmanlık programı, Millî Eğitim Bakanlığı evlilik öncesi eğitim programı ve Diyanet İşleri Başkanlığı evlilik öncesi eğitim programı olarak sınıflandırılmaktadır. Bunlara ilave olarak belediyelerin evlilik öncesi eğitim programları, yüksek öğretim kurumları evlilik öncesi eğitim programları, özel danışmanlık merkezleri evlilik öncesi eğitim kursları ve sivil toplum kuruluşları evlilik öncesi eğitim programları bulunmaktadır.

2.2.1. Merkezi Hükümetin Eğitim Programları

Merkezi hükümetin Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Millî Eğitim Bakanlığı nezdinde evlilik öncesi eğitim programları bulunmaktadır.

2.2.1.1. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı AEP Evlilik Öncesi Eğitim Programı

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından evlilik çağına gelmiş gençlerin ve aile kurmak için bir araya gelen çiftlerin evlilik öncesi dönemde birbirlerini iyi tanınması, evlilikle ilgili bilinen yanlış beklentilerin düzeltilmesi, çiftler için etkili iletişim kurma yollarını öğrenerek, muhtemel sorunlarla nasıl baş edebileceklerini bilmeleri, onlara evliliğe ‘iyi bir başlangıç yapabilme’, evlilik hayatına iyi hazırlanmaları düşüncesinden hareketle, “Evlilik Öncesi Eğitim Programı” uygulanmaktadır. Bakanlık tarafından paket şeklinde uygulanan program, 2012 yılında Türkiye Belediyeler Birliği ve İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı ile

---

¹²² Zeynep Hamamcı ve Ahmet Buğa, Şenol Duran, “Üniversite Öğrencilerinin Evlilik Yaşantısı İle İlgili Bilgi Kaynaklarının ve Evlilik Öncesi Eğitim İhtiyaçlarının İncelenmesi”, **Aile ve Toplum**, 7/26, 2011, s. 33-51.

protokol imzalanarak *eğitici eğitimlerinin* yapıldığı, pilot eğitimlere başlanmış, aynı gün İstanbul’da 100 çifte eğitim verilmiştir. Böylece bakanlığa bağlı il müdürlükleri ve belediyelerin eğitimcilerine eğitim verilerek, gerekli durumlarda iş birliği yapılması sağlanarak, eğitimin ülke genelinde yaygınlaştırılması sağlanmıştır. 2013 yılından itibaren de eğitim ülke genelinde uygulanmaktadır.¹²³

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın evlilik öncesi eğitim programı, Evlilik Öncesi Eğitim için biri eğitici el kitabı olmak üzere toplam 4 modül şeklinde evlilik öncesi paket eğitim programları düzenlenmiştir. İlk modül “Eğitici El Kitabı’nda” aile eğitim programının eğitimcilerinin eğitimle ilgili bilgileri yer almaktadır. “Evlilikte İletişim ve Yaşam Becerileri” kitabında aile içinde sevgi odaklı ikili ve çoklu ilişkilere, özellikle bilinmezliklerle dolu olan evliliğin ilk dönemlerine, çiftler arası huzurun temini için temel noktalara, kriz durumları sebepleri ve çözüm yollarına değinilmiştir. Diğer bir modül olan “Aile Hukuku rehberi” ise çiftlerin evlilikten doğan haklarına ve birbirleri üzerindeki haklarına yönelik bilgiler yer almaktadır. “Evlilik ve Sağlık” kitabında ise cinsel sağlık, güvenli ve *sağlıklı annelik*, ev kazaları gibi konulara yer verilmiştir.¹²⁴

İlerleyen aşamalarda ülke genelinde devam eden eğitimleri hızlandırmak, bireylerin uzun ömürlü ve sağlıklı evlilikler tesis etmelerine katkı sağlamak amacıyla “Evlilik Öncesi Eğitim 2017- 2018 Yaygınlaştırma Projesi” geliştirilmiştir. Projenin I. Aşaması 2017 yılında 9 ilde (Ankara, Kayseri, Malatya, Konya, Gaziantep, Şanlıurfa, Hatay, Antalya ve Adana) tamamlanmıştır. Projenin II. Aşaması Nisan 2018’de başlamış olup, 2018 yılı sonuna kadar İstanbul, İzmir, Kocaeli, Balıkesir, Bursa, Erzurum, Manisa, Ordu, Samsun, Tekirdağ, Van, Zonguldak ve Muğla illerinde düzenlenecek programlar ile projenin tamamlanması hedeflenmektedir.¹²⁵

¹²³https://cdnacikogretim.istanbul.edu.tr/auzefcontent/19_20_Guz/turkiyede_sosyal_hizmet_uygulamalari/5/index.html, (Çevrimiçi) 06.01.2021.

¹²⁴Yusuf Alpaydın, **Evlilik Öncesi Eğitimi Eğitici Kitabı**, Ankara, T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2012, s. 19-49.

¹²⁵Aile Bakanlığı Evlilik Öncesi Eğitim 2017- 2018 Yaygınlaştırma Projesi, https://ailevecalisma.gov.tr/media/2506/Evlilik_Oncesi_Egitim.pdf, (Çevrimiçi) 07.01.2021.

Evlilik Öncesi Eğitim Programı ile 2013'ten 2018'e kadar 3 bin 795 eğitimci ile 911 bin 550 gence ücretsiz eğitim verilmiştir.¹²⁶

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2021 Yılı Cumhurbaşkanlığı yıllık programı kapsamında, kadın, çocuk, yaşlı, engelli vatandaşlar ve ailelere yönelik yeni uygulamaları hayata geçirmeyi planlamaktadır. Evlilik Öncesi Eğitim Programı kapsamında bugüne kadar 1 milyon 200 bini aşkın kişiye ücretsiz eğitim verilmiştir.¹²⁷ Bu çerçevede aile eğitim programı ve evlilik öncesi eğitim programı kapsamında 2020 yılında 126 bin 229 kişiye ulaşan Bakanlık, mart ayı ortasına kadar yüz yüze yapılan eğitimlere pandemi nedeniyle uzaktan eğitim yoluyla devam etmiş, gelecek yılda ise yeni modül ve eğitim setleriyle aile eğitimlerini gerçekleştirecek ve 2021'de aile eğitim programı kapsamında 250 bin katılımcıya, evlilik öncesi eğitimlerle de 150 bin kişiye ulaşmayı hedeflemektedir.¹²⁸ Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından 2012 yılında hazırlanıp uygulamaya konulan, EÖEP ile sağlanan başarının devamı ve daha fazla kişiye daha doğru şekilde ulaşabilmek için 2021 yılında program daha genişletilecek şekilde bir proje oluşturulmuştur. Evlilik öncesi eğitim programı geliştirme ve yaygınlaştırma projesi bağlamında verilen eğitimler çeşitlendirilip, ulaşılacak kitlelerin artırılması hedeflenmektedir.¹²⁹

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın bu eğitimleri desteklediğini gazete ve diğer medya organlarıyla duyurması, bu eğitimlerin tıpkı ehliyet kursları gibi kişilerin evlenmeden evlilik ehliyetine sahip olmalarının önemini ifade etmesi ile eğitimlerin katılımcı sayısı artmıştır. Ayrıca eğitici eğitimlerinin ülke geneline yayılması, eğitime katılan çiftlere sembolik *maddi destekler* sunulması şeklinde

¹²⁶ <https://www.aa.com.tr/turkiye/900-bin-gence-evlilik-oncesi-egitim/1299746>, (Çevrimiçi), 05.01.2021.

¹²⁷ Evlilik Öncesi Eğitim Programı Kapsamında 1 Milyon 200 Bini Aşkın Kişiye Eğitim Verildi, <https://ailevecalisma.gov.tr/athgm/haberler/evlilik-oncesi-egitim-programi-kapsaminda-1-milyon-200-bini-askin-kisiye-egitim-verildi/>, (Çevrimiçi), 22.02.2021.

¹²⁸ 2021 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Stateji ve Bütçe Başkanlığı, 2020, s. 293.

https://www.sbb.gov.tr/wpcontent/uploads/2020/11/2021_Yili_Cumhurbaskanligi_Yillik_Programi.pdf, (Çevrimiçi), 07.01.2021.

¹²⁹ <https://www.ailevecalisma.gov.tr/athgm/duyurular/evlilik-oncesi-egitim-programi-gelistirme-ve-yayginlastirma-projesi/>, (Çevrimiçi) 04.01.2021.

teşviklerle katılımı artırmaya çalışılmış ve toplumsal bir farkındalık oluşturmuştur.¹³⁰ Bakanlık vasıtasıyla bu eğitimlerin verilmesi hem eğitimlerin yaygınlaşmasını sağlamakta hem de fertler tarafından öneminin idrak edilmesine sebep olmaktadır. Nitekim toplumun temel taşı olan ailenin kurulmasını sağlayan evlilik öncesinde psikolojik, ruhsal ve fiziksel bir hazırlık döneminin yaşanması, sağlıklı ailelerin kurulmasını ve boşanma oranlarının düşmesine destek olacaktır.

2.2.1.2. Sağlık Bakanlığı Evlilik Öncesi Danışmanlık Programı

Evlilik öncesi önleyici çalışmalara bakıldığında bu çalışmaların boşanma oranlarının düşmesine katkıda bulundukları görülmekte ayrıca aile içi şiddet ve uyuşmazlıkların önlenmesinde büyük önem taşıdıkları görülmektedir.¹³¹ Sağlık bakanlığı halk sağlığı kurumu tarafından önleyici, geliştirici ve eğitici olarak 3 temel özelliği bulunan evlilik öncesi danışmanlık başlığında Evlilik Öncesi Danışmanlık Rehberi hazırlanmış ve uygulanmaya konulmuştur. Söz konusu rehber içeriğinde, üreme sağlığı, adölesan, gebelik, kalıtsal kan hastalıkları kontrol programı, akraba evliliği, kan uyuşmazlığı, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar, danışmanlıkta ruh sağlığının değerlendirilmesi gibi başlıklara yer verilmiştir. Bu hizmet ile evlilik öncesinde çiftlere, güvenli annelik, bulaşıcı hastalıklar, genetik geçişli hastalıklar, gebeliği önleyici yöntemlerle, *cinsel birliktelik* sonuçları ve korunma yolları konularında bilinçlendirilmesi, gebelik isteği ile başvuran çiftlere de gebelik öncesi danışmanlık verilmesi ve gerekirse tıbbi yaklaşım önerilecek durumların tespit edilmesi amaçlanmıştır.¹³² Evlenmek üzere evlendirme memurluklarına başvuran tüm çiftler, “Evlilik Öncesi Sağlık Raporu” almak üzere Toplum Sağlığı Merkezi’ne (TSM) yönlendirilmektedir. TSM raporu onaylaması durumunda evlilik işlemleri başlatılabilmektedir. Bu raporu alabilmek için çiftlerin sağlık kuruluşuna birlikte

---

¹³⁰ Avcı, a.g.e., 2018, s. 59.

¹³¹ Sağlık Bakanlığı Evlilik Öncesi Danışmanlık Rehberi, Ankara, 2014, s. 2, <https://sbu.saglik.gov.tr/Ekutuphane/Yayin/473>, (Çevrimiçi) 07.01.2021.

¹³² Sağlık Bakanlığı Evlilik Öncesi Danışmanlık Rehberi, Ankara, 2014, s.1, <https://sbu.saglik.gov.tr/Ekutuphane/Yayin/473>, (Çevrimiçi), 07.01.2021.

gitmesi ve danışmanlık hizmetini birlikte alması gerekmektedir.¹³³ Bu şekilde çiftlerin ikisinin de evlilik öncesi hazırlık ile ilgili bilgilendirilmesi sağlanmaktadır.

2.2.1.3. Milli Eğitim Bakanlığı Evlilik Öncesi Eğitim Programı

Milli Eğitim Bakanlığı da Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü vasıtasıyla birçok il ve ilçede evlilik öncesi hazırlık kursları düzenlemektedir. Bunlardan biri 2004 yılında Sakarya Üniversitesi Sakarya İlçe Halk Eğitim Merkezi iş birliğiyle evlilik iyileştirme ve hazırlık konularını kapsayan 36 saatlik evlilik okulu gerçekleştirilmiştir.¹³⁴

2.2.1.4. Diyanet İşleri Başkanlığı Evlilik Öncesi Danışmanlık Programı

Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından da ailenin kurulması, korunması ve güçlendirilmesi amacıyla düğün hazırlığı yapan ve yeni evlenen çiftlere yönelik olarak çeşitli seminer ve kurslar düzenlenmektedir. Bu eğitimlerden biri 2018 yılında düzenlenen “İki insan bir hayat: Evlilik Okulu” seminerleridir. Türkiye Diyanet Vakfı Kadın Aile ve Gençlik Merkezi (TDV KAGEM) tarafından ilk kez gerçekleştirilen seminer dizisinde "Aile Olmanın Psikolojik Temelleri", "Evlilik Öncesi ve Sonrası Aile ve Akraba İlişkileri", "Ailenin Kurulmasında Hak ve Sorumluluklar", "Türk Medeni Kanunu'na Göre Evliliğin Genel Hükümleri", "Evlilikte Uyum ve Mahremiyet", "İlişkiler Omurgası: Güven ve Sevgi İnşası", "Evlilikte Bütçe Yönetimi" gibi başlıklar uzmanlar tarafından işlenmiştir.¹³⁵

Diyanet işleri başkanlığı tarafından yapılan diğer evlilik öncesi çalışma ise, 2020 Ocak ayında başlayıp hala devam eden, Aile ve Dini rehberlik büroları

---

¹³³Yıldız, **a.g.e.**, s. 73.

¹³⁴Figen Sezen Sürerbiçer, “Yaşam Boyu Öğrenme Bilim Dalı Boşanmış Bireylerin Deneyimlerine Göre Evlilik Eğitimi Gereksinimi”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2008, s. 45-47.

¹³⁵Türkiye Diyanet Vakfından Evlilik Okulu, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/turkiye-diyamet-vakfindan-evlilik-okulu/1301082#>, (Çevrimiçi) 20.02.2021.

tarafından yapılan her ile özel “Evliliğe İlk Adım, Huzurlu Aile Güçlü Toplum Güvenli Gelecek” projesi kapsamında, il ve ilçe müftülükleri tarafından düzenlenen seminerlerdir. İl Müftülüklerine yapılan başvurular değerlendirilerek Aile ve Dini Rehberlik Bürosu tarafından planlanan seminerlerde; “Aile İçi İletişim”, “Yuvamız Merhamet Ocağı Olsun”, “Nikâh ve Sorumlulukları”, “Evlilikle Büyüyen Ailem”, “Ailede İffet ve Mahremiyet”, “Çocukla Şenlenen Yuvalar”, “Çevre Bilinci ve Tüketim Ahlakı” ile “Evlilik: Ahirete Uzanan Birliktelik” konularında bilgi verilmektedir.¹³⁶ Diyanet İşleri Başkanlığının evliliğe ilk adım seminerleri ülke genelinde Karabük, Afyon, Konya, Sakarya, Manisa, Kırşehir, Erzurum ve Denizli başta olmak üzere birçok ilde yapılmaktadır.

2.2.2. Belediyelerin Evlilik Öncesi Eğitim Programları (İsmek Evlilik Öncesi Eğitim Programı)

Evlilik öncesi hazırlık eğitimi ile ilgili 2012 yılında Türkiye Belediyeler Birliği ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı arasında imzalanan protokol gereği tüm belediyeler kendi bünyelerinde veya bakanlık, üniversiteler ya da özel kurumlar iş birlikleriyle çeşitli çalışmalar yapmaktadırlar. Bu çalışmalardan biri olan Ankara Çankaya Belediyesi’ne evlenmek için başvuran 62 nişanlı çiftte Hacettepe Üniversitesi iş birliğiyle “evlilik öncesi çift eğitimi” verilmiştir. Toplam 6 saat süren eğitim programında iletişim, çatışmayı önleme ve problem çözme teknikleri, *aile yaşam döngüsü* gibi konularda eğitimler verilmiştir. Eğitim sonunda elde edilen veriler katılımcıların fayda sağladığını göstermektedir.¹³⁷

2007 yılında Zeytinburnu Belediyesi’nin bir alt birimi olarak açılan Aile ve Kadın Destek Merkezi (AKDEM) tarafından nişanlı ve evli çiftlere yönelik olarak evlilik eğitimi programı gerçekleştirilmiştir.¹³⁸ 2012 yılında Denizli Belediyesi

¹³⁶Evliliğe İlk Adım Seminerleri Sürüyor, <https://www.diyanehaber.com.tr/konya-muftulugu/evlilige-ilk-adim-seminerleri-suruyor-h9222.html>, (Çevrimiçi) 20.02.2021.

¹³⁷Bülent Şen, “Evlenmek Üzere Başvuruda Bulunan Bir Grup Nişanlı Çiftin Evlilik Ve “Evlilik Öncesi Çift Eğitimi”ne İlişkin Bilgi, Görüş Ve Değerlendirmeleri”, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2009, s. 175.

¹³⁸ Sürerbiçer, **a.g.e.**, s. 45-47.

tarafından “Ailemi seviyorum projesi” kapsamında evlilik okulu kursları düzenlenmiştir. Programa katılanlar 1 ay süreyle toplam 16 saat sağlıklı evliliğin oluşturulması ve sürdürülmesi konularında uzmanlardan eğitim almışlardır.¹³⁹

2014 yılında Gaziantep ilçesi Şahinbey’de de, Şahinbey Belediyesi, Zirve Üniversitesi, kaymakamlık ve rehberlik araştırma merkezi işbirliğiyle evlenecek olan çiftlere yönelik evlilik okulu projesi düzenlenmiştir¹⁴⁰. Ayrıca İstanbul Büyükşehir Belediyesine bağlı İsmeklerin bazı şubelerinde de 40 saatlik evliliğe hazırlık kursları verilmiştir. Fakat yeterli ilgi görmeyip bir süre sonra kapatılmıştır.¹⁴¹

Ayrıca Ataşehir, Beşiktaş, Hendek, Kepez, Bingöl, Sancaktepe, Sincan, Şişli, Bağcılar, Sultangazi, Üsküdar ve daha birçok belediyede de “Evlilik Okulu” ya da “Evliliğe Hazırlık Eğitimi” adı altında çeşitli içerik ve zamanlarda eğitim ve kurs programları düzenlenmiştir.¹⁴²

2.2.3. Yüksek Öğretim Kurumları Evlilik Öncesi Eğitim Programları

Ülkemizde evlilik öncesi hazırlık eğitimi konusunda ilk çalışma, 1998 yılında İstanbul Üniversitesi tarafından yapılan “Evlilik Okulu” projesidir. Proje evli olmayan ya da evliliğin ilk yıllarında olan bireylerden oluşmaktadır. 34 saat ve 150 katılımcıyla uygulanmış olan program daha sonra 2001 ve 2004 yıllarında da tekrarlanmıştır.¹⁴³ Programın içeriğinde aile yaşam döngüsü, evlilikte cinsel yaşam, eşler arası sorun çözme, iletişim çatışmaları, evlilik ve iş yaşamı konulara yer verilmiştir.¹⁴⁴

¹³⁹ Hüseyin Koçak ve Ziya Köse, “Evlilik Öncesi Eğitimin Aile ve Toplum Mutluluğuna Katkıları”, **International Journal of Social Science**, 38/2, 2015, s. 81.

¹⁴⁰ Evlilik Okulu Projesi, <https://www.sahinbey.bel.tr/proje-d/11/198/evlilik-okulu-projesi>, (Çevrimiçi) 06.01.2021.

¹⁴¹ <https://www.ismekkurs.com/evlilik-oncesi-egitim>, (Çevrimiçi) 06.01.2021.

¹⁴² Koçak, **a.g.e.**, s. 81.

¹⁴³ Kalkan, **a.g.e.**, s. 209.

¹⁴⁴ Esra İşmen ve Haluk Yavuzer, Evlilik Okulu Projesi, **III. Uluslararası Aile ve Evlilik Terapileri Kongresi Sunumu**, İstanbul, 2005.

Evlilik öncesi hazırlık programlarıyla ilgili yine üniversitelerden yapılan bir diğer araştırma, Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde yapılan bir yüksek lisans tez çalışmasıdır. Bu çalışmada evlilik öncesi dönemdeki çiftlere, Parrott ve Parrott tarafından geliştirilmiş olan “Evliliğe Başlamadan Önce Koruyun” (SYMBIS) programı uygulanarak çiftlerin ilişkilerinden aldıkları doyum üzerine etkisi incelenmiştir.¹⁴⁵

Gaziantep üniversitesi tarafından yürütülen bir başka çalışmada ise, araştırmacının kendi geliştirdiği evlilik öncesi ilişki geliştirme programının romantik ilişkiler yaşayan üniversite öğrencilerinin iletişim becerileri, çatışma, *iletişim tarzları* ve ilişki istikrarları üzerine etkisi incelenmiştir.¹⁴⁶

Üniversiteler tarafından yapılan evlilik öncesi dönemde evlilik eğitimi konusunu kapsayan bir başka çalışmada, Hacettepe Üniversitesi tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada Guerrney tarafından geliştirilen İlişki Geliştirme Programı'nın herhangi bir şekilde romantik ilişki yaşayan üniversite öğrencileri üzerindeki etkileri incelenmiştir.¹⁴⁷

Ege Üniversitesi tarafından yapılan bir başka çalışmada da, evlilik öncesi dönemde cinsel sağlık, üreme sağlığı, cinsel haklar, gebelik vb konulardan oluşan cinsel danışmanlık programının yeni evli çiftlerin cinsel doyum düzeyi üzerine etkisini incelemektedir.¹⁴⁸

Çiftlerin evlilik öncesi *eğitim ihtiyaçlarını* belirlemeye yönelik olarak, Gaziantep ilinde yürütülmüş diğer bir çalışma ise, üniversite öğrencilerinin evlilik

---

¹⁴⁵ Tuğba Yılmaz, “Evlilik Öncesi İlişki Geliştirme Programının Çiftlerin İlişki Doyum Düzeylerine Etkisi” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Samsun, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009, s. 16.

¹⁴⁶ Şenol Duran, “Evlilik Öncesi İlişki Geliştirme Programının Romantik İlişkiler Yaşayan Üniversite Öğrencilerinin İletişim Becerileri, Çatışma İletişim Tarzları Ve İlişki İstikrarları Üzerine Etkisinin İncelenmesi”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gaziantep, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010, s. 3 6.

¹⁴⁶ Avcı, **a.g.e.**, s. 43.

¹⁴⁷ Yalçın, **a.g.e.**, 2010.

¹⁴⁸ Bilgin Kıray Vural, “Evlilik Öncesi Cinsel Danışmanlık Programının Yeni Evli Çiftlerin Cinsel Doyumuna Etkisi”, (Yayımlanmamış doktora tezi), İzmir, Ege Üniversitesi, 2007.

öncesi eğitim ihtiyaçlarını belirlemenin yanı sıra bundan sonra hazırlanacak evlilik öncesi programlar için müfredat çalışması niteliğinde kullanılabilecektir.¹⁴⁹

Üsküdar Üniversitesi “Aileler Okulda” ismiyle bir sosyal sorumluluk projesi başlatarak aşama aşama ailelere eğitim vermeyi hedeflemektedir. 2020 yılının Aralık ayında başlayan proje hala devam etmektedir. Eğitimde kursiyerler beyaz, pembe, turuncu ve kırmızı hedef gruplar oluşturularak hepsinin kendi yaş ve ortak grup özelliklerine göre eğitimler verilmektedir. Pembe grup evlilik hazırlığı aşamasında olan gençlere hitap etmektedir. Program pozitif iletişim ve güçlü ilişki temalı bir ilişki geliştirme çalışması olarak planlanmıştır.¹⁵⁰

Sözü edilen bütün çalışmalarda, programların genel olarak ilişkisel değişkenler üzerinde olumlu etkiler meydana getirdiği gözlenmiştir. Yapılan tüm eğitimler çiftlerin evlilikleri ve ilişkileri üzerinde kısa ve uzun vadeli olarak olumlu etkiler meydana getirmiştir.

2.2.4. Özel Danışmanlık Merkezleri Evlilik Öncesi Eğitim Kursları

Resmî kurumlar dışında da çok sayıda aile ve psikolojik danışma merkezleri, evlilik ve terapi danışmanlık merkezleri, danışmanlık ve koçluk merkezleri, evlilik ve aile terapisi merkezleri, eğitim ve danışmanlık merkezleri evlilik öncesi eğitim, evlilik ve ilişki geliştirme eğitimi, evlilik öncesi danışmanlık gibi isimlerle evlilik öncesi dönemdeki hazırlığı ifade eden eğitimler düzenlemektedirler.

Evlilik ve aile danışmanlığı merkezlerindeki araştırmalar göstermektedir ki, çiftlere uygulanan kapsamlı evlilik öncesi eğitim programları çift iletişimini (%73.5 oranında olumlu), bağlılıkları (% 70.4 oranında olumlu) ve çatışma çözmeleri (%67.2

¹⁴⁹ Zeynep Hamamcı, Ahmet Buğa, Şenol Duran, “Üniversite Öğrencilerinin Evlilik Yaşantısı ile İlgili Bilgi Kaynaklarının ve Evlilik Öncesi Eğitim İhtiyaçlarının İncelenmesi”, **Aile ve Toplum**, 7/26, 2011, s. 33-51.

¹⁵⁰ Onsekiz Yaş Üzeri Bekar ve Evlilik Hazırlığındaki Bireyler, <https://npistanbul.com/aile-universitesi/onsekiz-yas-uzeri-bekar-ve-evlilik-hazirligindaki-bireyler>, (Çevrimiçi) 22.02.2021.

oranında olumlu) etkilemektedir.¹⁵¹ Nitekim gerek kurumsal gerek özel danışmanlık merkezi tarafından uygulanan ilişki geliştirme ve *çatışma önleme* odaklı evlilik öncesi hazırlık programlarının kişiler arası ilişkilere olumlu etki ettiği araştırmalarla da kanıtlanmaktadır.

2.2.5. Sivil Toplum Kuruluşlarının Evlilik Öncesi Eğitim Kursları

Toplumsal temel dinamiklerinden biri olan sivil toplum kuruluşları da değişen zaman aralıklarında evlilik öncesi eğitimler düzenlemişlerdir. Evlilik öncesi dönemle ilgili çalışmaları olan STK'lerden biri Şanlıurfa Kadem, Kasım 2020'de "Evlilik ve Aile Okulu" başlığında bir eğitim programı düzenlemiştir. Programda çiftlerin iletişim becerilerini geliştirmek, evlilik ilişkileri ve aile yaşamıyla ilgili farkındalık, bilinç düzeylerini arttırmak, çiftlerin problem çözme becerilerini geliştirmek ve dini referanslarla aile değerlerinin korunmasını amaçlanmaktadır.¹⁵² Yine Kasım 2020'de gençlik çalışmaları odaklı bir vakıf olan TÜGVA İstanbul Kadın ve Aile Koordinatörlüğü tarafından hazırlanan "Evlilik ve Aile Okulu programı" ile hem evlilik hazırlığındaki bireylere hem de evlenmiş bireylere yönelik toplumla uyumlu, sorumluluk sahibi, bilinçli, mutlu anneler ve eşler yetiştirmek odaklı eğitim dizisi hazırlanmıştır.¹⁵³ Başka bir STK olan Maveria Vakfında ise Ocak 2020'de "Aile Akademisi" başlığıyla bir eğitim çalışması başlatılarak evlilik öncesi ile evlilik aşamasındaki bireylere yönelik olarak aile içi iletişim ve sağlıklı ilişkiler temelli bir eğitim çalışması düzenlenmiştir. 30 saat süren eğitimde slogan olarak "Tüm sorunların ortak çözümü için, insan merkezli hayat, aile merkezli toplum, gelişim odaklı ömür" başlığı kullanılmıştır.¹⁵⁴

¹⁵¹ Scott M.Stanley, Susan L. Blumberg,Howard J. Markman, "Helping Couples Fight for Their Marriages: The PREP Approach", Preventive Approaches in Couples Therapy, 1999, s. 300.

¹⁵² Kadem Evlilik ve Aile Okulu Seminerleri Düzenliyor, <https://www.ajansurfa.com/stk-haberleri/kadem-seminer-duzenliyor-evlilik-ve-aile-okulu-h54161.html>, (Çevrimiçi), 20.02.2021.

¹⁵³ Evlilik ve Aile Okulu, <https://istanbul.tugva.org/evlilik-ve-aile-okulu/>, (Çevrimiçi), 20.02.2021.

¹⁵⁴ Maveria Akademi Aile Okulu Programı, <https://www.facebook.com/maveravakfi/posts/1344202232453795>, (Çevrimiçi), 20.02.2021.

Evlilik öncesi eğitim ile ilgili diğer bir çalışma ise; Temmuz 2018 yılında yapılan ruh sağlığı derneği, Üsküdar Belediyesi ve KİM Psikoloji Danışmanlık Merkezinin ortak çalışması olarak “Üsküdar Aile ve Evlilik Okulu Akademisi Projesi” gerçekleştirilmiş ve 50 evlilik öncesi çift, 50 evli çift programdan istifade etmiştir.¹⁵⁵ Başka bir STK eğitim çalışması ise Mutlu Aile Derneği tarafından Aralık 2020 tarihinde gerçekleştirilen “Mutlu bir aile için evlilik öncesi rehberlik” programıdır. Programda eş seçimi, evlilik öncesi kriz çözümü, evlilik öncesi mahremiyet, evlilik öncesi mizaç tanıma gibi konular işlenmiştir.¹⁵⁶ Diğer bir evlilik öncesi dönem STK çalışması ise, TESSEP (Tesettür Seferberliği Platformu) tarafından Mart 2019 yılında gerçekleştirilen “Evlilik Okulu” çalışmasıdır. Çalışmada özellikle evlilik öncesi döneme ya da öğrencilere yönelik gerçekleştirilmekte ve İslami evlilik, yuva kavramları üzerine odaklanılmaktadır.¹⁵⁷ Son bir eğitim ise, Ekim 2019 yılında Konya Selçuklu Belediyesi ile Anadolu Psikoterapi Derneği ortak çalışması olarak “Evlilik öncesi eğitim: Hayat yolunda yoldaş olma bilinci” konulu Mutlu Evlilik Rehberi programı düzenlenmiştir. Program sonunda çiftlere mutlu evlilik rehberi kitabı hediye edilmiştir.¹⁵⁸

---

¹⁵⁵ Üsküdar Aile ve Evlilik Okulu Akademisi, <https://ruhsagligidernegi.org/uskudar-aile-ve-evlilik-okulu-akademisi-projesi/>, (Çevrimiçi) 20.02.2021.

¹⁵⁶ Evlilik Öncesi Rehberlik, <http://www.mutluaile.org.tr/?h149/evlilik-oncesi-rehberlik>, (Çevrimiçi), 20.02.2021.

¹⁵⁷ Tessep Evlilik Okulu Projesini Hayata Geçiriyor, <https://ilkha.com/guncel/tessep-evlilik-okulu-projesini-hayata-geciriyor-94192>, (Çevrimiçi) 20.02.2021.

¹⁵⁸ Evlilik Öncesi Eğitim Hayat Yolunda Yoldaş Olma Bilinci, <http://anadolupsikoterapi.com/gelismeler-tr/evlilik-oncesi-egitim-hayat-yolunda-yoldas-olma-bilinci/>, (Çevrimiçi), 20.02.2021.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AİLE VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI'NIN EVLİLİK ÖNCESİ AİLE EĞİTİM PROGRAMINA YÖNELİK ARAŞTIRMA

Konunun teorik ve kavramsal çerçevesi ile Dünya ve Türkiye ölçeğindeki belli başlı uygulamalarına yer verdikten sonra, bu bölümde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesindeki Aile Eğitim Programları'nın mahiyetine yönelik araştırma bulgularına yer verilecektir. Konuyla ilgili kısa bir literatür hatırlatması ile başlanacaktır.

3.1. Konu İle İlgili Literatür

Toplumların büyük çoğunluğunda evliliğin başlangıcı ailenin kuruluşu kabul edilmektedir. Bu anlamda, evliliğin oluşum zamanının, kalitesinin, sürekliliğinin ve değişiminin ailenin kuruluşuna ve tasarımıyla dolayısıyla aile yapılarına önemli bir etkisi bulunmaktadır.¹ Uluslararası literatürde evlilik öncesi eğitimlerle ilgili birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalardan bazıları evlilik öncesi eğitim programlarının etkinliğini araştıran McGeorge ve Carlson'ın çalışmalarıdır.² Başka bir çalışma ise evlilik öncesi danışmanlığın gelişmesinde hükümet politikalarının ne derece teşvik edici olduğu araştırılmaktadır.³ Diğer bir çalışmada ise evlilik öncesi eğitime ilişkin modeller karşılaştırılmış ve hangisinin daha etkili olduğu keşfedilmeye çalışılmıştır.⁴

¹ İsmet Koç ve Melike Saraç, "Türkiye'de İlk Evlilik Yaşının ve Evliliğe İlişkin Pratiklerin Değişimi ve Boşanma İle İlişkisi", **Türk Aile Yapısı Araştırması (TAYA)**, Ankara, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2018, s. 89.

² McGeorge Christine, Thomes Carlson. 2006. "Premarital Education: An Assessment of Programme Efficacy". **Contemporary Family Therapy**. March, 28/1, s. 171-181.

³ Murray Christine, "The Relative Influence of Client Characteristics on the Process and Outcomes of Premarital Counseling: A Survey of Providers", **Contemporary Family Therapy**, December, 26/4, 2004, s. 57-61

⁴ Busby Ivey, Harris ve Ates Busby, Dean, "Self-Directed, Therapist-Directed, and Assessment-Based Interventions for Premarital Couples". **Family Relations**. 56/7, 2007, s. 279.

Türkiye’de aile eğitimi ile ilgili yapılan çalışma, program ve araştırmalar incelendiğinde çalışmaların 1980’li yıllarda başladığı görülmektedir. Türkiye’de aile konusunda çeşitli sivil toplum kuruluşları, üniversiteler iş birliği, resmi ve özel kurumlar ile yaygın, sistematik bir şekilde uygulanan programlar yapılmaktadır.⁵

Türkiye’de yapılmış olan çalışmalar incelendiğinde, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın evlilik öncesi eğitimleriyle ilgili bir araştırmaya rastlanmamış fakat farklı kurum ve şekillerde verilen evlilik öncesi eğitimlere yönelik sınırlı sayıda araştırmanın yapılmış olduğu görülmektedir. Bu çalışmalar şu şekildedir; Yalçın’ın⁶ yüksek lisans tez çalışmasında evlilik öncesi dönemdeki çiftlere, “Evliliğe Başlamadan Önce Koruma” (SYMBIS) adlı ilişkileri geliştirme programı uygulanmış ve bu programın çiftlerin ilişkilerinden aldıkları doyum üzerindeki etkisine bakılmıştır.

Duran⁷ tarafından yapılan bir araştırmada ise, Evlilik Öncesi İlişki Geliştirme Programı’nın romantik ilişkiler yaşayan üniversite öğrencilerinin iletişim becerileri, çatışma iletişim tarzları ve ilişki istikrarları üzerine etkisi incelenmiştir. PREP programı uygulanan deney ve kontrol gruplarının analizleri sonucunda çiftlerin iletişim becerileri ve ilişki istikrarını geliştirmede etkili olduğu fakat çatışmaya dair olumlu iletişim tarzlarını geliştirmede etkili olmadığı görülmüştür.

Avcı⁸’nın yaptığı bir çalışmaya göre ise; “Evliliğe Hazırlık Programı”nın üniversite öğrencilerinin çift ilişkileri ve ilişki istikrarı üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışmada deney grubundaki bireylerin çatışma çözme, farklılıkları kabul, ilişki doyumu, bağlılık, son-test ve izleme testi ölçümleri arasında manidar bir

⁵ Reyhan Yıldız, “Evlilik Öncesi Eğitim ve Danışmanlık Hizmetlerine Genel Bakış,” **Sosyal Hizmet Dergisi**, 2016, s.73.

⁶ Kalkan M, Hamamcı Z, Yalçın İ. **Evlilik Öncesi Psikolojik Danışma**, 2. Baskı. Ankara, Anı Yayıncılık. 187-205/209, 2015.

⁷ Şenol Duran, “Evlilik Öncesi İlişki Geliştirme Programının Romantik Lişkiler Yaşayan Üniversite Öğrencilerinin İletişim Becerileri, Çatışma İletişim Tarzları ve İlişki İstikrarları Üzerine Etkisinin İncelenmesi”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gaziantep, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010..

⁸ Özlem Haskan Avcı, “Evliliğe Hazırlık Programının Çift İlişkileri Ve İlişki İstikrarı Üzerindeki Etkisi”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.

fark olmadığı, iletişim izleme testi puanlarının ise son test puanlarından manidar olarak yüksek olduğu bulunmuştur. Yani deney grubuna uygulanan evliliğe hazırlık programının etkisinin kalıcı olduğu görülmüştür. Elde edilen nitel bulgular deney grubuna uygulanan evliliğe hazırlık programının katılımcıların ilişkilerine yönelik olumlu etkileri olduğunu göstermektedir.

Yılmaz⁹ tarafından yapılan bir diğer çalışma ise, evlilik öncesi ilişkileri geliştirme programının çiftlerin ilişki doyum düzeylerine etkisini göstermektedir. 20 kişilik bir gruptan oluşan yedi haftalık bir çalışma sonucunda SYMBIS modeli uygulanan evlilik öncesi ilişkileri geliştirme grubuna katılan çiftlerin ilişki doyum düzeylerinde anlamlı farklılıklar geliştiği görülmüştür.

Şen¹⁰ tarafından yapılan bir başka araştırma da ise; Çankaya Belediyesi evlendirme birimine evlenmek üzere başvuran çiftlerden gönüllü olarak evlilik öncesi çift eğitimine katılan 62 çifte altı saat süren eğitim verilmiştir. Araştırma sonunda eğitime katılan çiftlerin genel olarak eğitim durumlarının ve aile gelirlerinin yüksek olduğu, eğitimin içeriğindeki konularda bilgilerinin yetersiz olduğu, ancak bu eğitimin evliliklerine katkısı olacağına inanarak eğitime gönüllü olarak katıldıkları ve eğitimden fayda sağladıkları tespit edilmiştir.

Evlilik öncesi dönem evlilik hazırlıklarına ait eğitimlerle ilgili bir diğer çalışma ise Kaplan¹¹ tarafından sağlık alanında yapılmıştır. Evlilik öncesi cinsel sağlık, üreme sağlığı eğitiminin yeni evli kadınların bilgi düzeyi ve evlilik uyumuna etkisine bakılan çalışmada uygulanan eğitimin kadınların cinsel konular ile ilgili bilgi düzeylerini artırmada etkili olduğu fakat dört aylık bir sürede evlilik uyumlarına ve cinsel doyumlarına etkisinin olmadığı sonucuna varılmıştır.

---

⁹ Yılmaz T. “Evlilik Öncesi İlişki Geliştirme Programının Çiftlerin İlişki Doyum Düzeyine Etkisi”, Yüksek Lisans Tezi), Samsun: 19 Mayıs Üniversitesi, 2009, s. 11-13.

¹⁰ Bülent Şen, “Evlenmek Üzere Başvuruda Bulunan Bir Grup Nişanlı Çiftin Evlilik Ve “Evlilik Öncesi Çift Eğitimi”ne İlişkin Bilgi, Görüş ve Değerlendirmeleri”, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2009, s. .175

¹¹ Kaplan Özlem, 2018, “Evlilik Öncesi Cinsel Sağlık/Üreme Sağlığı Eğitiminin Yeni Evli Kadınların Bilgi Düzeyi Ve Evlilik Uyumuna Etkisi”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kayseri Erciyes Üniversitesi.

Literatürde evlilik öncesi dönem ile ilgili çalışmalar oldukça az olmakla birlikte evlilik döneminde evlilik ilişkilerini geliştirmeye yönelik çalışmalar daha fazladır. Bu çalışmalardan bazıları şu şekildedir; Sevim¹² çalışmasında evlilik ilişkisini geliştirmek amacıyla hazırlanan bir eğitim programıyla başvuran eşlerin birçok yönden etkilerini ve değişimlerini incelemiştir. Araştırmada evlilik yaşam ölçeği, evlilik yaşamı anketi ve sıfat tarama listesi kullanılmıştır. Yapılan istatistiksel analizlerin sonucunda evlilik ilişkisini geliştirme grubuna katılmanın evli bireylerin, evlilik doyumları ve ego durumları üzerinde anlamlı farklılıklar oluşturmadığı sadece deney grubundaki bireylerin yetişkin ego durumunda olumlu yönde değişiklik belirlenmiştir.

Kalkan¹³'ın yaptığı çalışmada ise; evlilik ilişkisini geliştirme programının evli çiftlerin evlilik uyum düzeylerine etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın deney ve kontrol grubu toplam 28 evli kişiden oluşmaktadır. Araştırmada eşlerin evlilik uyum düzeylerini belirlemek amacıyla evlilikte uyum ölçeği kullanılmıştır. On hafta süren oturumların sonunda deney ve kontrol gruplarına uygulanan evlilikte uyum ölçeği ön-test ve son-test puan analizi sonunda evlilik ilişkisini geliştirme grubuna katılmanın evli bireylerin evlilik uyum düzeyleri üzerinde anlamlı farklılıklar oluşturduğu bulunmuştur.

Ersanlı ve Kalkan'ın¹⁴ yaptığı çalışmada ise, evlilik ilişkisini geliştirme programının evli çiftlerin evlilik ilişkilerini değerlendirmelerine etkisi çalışılmıştır. Bu çalışmada evlilik ilişkisini geliştirme programının evli çiftlerin evlilik ilişkilerini değerlendirmelerine olumlu yönde etkileri olduğu saptanmıştır. Görüldüğü şekilde yapılan araştırmaların ortak yönü, psikolojik danışma ve rehberlik alanında yapılmış

---

¹² Aydemir, Seher Sevim, 1996, "Transaksiyonel Analize Dayalı Bir Eğitim Programının Evli Çiftlerin Ego Durumları ve Evlilik Yaşamlarına İlişkin Bazı Değişkenlere Etkisi", (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi.

¹³ Kalkan, Melek. 2002. "Evlilik İlişkisini Geliştirme Programının, Evlilerin Evlilik Uyum Düzeyine Etkisi", (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Samsun, Ondokuz Mayıs Üniversitesi.

¹⁴ Ersanlı, Kurtman, Melek, Kalkan. 2003. "Evlilik İlişkisini Geliştirme Programının Evli Çiftlerin Evlilik İlişkilerini Değerlendirmelerine Etkisi", **Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji Dergisi**, 11/3, s. 219-226.

olmaları ve çalışma neticeleri olumlu olup uygulanan programların yapılmasının faydalı olacağı görüşü hakimdir.

3.2. Araştırma Yöntemi

Araştırmanın bulguları öncesinde, araştırmanın amacı ve önemi, araştırmada veri toplama teknikleri, araştırmanın evreni ve örnekleme, araştırmanın hipotezi ve problemi ile sınırlılıkları incelenmektedir.

3.2.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Evlilik uyumu, evlilik birliğine dair memnuniyet biçiminde tanımlanmaktadır. Evlilik uyumu diğer bir şekilde ifade edilecek olursa, evlilik içinde yaşanan çatışmanın azaltılarak mutluluğun artırılması olarak da tanımlanabilmektedir.¹⁵ Evlilik uyumunun sürmesi mutlu bir aile ve bireyler ile neticelenirken, evlilik uyumunun oluşmaması ya da bozulması evlilik birliğinin bozulmasına, mutsuz bireylere ve boşanmaya sebep olabilmektedir. Evlilik uyumu ekseninde evlilik birliğinin devamı bu müessesenin kuruluş aşamasında evliliğe dair iyi bir donanımına sahip olmakla oldukça alakalı görülmektedir. Evlilik eğitimleri evlilik süresince bireylerin daha iyi bir iletişim sağlamasını, daha iyi aile içi ilişkiler kurmalarını sağlamaktadır. Bu açıdan evlilik öncesi eğitimler büyük önem arz etmektedir.

Türkiye’de tam olarak yerleşmiş bir evlilik öncesi hazırlık eğitim kültürü yoktur. Nitekim evlilik öncesi dönem fiziki hazırlıklar, düğün eşya ve organizasyon koşturmacalarıyla geçmektedir. Evlilik öncesi dönemde kişilerin önce kendini sonra eş adayını iyi tanıması, evliliğe dair fiziksel ve ruhsal temel bilgileri alması, zor durumlarda ne yapılması gerektiğini öğrenmesi muhakkak ki evlilik hayatına faydalı olacaktır. Bu bağlamda evlilik öncesi eğitim kavramı desteklenmeli, yaygınlaştırılmalıdır.

---

¹⁵ Evrim Erbek vd., “Evlilik Uyumu”, **Düşünen Adam**, 18/1, 2005, s. 39.

Bu tez kapsamında gerçekleştirilen araştırma Türkiye’de Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından uygulanan evlilik öncesi eğitimleri inceleme açısından tektir. Araştırma ayrıca çok yönlü şekilde trigulation metoduyla, nitel yolla evlilik öncesi eğitimlerin incelendiği tek çalışmadır. Evlilik öncesi eğitimler hakkında mevcut durumu analiz edip ileride yapılacak olan çalışmalar için literatüre katkı sağlayacağını düşündüğümüz bir çalışmadır. Çıkan sonuçlara göre evlilik uyumunu arttıracak şekilde bu eğitimlere öneriler getirilmiştir. Böylece evlilik uyumunun artması sağlanarak kurulacak yeni evliliklerin daha uzun vadeli ve daha sağlıklı olması hedeflenmektedir.

3.2.2. Araştırmanın Veri Toplama Teknikleri

Bu çalışmada veri toplama tekniği olarak nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Alan yazında kapsayıcı bir kavram olan nitel araştırmalarda amaç genellenebilirlik değil, bireylerin deneyimlerine dair zengin bir kavrayış geliştirmek, onları doğal ortamlarında gözlemleyerek küçükten büyüğe giden tümevarımcı bir yöntemle hayatı nasıl deneyimlediklerini keşfetmek, sadece cümleler değil beden pozisyonu, yüz ifadesi ve duygusal tonlarını da sürece dâhil ederek araştırmayı harmanlamaktır.¹⁶

Bu bağlamda incelenen konunun kişisel bakış açıları yönünden değişkenlik göstermesi ve araştırmanın yapısı itibarıyla zengin metodolojik özellikler ihtiva etmesi nedeniyle nitel araştırma deseni tercih edilmiştir. Nitel araştırma yöntemi, konuşma ya da gözlem yoluyla sistematik şekilde verilerin toplanması, düzenlemesi ve yorumlanması olarak ifade edilebilmektedir. Bu yöntem, bireylerin kendi doğal süreçlerinde deneyimledikleri toplumsal olguların dile getirilerek anlamlarının keşfedilmesine yöneliktir.¹⁷ Nitel araştırmalardan olan mülakat tekniği, bu çalışmada verilerin toplanması amacıyla kullanılmıştır.

---

¹⁶ Hasan Şimşek ve Ali Yıldırım, **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2011, s. 41.

¹⁷ Malterud, K, Qualitative research: Standards, Challenges, and Guidelines. **The Lancet**, 358/9280, 2001, s. 483.

Nitel araştırmalarda görüşmecilerin derinlemesine görüşmeleri, basit karşılıklı bir konuşmadan ibaret olmayıp, duyguları, olayları nasıl deneyimledikleri, bir deneyim ya da olayı kendilerince nasıl tanımladıkları, hissettikleri veya yansıttıkları, insanların deneyimlerindeki düzenlilikler, aynılık, farklılık ve örüntülerin keşfi ile ilgilidir. Katılımcının yalnızca görüşme sorularına cevap verdiği cümlelere değil vücut pozisyonu, yüz ifadesi ve duysal tonunu içeren sözsüz davranışlara da dikkat edilmektedir.¹⁸ Bu noktada derinlemesine görüşmeler kadar yapılan araştırmacının şahsi gözlemleri de tamamlayıcı olmaktadır. Bu araştırmada, araştırma konusu hakkında daha derinlemesine bilgi elde edilebilmesi, araştırma konusuna odaklanabilmesi, mülakat sürecinin ana temaya bağlılığını sürdürebilmesi, mülakat sürecine daha fazla esneklik kazandırabilmesi nedeniyle yarı yapılandırılmış görüşmelere başvurulmuştur.¹⁹ Yarı yapılandırılmış mülakat, araştırmacının ele almak istediği konulara dayanan daha önceden hazırlanmış açık uçlu sorular yardımıyla, görüşülen kişinin konuyla ilgili derin ve yüzeysel görüşlerini alarak daha ayrıntılı tartışmak için fırsatlar sağlayan bire bir görüşme biçimidir.²⁰ Yarı yapılandırılmış görüşmede katılımcıyla konuşulacak konuları ihtiva eden bir görüşme formu oluşturulur; ancak görüşülecek sorular önceden yüzde yüz tam olarak belirlenmez ve kesin olarak sınırlandırılmaz. Bu görüşmede hem hazırlanan standart sorular hem de o esnada görüşmecinin aklına gelen açık uçlu sorulara yer verilir. Araştırmacı görüşülen kişinin düşüncülerini ve yorumlarını anlamaya çalışır. Bu şekilde görüşmede esneklikte sağlanır. Derinlemesine görüşme zaman alıcı olduğu için genelde küçük örnekler üzerinde yapılır.²¹

Bu kapsamda, bu araştırmada hedef alınan evlilik öncesi eğitimleri analiz etmek için derinlemesine görüşme yöntemi tercih edilmiştir. Derinlemesine görüşme sürecinde, konunun çok boyutlu ele alınması için “veri üçgenleme” / “triangulation”

---

¹⁸ Krysi , L. J. ve J. Finn., **Etkili Uygulama için Sosyal Hizmet Araştırması**, Ankara, Nika Yayıncılık, 2015, s. 193.

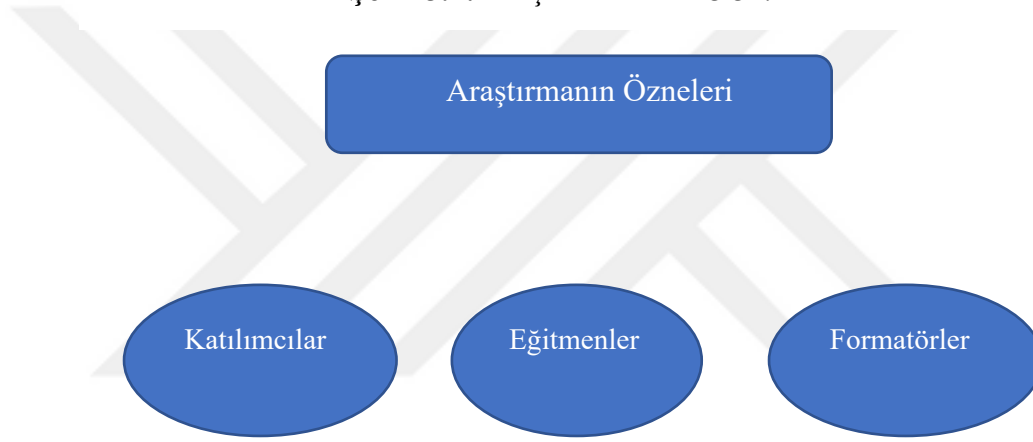
¹⁹ Hasan şimşek ve Ali Yıldırım, **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2011.

²⁰ Nigel Mathers, Nick Fox and Amanda Hunn, “**Using Interviews in a Research Project**”, 2002, s. 2.

²¹ Fahimeh Hosseinnezhad Hendvari, 2019, “Türkiye’de Aile Sosyal Politikası: Bir Değerlendirme  alışması”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara, Hacettepe  niversitesi, s. 43.

yöntemi kullanılmıştır. Veri üçgenleme, en genel tanımı ile bir araştırma problemi hakkında konunun en az “3” farklı perspektifinden değerlendirilmesi ve farklı taraflarının görüşlerinin alınması olarak ifade edilmektedir.²² Üçgenleme yöntemi bir konunun bilinen en az iki noktadan bakılarak araştırılması, bir soruyu araştırmak için birden fazla yaklaşımın aynı anda kullanılması, iki veya daha fazla bağımsız ölçüm kullanarak bir önermenin doğrulanmasıyla bulgulara olan güvenin arttırılmasını amaçlamaktadır.²³

Şekil 3.1: Araştırmanın özneleri.

Şekil 3.1’e göre bu çalışmada araştırmanın özneleri, evlilik öncesi hazırlık eğitimi alan katılımcılar, evlilik öncesi hazırlık eğitimi veren eğitimciler ve evlilik öncesi hazırlık eğitimini hazırlayan aynı zamanda eğitimcilere de eğitim veren formatörler olmak üzere üç farklı grubun görüş ve önerilerine dayalı bir inceleme yapılmıştır.

²² Graham R Williamson, “Illustrating Triangulation in Mixed-Methods Nursing Research”, **Nurs Res**, 12, 4, 2005, p. 8.

²³ Heale R, Forbes D, “Understanding Triangulation In Research”, **Evidence-Based Nursing**, 16, 2013, s. 98.

Tablo 3.1: Mülakat Yapılan Kişiler

Mülakat Yapılan Kişiler	Kişi Sayısı
Katılımcı	19
Formatör	5
Eğitmen	4
Toplam	28

Çalışmada toplam 28 kişiyle görüşülmüştür. Görüşülen kişilerin 19'u katılımcı, 5 tanesi formatör, 4 tanesi eğitimidir.

Görüşme sürecinde, katılımcılardan ses kaydı alınmamış, not tutma tekniğiyle katılımcıların konuşmaları not edilmiştir. Cevaplar birbirini tekrar etmeye başladığı yerde mülakat tamamlanmıştır. Görüşmeler 20-80 dakika arasında sürmüştür. Toplamda 559 dakika görüşme yapılmıştır. Mülakatlar detaylı bir biçimde yapıldıktan sonra konuşmalar düzenlenmiş, analizler gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılım gösteren katılımcıların ifadelerinden bazıları aktarılırken anlatım bozukluğuna yol açan ifadeler anlam değişikliğine yol açmamak kaydıyla daha anlaşılır hale gelecek şekilde düzenlenmiştir.

Araştırma pandemi şartları nedeniyle çoğunlukla zoom platformu üzerinden ve uygun olan kişilerle yüz yüze mülakat yapılarak tamamlanmıştır. Mülakat yapılan yerler İstanbul il sınırları içerisindeydir. Araştırma için izinler 9 Eylül 2021 tarihinde alınabilmiş, mülakatlar Ocak 2022'ye kadar sürmüştür.

Derinlemesine mülakat verileri, içerik analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Bu mülakatlarda edinilen verilere göre temalar oluşturup analiz gerçekleştirilmiştir. Kayıtlar esnasında tutulan notlar transkripte döküldükten sonra “eş zamanlı kodlama” yöntemi ile görüşme metinleri içerik analizine tabi tutulmuştur.

İçerik analizinde nitel araştırmalarda sıklıkla tercih edilen MaxQDA veri analiz yazılımı kullanılmıştır. Buna göre içerik analizlerine bağlı olarak 100'den fazla kodlama yapılmış, toplam 7 farklı tema 35 kategori başlıkta alt kod istatistiği oluşturulmuştur. Elde edilen kod anahtarı doğrultusunda katılımcıların kişisel

bilgileri ile sorulara verdikleri benzer yanıtlar kendi içerisinde sınıflandırılıp kodlanarak nitel verilerin “nicel” yapıya dönüştürülmesi sağlanmıştır. Böylece elde edilen nitel veriler üzerinde işlem yapılabilir hâle getirilmiştir. Bu işlemin ardından, her bir kod ifadesini tanımlayan içerikler aralarında sınıflandırılarak görüşmelerin hangi içerikte ağırlıkla olduğu incelenerek yanıtların çapraz kontrolü gerçekleştirilmiştir. Bu işlemler ardından, her bir kod ifadesine karşılık gelecek örnek cümleler metin içine aktararak elde edilen bulgular desteklenmiştir.

3.2.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evreni, daha önce Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın evlilik öncesi hazırlık eğitimine katılmış, eğitimi vermiş eğitmen ve eğitimin içeriğinin ve koordinasyonunun sağlanmasında görev alan formatörler olarak sınırlandırılmıştır. Bunun için Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’ndan uzun süren bir zaman diliminde izin alınarak Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na bağlı aile ve toplum merkezi ile görüşülmüş, kişilere ulaşım konusunda destek istenmiştir. Bu eğitimleri almış kişilere mülakat teklif edilmiştir. Kişiler tesadüfi örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Böylece eğitimi 2 yıl önce almış ve 9 yıl önce almış gibi farklı zamanlarda alan, farklı yerlerde alan kişiler seçilerek örneklemin geneli yansıtması hedeflenmiştir. Ancak görüşülecek kişi sayısı önceden tam olarak belirlenmemiş ve doyuma oluştana kadar görüşmeler devam etmiştir. Sayı artışıyla bilgi artışı paralel olmayan nitel araştırmada genelleştirme yapılacak bir çoğunluğa ulaşılan kadar araştırmaya kişi dahil edilmeye devam edilmiştir. Görüşmelerde kişi tatmine ulaştığında ve artık tekrarlar başladığında araştırmaya dahil edilen kişi sayısı sonlandırılmıştır.²⁴

---

²⁴ Barney G. Glaser, Anslem L. Strauss, **The Discovery of Grounded Theory**, Strategies for Qualitative Research, Chicago Aldine, 1967, s. 61.

3.2.4. Araştırmanın Hipotezi ve Problematiği

Çalışmada görüşmeye katılan kişilerin toplanan verilere bağlı kalarak soruları cevapladığı kabul edilmekte ve görüşmecinin ifadelerinin araştırma sorularını karşılayacağı varsayımı üzerinden hareket edilmektedir. Araştırmanın hipotezi Türkiye’de uygulanan evlilik öncesi eğitim programlarının evlilik uyumunu olumlu etkilediğidir. Bu hipotez üzerinden şu alt problemler de irdelenmektedir:

- Evlilik öncesi eğitimler evlilik uyumunu olumlu etkiler mi?
- Evlilik öncesi eğitimler kişilerin çift iletişimini olumlu etkiler mi?
- Evlilik öncesi eğitimler kişilere farkındalık kazandırıyor mu?
- Evlilik öncesi eğitimler evlilikleri olumlu etkiliyor mu?
- Evlilik öncesi eğitimler yeterli midir?

3.2.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmada İstanbul’da Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın Aile Eğitim Programı kapsamındaki evlilik öncesi eğitimleri almış kişiler, bu eğitimleri veren eğitmenler ve eğitimlerin hazırlanmasında görev alan formatörler yer almaktadır. Araştırmanın kapsamı İstanbul ilindeki çevrimiçi ve yüz yüze ulaşılabilen eğitimlerin muhatapları olan kişilerden oluşmaktadır. Bu anlamda veriler toplanırken herhangi bir yıl, cinsiyet, meslek grubu, eğitim, ekonomik ve kültürel seviye ayrımı yapılmamıştır. Araştırmanın mülakat soruları araştırmacı tarafından tüm literatür taranarak uygun olacak şekilde bizzat oluşturulmuştur. Mülakatlar sırasında konunun ilerleyişine göre sorular çeşitlendirilmiş ya da kısa kesilmiştir. Çalışma mülakat formundaki sorular ve cevaplarla sınırlıdır. Çalışma İstanbul ilinde verilen evlilik öncesi hazırlık eğitimi almış katılımcı, eğitimi vermiş eğitmen ve eğitimin hazırlanmasında görev alan formatör kişilerle sınırlıdır. Bu araştırmada elde edilen sonuçlar bu ile özgüdür. İl ve ülke genelinden farklılıklar görülebilmektedir.

Öte yandan, araştırma yapılırken görüşülecek olan kişileri bulmada oldukça zorluk çekilmiştir. Araştırmanın Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın evlilik

öncesi eğitimleriyle sınırlı olması araştırmamızı oldukça sınırlandırmıştır. Kişisel çaba ve sosyal medyadan duyuru yoluyla bazı kişilere ulaşılabilmektedir. Fakat yeterli sayıya ulaşamadığından Bakanlık'tan yardım istenmiştir. Bakanlık kişilere ulaşmada uzun izin süreçleri talep etmiştir. Bu süreçte İstanbul Üniversitesi'nden etik kurul izni de alınmıştır. Ortalama 6 ay gibi bir süre sonunda eğitimin yoğun olarak gerçekleştirildiği Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı merkezlerle irtibat sağlanmıştır. Bu merkezlerde hem kendi elemanlarından hem dışardan eğitim alan, eğitim veren ve formatör olan kişilerle görüşmeler sağlanmıştır. Görüşmelerde kişilerin telefon numaraları izinsiz paylaşılmamış, izin vermeyen kişilerle görüşmeler merkezlerin irtibat sağlanmasıyla gerçekleşmiştir. Covid-19 nedeniyle görüşmeler çoğunlukla online ya da telefon yoluyla gerçekleştirilmiştir. Online imkanı olmayan kişiler için yüz yüze görüşme tercih edilmiştir.

3.3. Araştırmanın Bulguları

3.3.1. Demografik Bulgular

Çalışmanın amacının en iyi şekilde ortaya konulabilmesi için katılımcılardan bazı ek bilgiler alınmıştır. Bu bağlamda, öncelikle katılımcıların demografik bilgileri, eğitim düzeyleri, meslekleri, gelir seviyeleri gibi bilgiler öğrenilmiştir. Yukarıda verildiği üzere, İstanbul'un çeşitli ilçelerinde yaşayan eğitim alan, eğitimci ve formatör olan toplam 28 kişiyle görüşmüştür.

Tablo 3.2: Mülakat Yapılan Kişilerin Cinsiyeti

Mülakat Yapılan Kişiler	Kadın	Erkek	Toplam
Katılımcı	15	4	19
Eğitmen	3	1	4
Formatör	2	3	5
Toplam	20	8	28

Tablo 3.2.'den de görüldüğü şekilde mülakata katılanların toplamının 8'i erkektir. Mülakat yapılan katılımcıların 15'i kadın, 4'ü erkektir. Eğitimcilerin 3'ü kadın 1'i erkektir. Formatörlerin 2'si kadın 3'ü erkektir.

Mülakatları yapmak için Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'ndan uzun süreçler sonucunda izinler alınmıştır. İzinler neticesinde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Sosyal Hizmet Merkezleri tarafından eğitime katılan kişilerle görüşme sağlanmıştır. Eğitimi alan kişiler genel olarak mülakata katılmaktan çekinmiştir. Ayrıca mülakat yapılabilecek kişilere ulaşmak için bakanlık dışında da sosyal medya aracılığıyla da eğitim alan kişilere ulaşılarak mülakatlar yapılmıştır.

Tablo 3.3: Mülakatçıların Medeni Hal Durumu

Medeni Hal Durumu	Kişi Sayısı
Evli	18
Bekar/Boşanmış	1
Toplam	19

Tablo 3.3'e göre, görüşme yapılan katılımcıların 18'i evli, 1'i boşanmıştır.

Tablo 3.4: Mülakatçıların Meslek Durumu

Meslek Durumu	Kişi Sayısı
Personel	6
Akademisyen	4
Sosyal Hizmet Uzmanı	2
Bilgisayar işletmeni	2
Hizmetli Personel	2
Psikolog	1
Güvenlik	1
Sosyal Çalışmacı	1
Toplam	19

Çalışmaya katılan 19 katılımcının 6 tanesi personel, 4 tanesi akademisyen, 2 tanesi sosyal hizmet uzmanı, 2 tanesi bilgisayar işletmeni, 2 hizmetli personel, 1 psikolog, 1 güvenlik, 1 sosyal çalışmacıdır (Tablo 3.4.).

Tablo 3.5: Mülakatçıların Öğrenim Durumu

Öğrenim Durumu	Kişi Sayısı
Lise	3
Açıköğretim	1
Doktora	4
Lisans	9
Yüksek Lisans	2
Toplam	19

Çalışmaya katılan 19 katılımcının 3'ü lise mezunu, 1'i açıköğretim, 4'ü doktora, 9'u lisans, 2'si yüksek lisans mezunudur (Tablo 3.5.).

Tablo 3.6: Mülakatçıların Eğitim Aldıkları Yıl

Eğitim Alınan Yıl	Kişi Sayısı
2012	4
2013	1
2014	2
2015	2
2016	4
2018	3
2020	1
2021	2
Toplam	19

Görüşülen katılımcıların eğitimi aldıkları yıllar şu şekildedir. 2012 yılında eğitim alan 4 kişi, 2013 yılında eğitim alan 1 kişi, 2014 yılında eğitim alan 2 kişi, 2015 yılında eğitim alan 2 kişi, 2016 yılında eğitim alan 4 kişi, 2018 yılında eğitim alan 3 kişi, 2020 yılında eğitim alan 1 kişi, 2021 yılında eğitim alan 2 kişidir (Tablo 3.6.). Eğitim alan 19 katılımcının çoğunun geliri 10.000 TL'nin altındadır. Küçük bir kısmı 10.000 TL'nin üstünde gelir seviyesine sahiptir.

3.3.2. Araştırma Bulguları

3.3.2.1. Eğitimin Maksadı

Yapılan çalışmada mülakatlar sonucu bazı ortak alt başlıklar belirlenmiştir. Bu başlıklar eğitimlerle ilgili mevcut durumu tespit etme, genel kanıyı öğrenme,

çalışmanın eksiklerini belirleme odaklı yapılmıştır. Mülakatçıların sorulara verdikleri cevaplar harmanlanarak çıkartılan bu başlıklar bize eğitimin iyileştirilmesi, geliştirilmesi ile ilgili tavsiye imkanı sağlamıştır.

Yapılan her çalışma maksadı ve niyeti ölçüsünde kişilere fayda sağlayacaktır. Sonucunda belli değişimler beklenen her çalışmanın belli başlı bazı amaçları vardır. Evlilik öncesi eğitimlerin de çeşitli amaçları vardır. Bireylerin işbirliği ve iletişim yeteneklerini geliştirmek bu amaçlardan biridir. İşbirliği bütün sağlıklı evlilik ilişkilerinin temel taşı olduğundan evlilik öncesi eğitimlerin en önemli amaçlarından biri çiftler arası iş birliğine dayanan bir ilişki inşa etmektir. İşbirliğini öğrenmiş çiftler evliliklerinde birbirlerinin ihtiyaçlarına önem vermektedir. Çiftler bu ihtiyaçları karşılamaya çabalarlarsa ilişkileri uzun süre devam etmektedir.²⁵ Evlilik öncesi eğitimlerin diğer bir amacı ise çiftlere birbirleriyle sağlıklı iletişim kurmaları için gerekli iletişim becerilerini sağlamaktır. Bu şekilde çiftler için hem iletişim sağlıklı hale gelecek hem de çatışma ve sorun çözme yetenekleri gelişecektir. Diğer amaçlardan biri olan çatışma önleme ve sorun çözme yeteneğinin gelişmesi mutlu ve uzun bir evliliğin olmazsa olmaz kuralıdır.²⁶

Genel manada ise bu eğitimlerin amacı evlilik memnuniyetini artırmaktır.²⁷ Genel manada evlilik öncesi eğitimlerin maksadı bu şekilde ifade edilmektedir. Çalışmada eğitimi alan katılımcılar açısından eğitimi alma sebebi olarak incelenen başlık, eğitimi veren eğitmen ve hazırlayan formatörler açısından ise eğitimin amacı şeklinde farklı başlıklar altında incelenmektedir.

3.3.2.2. Eğitime Katılma Sebebi

Kişilerin kendilerini ve hayatlarını geliştirmek amacıyla çeşitli eğitimlere katılmalarını sağlayacak çeşitli motivasyon kaynaklarına ihtiyaçları vardır.

²⁵ De Witt, D. J., A Combined Premarital And Early Marital Counseling Program Based On Adler's Individual Psychology, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), USA, California Üniversitesi, 1982, s. 43.

²⁶ Nevzat Tarhan, **Mutlu Evlilik Psikolojisi**, İstanbul, Timaş Yayınları, 2019, s. 73.

²⁷ Giblin, Giblin, P. "Premarital Preparation: Three Approaches", **Pastoral Psychology**, 1994, 42, s. 147-161.

Çalışmada söz konusu olan evlilik öncesi eğitimlere katılan ve eğitimleri hazırlayan kişilerin niyetleri de farklılıklar arz etmektedir. Bu eğitimlere katılan kişileri sınıflandıran uzmanlar ise bir kısım katılımcının eksiklerini telafi etmek ve bilgi almak amacıyla katıldığını, bir kısım katılımcının mevcut sorunlarını çözmenin yollarını öğrenmek için katıldığını diğer katılımcıların ise evlilikle ilgili ciddi kaygılara sahip bireyler olduğunu ve bu kaygılarla ilgili sorgulamalar için katıldığını düşünmektedirler.²⁸ Bu çalışmada da eğitime katılan kişiler bu sınıflandırmalara uygun olarak farklı niyetlerle eğitime dahil olmuşlardır.

Eğitime katılanların bir kısmı zaten Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nda çalıştığı için mevcut diğer eğitimler gibi görerek bu eğitime de katılmışlardır. Eğitime katılan diğer kişiler ise özellikle araştırmamışlar, fakat eğitimlere bir şekilde denk gelmişler ve eğitimler ilgilerini celbetmiştir. Genel manada eğitime katılan katılımcıların çoğu eğitimin içeriğini merak ettiği için eğitime katılmıştır. Katılımcılardan biri merak ettiği için katıldığını şu şekilde ifade etmektedir:

“Eğitime katılmayı ben talep ettim. Evlilik öncesinde böyle bir şey olsun istedim. Biraz da merak ettim. Hani bunu da yapayım dedim.” (K28)

Katılımcının ifadesiyle eğitimde neler öğretileceğini merak etmiş ve evlilik öncesinde bir şeyleri kaçırmış olmak istememiş, eğitimden faydalanmak istemişlerdir. Eğitime farkındalık için katılan kişiler de vardır. Eğitimde bir farkındalık durumu yaşadığını ifade eden bir katılımcıya göre eğitimin amacı şu şekildedir:

“Siz yeni evlisiniz ve bir şey bilmiyorsunuz. Bir şeylerin ters gittiğini bilmiyorsunuz. Eğitimde bunu da fark ediyorsunuz. Ters giden bir şeyler olduğunda sonra özelden gidip destek alabilirsiniz. Yani bir şeylerin başlangıç noktasını belirleme açısından faydalı oluyor bu eğitimler. Bu

---

²⁸ Tanner, E. R. (1969). “Change in Role Expectation And Value Consensus in Engaged Couples Resulting From The Interpersonal Game And Group Premarital Counseling”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), USA: Brigham Young Üniversitesi, 1969, s. 29.

aldığımız eğitimde gençliğin verdiği, yeni evliliğin verdiği cahillikler olur. Onları tolere ediyorsunuz. Onların farkına varıyorsunuz bu eğitimle". (K5)

Bu minvalde yeni evlenen kişiler için bir yol gösterici mahiyetinde olan eğitimler, kişilerin bilgileri olmayan alanlarda farkındalık yaşamalarına vesile olmaktadır. Eğitime katılan diğer katılımcılar ise evliliklerine faydası olması için katıldığını ya da bilinçlenmek için katıldıklarını ifade etmişlerdir. Evliliğine faydası olması için katıldığını ifade eden bir katılımcı faydayı sadece kendi evliliği ile sınırlamamakta çocuklarına da yönlendirme yoluyla eğitimi aktarmayı düşündüğünü ifade etmektedir:

"Evliliğime faydalı olması için katıldım. İleride işte çocuklarıma ve eşime sağlıklı bir yapı hani çocuklarıma daha faydalı olabilmek adına katıldım."
(K1)

Eğitime katılan diğer bir katılımcı ise eğitim yoluyla bilinçlenmeyi kendi evliliğinden geçmiş olsa bile çocuklarının evliliklerine faydası olur maksadıyla eğitime katıldığını şu şekilde ifade etmektedir:

"Evliliğime biraz daha bilinçli olayım. Oğlum evlendi. Hani onu daha bilinçli yönlendireyim diye. Yaptığımız hataları yapmasınlar diye." (K14)

Bu minvalde katılımcı kendi evliliğinde daha bilinçli olmayı istediği gibi eğitimi diğer nesillere de aktarmayı düşünmektedir. Eğitim ve farkındalık odaklı olarak evlilik öncesi eğitimlere katılan katılımcılar olduğu gibi sadece faaliyet olsun diye katılanlar da olmuştur:

"Faaliyet olsun diye katıldım. Eğitim çok içi dolu bir şey değildi. Bir öğrenme bırakmıyor insanda. Bakın ben bile cevap veremedim bazı sorularınıza. Animasyonel bir şeyin çok kalıcı olacağını düşünmüyorum insanlarda. Hani memleketin gerçekleri daha farklıdır." (K21)

Katılımcı eğitimin evliliğe bir etkisi olacağını düşünmemekte ve eğitimi de yeterli görmemektedir. Hayat şartlarından dolayı evliliklerin zor olduğunu ifade etmektedir. Maddi problemlerin evliliklerde ruhsal sıkıntılardan önemli olduğunu düşünmektedir. Katılımcıların eğitimlere katılma sebebi genel olarak çok bilinçli görünmemekle birlikte genel olarak istekli bir şekilde eğitimlere katılmışlardır. Genel anlamda kişilerin bilinçlenmek, farkında olmak, meraktan, ilerde nelerle karşılaşacağını görmek için ve faaliyet olsun diye eğitimlere katıldıkları görülmektedir.

3.3.2.3. Eğitimin Amacı ve Hedefi

Eğitimi alan katılımcıların eğitime katılma sebepleri dışında hazırlayan formatör ve eğitimi veren eğitimciler açısından da eğitimin hazırlanmasındaki amaçlar çeşitli şekillerde dile getirilmektedir. Literatürde evlilik eğitim programları Türkiye’de sağlıklı, mutlu ve konforlu aileler oluşturmak için, eğitim, hukuk ve sağlık alanlarında donanımlanıp, aile yaşam kalitesini artırarak, aile içi karşılaşılması muhtemel risklere karşı hazırlıklı olunmasının sağlanmasını amaçlamaktadır.²⁹

Çalışmada eğitimi hazırlayan formatörler ve eğitimin eğitmenleri, eğitimi verme amaçlarının en çok farkındalık odaklı olduğunu ifade etmektedirler. Diğer cevaplar ise bilinçlendirme, doğru eş seçiminde rehberlik etme ve koruyucu önleyici hizmetler olarak ifade edilmektedir. Bunların dışında eğitmen ya da formatörler bakış açısı kazandırma, doğru beklenti, sağlıklı iletişim, haberdar etme gibi niyetlerle eğitimi hazırladıkları ya da verdiklerini belirtmektedirler.

Programın temel yaklaşımında ön planda olan önleyicilik, bilgilendiricilik ve eğiticilik ile aile yaşamı eğitimi yapılmaktadır. Bu bağlamda evlilik öncesi eğitimler geliştirici bir nitelik taşıyarak sorun, tedavi ve kriz odaklı değil vizyon odaklı şekilde

---

²⁹Yusuf Alpaydın, **Evlilik Öncesi Eğitimi Eğitici Kitabı**, T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, İstanbul, 2012, s. 8.

hazırlanmaktadır.³⁰ Literatürde geçen bu tanımlamaları programın asıl uygulayıcısı olan ve sahadaki eğitimden biri de aynı şekilde ifade etmektedir:

“Koruyucu, önleyici hizmetler ya da farkındalık yaratmak amaçtı. Evliliğe hazırlamak nişanlı çiftlerin kafalarındaki soru işaretlerini gidermek. Yani pek öyle gelmiyorlar. Biz zaten bunları biliyoruz diye geliyorlar. Fakat sonra öyle olmuyor.” (K4)

Bu bağlamda eğitime katılmadan önce kişilerin eğitime dair yüksek beklentileri olmadığını fakat sonrasında eğitimden memnun kalarak ayrıldıkları görülmektedir.

Eğitimlerin diğer bir amacı ise bireylerde evlilik farkındalığı, bireysel farkındalık oluşturmaktır. Farkındalık sözlük anlamıyla bir şeyin bilgisi, bir şeyin varlığını bilip, önemli olduğunu bilmektir. Diğer bir tanımla farkındalık kişinin kendini tanıması, güçlü ve zayıf yönlerini bilerek kendisi için değerli, önemli olan ve olmayan şeylerin farkında olmasıdır.³¹ Bireyin ne düşündüğünün farkında olması anlamına gelen bilişsel farkındalık ile bireyin ne hissettiğinin farkında olması anlamına gelen duygusal farkındalık birbirini destekleyen ve tamamlayan kavramlardır. Bu bağlamda evliliklerde de duygusal farkındalığı yüksek bireyler olası sorunlarla baş etme, sağlıklı karar alma, sağlıklı tercihlerde bulunma, stres ve kriz yönetimi gibi konularda daha başarılı olmaktadır.³² Evlilik öncesi eğitimler de bu bağlamda bireylerin kişisel farkındalığını ve evlilik farkındalığını uyandırmayı hedef almaktadır. Eğitimlerin ilk tasarımı yer alan bir formatör kapsayıcı şekilde eğitimlerin amacını şu şekilde dile getirmektedir:

“Burada hedef ailelerin farkındalığını arttırmak, bilgi açıklarını kapatmak, aile yaşamlarını kolaylaştıracak çözüm kabiliyetlerini arttıracak bilgilerini

---

³⁰ A.e., s. 8.

³¹ Tarhan, a.g.e., s. 34.

³² Kuyumcu, B., “Üniversite Öğrencilerinin Duygusal Farkındalık Duyguları İfade Etme Benlik Kurgusu ve Öznel İyi Oluş Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, **Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi**, 1/2, 2011, s. 104-113.

arttırmaktır. Bu amaçla kuruldu ve başladı süreç. Önce ihtiyaç tespiti yapıldı. Ailelerin bilgiye ihtiyaçları ne düzeydedir diye öğrenildi. Duyarlılık oluşturmak, bilinçlenmelerini sağlamak, bilgi kaynaklarına yönelmelerini sağlamak şeklinde bir çerçevesi vardı.” (K18)

Görüldüğü şekilde programın temel yaklaşımında farkındalık uyandırmak, önleyicilik, bilgilendiricilik ve eğitici yönü ön plandadır. EÖE bu bağlamda tedavi ve kriz çözümü odaklı değil vizyon odaklı olup koruyucu önleyicilik ön planda olmaktadır.³³ Ekseriyetle üzerinde durulan farkındalık kavramından birçok evlilik eğitiminde de sıklıkla bahsedilmektedir. Virginia Satir’a göre farkındalık aile üyelerinin sağlıklı yerleşik kalıplarının farkına varmalarını, kendileri ve birbirleriyle iletişimlerinde sağlıklı birçok seçenek olduğunu fark etmelerini sağlamaktadır. Farkındalık konusunda yoksunluk yaşayanlar içerisinde bulundukları çevrenin nimetlerinden bir haber olmaktadır. Kendi özelliklerinin de farkında olmayan bireyler sorumluluk almakta da sıkıntı yaşamaktadırlar.³⁴ Yaşantısal aile terapisinde de gördüğümüz şekilde sorun odaklı değil kişilerin kendilerini geliştirerek öz farkındalıklarının artması ve dolayısıyla sağlıklı, farkındalıklı bireylerden oluşan sağlıklı bir aile oluşması hedef olmaktadır.³⁵ Bu minvalde evlilik öncesi eğitimlerin amacı özelde kişilerin genelde ailelerin farkındalığını artırarak aile mutluluğuna zemin hazırlamaktır. Evlilik öncesi eğitimlerin diğer bir amacı da yine farkındalık vasıtasıyla yol göstermek, yaşanabilecek bir sorunda nasıl bir yol izlemesi gerektiğine rehberlik etmektir. Bu amacı ifade eden bir eğitmen şu şekilde ifade etmektedir:

“Burada aslında bütün bu eğitimde yapılması gereken bir bakış açısını kazandırmak. Nedir bu bakış açısı? Evlilikteki çatışmayı, yaşanan problemi ve sıkıntıyı bu bizim problemimiz diye ele alıp bununla ilgili ikimiz birlikte, nasıl çözüm üretiriz diye bir yola çıkmak yani karşılıklı olarak çiftlerin

³³ Alpaydın, **a.g.e.**, s. 8.

³⁴ Satir Virginia, **Your Many Faces: The First Step to Being Loved**, New York, Random House Inc., 2009.

³⁵ Yahya Şahin, “Evlilikte Empati ile Evlilik Doyumu ve Affetme Arasındaki İlişkide Evlilik Farkındalığının Rolü: Karma Bir Araştırma”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, Marmara Üniversitesi, 2020, s. 12.

birbirini suçlamasını engelleyiverme gibi sorunla karşılaştığında bu suçlamayı engelleyip birlikte nasıl çözüm bulabiliriz anlayışını geliştirmek. Çatışmaların çözüm yollarıyla ilgili birtakım hususları anlatmak yani insanların evliliklerde yaşadığı problemlerde bir evlilik terapisti, bir uzmana, bir aile danışmanına başvurulabileceği şeklinde bir kanaat oluşturmaktır.” (K6)

Görüldüğü şekilde çiftler her ne sorun olursa olsun kendi kendilerine çözümsüzlükte yıpranacaklarına bir uzmana danışarak hızlı ve etkili bir şekilde çözüme kavuşabilecekleri yargısı verilmeye çalışılmaktadır. Kişileri baştan aşağı eğitmek gibi bir maksadı olmayan eğitimlerin kişilere temel bilgiler vererek daha ayrıntılı bilgi arayışları için yönlendirme sunduğu anlaşılmaktadır.

Eğitimler tek tek sorun çözümünden ziyade bir #hastag anahtar kelime gibi vazife görmekte ve evlilik hayatında yaşanması muhtemel sıkıntılara kuşbakışı bir izleme meydana getirmektedir. Yani eğitimlerin amacı çiftlerin evliliklerinde bir sorunla karşılaştıklarında nasıl bir metot izlemeleri gerektiğini bilmeleridir. Eğitimler sorun çözmede ne yapılması gerektiğini değil nasıl yapılması gerektiğini kişilere öğretmektedir. Eğitimin güncel organizasyonunu yapan ilgili daire başkanı ise eğitimlerin amacını şu şekilde ifade etmektedir:

“Hani yalnız değilsiniz. Olası problemlerin farkındayız. Bir farkındalık eğitimi gibi bireysel hayatınızda ve bu ikili ilişkilerinizde, evinizde şöyle şöyle sıkıntılar olabilir. Bunlar böyle aşılır. Aşamadınız mı? O zaman danışmanlık hizmetimiz var diyoruz. İşte sağlık içinde cinsel problemler olabilir, üreme problemleri olabilir. Bunlar normal bakın farkındayız. Hani bunlar sadece sizin başınıza gelmez. Özetle kahretmeyin. İçinize dönmeyin. Çözüm arayın. En kısa zamanda uzmana ulaşın. Farkındalığı yaratmaya çalışıyoruz. Ya da bizim SHM’lerimizden bu eğitime ulaşın şeklinde bir yöntem. Yani daha çok farkındalık, aslında bir davranış beklenecek bir süre değil elbette ama daha çok farkındalık amaçlı bir eğitim. En temeldeki işimiz bu aslında bizim.” (K27)

Davranış değişikliği oluşturulacak bir zaman zarfı içermeyen eğitimler özellikle farkındalık odaklı olup kişilerin sorunlarının normal olduğunu algılayarak çözümü için uzman birinden yardım almalarını sağlamaya yöneliktir. Türkiye’de boşanmış çiftler üzerinde yapılan bir araştırmada görülmektedir ki, eğer çiftler evlilik öncesi eğitim almış olsalardı sorunlarını daha kolay çözebileceklerdi. Nitekim çiftler evlilik öncesi alınan evlilik eğitimlerinin evliliklerini olumlu etkileyebileceğine inanmaktadırlar.³⁶ Eğitimler yaşanması muhtemel çeşitli olumsuz olumlu meselelere değinerek çiftlere sorun yaşadıklarında ne yapmaları gerektiğini göstermekte böylece sorunlarıyla baş başa kalıp bunalmalarını ve sorunları büyütmelemlerini engellemeye çalışarak evliliklerin sağlıklı bir şekilde devam etmesini sağlamaktadır.

3.3.2.4. Eğitimin İçeriği ve Eğitim Konuları

Evlilik öncesi eğitimler genel olarak birçok temel konuyu içermektedir. Alan yazın incelendiğinde de evliliğe hazırlık programlarının iletişim, problem çözme, cinsiyet rolleri ve cinsellik gibi ailenin temel konularında destek olduğu görülmektedir.³⁷ Konumuz olan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı odaklı evlilik öncesi eğitimlerine baktığımızda ise iletişim, hukuk ve sağlık olmak üzere üç modül olarak eğitimler planlanmaktadır. Evlenecek olan bireylerin en temel ve ihtiyaç olarak görülen alanlarda bilgi sahibi olması hedeflenmektedir. Nitekim evlilik ile ilgili birçok konu bu başlıklar altında kendine yer bulabilmektedir. İstisnai olarak merak edilen konular ise bu genel eğitimin müfredatı kapsamı dışında kalabilmektedir.

Mülakat yapılan katılımcılar süreleri değişmekle birlikte bu üç temel alanda eğitim aldıklarını ifade etmişlerdir. Fakat her bireyin kendi ilgi, alaka ve kişisel ihtiyacına göre aklında yer eden, ilgisini celbeden kısımlar farklılık göstermektedir.

³⁶ Figen Sezen Sürebiçer, “Yaşam Boyu Öğrenme Bilim Dalı Boşanmış Bireylerin Deneyimlerine Göre Evlilik Eğitimi Gereksinimi”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2008, s. 45-47.

³⁷ Joe Wilmoth, Joe, “A Survey of Marriage Preparation Provided by Assemblies of God Pastors in Oklahoma”. **Journal of Sex and Marital Therapy**, 2007, 2, 5, s. 24.

Katılımcılara en çok hangi modülle ilgilendikleri ve akıllarında kaldığını sorduğumuzda ise Tablo 3.6.’daki gibi dönüşler karşımıza çıkmıştır.

Tablo 3.7: Mülakatçıların Eğitim İçeriği

Eğitim İçeriği	Yüzdelik	Kişi Sayısı
İletişim	% 30	12
Çatışma Yönetimi	% 20	8
Roller	% 15	6
Cinsellik	% 15	6
KCPY (Karşı Cins Psikolojik Yapısı)	% 10	4
Hukuk	% 5	2
Sağlık	% 2	1
Maddi Konular	% 2	1

Katılımcılara eğitimin içeriğinde en çok hangi konuların ilgisini çektiğini sorduğumuz sorunun cevabına göre 12 kişi iletişim, 8 kişi çatışma yönetimi, 6 kişi rol ve sorumluluk paylaşımı, 6 kişi cinsellik, 4 kişi karşı cins psikolojik yapısı, 2 kişi hukuk, 1 kişi sağlık, 1 kişi maddi konular şeklinde ifade etmiştir (Tablo 3.7.). Görüldüğü şekilde eğitimin içeriğinden en çok iletişim alanı zihinlerde yer etmiştir. Daha sonra çatışma yönetimi ve evlilik içindeki rollerle ilgili eğitim içerikleri en çok akılda kalan kısım olmuştur. Cinsellikle ilgili kısımlar özellikle sağlık modülünde geçmektedir. Genel kanı olarak katılımcıların cinsellikle ilgili eğitimi yetersiz buldukları fark edilmiştir. Hukuk, genel sağlık ve maddi konularla ilgili ise eğitimden akıllarda kalan kısmın yok denecek kadar az olduğu görülmüştür. Literatürde geçtiği şeklini onaylar mahiyette modüllerle ilgili olarak formatörlerden biri genel manada şunları ifade etmektedir:

“Hukukla iletişimle ilgili modülleri daha çok bizim arkadaşlar verip sağlık merkezlerinden bir hemşire arkadaştan destek alıyorlar giderken. Sağlıkla ilgili gelecek sorularda yetkin olmadıklarından onu götürüyorlar yanlarında. O anlatıyor. Ama sağlık modülünün bir parça eksik kaldığını düşünüyorum.

Aksi söylene de yeterli olmadığı kanaatindeyim ama genel olarak iletişim ve hukuk iyi gidiyor.” (K27)

Araştırmamız sonucunda da katılımcıların sağlık modülü ve cinsellikle ilgili kısımların yüzeysel geçildiği ve pek hatırlamadıkları görülmektedir. İletişim modülünü işleyen psikolog ve aile danışmanı eğitmenler genel manada modülün işlenmesinde bir sıkıntı yaşamadıklarını dile getirmektedirler. Ayrıca eğitimlerde kurumsal farklılıklar, kişisel inisiyatif odaklı güncellemeler de yapılmıştır. Misal bir belediyede uzun yıllar hem yüz yüze hem online eğitim vermiş psikolog eğitmenlerden biri verdikleri eğitimlerden genel olarak şu şekilde bahsetmektedir:

“Eğitim üç farklı modül şeklinde yapıldı. Fakat biz ona İslam’da evlilik dini boyutunu ekledik. Dört farklı modül olmuş oldu. Belediyenin kendi inisiyatifi olarak müftülükle iş birliği yaparak eklendi. Ama temelde üç ayak üstüne ilerliyordu. Bu ilerisi hukuk ve sağlık. Ben evlilik değil iletişim kısmını anlattım hukuk kısmını, bir arkadaş anlattı. Sağlık kısmını bir doktor arkadaş anlattı. Dini kısmına da müftülükten bir hoca davet ettik.” (K6)

Görüldüğü şekilde üç modülden farklı olarak müftülükle iş birliği yaparak evlilik öncesi eğitimlere dini boyutta eklenmiş ve bireylerin toplam 4 modül üzerinden eğitim almaları sağlanmıştır. Eğitimi veren psikolog eğitmen modüllerin hepsinin gerekli olduğunu ve bu konuda ihtiyacın tamamlandığını ifade etmektedir. Evlilik öncesi süreçte bu üç modül eğitimin temel ayaklarını oluşturmaktadır. Genel intiba olarak sağlık ve hukuk modüllerinin iletişim modülüne göre daha yüzeysel ve hızlı geçildiği eğitimin daha çok iletişim modülü odağında yapıldığı görülmektedir.

3.3.2.4.1. İletişim

Şüphesiz uyumlu bir evlilikte en mühim konuların başında çiftlerin doğru ve sağlıklı iletişimi konusu gelmektedir. Sağlıklı bir ilişkinin yürütülebilmesi için çiftlerin olumlu iletişim becerilerine sahip olmaları, karşılıklı sağlıklı iletişim

kurabilmeleri ilişkilerinin kalitesini belirleyen önemli etmenlerden biridir. Evlilikte çiftlerin duygu ve düşüncelerini kesintisiz iletişim içerisinde birbirlerine uygun şekilde iletmeleri sağlıklı, dengeli ve uyumlu ilişkiler kurulmasına yardımcı olmaktadır.³⁸

Evlilik öncesi eğitim programlarının çoğu genelde ya sadece iletişim odaklı ya da ilave sağlık modülü de içeren programlardır. Hatta programların bazılarının ismi iletişim becerileri geliştirme, çift iletişim vb. şeklindedir.³⁹ Bu bağlamda evlilik öncesi eğitimler büyük oranda iletişim ve çift psikolojisi odaklı ilerlemektedir. Çalışmada da eğitimin hem katılımcı hem eğitmen hem de formatörler tarafından en çok üzerinde durulan modülü iletişim modülüdür. Araştırmamızda katılımcıların çoğunluğu akıllarında en çok iletişim ile ilgili sunumların kaldığını, iletişim modülünün kendilerinde en çok yer ettiğini ifade etmektedirler. İletişim modülüyle alakalı olarak şunlar dile getirilmektedir:

“İlişkiler konusu, aile içi ilişkiler konusu en önemli kısımdı diye düşünüyorum. Yani böyle şey olduğu zaman en azından o ilişkiyi nasıl sürdüreceğiniz o iletişimi nasıl kuracağınız noktasında eğitim olumlu etki yaratıyor tabii ki.” (K7)

Evliliğin devam ettirilmesinde kazanılması gereken en temel beceri olan iletişim yeteneği programın da öne çıkan en mühim konusudur. Nitekim uyumlu bir evliliğin sürmesi açısından çiftlerin karşılıklı olarak iletişim sorunlarının çözümünde etkili olan insan ilişkileri becerilerine sahip olmaları gerekmektedir. Çünkü çıkan problemler ve anlaşmazlıklarda asıl temel sorun iletişim hatalarıdır.⁴⁰

³⁸ Şenol Duran, Zeynep Hamamcı, "Evlilik Öncesi İlişki Geliştirme Programının Romantik İlişkiler Yaşayan Üniversite Öğrencilerinin İletişim Becerileri ve Çatışma İletişim Tarzları Üzerine Etkisinin İncelenmesi", **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi**, 23/23, 2010, s. 89.

³⁹ Tuğba Yılmaz, "Evlilik Öncesi İlişki Geliştirme Programının Çiftlerin İlişki Doyum Düzeylerine Etkisi" (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Samsun, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009, s. 12-15.

⁴⁰ Hüseyin Koçak ve Ziya Köse, "Evlilik Öncesi Eğitimin Aile ve Toplum Mutluluğuna Katkıları", **International Journal of Social Science**, 38/2, 2015, s. 74.

“Kriz yönetimi en mühim kısım diğerlerini az çok öğrenebilme şansınız var da hani o biraz daha farklı bakış açılarının çarpışması oluyor. En çok iletişim alanından faydalandık. İletişimle ilgili kısımlar evlilik uyumumuzu etkiledi.”
(K11)

Bu çerçevede iletişim konusunda en çıkmaza girilen kriz anlarında durumu yönetmek önem kazanmaktadır. Bu geçici zamanlarda yapılması gerekenleri sakın zamanlarda öğrenen kişiler kriz durumlarında manipülasyona girmeden karşılarındaki kişilerin ihtiyaçlarını görebilir ve bu noktada durumu yeterli seviyede yönetebilir hale gelebilirler. Eğitime katılan kişiler de bu kısımların önemine dikkat çekerek diğer modüllerin kişisel çabayla, ilave yorum gerektirmeden kitap, internet gibi kaynaklardan öğrenebileceğini iletişim ile ilgili kısımların ise uzman biri tarafından aktarılmasının daha sağlıklı olacağını düşünmektedirler. İletişimle ilgili modülün en mühim kısım olduğunu diğerlerinin bir şekilde öğrenilebileceğini düşünen diğer bir katılımcı ise şu şekilde ifade etmektedir:

“İnsanların hangisi daha çok aç olduğu kısım o bilgi daha çok kalıyor zihinlerinde. İhtiyaç hissettiğimiz yer. Şöyle düşünüyorum hukuk ve sağlık kısmı araştırma ile öğrenilebilecek şeyler. O kısım sadece. Ama diğerleri kapalı kalıyor. Mesela tartışma kısmı veya işte hani o iletişim kısmı dışarı çıkmadan işte çözülebileceğini düşündüğüm için ben çok önem verdiğim için, mahremiyetle alakalı kısım daha çok işlenmesi lazım. Biraz da aile içi mahremiyetini iletişimle ilgili çözüm noktasında daha desteklediğini düşünüyorum.” (K11)

Görüldüğü şekilde kişiler iletişim kısmının en elzem kısım olduğunu, yardımsız içinden çıkılamayacağını diğer sağlık ve hukuk kısmının kendi çabalarıyla öğrenilebileceğini düşünmektedir. Nitekim önceki bölümlerde incelediğimiz kuramlarda da gördüğümüz şekilde sağlıklı iletişim evliliklerde en önemli husustur. *Gottman* mutlu evliliklerin en büyük sırrının iyi iletişim ve aktif dinleme olduğunu

ifade etmektedir.⁴¹ *Gottman*'a göre ilişkileri yaralayan, eleştiri, aşağılama, savunmada kalma ve görmezden gelme (içine kapanıp iletişimi kesme) olarak, 'Mahşerin dört atlısı' dediğimiz davranış biçimleri vardır.⁴² Mutsuz evliliklerde yaşanan sıkıntılar mutlu evliliklerde de zaman zaman yaşanmakta, fakat onlardan farklı olarak daha az sıklıkla görülmekte ve yaşanan tartışmalarda olumlu sözler olumsuz sözlerden daha fazla kullanılmaktadır.⁴³ Dolayısıyla sağlıklı bir iletişim kurmayı başaran çiftlerin evlilikleri her zaman daha mutlu ve uzun ömürlü olmaktadır.

Özellikle erkeklerin mahremiyet algısıyla alakalı olarak iletişim alanıyla ilgili bir sıkıntı yaşadıklarında bunu danışma veya araştırma gibi bir eyleme girme ihtimali daha düşük olduğundan evlilik öncesi eğitimlerde bu kısımların daha fazla üzerinde durulması gerektiği düşünülmektedir. Eğitimlerin asıl maksadı olan farkındalık uyandırmak ile ilgili kendi deneyiminde farkındalık yaşayan bir katılımcı eğitimin iletişim kısmında kendisinin iletişim hatalarını keşfettiğini şu şekilde ifade etmektedir:

"İletişimde bir tarafın sessiz kalmasıyla ilgili ön yargılarım vardı. Ben sessiz kalınması gerektiğini düşünüyordum. Kavga edemeyiz mesela çünkü ben sessiz kaldığım için kavga edilemiyor. İletişimle ilgili olabilir. İnsan kendini tanımasıyla ilgili olabilir. Eğitim en azından bir farkındalık oluşturuyor. Yani o sessiz kalma, problem çözmeye yanaşmama o problemin ortada oluşu falan. Ya o hataları fark etmeniz en azından kıymetli oluyor." (K21)

Bu şekilde sorunları paspas altı etme, yanlış sabır tutumları gibi toplumda yanlış bilinen yerleşik kalıpların düzeltilmesi açısından da evlilik öncesi eğitim rehberlik etmektedir. Nitekim kesintisiz iletişim kurmanın en sağlıklı yolu karşılıklı dingin bir ruh haliyle kendini ifade etmektir. Bir iletişim ve karşılıklı etkileşim sistemi olan evlilikte uyumlu ve sağlıklı bir ilişki için iletişimin önemi büyüktür.

⁴¹ John M. Gottman, "Marriage Clinic: A Scientifically Based Marital Therapy", **Norton Professional Books Hardcover**, s. 15.

⁴² <https://www.gottman.com/about/research/couples/>, (Çevrimiçi) 15.06.2020.

⁴³ Gottman, **a.g.e.**, s. 14.

Çiftler birbirlerine beklenti ve ihtiyaçlarını rahatça ifade edebilmeli, duygu ve düşüncelerini etkileşim içerisinde paylaşabilmelidir. Sağlıklı ve normal iletişim kuramayan çiftler sorunları görmezden gelme ya da olduğundan büyük görme gibi algılayarak iletişim bozuklukları da yaşamaktadırlar.⁴⁴ Eğitimi alan kişiler kadar eğitimi veren eğitmen ve formatörlerde eğitimdeki iletişim konularının önemine değinmektedir. Eğitimlerde iletişim alanına olan ilginin daha yoğun olduğunu gözlemlenmiştir.

3.3.2.4.2. Karşı Cinsin Psikolojik Yapısı

İletişim modülünün bir parçası olan diğer bir başlık ise karşı cinsin psikolojik yapısıyla ilgili aktarılan kısımlardır. Eşler evlilik boyunca birbirinin psikolojik ihtiyaçlarını anlamaya çalışırlar. Fakat yine de yaşanan sorunun nedenini, niteliğini, tepkinin zamanını ve dozajını çoğu zaman kestiremezler. Kişiler kasıtlı ya da farkında olmadan karşısındakini psikolojik olarak yaralayabilir. Karşılanmamış ihtiyaçlarını haksız yere eşinden bekleyebilir. Sorunlar arasında anlamsız kaygıya sebep olan bağlantılar kurabilirler. Ben merkezci bilinçsiz ilişki sorunun büyümesine neden olabilirler.⁴⁵ Bu bağlamda bireylerin karşı cins psikolojik yapısıyla ilgili bilgi sahibi olması önem arz etmektedir. Araştırmamızda diğer en çok akılda kalan kısım karşı cins psikolojik yapısıyla ilgili kısım olmuştur. Karşı cins psikolojik yapısıyla alakalı kısımları hatırladığını ve bu kısımlarla ilgili daha ayrıntılı bilgi verilmesi gerektiğini düşünen bir katılımcı şunları ifade etmektedir:

“Yani evlendiğiniz kişi, farklı bir kişi, farklı bir karaktere sahip. Siz de farklı bir kişiliğe ve karaktere sahipsiniz. İki karakterin birbirine uyumu olduğundan bence bu konularda biraz bilgilendirme yapılabilir.” (K23)

Bu minvalde karşı cins psikolojik yapısı eğitimin önemli bölümlerinden biri olarak görülmektedir. Karşı cins psikolojik yapısıyla ilgili ciddi bilgi verilmesi

⁴⁴ İbrahim Ethem Özgüven, **Evlilik ve Aile Terapisi**, Ankara, PDREM Yayınları, 2000.

⁴⁵ Nevzat Tarhan, **Makul Çözüm Aile İçi İletişim Rehberi**, İstanbul, Timaş Yayınları, 2004, s. 22.

gerektiğini hatta ileri aşamada test yapılması gerektiğini düşünen bir katılımcı şu şekilde ifade ediyor:

“Karşı cins psikolojik yapısı mesela hani duyuyorsunuz bir sıkıntısı var mı? Bilmiyorsun. Bilemiyorsun psikolojisini karşındakinin, bilmeden evleniyorsun zaten. Bilmiyorsun yani ne olduğunu. O yüzden bence bir kişi evlenirken eşi ve kendisi psikolojik testten geçmesi gerekiyor diye düşünüyorum. Şimdi bir de çoğu insan belli etmiyor şizofren olduğunu bile, akıl sağlığı yerinde mi çoğu insanın belli etmiyor hasta olduğu halde kabullenmiyor. Zaten o konuyu bilince diğer konulara sıkıntı olmuyor.” (K12)

Bu bağlamda karşı cins psikolojik yapısının önceden bilinmesi ve kişilerin buna göre hazırlık yapması kurulacak olan evliliklerin selameti için büyük önem arz etmektedir. Bilindiği gibi kadın ve erkek arasındaki kişilik yapısı farklılıkları oldukça belirgindir. Kadın ve erkeğin karşı cinsin farklılıklarını kabul etmesi ilişkinin sağlıklı olması için ilk adımdır. Aksi taktirde kendi duygu ve düşüncelerinin, beklenti ve niyetlerinin ayna şeklinde karşı cinsten tezahürünü beklemek boşuna bir çabadır. Kişilerin sevgi dilleri farklıdır. Kimileri sevgilerini hediye vererek kimileri hizmet ederek kimileri nitelikli beraberlik yaşayarak ifade edebilmektedir. Bu farklılıkları bilip kabul etmek duygusal farkındalığa ve iyi ilişki kurmaya zemin hazırlamaktadır.⁴⁶ Sonuç olarak eğitimlerde karşı cinsin psikolojik yapısıyla ilgili kısımlar evliliklerin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesinde önem kazanmaktadır.

3.3.2.4.3. Rol ve Sorumluluk Paylaşımı

Evliliklerde problem alanı olan diğer kısım da rol ve sorumluluk paylaşımı olarak görülmektedir. Kadınların iş hayatına katılmasıyla birlikte geleneksel aile yapısının ön gördüğü iş bölümü kavramı da değişmeye başlamıştır. Geçmiş zamanlarda ev işleri ve çocuk bakımı gibi sorumluluklarla kadın ilgilenirken, para kazanma ve evin gelirini sağlama görevleriyle erkek sorumlu olmaktadır. Ancak

⁴⁶ Nevzat Tarhan, **Kadın Psikolojisi**, İstanbul, Timaş Yayınları, 2011, s. 20.

günümüzde kadınların aktif iş hayatına katılmasıyla evdeki bu iş bölümü değişmiştir. Günümüzde erkekler ev içi iş bölümü, kadınlar da para kazanma konusuna destek olarak aralarında farklı rol sorumluluk paylaşımları yapılmaktadır.⁴⁷ Çalışmada da görüldüğü şekilde rol ve sorumluluk paylaşımı konusu diğer bir önemli konu olarak katılımcıların akıllarında kaldığı görülmektedir. Eğitimde bununla ilgili bilgiler de verilmektedir. Rol ve sorumluluk paylaşımının gerekliliği konusunda erkek bir katılımcı şunları ifade etmektedir:

“Aklimda şu konu kaldı roller paylaşımı çok önemli. Evlenmeden önce hümanist bir insan oluyorsun ama evlendikten sonra makul olamıyorsun. Yani eşinden beklediğin şey aileden gördüğün şey oluyor. Ve oradaki problemlerin aynısını evliliğine taşıyabiliyorsun. Bunu asla fark etmeden yapıyorsun. Yani bunu bir hak olarak görüyorsun kendine. Dolayısıyla bu rol bozukluğu gibi bir şey aslında. Dolayısıyla aile içi roller önemli burada. Her anlamda yani sadece ev işi için söylemiyorum bunu. Karşındakinin senden farklı bir insan olduğunu bilmem manasında da bu böyle. Yani onu psikolojik ya da fiziksel olarak baskı altına alıp almaman da burada bununla ilgili gibi geliyor bana. Bu nedenle aile içi roller paylaşımını ben önemli görüyorum. Bu bağlamda eğitimde rol paylaşımı konularına ağırlık verilmesi gerektiğini düşünüyorum.” (K3)

TÜİK 2021 araştırmasına göre, en az bir kez boşanmış bireylerin boşanma nedenleri incelendiğinde, % 32,2 ile sorumsuz ve ilgisiz davranma ilk sırada yer almaktadır.⁴⁸ Bu minvalde katılımcının da ifade ettiği şekilde eğitimde sorumluluk ve rol konusu üzerinde durulması gerekliliği görülmektedir. Rol ve sorumluluk paylaşımı konusunda programın yol göstericiyi üzerine fikir veren formatörlerden biri şunları ifade etmektedir:

⁴⁷ Funda Darcan Ayer, “Evlilik Doyumunun, Eş Desteği, Evlilik İletişim Şekilleri ve Psikolojik İyi Oluş İle İlişkisi”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, Beykent Üniversitesi, 2016, s. 10.

⁴⁸ TÜİK, “Türkiye Aile Yapısı Araştırması,” <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Türkiye-Aile-Yapisi-Arastirmasi-2021-45813>, (Çevrimiçi 25.04.2022).

“Hiçbir yerde kadın ya da erkek demedik biz. Eşler dedik. Eşler birbirini işte eş sorun evlilikte sorumluluklar vardır. Neden anlatıyordum hatta bunları? İşte bulaşık yıkamak arabanın ne bileyim arabamın yıkanması, hafta sonu gelecek misafirler, tatile gitmek, işte çamaşır yıkanacak, ütü yapılacak. Birçok sorumluluk var. İşte ödemeler yapılacak alışveriş yapılacak. Bu sorumlulukların çoğu eşlerden biri tarafından üstlenildiğinde evlilikte huzursuzluk başlar. Yani bakın burada hep eş diyoruz.” (K17)

Bu bağlamda eğitimde rol ve sorumluluk paylaşımı konusunda bilgi verildiği görülmektedir. Eğitimin anlatımlarında kadın ve erkek şeklinde ayrıma gidilmemiş olması, eşler şeklinde bir tanımlamaya gidilmiş olması rol ve sorumluluk paylaşımında her ailenin kendi aile yapısına göre bir düzenlemeye gidebilmesine de olanak sağlamaktadır. Nitekim evlilik öncesi hazırlık eğitimlerinde işlenen rol ve sorumluluk paylaşımının önemi katılımcı, eğitimci ve formatörler tarafından dile getirilmektedir.

Gerek kadın gerek erkek için evlilik farklı rol ve sorumluluklar getirmektedir. Bu farklılığı görerek çiftler yeni yaşamları için uyum sağlamaya çalışmalıdırlar. Rol sorumluluk paylaşımıyla ilgili değişen zamanda bir karmaşa hakim olmaktadır. Kadınlar çalışma hayatına girmiş olsalar da ev sorumluluklarında genel manada bir değişiklik söz konusu değildir. Erkek para yönetimiyle ilgili daha fazla sorumluluk üstlenmektedir. Bu değişim sonucunda çiftler aşırı yorulmakta, evliliklerinde farklı sıkıntılar oluşmakta ve ev içi huzurları bozulabilmektedir. Bu bağlamda evlilik öncesi eğitimlerle oluşturulan ailenin sağlıklı bir şekilde devam ettirilmesi için gerekli rol ve sorumluluk paylaşımı konularında rehberlik edilmesi faydalı olmaktadır.

3.3.2.4.4. Cinsellik ve Sağlık

İnsanın en temel iç dürtülerinden biri cinselliktir. Cinselliğin sadece tek yönü yoktur. Hem biyolojik hem de toplumsal boyutu vardır. Cinselliği tek yönlü

değerlendirerek, sadece sosyolojik, biyolojik ya da başlı başına psikolojik bir durum gibi değerlendirmemek gerekir. Nitekim cinsellik, sosyobiopsikolojik bir hadisedir. İnsanın, biyolojisi gereği, cinsellikle ilgili hormonları bulunmaktadır.⁴⁹ Evlilik bu ihtiyacını en helal ve en resmi yoldan temin ettiği kurumdur.

Evliliğin en temel gayelerinden biri olan cinsellik, evlilik öncesi eğitimin en önemli konularındandır. Cinsellik ve sağlık modülünün çoğu katılımcı, eğitimci ve formatör tarafından üzerinde daha fazla durulması istenmektedir. Katılımcıların çoğu cinsellik konusunun işlendiğini hatırlamakta fakat daha fazla verilmesi gerektiğini düşünmektedir. Araştırmamızda da görüldüğü şekilde cinsellik konusunun yine önemli bir başlık olarak akılda kaldığı görülmektedir. Cinsellikle ilgili olarak toplumda büyük bilgi eksiklikleri olduğunu düşünen bir katılımcı şu şekilde ifade etmektedir:

“Mesele kadınlar tarafında pek öyle olmuyor. Geleneksel yetiştirme tarzında erkeklerden biraz farklı kalıyor kadınlar. Cinsellik normal kabullenemiyor bir süre. Erkeklerin de pek bir şey bildiğini zannetmiyorum. Bilmek değil hani kabullenmek olduğunu kabullenmek bir zaman alıyor. Bilmiyorum ben önemli görüyorum yani o eğitimi. Evet bir de şunun vurgulanmasını ben önemsiyorum. Maddi bir şey olarak görülen nefsanevi arzularla bağdaştırılıyor. Dolayısıyla bunu yani hayırlı bir şey olduğu vurgulanmıyor.”
(K2)

Bahsedildiği şekilde toplumda konuşulması güç konuların başında gelen cinsellik konusu evlilik kurumunun en temel taşlarından biri olduğundan evlilik öncesi eğitimlerde muhakkak ayrıntılı şekilde yer almalıdır. Uzman ve doğru kaynaklardan alınmayan bu önemli bilgiler internette yanlış kanallardan öğrenilebilmekte ve konuyla ilgili yanlış temeller atılabilmektedir. Eğitimde cinsellikle ilgili kısmın yeterli olmadığını dile getiren birçok katılımcı olmuştur. Katılımcılar cinsellikle ilgili kısmın hem yüzeysel geçildiği hem de istenilen içerikte

---

⁴⁹ Tarhan, a.g.e., 2011, s. 37.

verilmediğini düşünmektedir. Katılımcılardan biri eğitimin cinsellikle ilgili kısmı için şunları ifade etmektedir:

“Açıkçası bu tür konularda da konuşurken çok genel konuşuluyor. Öyle olunca bir faydası olduğunu düşünmüyorum. Mesela cinsel eğitim veriliyor ya söylenen şeyler işte kafanızdaki tabuları yıkmak falan. Yani bunun normal olduğuna yönelik konuşmalar falan var. Bunlar zaten bilinen ve kabul edilen hiç evlenmemiş, hiç aile hayatı görmemiş insanlara bile kadın olsun, erkek olsun sorulduğunda üç aşağı beş yukarı aynı cevapları alabileceğimiz şeyler anlatılıyor. Bu eğitimlerde bu konulara daha ayrıntılı girilmesi gerektiğini düşünüyorum.” (K3)

Bu minvalde cinsellikle ilgili verilen bilgilerin yetersiz olduğu görülmektedir. Cinsellik, evliliğin amaçlarından biri olduğu gibi boşanmalarda da önemli bir neden olarak ilk sıralarda yer almaktadır. Türkiye’de evlilik kurumunda konuşulması hoş karşılanmayan mahrem konulardan biri olarak görülen cinsellik, evlenme sürecine kadar hiç bahsedilmemekte fakat kişinin evlendikten sonra konuya hakim olarak evliliğini idame ettirilmesi beklenmektedir.⁵⁰ Bir eğitim imkanı olmadan evlenen insanlar yarı doğru yarı yanlış bilgileriyle evliliklerini devam ettirmektedirler. Buna en güzel örnek bir katılımcının şu ifadeleridir:

“Ağırlık olarak cinsel konuları hatırlıyorum. Cinsel sağlık kısmına çok değinmişlerdi oradayken böyle şeyler falan mesela aile planlaması konusunda hani işte koruma yöntemleriyle ilgili vesaire orada çok ayrıntıya girmişlerdi. Hani o aklımda kalmış. Hatta öyle tartışma falan olmuştu eğitimde. Koruma yöntemlerinde işte şu koruma yöntemidir. Bazıları yok o değildir vesaire dedikçe hani o orada bir tartışma falan çıkmıştı.” (K10)

---

⁵⁰ Özgül Aktaş Akoğlu, Hadiye Küçükkaragöz, Boşanma Nedenleri ve Boşanma Sonrasında Karşılaşılan Güçlüklerle İlişkin Bir Araştırma: İzmir İli Örneği, **Toplum ve Sosyal Hizmet** , 29/1, s. 153-172, 2018, s. 23.

Görüldüğü şekilde cinsellik konusunda herkes fikrini belirtmektedir. Fakat hangisi doğru hangisi yanlış bunun bilinmesi için bir uzmana ihtiyaç duyulmaktadır. Çevreden, arkadaştan, eşten, dosttan, internetten kulaktan dolma bilgilerle oluşturulan cinsellik algısı ile evlenen çiftler doğru olan bilgilere ulaşmamaları durumunda evliliklerinde çok yönlü sıkıntılar yaşayabilmektedirler. Aynı şekilde geç evlenen bir katılımcı doğru bilgiyi bilmediğini, bu konuyu konuşmaktan da çekindiğini şu şekilde ifade etmektedir:

“Sanırım toplumda hani tabu olarak cinsellik kavramı var. Şimdi ben kırk dört yaşında evlendim ama hakikaten gerçekten bu anlamda bir şey bilmiyorsunuz. Neyin doğru, neyin yanlış, neyin sağlıklı olduğunu da bilmiyorsunuz sonrasında. Bir hayatınız oluyor ama bu nasıl bir hayat? Olması gereken mi? Bilmiyorum hani buna değinilebilir. Çünkü kadınlar da utandıkları bir durum olduğu için konuşmaktan kaçınıyorlar bunları. Bununla ilgili ciddi bir problem vardı. Belki aile içi o sıkıntıların kaynağının bir kısmı, büyük bir kısmı da buradan kaynaklanıyor. Kadının mutsuzluğu. Adama göre bir problem yok çünkü.” (K21)

Ayrıca görüldüğü şekilde cinsellik konusu tek taraflı olarak değil kadın ve erkek biyolojik yapıları çerçevesinde işlenmesi gereken kapsamlı bir konudur. Buna ilaveten evliliklerde görülen psikolojik, ruhsal, iletişim kaynaklı gibi algılanan birçok sorunun altından da cinsellikle ilgili sorunlar çıkabilmektedir. Konuyla ilgili olarak eğitmenlerden biri şöyle ifade etmektedir:

“Evliliklerde aslında temelinde iletişim sorunu diye geliyor ama altından işte ne bileyim vajinismus çıkıyor ya da işte başka cinsel sıkıntılar, cinsel sorunlar cinsel şiddet çıkabiliyor. Onun için cinsel konularda daha detaylandırılabilir.” (K4)

Katılımcı ve eğitimcilerin genel kanısı görüldüğü gibi cinsel sağlık modülünün öneminin büyük olduğu fakat eğitimde bu kısmın yetersiz olduğudur. Cinsel sağlık modülü bahsedildiği şekilde birçok yönden eğitimin en mühim kısmını

oluşturmaktadır. Formatörlerden biri de cinsel sağlıkla ilgili modülün yetersizliğiyle ilgili olarak eleman eksikliğinden bahsetmektedir:

“Sağlık modülü için arkadaşlar çok gönüllü olmuyorlar. Çünkü üreme sağlığı, cinsel sağlık amaçlı biliyorsunuz. Gelen soruları karşılayamıyorlardı. Daha çok toplum sağlığı merkezlerindeki üreme sağlığı merkezlerine yönlendiriyorlar. Modül öyle tamamlanıyor. Sağlık modülünün bir parça eksik kaldığını düşünüyorum.” (K27)

Eğitimin cinsel sağlık kısmı her ne kadar işleniyor olsa da, memnun edici seviyede bir bilgilendirme yapılmamaktadır. Cinsel sağlık ile ilgili eğitime doyurucu içerik katkıları yapılması gerekmektedir.

3.3.2.4.5. Aile Hukuku

Aile hukuku modülünde katılımcılara hukuki hakları ile ilgili bilgilendirmeler yapılmaktadır. Özel hayatın gizliliği, konut dokunulmazlığı, eşlerin hak ve yükümlülükleri gibi konularda bilgilendirmeler içeren aile hukuku bölümü katılımcılar tarafından pek hatırlanmamaktadır. Bu modül ile ilgili katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“Aile hukukuyla ilgili çok bir şey hatırlamıyorum.” (K28)

Hukuk modülüyle ilgili katılımcıların çoğu bilgi hatırlamamaktadır. Katılımcılar genel manada hukuk kısmını istedikleri zaman bir avukattan, bir danışmandan ya da bir kitaptan da öğrenebileceklerini dile getirmektedirler. Bu bağlamda hukuk kısmı katılımcıların çok fazla ilgisini çekmemektedir.

3.3.2.4.6. Çatışma Yönetimi

Çince’de ‘kriz’ kelimesinin iki yönlü anlamı vardır: tehlike ve fırsat. Evlilikte yaşanan çatışmalar da aile için hem bir risk, tehlike hem de bir fırsattır. Çatışma yaşayan eşler “Bu durum bana ne öğretti? Ben nasıl bir hata yaptım da böyle bir çatışma oldu? Çatışmanın tekrar yaşanmaması için ne yapmalıyım?” gibi sorular sorarak olayı analiz ederlerse yaşanan çatışma durumunu evlilikleri için faydalı bir çıktı oluşturacak hale çevirebilmektedirler. Çiftler arasında dönem dönem muhakkak sorunlar yaşanmaktadır. Bu yüzden çiftlerin evlenmeden önce muhakkak kriz yönetimini öğrenmesi gereklidir.⁵¹ Eğitimin önemli kalemlerinden biri olan çatışma yönetimi konusu genel olarak katılımcıların akıllarında kalan bir konudur. Çatışma yönetimi konusunda katılımcılar şunları ifade etmektedir:

“Eğitimin çatışmaları çözmede etkili oldu. O tartışmalar işte o çıkabilecek krizlerde gerçekten eğitim çok önemli. Tartışmak yerine ortamı çözümlemek noktasında katkısı oldu” (K5)

Eğitimde çatışma yönetimine dair bilgiler aldıklarını ve bu bilgileri güncel hayatlarında kullandıklarını ifa de eden katılımcılar bulunmaktadır. Eğitimden biri konuyla ilgili şöyle ifade etmektedir:

“Evlilikle çatışma yönetimi bence en gerekli konu. Zaten diğer konuları artık günümüzde çoğu kişi biliyor. Sosyal medyadan araştırıyorlar, biliyorlar mesela hani bizim temizlik elemanı hanım bile çoğu şeye hakim sosyal medyadan okuyorlar, araştırıyorlar geliştiriyorlar bir şekilde kendilerini ama çatışma ve kriz yönetimi özel bir konu olduğundan üzerinde daha fazla durulabilir.” (K4)

Evlilik öncesi eğitimlerle çiftler kendi ilişkilerinden iletişim becerilerini geliştirerek, bu becerilerin kalıcı hale gelmesini sağlamakta ve böylece sağlıklı bir

---

⁵¹ Nevzat Tarhan, *Evlilik Psikolojisi Öncesi ve Sonrasıyla Evlilik*, Timaş Yayınları, 2010, s. 76.

ilişki oluşturmaları kolaylaşmaktadır. Çiftler eğitimlerle sağlıklı iletişim becerileri ve çatışma çözme yöntemleri kullanmayı öğrenerek, ilişkilerinde yaşanabilecek kriz anlarında neler yapmaları gerektiğini bilerek krizlerden en az zararla hatta daha sağlamlaşmış yeni ilişkilerle dönebileceklerdir.⁵²

3.3.2.5. Eğitimin Formatı

3.3.2.5.1. Eğitimin Format Dizaynı

Eğitim teknikleri kişilerin öğretme yöntemlerini uygulamaya koyma şekli olarak tanımlanabilir. Eğitim yöntemleri çeşitlilik göstermekle birlikte başlıca eğitim yöntemleri, anlatma, tartışma, örnek olay, problem çözme, bireysel çalışma olarak sınıflandırılabilir.⁵³ Evlilik öncesi eğitimler verilirken genelde normal sınıf düzeninde anlatma yöntemi tercih edilmektedir. Genel olarak eğitim verilirken birkaç yöntem bir arada kullanılmamaktadır. Bu bağlamda katılımcıların çoğu eğitimin formatını pratik bulmayıp çok teorik bulmaktadırlar. Formatör ve eğitmenler eğitimin formatını genel olarak uygun bulmakta teorik olmasıyla ilgili çoğunluğu olumsuz bir yorumda bulunmamaktadır. Katılımcılardan biri eğitim formatıyla ilgili şunları ifade etmektedir:

“Pratiklikle birlikte örnek olay küçük bir canlandırma üzerinden gidilse daha mantıklı ve akılda kalır diye düşünüyorum. Sizin önem verdiğiniz konular aklınızda kalıyor.” (K11)

Eğitimin formatı normal sınıf düzeni şeklinde olduğundan katılımcının ifade ettiği şekilde akılda kalıcılık çok yüksek olmamaktadır. Nitekim bir eğitim verilirken eğitim yönteminin seçiminde, yöntemler tek tek kullanılabilmesi gibi, birkaçı birlikte de kullanılabilir. Eğitimin etkinliği ve akılda kalıcılığını artırmak için eğitimde kullanılacak yöntem veya yöntem birleşiminde birden fazla duyu organının

⁵²Şenol Duran, Zeynep Hamamcı, "Evlilik Öncesi İlişki Geliştirme Programının Romantik İlişkiler Yaşayan Üniversite Öğrencilerinin İletişim Becerileri ve Çatışma İletişim Tarzları Üzerine Etkisinin İncelenmesi", *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 23/23, 2010, s. 89.

⁵³ Eğitim Yöntem ve Teknikleri, s. 10, <https://acikders.ankara.edu.tr/> (Çevrimiçi) 25.04.2022.

kullanılmasını sağlayacak metotlara ağırlık verilmesi gerekmektedir. Yapılan araştırmalar, öğrenmede % 75 görmenin, % 13 işitmenin, % 6 dokunmanın, % 3 koklamanın, % 3 tat almanın etkili olduğunu göstermiştir.⁵⁴ Eğitimin çok teorik olduğunu bu yüzen eğitimin sıkıcı hale geldiğini ifade eden bir katılımcı şu şekilde ifade etmektedir:

“Çok teori insanı sıkıyor açıkçası. Yani biraz daha pratik, biraz daha yaşama uygun. Örneklerle biraz daha anlaşılmaya uygun hale getirilebilir. Bugün 'Google'a yazsanız, iletişim sorunları diye orada da bir şeyler çıkar ama kim okur, kimse okumaz. Çünkü on beş saniyenin üstünde kimse bir şeye odaklanamıyor artık.” (K21)

Akıllı telefonların da katkısıyla artık çoğu kişinin dikkat aralığı kısacık anlara inmiş durumdadır. Uluslararası yönetim danışmanlığı kuruluşu M’Kinsey'nin 2012 yılında yayınladığı rapora göre sıradan bir kişi, haftalık çalışma saatinin ortalama %60'ından fazlasını iletişim teknolojilerine bağlı halde, yoğunlukla internette sörf yaparak geçirmekte ve vaktinin neredeyse %30'unu sadece e-posta alışverişine ayırmaktadır. Dikkatin her an bölünebildiği bu parçalı hal, uzun odaklanmaların önüne geçiyor.⁵⁵ Hal böyle olunca bireylerin günümüz şartlarında bir eğitimden verim alabilmeleri için kısa sürede etkili bir sunum elzem hale gelmektedir. Eğitimin formatıyla ilgili diğer bir eleştiri de eğitimin oldukça resmi bir ortamda verildiğidir. Eğitimin daha samimi bir ortamda verilmesi gerektiğini düşünen bir katılımcı şunları ifade etmektedir:

“Hatırladığım diğer bir şey eğitimin çok resmi veriliyor olması. Yani böyle sanki bir hukuki konuda size danışmanlık yapıyormuş gibi size tavsiyelerde bulunuluyormuş gibi olması. Daha sıcak yapılabilir eğitim.” (K23)

---

⁵⁴ Tahsin Doğan, **Öğretmen ve Eğitim Yöneticilerine Rehber**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2003, s. 164.

⁵⁵ Cal Newport, **Pürdikkat Odaklanma Becerisini Nasıl Yitirdik, Nasıl Geri Kazanabiliriz?**, Metropolis Yayıncılık, 2017, s. 11.

Görüldüğü şekilde eğitimlerin işlenişinde farklılıklara ihtiyaç duyulmaktadır. Eğitimin verilmesinde yine teknik olarak kişileri daha içine alan, yer yer gülümseten, yer yer esprilerle dikkatleri toplayan bir format şekline geçilmesi verim açısından daha faydalı olacaktır. Eğitimin formatıyla ilgili diğer bir kısım ise eğitimlerin içeriklerinin güncel olmadığı eski bilgiler olduğunun düşünülmesidir. Eğitimin formatörlerinden biri eğitimin formatı ve bu konuda yapılması gerekenleri şu şekilde ifade etmektedir:

“Bu eğitimi biliyorsunuz eski baya 2011 yılında işte 2019’da taslağı hazırlandı. 2011-2012’den beri sahada uygulanıyor. Yani şu an revize edilmesi gerekiyor. Bilgiler çok eski. Yani biz kendimizden açıkçası bir şeyler katıyoruz. Normalde bu eğitimi tamamen slaytları da yani biz onun hiçbir şekilde bozmuyoruz ama şimdi ben o slaytlarla diyelim bir üniversiteye gittiğimde ya da bir ne bilelim YÖK’te Kredi Yurtlar Kurumu’nda verdiğimde hiçbir şekilde cezbedemem o slaytlarla öğrencileri. Aynı şekilde bizim tabii roman kitlemiz var mesela. Her yerde o slaytları da kullanamıyorsun. Bazılarında teknolojik imkanlar olmuyor. Direkt sözlü olarak anlatabiliyoruz bunu. Yani hedef kitlelere göre belki revize edilebilir. Ne bileyim farklı farklı gruplar için.” (K4)

Görüldüğü şekilde eğitimin formatı gruplara göre farklılık gösterebilmektedir. Eğitimin eğitimcilerinden biri verilen formata ilave olarak kendi bilgi birikiminden de eklemeler yaptığını, kendi eğitim metotlarını da kullandığını, soru cevap şeklinde katılımcıların odaklanmasını arttırdığını ifade etmektedir.

Geleneksel ve modern eğitim yöntemleri karşılaştırıldığında teknolojiyle birlikte eğitimde de yeniliklerin olduğunu görmekteyiz. Teknolojide yaşanan gelişmelerle birlikte eğitime online eğitim adıyla yeni bir pencere açılmıştır.⁵⁶ Online eğitim günümüzde yer ve zaman sınırına bağlı kalmadan, teknolojinin hızla gelişmesi ve özellikle pandemiyle birlikte çok fazla tercih edilen eğitim yöntemi olarak sıklıkla

---

⁵⁶ Marc J. Rosenberg, **E-Learning: Strategies for Delivering Knowledge in the Digital Age**, USA, McGraw Hill, 2000, s. 28.

karşımıza çıkmaktadır. Online eğitimde, bilgi kaynağına kolay ulaşma ve ulaştırma konusunda etkin bir yolun izlenmesi, teknolojik kaynaklardan en etkin biçimde faydalanılması, eğitim alan ve verenin zaman ve yer bakımından tamamen bağımsız olması gibi özellikler online eğitimin tercih sebepleri arasındadır. Online eğitim, geleneksel eğitime bir alternatif oluşturması ve aynı zamanda sınır tanımadan tüm uluslardan insanların faydalanması bakımından önemi yüksektir.⁵⁷

Bu bağlamda evlilik öncesi eğitimler 2020 yılına kadar yoğun olarak yüz yüze verilmiştir. Fakat pandemiyle birlikte eğitim online şekilde de verilmeye başlanmıştır. Online eğitimin avantaj ve dezavantajları hala tartışılmaktadır. Eğitimin eğitmen ve formatörlerinden bazıları online eğitimi desteklerken bazıları desteklememektedir. Online eğitimle ilgili olarak eğitimcilerden biri şu şekilde ifade etmektedir:

“Online eğitime çok sıcak bakmıyorum açıkçası. Çünkü eğitimin kalitesinin yüz yüze olmasında, interaktif olmasında olduğunu düşünüyorum. Hocanın, insanların yüzüne bakarak anlatması o sınıftaki iklimi sağlaması çok önemli. Bir de belki soru soracaklar, akıllarına bir şey gelecek online eğitimi çok desteklemiyorum.” (K25)

Online eğitimin odaklanma sorunlarını artırma, interaktif bir ders ortamı olmaması, eğitmenin derse hakimiyetinin düşmesi gibi konularda sorunlar oluşturması söz konusu olabilmektedir. Fakat katılımı artırma, esneklik, zaman yönetimi, öğrenme hızı gibi konularda da pozitif etkileri söz konusudur. Ayrıca online eğitim ile katılımcı sayıları da yükselebilmekte ve eğitimler daha fazla kişiye ulaşabilmektedir. Bu bağlamda eğitimin eğitimcilerinden biri online eğitimi onaylayarak şu şekilde ifade etmektedir:

“2013-2016 arası yüz yüze eğitim verdim. Yani çok çok aradık. Büyük bir fark görmedim ben. Online olması konforu artırır. Katılımı arttırır. İnsanlar

---

⁵⁷ Colin Steed, **Web Based Training**, Hampshire, U.K. Gower Publishing, 1999, s. 31.

evlerinden oturdukları yerden de yolda yürürken de katılabilirler. Yani öyle bir şey yok. Yüz yüze olduğunda insanlar tek gelecekte hani işte vaktimi ayarlayacak, gelecek falan filan. Online olduğunda katılım daha rahat olabilir.” (K6)

Bu bağlamda online eğitimin birçok açıdan eksileri ve artıları değerlendirilebilmektedir. Bilinen geleneksel yöntemlerden farklı olarak yüz yüze etkileşimin kurulamaması ve sınıf içi interaktif eğitimlerin yapılamaması açısından online eğitimler olumsuz olarak değerlendirilse de lokasyondan bağımsız geleneksel yöntemlerin üstünde esnek katılım imkânları da yeni ve konforlu tecrübeler ortaya çıkarmaktadır.⁵⁸ Ayrıca fertlerin tamamlayamadıkları eğitimler veya hayat boyu eğitim için online eğitimler önemli fırsatlar sunmakta, eğitimsel açıdan diğer muadillerine göre avantajlı hale gelmektedir. Böylelikle her yaştan, her konumdan insan için kesintisiz eğitim ihtiyacı giderilmektedir.⁵⁹ Eğitimin formatörlerinden biri eğitimin formatının hem online hem de bir kur sistemi şeklinde güncellenmeye başladığını fakat devamının getirilmediğini şu şekilde ifade etmektedir:

“Evlilik öncesi eğitimi 2014 yılında yine strateji bütçeden bütçe kullanarak devletin bütçesini kullanarak uzaktan eğitime taşıdık. Yani siz giriyordunuz, evlilik işte şu nedir, bu nedir? Size sorular soruluyor. Siz onları işaretliyorsunuz. Ondan sonra ön test. Sonra eğitim alıyorsunuz, son testi bakalım o soruları nasıl cevaplamışsınız? Yeniden cevaplıyorsunuz. 2014’te yaptık ama sonra bizim Çalışma Bakanlığı’mızla birleşmemiz sürecinde bir sekteye uğradı o uzaktan eğitimimiz.” (K17)

Bahsedildiği şekilde eğitimlerle ilgili dönem dönem bakanlıktaki açılımlara göre farklılıklar getirilmeye çalışılmıştır. Bir kur sistemi şeklinde eğitim verilip ardından eğitimle ilgili bir genel değerlendirme testi yapıp ardından bir üst kura

⁵⁸ Sekan Demir, Mustafa Kale, “Öğretmen Görüşlerine Göre, Covid-19 Salgını Döneminde Gerçekleştirilen Uzaktan Eğitim Sürecinin Değerlendirilmesi.”, **Elektronik Türkiye Çalışmaları**, 15/8, 2020, s. 3445-3470.

⁵⁹ İsmail Güleç, Seda Çelik, Buket Demirhan, “Yaşam Boyu Öğrenme Nedir? Kavram ve Kapsamı üzerinde Bir Değerlendirme”, **Sakarya University Journal of Education**, 2012, 2/3, s. 34-48.

geçme şeklinde bir evlilik öncesi eğitim planlanmış fakat devamı getirilmemiştir. Bu metotla açık öğretim dersleri şeklinde işlenen eğitimler sonucunda sınav yapılarak eğitimin veriminin de test edilmesi söz konusu olmaktadır. Fakat şu anda online yapılan bu denemeler güncel olarak işler hale getirilememiştir. Bununla beraber eğitimler pandemi süreciyle tamamen online olarak verilmeye başlanmıştır. Genel olarak eğitimin formatı konusunda online destekleyen eğitimciler ve formatörler olduğu gibi online eğitimi verimsiz bulan eğitimcilerde mevcuttur. Eğitimin formatı katılımcılar nezdinde genel olarak teorik bulunmaktadır. Formatörlere göre ise eğitim seçilerek, formatı çeşitlendirilerek ve etkisi planlanarak hazırlanmıştır.

3.3.2.5.2. Eğitimin Süresi

Eğitimin süresi uygulayan kurumlara göre değişkenlik göstermekle birlikte genel olarak 3 (üç) saat şeklinde uygulanmıştır. Eğitimin ideal olması gereken süreyle ilgili literatürde bir öneri bulunmamaktadır. Eğitimin en uzun uygulandığı dönem İsmeklerde uygulanan kırk saatlik eğitimlerdir.⁶⁰ Eğitime katılan katılımcılar eğitimin süresini genel olarak yetersiz bulmaktadırlar. Eğitimin farkındalık odaklı bir eğitim olduğu üzerinde çok fazla durulmadığından katılımcılar daha yüksek beklentiyle eğitimlere dahil olmaktadır. Bu bağlamda katılımcılar genel manada eğitimin süresini yetersiz bulmaktadır. Eğitimin katılımcılarından eğitimin süresini yetersiz bulan bir katılımcı şu şekilde ifade etmektedir:

“Üç saat çok kısıtlı bir zaman, ne öğrenecek ki. Evlilik öncesi veya sonrası ben mesela bunun günleri hani aylık olabilir ya da işte haftada bir saat, bir saat verilebilir. Yani üç saat çok az. Hani süresi sonraki kişiler hiçbir şey değişebilir ama biraz daha fazla olabilirdi.” (K10)

Bu şekilde eğitimin süresini yetersiz bulan katılımcılar bulunmaktadır. Bakıldığında 3 saatlik bir eğitim sonucunda bir alım beklenmeyebilir. Fakat eğitimi yetersiz bulan kişiler eğitimi uzun davranış değiştirme odaklı evlilik eğitimi olarak düşünmekte ve bu şekilde bir beklentiye girmektedirler. Başka bir katılımcı ise

⁶⁰ <https://www.ismekkurs.com/evlilik-oncesi-egitim/> (Çevrimiçi 15.08.2022)

eğitimin süresini hem yetersiz görmekte hem de katılımcı kitlesine göre değişmesi gerektiğini düşünmektedirler:

“Şöyle, bence eğitim eğitim düzeyinin şeyine göre de değişebilir. Yani eğer profesyonellere vereceksiniz bu eğitimi ya da alandan mesleki olan kişilere daha içi dolu dolu olacağı için daha fazla sürebilir. Ama müracaatçılara yönelik olacaksa evet o da kapsamlı olsun. Bir güne yayıp da insanları boğmasın. Üç dört günde belki de böyle onlara da etkinliklerle falan böyle eğitim verilebilir. İnsanların çok vakit ayırıp da gelebileceklerini düşünmüyorum ama evliliğinde böyle çok üç saate sığdırılıp da işte bakın evlilik bu içeriği deyip de, hadi gidin şimdi ne yapıyorsunuz demekte yetersiz geliyor. Böyle biraz en azından bir buçuk günlüğüne dört gün olmalı diye düşünüyorum.” (K7)

Katılımcının dediği şekilde insanların uzun vakitler ayırması ihtimali küçük görülmekle birlikte eğitimin süresi yetersiz bulunmaktadır. Koşturmalı vakit sıkıntısı yaşayan yetişkin insanların uzun süreler ve günlerce bir mekanda eğitim almaları ihtimali gerçekçi görülmemektedir. Eğitimin yeterli olmadığını daha uzun bir eğitime dönüştürülmesi gerektiğini düşünen bir formatör ise şunları ifade etmektedir:

“Tabi ki etkisi olur ama bu eğitimin kalitesine bağlı böyle birkaç saatlik bir eğitimle çok davranış değişikliği olmaz. Kendimizi kandırmaya gerek yok. Bir farkındalık oluşur ardından bir öğrenme sürecine girerse çiftler, bu açıdan belki faydalı olur ama bunu ölçmemizde çok zor olur. Yirmi, otuz saatlik bir eğitim olursa bir de eğitimler hani sürekli olunca bir anlamı vardır. Yani belli bir aşamada alınan sonra devamı gelmeyen eğitimler çok etki olmaz. Eğitimi bu şekilde yapılandırmak da mümkün. Hani çok kolay bir şey değil ama işte e devlet üzerinden mesela yapılabilir. Videolarla desteklenerek yapılabilir” (K22)

Eğitimin olduğu haliyle kurulacak aileler üzerinde kapsamlı bir etkisi olmayacağını düşünen formatör daha kapsamlı bir eğitim programıyla eğitimin

kompleksleştirilmesi gerektiğini düşünmektedir. Fakat eğitimi uygulayan öğretmenler ve hazırlayan formatörlerin çoğunluğu genel olarak eğitimin süresini yeterli bulmakta daha fazla zaman istenmesi durumunda katılımın düşeceğini belirtmektedirler. Eğitimin süresini yeterli bulup içeriğinin çeşitlendirilmesi gerektiğini düşünen katılımcılar ise şu şekilde ifade etmektedir:

“Üç saat iyi aslında. Üç saati geçmemeli. Şöyle bir durumu var mesela üç saatin insanlar sinemaya gittiğinde de üç saatini ayırabiliyoruz. Dışarıda bir etkinlik yaptığında üç saatini ayırabiliyor. Dolayısıyla üç oturum şeklinde yapılması makul ama bu oturumlara oturumlarda daha çok fayda elde edilecek konuların öne çıkarılması daha uygun olur. Genel ve yüzeysel konulardan ziyade on ikiden vuracak şekilde. Mesela iki gün kırk beşer dakika falan olsa gelmek istemeyebilir. Ama bir gün üç saat olursa ne olacak? Bir gün gidelim. Üç saat dinleyelim gelelim diye düşünebilirler. Daha cazip görünebilir.” (K3)

Bu şekilde eğitimin süresinden ziyade içeriğinin önemli olduğunu düşünen katılımcılarda mevcuttur. Genel olarak 3 saat odaklanma açısından oldukça yeterli bir süre olarak görülmektedir. Eğitimi veren öğretmenler ve formatörlerden farklı düşünenlerde olmakla birlikte genel olarak eğitimin süresi yeterli görülmektedir. Uzun yıllar eğitimleri birebir vermiş eğitimcilerinden biri sürenin yeterli olduğunu şu şekilde ifade etmektedir:

“Genel olarak yeterliydi. Çünkü süre çok uzadığında insanlar için sıkıcı olabiliyor. Genel kanaat oluşturmak açısından insanların zihninde bir fikir oluşturmak açısından yeterli bir süre. Tabi ki bu bir eğitim. Yani bu eğitimde insanlar evlilikteki çatışmasını sorununa çözüm bulabilmesi mümkün değil. Ama en azından dediğim gibi bununla ilgili bir çözüm olabilir bir uzmana gidilebilir anlayışı geliştirmek. Katılanlarda da böyle bir anlayış geliştiğini gördük. Dönüşler oldu. Evlendikten sonra da evlilikle ilgili sıkıntılarda, problemlerde iletişim sorunlarında, çatışmalarda. Nasıl çözebiliriz? Nasıl ilerleyebiliriz? Diye döşler oldu.” (K6)

Bu şekilde eğitimi veren eğitimcilere katılımcılar tarafından eğitimlerle ilgili geri dönüşler olması eğitimin verimiyle ilgili fikir edinmemize vesile olmaktadır. Nitekim sürenin yeterli olduğu ve katılımcılarında daha uzun bir eğitime katılmak istemeyeceklerini, eğitimin uzun tutulması durumunda nasıl sonuçları olacağını ön gören bir formatör ise durumu şu şekilde ifade etmektedir:

“Benim uyguladığım süre gayet iyiydi. Yani zaman zaman bu süreyi uzatsak yarım günlük farklı konuları da kapsayan bir eğitime dönüştürsek gibi fikirler olabiliyor fakat bu bir dezavantaj oluşturuyor. Çünkü insanların günlük yaşamını koşturmacası içerisinde bu kadar vakit ayıramayabilirler. Orada ayrılan vakit ne kadar uzun olursa katılımı o kadar düşük olacaktır ve bunun yerine daha kısa vurucu önemli noktaları veren asıl hedefi aktaran eğitim olarak ilerlemesi daha iyidir. Sonuçta en nihayetinde burada bir eğitim veriliyor. Terapi yapılma, evlilik terapisi yapmıyoruz. İnsanların zihninde, fikirlerinde bir şey oluşturabilmek, bir kanaat oluşturabilmek. Bu kadar iletişim açısından hukuk açısından, sağlık açısından hangi açıdan oluşturmak istiyorsak bu süreyi ne kadar insanı dikkate sürdürebildiği süre içerisinde bunu aktarırsak o kadar iyi olur.” (K6)

Görülmektedir ki eğitim genel hatlarıyla farkındalık odaklı bir eğitimidir. Katılımcılarında bunu bilerek eğitimlere katılması sağlanması gerekmektedir. Eğitim uzun bir eğitim programı olarak tasarlanmamış ve çıktıları ona göre planlanmamıştır. Bu açıdan uzun terapilerin ve eğitimlerin vereceği etkileri bu eğitimden beklemek doğru değildir. Yine formatörlerden biri eğitimin yeterli olduğunu insanların bu eğitime daha fazla vakit ayırmak istemeyeceğini, düğün telaşı sırasında çiftler tarafından bunun çok da öncelenmeyeceğini şu şekilde ifade etmektedirler:

“Yani üç saat az gibi gözüküyor ya hani bir evlilik öncesi eğitim açısından. Ama bu şey biz farkındalık eğitimi dedik onların adına. Daha fazla almak isteyenlere hep o belediyeler hemen öncesinde bunu çok uygun olmadığını söylediler. Eşler işte gelinlik alacak, alışverişe gidecek. Ondan sonra şey

yapacak hani sağlık raporuydu, ev beğenecek, ev temizleyecekler. Buna önem vermiyorlar.” (K17)

Bu minvalde formatör ve eğitmenlerin genel kanısı 3 saatlik bir eğitimin bu program çerçevesinde yeterli olduğudur. Formatör ve eğitmenler bu kısa eğitimlere dahi insanları toparlamakta sıkıntılar yaşadıklarını, Türkiye’de genel manada eğitim kavramının hep ikinci plana itilmesinden dolayı insanlar nezdinde bu eğitimlerin önemsiz olarak görüldüğünü ifade etmektedirler. Özellikle KYK’da üniversite öğrencilerine eğitim verildiğinde öğrencilerin o dönemlerinde evlilik konusunun gündemlerinde olmadığından eğitime katılımda sıkıntı yaşanmaktadır. Çalışan kesimde böyle bir eğitime katılmak için iş yerinden izin almakta zorlanmaktadır. Bu bağlamda formatör ve eğitmenler eğitimin uzaması durumunda katılımın daha da düşeceğini ve daha iyi bir şey yapayım derken katılımcı sayısının daha da düşeceğini ifade etmektedirler. Programın özellikle tam teşrifatla bir eğitimden ziyade; *“Yalnız değilsiniz ve olası sıkıntılarınızın farkındayız”(K27)* imajı vermek istediğini ifade etmektedir. Bu çerçevede eğitimden uzun mesailer ve zamanlar ayrılması beklentisi gerçekçi olmamaktadır.

Özetle eğitimin süresiyle ilgili olarak katılımcılar genel olarak süreyi yetersiz görse de gerek eğitimci gerekte formatörler eğitimlerin süresinin yeterli olduğunu, daha uzun bir eğitimin dikkati toplamada sıkıntı oluşturacağı, koşturmalı günlük hayat içerisinde vakit ayırmakta zorluk olacağı ve evlenme arifesindeki gençlerin düğün koşturmacasından daha uzun vakit ayıramayacakları şeklindedir. Sonuç olarak genel tavsiye içeriğın güçlendirilmesi, vaktin sabit tutulması yönündedir.

3.3.2.6. Eğitim Katılımcıları

3.3.2.6.1. Katılanların Cinsiyeti Algısı

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı aile odaklı çalışmalarının çoğunda kadın üzerinden planlama yapmakta ve evlilik deyince sadece kadın ile ilgili düzenlemeler yapmaktadır. Bu bağlamda aile ile ilgili bir çalışma yapıldığında bu sadece kadın ile

ilgiliymiş gibi bir imaj oluşmaktadır.⁶¹ Çoğu eğitimde olduğu gibi evlilik öncesi eğitime katılan katılımcıların da çoğunu kadınlar oluşturmaktadır. Erkeklerin çalışma hayatında daha yoğun olması ve bu konulara fazla önem vermemelerinden dolayı eğitimlerde erkek yoğunluğu daha az görülmektedir.⁶² Bu durumla alakalı olarak hem katılımcı hem eğitmen hem formatörler bazı tespitlerde bulunmaktadır. Eğitime katılan katılımcılardan biri şu şekilde ifade etmektedir:

“Erkekleri eğitime çeke çeke getiriyoruz. Erkeklerde katılmalı muhakkak. Gelmek istemezlerse onların bulundukları yerde bu eğitimlerin verilmesi sağlanmalıdır. Çünkü tek tarafta olduğu zaman sıkıntı çıkabiliyor. Şizofren bir eş ile karşılaşıyor kadınlar ve ayrılıkla sonuçlanabiliyor. Evlilikler çok kısa sürüyor.” (K1)

Bu doğrultuda eğitime katılımı ilgili genel kanı eğitimlerin çoğu katılımcısının kadın olduğu yönündedir. Eğitime katılan katılımcıların çoğu eğitime özellikle erkeklerin de katılması gerektiğini düşünmektedir. Hatta bu konuyla ilgili özellikle erkeklerin olduğu kahvehane, iş yeri vb yerlerde de eğitim verilmesi gibi fikirler vermektedirler. Katılımcıların diğer bir yoğunluğu eğitimlerin çift olarak verilmesi gerektiğini düşünmektedir. Bir kısmı da eğitimlerdeki katılımcıların cinsiyeti ile ilgili fikrini belirtmemişlerdir. Görüldüğü şekilde eğitime katılanların çoğu kadınlardır. Bu durumla ilgili olarak katılımcılardan biri şunları ifade etmektedir:

“Eşim bu şeylere katılmaz. Erkeklerin genel olarak geleneksel bir bakış açısı var. Ne kadar çok erkeklere o konuda ulaşılsa iyi olur.” (K15)

İfade edildiği şekilde erkeklerin bu tarz eğitimlere ilgisinin düşük olduğu görülmektedir. Bunun yoğun iş temposu, psikolojik konulara ilgisizlik, eğitime önem

---

⁶¹ Mehmet Fatih Aysan, Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşları ve Aile, **Toplumsal Değişim Raporları**, TDE Yayınları, İstanbul, 2021, s. 50.

⁶² A.e., s. 59.

vermeme gibi birçok sebepleri olabilir. Erkeklerin programlara katılımının az olduğunu ifade eden bir erkek katılımcı şunları ifade etmektedir:

“Çift olarak katılmak daha iyi olur. Tek kişi katılınca hani tek taraflı bir çalışma gibi oluyor. Hani sonuçta iki tarafın da bu eğitimi alıp hani koordineli bir şekilde çalışması diyeyim. Daha iyi olabilir” (K19)

Eğitimi alan erkekler eğitimin çift olarak alınmasının elzem olduğunu fark etmekte ve bu konuda gayret edilmesi gerektiğini düşünmektedir. Bakanlıkta çeşitli eğitimler veren eğitimcilerden biri genel olarak eğitimlere kadınların katıldığını erkeklerin rağbet etmediğini şu şekilde ifade etmektedir:

“Bakanlığın hiçbir eğitiminde erkekleri bulamazsınız. Hiçbir eğitimde bulamazsınız erkekleri. Bakanlık özelinde değil. Başka bir dernek ile ortak bir proje yaptık. Biz formatör olarak katıldık. Pek çok konuda eğitim verdik. Sonra onları sahaya saldı. Zannediyorum iki yüz elli civarı bir şeyle katılımcı hedeflediler. Orada da sırf kadın. Hani ya ayaklarına gidiyoruz yani hani. Sokakta yani buluyoruz hani gerçek olan eğitim vereceğiz diye. Onlar da kadın. Eskiden erkeklere kahvehanelerde eğitim verilmiş. Belki tekrar oralara erişilebilir.” (K25)

Hal böyleyken evlilik öncesi eğitimlerin evliliğin iki muhatabı olan kadın ve erkeğe verilmesi konusunda gayret edilmelidir. Erkeklerin eğitimlere daha az katılmalarının sebepleri daha ayrıntılı incelenmesi gereken bir konu olarak ötelenebilir. Fakat eğitimlere çiftlerin katılımını arttırmak için çeşitli metotlar ve araçlar denenmelidir. Nihayetinde eğitimlere genel olarak kadınların daha çok katıldığı görülmekte, erkeklerin katılımının az olduğu görüşü yaygın olarak kabul edilmektedir.

3.3.2.6.2. Katılımcı Bulabilme

Evlilik öncesi eğitimler, programının temel kitabında bahsedildiği şekilde kamu kurum ve kuruluşları, STK'lar, devlet veya vakıf üniversiteleri, eğitim kurumları, yerel veya ulusal düzeyde çalışan medya organları, sosyal sorumluluk çerçevesinde hareket eden ticari işletmeler, yerel yardım kuruluşları vasıtasıyla ailelere ve aile kurmaya hazırlanan bireylere verilmektedir.⁶³ Tüm bu platform ve mecralar vasıtasıyla katılımcı temini sağlanmaktadır. En güncel şekilde şu anda eğitimleri organize eden daire başkanı formatör yetkili kişinin ifadesine göre eğitimin muhatabı olan katılımcılara şu şekilde ulaşılmaktadır:

“İllerimizde kendi eğiticilerimiz var. Aile yani Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı teşkilatında görevli meslek elemanlarında eğitimcilerimiz var. Bizim kendi personelimiz elinde daha çok bu işler yürüyor. Bir de bizim en önemli kaynağımız Türk Silahlı Kuvvetleri'nde er ve erbaşlara düzenli olarak eğitimler var. Bir TSK'nın içinde eğitmiş olduğumuz eğitim subayları var. Akşam eğitimlerinde bu subaylar veriyor. Eğitim subayının bulunmadığı kışlalarda da bizim SHM'lerdeki arkadaşlarımız kışlalara girerek evlilik öncesi eğitimleri gerçekleştiriyorlar. Belediyelerle protokol imzalanıyor. Bu protokol işimizi kolaylaştırıyor. Çünkü belediyeye nikah günü almak için başvuran arkadaşlara, genç çiftlere ulaşmak daha kolay. Müftülük de dini kısmını veriyor. Rehberliğini yapıyor. Şu anda yaygın bir şekilde ilçe bazında, hatta il bazında da değil, ilçe bazında protokoller hazırlanıyor. Kurumlar arası irtibat kurularak daha çok belediye iş birliğiyle müftülük iş birliğinde evlilik öncesi eğitimler veriliyor. Aslında bölgedeki il müdürünün tabii valinin, kaymakamın olaya gösterdiği ilgi boyutuyla değişiyor. Yani eğer ilgiliyse mülki amir, bütün kamu kuruluşlarının olanaklarını seferber ediyor aslında, ulaşmak üzere. Yani sadece biz mesela kendi hizmet verdiğimiz, sosyal hizmetlerin ulaşabileceği kitlenin çok üstüne çıkıyoruz. Üniversitelere ulaşıyor, kredi yurtlarda kalan genç arkadaşlara ulaşıyor.

---

⁶³ Yusuf Alpaydın, a.g.e., s. 9.

Gençlik merkezlerine, Gençlik ve Spor Bakanlığı aracılığıyla herkes seferber olursa evlenmeye müsait yetişkin olmuş artık, genç bireylere ulaşmanın yolları açılıyor işin aslı. Ne kadar çok kamu kuruluşu bizimle ortaklık kurarsa. Öbür türlü bizim arkadaşlarımızın bireysel olarak bölgede işte kredi Yurtlara gitmeleri, üniversite rektörlükleriyle görüşmeleri, Kuran kurslarına ulaşmaları, hani genç arkadaşlara ulaşmak için bireysel çabaları sonucunda oluşuyor işin aslı.” (K27)

Bu minvalde formatöründe ifade ettiği gibi programın güncel işleyişinde katılımcılara ulaşmak için birçok koldan çalışmalar yapılmaktadır. Gerek Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı gerek TSK, gerek Gençlik ve Spor Bakanlığı, gerek belediyeler, gerek müftülükler aracılığıyla evlilik çağına gelmiş hem evlenme aşamasında olan hem de henüz evlenme aşamalarına gelmemiş herkese ulaşmaya çalışılmaktadır.

Bireylerin temel eğitim öğretim çağını geçtikten sonra bir zaruret olmadan tekrar bir eğitim programına katılmaları için çeşitli motivasyonlara ihtiyaçları vardır. Yetişkin çağındaki bireylerin eğitim programlarına dahil olması sosyo-ekonomik özelliklerle de bağlantılı görülmektedir. Yapılan araştırmalara göre eğitim düzeyi düşük olanlarda katılma davranışı, durumsal ve psikolojik değişkenlerle bağlantılı iken, eğitim düzeyi yüksek olanlarda etkili olmamaktadır. Özellikle yaş, çalışma durumu, gelir, aile durumu, geri çekilme yönelimi, eğitim düzeyi düştükçe katılımı etkilemektedir. En temelde ekonomik durum ve kendini gerçekleştirme yönelimi diğer araştırma bulgularıyla paralel bir seyir izlemektedir. Eğitim düzeyi düşük olanları gelir, çalışma durumu vb gibi ekonomik faktörler eğitime katılmaya yöneltirken, eğitim düzeyi daha yüksek olanlarda kendini gerçekleştirme arzusu eğitime katılmada istekli hale getirmektedir. Bu da Maslow’un “ihtiyaçlar hiyerarşisi” kavramıyla açıklanabilen ihtiyaç piramidinde dizayn edildiği şekilde bir öncelik sıralaması üçgenidir.⁶⁴ Nitekim fizyolojik, güvenlik, sevilme, ait olma ihtiyacının giderilmesi sonrası saygınlık ve nihayetinde en üstte kendini

⁶⁴ M. Tekin, “Yetişkin Eğitiminde Katılma ve İlgili Araştırmalar,” **Ankara University Journal Of Faculty Of Educational Sciences (JFES)**, 22/2, 1989, s. 549.

gerçekleştirme ihtiyacı gelmektedir. Bu bağlamda Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı müracaatçıları genel olarak sosyo-ekonomik düzeyi orta ya da düşük gelir seviyesi kişilerden oluştuğundan kişileri eğitimlere katılmaları için motive etmek özellikle düşük gelir grubunda zorlaşmaktadır. Katılımcılardan biri tam da bu konuda şunları ifade etmektedir:

“Ay sonu kirasına, evin geçimini düşünürken bir insan yani iletişim sorunlarıyla ilgili hani ne bileyim aradaki şeyleri çok fazla da önemsemiyor.”
(K21)

Görüldüğü şekilde eğitimlere katılımcı bulmakla ilgili hususta, eğitimlerin ihtiyaç olarak görülüp görülmemesi, kişilerin ihtiyaçlarının önem sıralaması tercih edilebilirlikte ön plandadır. Ekonomik durumu düşük seviyede olan bireyler kendini gerçekleştirmeyle alakalı eğitimlere de katılımı istekli olmamaktadırlar. Evlilik öncesi eğitimlere katılımcı bulma konusunda zorluk çektiğini söyleyen bir eğitmen şunları ifade etmektedir:

“Biz birim olarak nikah dairesine gittik. Böyle bir eğitimi var dedik. Ama kabul etmediler. İnanın insanlar burada başvurmamaya başladı. Vermediler isimleri oradan bize. Sanki bizim işimizi aksatmayın. Ya da işte oraya gelenlerde hani şöyle düşünüyor. Ne gerek var? Biz zaten evleniyoruz. Ben zaten eşimi bulmuştum. Ne anlatacağın ki bana diyor. Bir daha bir şey vermeyince gelmiyor buraya. Halkımız böyle yani bizde eğitim zaten hep arka planda. Ataşehir'de romanlarla maceralarımız oldu. Biz gidiyorduk birim olarak Ataşehir roman aileler bu eğitim için muazzam bir kitle. Ama biz onlara cinsel sağlık eğitimi verecektik. Bir tık önceliğimiz oydu. Erken gebelik, işte evden kaçma, cinsel sağlık, inanın biz gidiyorduk ayaklarına. Amirimin bir arabası vardı. Yokuşta çekmiyordu. Biz ayaklarına gidiyorduk. Kur'an kursunda, yedide gidiyorduk oraya, işten sonra. Yedide anca toplanıyorlar. Sekiz oluyor toplanmaları. Önce bir şeyler yiyoruz. Sonra Kur'an okuyoruz. Sonra göbek atıyoruz, ondan sonra eğitim, yarım saat. Şuna dikkat et, bunu tak. Bunu şey yap. Sadece sağlık kısmı, sadece cinsel sağlık

kısmı. Hani o kadar, hani kitleden ötürü öyle şartlarda eğitim veriliyor bu konuda bakanlıkta. Yoksa çalışanlar çok istekli ama kitle yok. Bulmak, onları bulmak işte zor.” (K25)

Eğitimcinin de ifade ettiği şekilde eğitim verilecek katılımcı bulmakta zorluk yaşanmaktadır. Eğitimin kişisel olarak faydası olacağına ve evliliğine katkısı olacağına inanmayan kişilerin eğitimlere katılmalarının teşvik edilmesi kolay olmamaktadır. Eğitim, gelir seviyesi yükseldikçe eğitimlere katılımcıların ilgisi ve katılımları artmaktadır. Nitekim eğitimin formatörlerinden biri eğitimlere katılımı alakalı olarak sıkıntı yaşamadığını şu şekilde dile getirmektedir:

“Şu anda kabul eden rektörlüklerde üniversite son sınıflarda eğitimlerimiz veriliyor. Kredi Yurtlarda kalan öğrencilere kız erkek ayrı olarak çünkü içinde sağlık modülü de var biliyorsunuz. O yüzden kız ve erkek öğrenciler ayrı bulunarak orada da daha çok son sınıf öğrencilerine vermeye gayret ediliyor yani son sınıf öğrencisi vurgumuzun temeli de aslında eğitim amaçlı gelmiş kişilere hani evliliği zorlamak, baskısı yapmak değil artık ekmeğini eline alıp mesleğini alacak kişilerin hayata atılmadan önce zihninde fikri olsun diyorlar. Son sınıf öğrencilerini hedefliyoruz. Katılmak isteyenler, seçmeli ders gibi seçip veriliyor. Onun dışında duyuruluyor. Zaman ayrılıyor. Örneğin işte cuma günü saat üçten sonra şu amfide verilecektir gibi. Katılımcılar oraya çağrılıyor. Genel de yüksek katılım gördük bu tarz çağrılarda.” (K27)

Görüldüğü şekilde üniversite öğrencileri seviyesinde eğitimlerin yeterli duyurusu ve zamanı planlandığında katılımların iyi olduğu ifade edilmektedir. Üniversite öğrenci kitlesi zaten eğitimin içerisinde olan, eğitimi kıymetli gören ve evliliğe de yakın zamanda adım atma ihtimali olan bir yaş grubudur. Bu bağlamda evlilik öncesi eğitimlere katılım durumu en yüksek olan kesim olarak üniversite öğrencileri görülebilmektedir. Eğitime katılmaya istekli olup zaman konusunda sıkıntı yaşayan kişiler için eğitimlere katılımı ilgili en büyük engellerden biri kişilerin çalışma hayatı içerisinde olup eğitimlerin mesai saati içerisinde olmasıdır.

Eğitimlere katılmak için kişiler ya ücretsiz izin kullanmak durumunda kalmakta ya da idari izin gibi durumlarla uğraşmak durumunda kalmaktadırlar. Bu bağlamda eğitimin formatörlerinden biri eğitimlere katılımın artması için katılımcılara izin hakları sağlanması gerektiğinden şöyle bahsetmektedir:

“Biz sosyal hizmet temelli bir bakanlığız. Temel ihtiyaçların giderilmesi, birinci öncelik nedir? Barınma işte para, ekonomik problemlerin giderilmesi, koruyucu önleyici hizmetler biraz geri planda kal yani herkes açken işte şiddet görüyorken çocuklar sokaktayken eğitimde neyin nesi denen bir durumdayız. Bunun bir tık atlaması için st yönetimin biraz savunuculuğuna ihtiyacımız var. Yani koruyucu önleyici eğitimin önemli olduğunu, st yönetimlerden duyurulursa yani eğitime ilgi arttırılırsa, çalışan arkadaşım evlilik öncesi eğitime katıldığı takdirde kamu kurum kuruluşlarında ya da özelde izin alabiliyor olsa hani buna bir öncelik verilse katılım da artar. Nasıl doktorda muayene olduğunuza dair ve kamuda bir işlem yapılmıyor. Çok ciddi bir mevzuat düzenlenmesi gerekiyor. Evlilik ncesi eğitim bir seferberlik gibi düşünülecek. Dediğim gibi çalışan iş gücünde olan ya da okuyan arkadaşlarım bu eğitime katılmak için zorlanmayacak. Yani evlilik öncesi eğitime katılacağını ibraz ettiği zaman rahatlıkla içinden bir saat erken çıkabilecek ya da katılıp geri dönebilecek, zorluk kartılmayacak. Hani bu konuda kolaylık sağlanacak.” (K27)

Sonuç olarak evlilik öncesi eğitimlere katılımda düşük gelir grubunda ihtiyaçlar piramidindeki diğer ihtiyaçların giderilmesinin önceliklendirilmesi, orta ve yüksek gelir grubunda ise çalışma hayatındaki izin haklarının yetersizliği sebebiyle katılımcılar eğitimlere katılım sağlamakta zorlanmaktadırlar. Bu bağlamda her ekonomik ve sosyokültürel gruba uygun katılımı teşvik edici ve kolaylaştırıcı çözümler üretilmesi eğitimlere katılımı arttırmakta etkili olacaktır.

3.3.2.7. Eğitimin Evlilik Uyumuna Etkileri

Evlilik uyumu, en genel tanımıyla çiftlerin uyumlu birlikteliklerinin sonucu olarak evliliklerinde hissettikleri memnuniyet ve mutluluk olarak ele alınabilir.⁶⁵ Çiftlerin evlilik uyumları birçok olumlu ve olumsuz etkiye açıktır. Evlilik öncesi verilen eğitimlerle çiftlerin evlilik uyumlarının kırılganlıkları en minimum seviyeye indirilmesi mümkün olabilmektedir. Böylece çiftlerin evlilik uyumları yüksek seviyede korunarak uzun yıllar sağlıklı evlilikleri sürdürebilmeleri sağlanabilecektir. Nitekim daha önce yapılan evlilik öncesi eğitimlerin evlilik uyumlarının test edildiği çalışmalarda da evlilik öncesi eğitimlerin evlilik uyumlarını çok defa olumlu etkilediği tespit edilmiştir.

Evlilik öncesi programlar, bireylerin evlendiklerinde ilişkilerini uyumlu ve doyumlu bir şekilde devam ettirebilmeleri ve zenginleştirebilmeleri için gerekli bilgi, becerilerin yeterli miktarda kazandırılmasını hedefleyen bilgi ve beceri temelli eğitim programlarıdır.⁶⁶ Evlilik öncesi eğitimlerin evlilik uyumuna etkisini araştırdığımız çalışmamızda katılımcıların büyük çoğunluğu eğitimlerin evlilik uyumlarını olumlu etkilediğini, küçük bir kısmı çok iyi etkilediğini, bir kısmı ise evlilik uyumlarına bir etkisi olmadığını ifade etmektedir. Evlilik öncesi hazırlık eğitimi alan katılımcılardan bazıları eğitimin evlilik uyumlarını olumlu yönde nasıl etkilediğiyle ilgili şunları söylemektedir:

“Eğitimde aldığım bilgiler aklıma geliyor bazı konular ona göre davranıyorum.” (K12)

Eğitimin evlilik uyumuna etkisi olduğunu düşünen kişiler eğitimden zihinlerinde vurucu cümleler kaldığını ifade etmektedirler. Eğitim formatı ve süresi itibarıyla kişilerde uzun davranış değişikliklerine dönüşmese de kısa farkındalıklar oluşturmaktadır. Katılımcılardan bir tanesi yıllardır alışkanlık haline getirdiği

⁶⁵ Akar, **a.g.e.**, s. 82.

⁶⁶ Özlem Haskan Avcı, “Türkiye’de “Evlilik Öncesi Dönem”e İlişkin Yürütülmüş Tez Çalışmalarının İncelenmesi”, **20. Uluslararası Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi**, Ed. Cengiz Şahin, Samsun, Türk PDR Derneği Yayınları, 2018, s. 62.

tartışma anında sessiz kalma davranışının yanlış olduğunu eğitimde fark ettiğini ifade etmektedir. Bu fark edişle birlikte konunun üzerine giderek bu davranışını zamanla değiştirdiğini belirtmektedir:

“Eğitimden önceki ya şöyle kendimle alakalı hani eksiklik olarak gördüğüm bu şey olduğunda, çatışma olduğunda bu sessiz kalma ve sorunu çözmemeye, yok sayma şeyini fark etmemi sağladı. Hani kendimle ilgili fark ettiğim bazı şeyler oldu.” (K21)

Görüldüğü şekilde temel başlıklar çerçevesinde işlenerek kişilerin kendileriyle ve ilişkileriyle ilgili doğru ve yanlışlarını fark etmelerini sağlayan eğitim derecelendirmeden evlilik uyumunu olumlu etkilemektedir.

“Bilinçlendirme noktasında etkisi oldu. Evlilik esnasında birçok şeylere kendimiz çözüm yolu bulmaya çalıştık ama tabii ki de evlilik eğitimi daha farklı olur diye düşünüyorum.” (K13)

Katılımcının da ifade ettiğı şekilde evlilik eğitimiyle kişiler evlilikle ilgili daha bilinçlenmekte, daha farkında olarak evliliklerine başlamaktadırlar. Uzman gözünden bilinen klişe bilgilerin bir değerlendirilmesi, yanlış ve doğruların tasnif edilmesiyle kişilerin eğitimlerden faydalandıkları görölmektedir.

“Etkisi oldu. Yani daha farklı değerlendirdim. Hani yaşadığım olayları daha farklı değerlendirdim. Daha bilinçli değerlendirdim.” (K14)

Bahsedildiğı gibi kişilerde adeta bir gözlük değişimine sebep olan eğitim, kökten bir değişim kadar olmasa da kişilerin hayatlarına güzel ve olumlu yönde bir dokunuş yapmaktadır. Kişilerin bir eğitime katılmış olması ile hiç katılmamış olması arasında muhakkak ki fark vardır. Kişinin bir eğitimden ne kadar faydalandığı kişisel ilgi, alaka ve ihtiyaçla ilgilidir. Bu bağlamda eğitime katılmış kişilerin evliliklerinde muhakkak iyi yönde etkilenmeler mevcuttur. Eğitimden yüksek verim aldığını ifade eden bir katılımcı ise şunları söylemektedir:

“Her eğitim kişide zaten bir değişim dönüşümüne sebep olacağını düşündüğüm için kesinlikle oluyor. Tabii daha çift taraflı bakmaya başlıyoruz. Daha karşı tarafta da empatik düşünebilmek, yaklaşabilmek adına bu eğitimleri faydalı buluyorum. Yani evlilik uyumumuza olumlu yönde etkisi oldu.” (K15)

Eğitimlerin olumlu etkisi olduğunu düşünenler aynı zamanda başka etkenler yanında eğitime katılmanın da ona bir önem atfetmek olduğunu düşünerek dolaylı olarak fayda sağladığını düşünmektedirler.

“Aslında bu etkinliğin iki taraflı bir olumlu etkisinden söz edilebilir temelde. Birincisi bizim için evlenenleri için böyle bir şeye katılarak aslında olaya olumlu yaklaştığının farkındalığının yüksek olduğunu gösteriyorsunuz. Bu açıdan önemli. Düzenleyenler açısından da böyle bir organizasyon yaparak aslında bir farkındalık sağlıyorsunuz. Yani sonuçta bir evlilik var ve bu evlilik kurumuyla ilgili aslında bilinmesi gerekenler var. Yani eğitimin düzenleniyor olması başlı başına bence olumlu bir şey” (K23)

Nasıl ki ehliyet almanın bir kursu ve eğitimi varsa evlilik gibi kişilerin bütün hayatını etkileyen dönüm noktası bir kararın öncesinde de eğitim almak elzemdir. Evliliğe değer verip onun daha sağlıklı olması için bir zaman ayırmak, önemli görüp o konuda bir eğitime girmek dahi kişilerin zihninde içine girilecek şeye dair ön hazırlık olarak görülebilmektedir. Nihayetinde evlilik öncesi eğitim alan kişiler bu eğitime önem verdiğini gösteren kişilerdir. Ayrıca eğitim çiftler için evlilik odaklı ortak bir gündem oluşmasına sebep olmaktadır. Çiftler belki arka planda düşündükleri ama hiç konuşamadıkları konuları eğitim ile birlikte birbirleriyle konuşma fırsatı yakalamaktadırlar.

“Eğitim sonrası muhtemelen daha çok konuşmadığınız bazı şeyleri konuşmuştuk. Böyle şimşekler çakmış olabilir. Evlilik kurumuna, yani zaten önem veriyorduk ama daha önem bir tek o ara önemini belki arttırmış bu konular işlendiği için” (K9)

Bu minvalde eğitimde işlenen konular üzerinde konuşma imkanı bulan çiftler hem uyumlarını değerlendirme fırsatı bulabilmekte hem de uyumsuz oldukları konuları daha fazla görebilmektedirler. Böylece belki de aslında çok uyumsuz olan çiftler daha baştan belli olmakta ve sağlıklı bir birlikteliğin oluşması ihtimali çiftler tarafından öngörülebilmektedir. Evlilik öncesi çift eğitimiyle ilgili daha önce yapılan bir çalışmada da eğitimin sonuçlarını görebilmek maksadıyla daha önce eğitimi almış 1-8 yıl evli olan bazı çiftlere ulaşılmış, bu çiftlerden de %66'sı evlilik öncesi eğitimi değerli bir tecrübe olarak görmüşlerdir. Eğitimi almış olan çiftler eğitim sırasında eşlerini tanıma fırsatı bulduklarını, evlilikte karşılaşılması muhtemel olumlu ve olumsuz durumlarla ilgili ön bilgi aldıkları için memnun olduklarını ifade etmişlerdir.⁶⁷ Sadece eğitime katılımın bile evliliğe önem vermek olduğunu ifade eden ve bu sebeple olumlu bir etki oluşturduğunu düşünen diğer bir katılımcı ise şu şekilde ifade etmektedir:

“Beni şöyle etkiledi. Ben eşimi davet ettim oraya. Benimle birlikte geldi vesaire. Bu çok olumlu bir şekilde yansıdı. Çünkü önem veriyorsun ve bunu bir yere giderek tasdiklemiş gibi oluyorsun. Bu eğitim tabii bu biraz daha ciddi yaklaşmasını sağlıyor insanın eğitim sonuçta bunun için. Eğitim içeriğinden bağımsız olarak bir değer atfetme durumu oluyor” (K2)

Görüldüğü şekilde kişiler evlilik eğitimine katılarak daha evliliğin başlangıcında bu kuruma atfettiği önemi ispat etmiş olmaktadır. Bu şekilde duruma daha ciddi yaklaşım sağlanmakta ve bir değer atfetme söz konusu olmaktadır. Evlilik öncesi eğitimlerin sonuçlarını tespit edebilen kapsamlı bir test ya da çalışma yoktur. Fakat evlilik öncesi eğitimler sonrası yapılan bazı çalışmalar göstermektedir ki, bu eğitimler özellikle çiftleri evliliklerinin gelecekları hakkında düşünmeye sevk etmekte, eğitim sonrası çiftlerin iletişim becerileri artmakta, çatışma yönetimi

---

⁶⁷ Şen, a.g.e., s.80

becerileri ve genel ilişki kalitesi belirgin şekilde artmakta ve bu kazanımlar en az 6 ay ile 3 yıl arasında devam etmektedir.⁶⁸

Yine evlilik öncesi eğitim veren eğitimcilerden biri eğitimlerin evlilik uyumuna olan etkisini şu şekilde ifade etmektedir:

“Eğitimler evlilik uyumunu olumlu etkiliyordur. Bunu ölçmedim tabii. Yani bilimsel bir veri yok yani. Ama olumlu etkiliyordur bence. Gözlemlerime dayanarak söylüyorum. Bununla ilgili geri dönüşler oldu katılan çiftlerden özellikle geri dönüşler oldu. Hani birlikte bir arayışa girmek, birlikte çözüm aramaya çalışıyoruz. Nasıl çözebiliriz falan gibi dönüşler oldu. Yani süreç içerisinde evlilik öncesi eğitim alıp sonraki süreç içerisinde, evlendikten sonra da evlilikle ilgili sıkıntılarda, problemlerde iletişim sorunlarında, çatışmalarda. Nasıl bir yol izleyebiliriz diyen, evlilik terapisine özellikle bizim eğitimlere katılanlardan başvuran görüşler olduğu için evlilik uyumunu olumlu etkilediğini düşünüyorum.” (K6)

Eğitimlerin mutfağında yer alan eğitmenler gerek eğitim sırasında gerek eğitim sonrasında katılımcılarla birebir görüştüklerinden eğitimlerin etkisini anlık olarak dahi gözlemlene imkanı bulabilmektedirler. Bu bağlamda eğitmenlerin gözlem ve görüşleri çalışmamız için çok değerlidir. Olumlu dönüş alan bu eğitmenimiz eğitimlerin, kişilere bilinç kazandırarak gelecekte yaşanacak sıkıntılı durumlarda kişinin çaresizlik hislerinin yerine çözüm arayışına girebileceğini bilmesini sağlamakta böylece evlilik uyumlarını olumlu etkilediğini düşünmektedir.

Eğitimlerin evlilik uyumuna olumlu etkisi olduğunu düşünen kişiler olduğu gibi etkisiz olacağını düşünen kişilerde mevcuttur. Katılım ve içerik olarak eğitimlerin evlilik uyumuna etkisi olmayacağını düşünen başka bir katılımcı şu şekilde ifade etmektedir:

---

⁶⁸ Jason S. Carroll ve William Doherty, “Evaluating the Effectiveness of Premarital Prevention Programs: a Meta-Analytic Review of Outcome Research,” **Family Relations**, 52, 2, 2003, s. 105-118.

“Bir evliliği asla kurtaramayız. Yani evlilikle çıkacak sorunları asla bilemeyiz. Maddi, manevi hangi sorunla karşılaşacağını. Üzerinden bir sene geçtikten sonra bile sorulsa muhtemelen diyecektik ki ya biz burada ne eğitim görmüştük. Hatırlamayacağız çünkü insanın yaşanmışlıkları zaten hatıralarını oluşturuyor. Hiçbir şekilde hayatına dokunmuyorsa insanlar muhtemelen hatırlamayacaklardır da oradaki eğitimi.” (K3)

Evlilik uyumunu etkilemeyeceğini, bozulan bir evlilik birliğini kurtarmayacağını düşünen bu katılımcıya göre eğitimler gerekli görülmemektedir. Evliliklerde sorun çıktığından başvurulması gereken kurumlar profesyonel aile danışmanlıkları veya psikolojik danışmanlıklardır. Evlilik öncesi eğitimler evliliklerde oluşması muhtemel tüm sorunları çözmek üzerine bir sistem üzerine kurgulanmamıştır. Bu eğitimler koruyucu ve önleyicilik başlığında, farkındalık odaklı eğitim çalışmalarındır. Bu bağlamda evlilik öncesi eğitimler evlilik uyumunu etkileyip etkilememesi kişisel olarak değişmektedir. Yine eğitimin yetersiz ve etkisiz olduğunu düşünen formatörlerden biri şöyle ifade etmektedir:

“Yetişkin bir kimseyi iki saat eğitimle eğitemezsiniz. Sadece evlilikle ilgili bir eğitime girmek, ona önem vermelerine sebep olur. Bu duyarlılık kazandırır. Farkındalık kazandırır. Eline kitabı verir, gönderirsin. O da a ne güzel. Tamam bunları bir bakayım der. Diyebilir demeyebilir. Yani gençler çünkü her şeyi bildiklerini bir kere sayarak yola çıkıyorlar. Her türlü bilgiye de erişebileceklerini de varsayıyorlar. Bu bir kere onlara fazladan gereksiz bir özgüven kazandırıyor. Dolayısıyla geçmiş nesillerin birikim ve tecrübeleri de çok işine yaramıyor. Çünkü başka tecrübeleri yaşadık. Yani gençlere ne desek havada kalıyor tarlada, bahçede geçmiş bir hatıra. Fazla ufuk açmıyor. Dolayısıyla bizim bugünkü iletişim enformasyon imkanlarına daha çok atıf yapmamız lazım.” (K18)

Formatörün dediği şekilde eğitimlerin kısıtlı sürede uzun vadeli etki yapması zor gözükmemektedir. Değişen yüzyılla birlikte eğitimin de güncellenmesi ve gençlere uygun hale getirilmesi gerekmektedir. Evlilik eğitimlerini tamamen gereksiz görmekle eğitimlerin geliştirilmesi, kapsamının arttırılması ve metotlarının

yenilenmesi gibi kavramlar farklı şeylerdir. Yine eğitimlerin kısa süreli bir eğitim olduğundan çok büyük etkileri olmayacağını düşünen bir katılımcı şunları ifade etmektedir:

“En azından olumsuzların farkına varmalarını sağlayıp kişilerin böyle bir soru işareti oluşturmalarına yardımcı olup, olumsuz kısımların üzerine çalışmaları bir destek almalarına yardımcı olabilir. Ya da evlilik planını gözden geçirmelerine yardımcı olabilir. Onun dışında sonuçta kısa süreli ve tek seferlik bir eğitim olduğu için çok süper hale getirmez diye düşünüyorum.” (K16)

Eğitimin çok mükemmel bir evlilik kurmayı sağlamak gibi bir hedefi olmadığından bu konuda bir beklentiye girmenin doğru olmadığı aşıkardır. Yine eğitimi veren eğitmenlerden biri verilen eğitimlerle ilgili aldığı dönüşü şu şekilde paylaşmaktadır:

“Üniversitede verdiğim bir eğitimde sorunlu bir ilişki yaşayan bir genç kız bana gelip ya benim erkek arkadaşında böyle sorunlarım var. Ne yapmalıyım? Nasıl bir beklenti oluşturmalıyım? Gibi sorularla geldiğinde seminer sonrasında birebir konuşma şansımız olmuştu. Bu iyi bir geri dönüttü. Yani en azından hani anlatılan şeyin farkına varıp ha ben demek ki çok doğru bir şeyin içinde değilim gibi bir destek isteme durumunda olduğu için onu olumsuz bir şeyden kurtarabildiğimizi söyleyebiliriz.” (K16)

Bu minvalde eğitimlerle kişiler uyumlarını fark etmekte ve ilişkilerinin gidişatlarına yöne verebilmektedir. Bu konularda hiçbir bilgi sahibi olmayan biri için eğitimde verilen konu başlıkları zihninde yeni dosyalar açmakta ve bundan sonrası içinde dosyalara göndermeler yapmasına vesile olmaktadır. Bugüne kadar bir milyon iki yüz bin kişiye verilmiş olan evlilik öncesi eğitimler⁶⁹ birçok kurum ve kuruluş tarafından organize edilmektedir. Literatürde yapılan özerk araştırmalar, evlilik

⁶⁹ Evlilik Öncesi Eğitim Programı Kapsamında 1 Milyon 200 bin Kişiye Eğitim Verildi. <https://www.csgb.gov.tr/haberler/> (Çevrimiçi) 25.04.2022.

öncesi bir programa katılan ve tamamlayan çiftler arasında %30 oranında daha az boşanma olduğunu göstermektedir.⁷⁰ Fakat Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı odaklı evlilik öncesi eğitimlerle ilgili düzenli bir istatistik tutulmadığından eğitimlerin sonucunda gerçekleşen evlilik, boşanma vb kayıtları bilinmemektedir. Bu bağlamda eğitimlerin evlilik uyumuna olan etkisi yalnızca şifahen kişilerin kendi kanaatleri çerçevesinde öğrenilebilmektedir. Bu bağlamda eğitimlerin etkisiyle ilgili olarak formatörlerden biri şunu dile getirmektedir:

“Tam olarak bizim verme şeklimizden dolayı evlenenlere evlilik uyumuyla ilgili etken analizini yapmaya bakar. Biz o etken analizini yapma başarısı elde edemedik henüz. Çünkü dediğim gibi bizim bulduğumuz gruplar örneğin işte bir üniversitenin son sınıf öğrencileri, erbaşlar gidiyoruz, anlatıyoruz, çıkıyoruz, bitti. Evlendi mi? Evlendikten sonra buna katkı verdi mi? Evlendikten sonra benim eğitimimden yararlandı mı kısmını yakalamamız bir hayli zor. Ama sadece çıkışta genel olarak şunu duyuyoruz. Hani böyle bir şeyi duyduğumuz, iyi oldu. Çok faydalandım eğitimden. Hani sıkıntı yaşarsak nereye gideceğimizi bildik. Hani size nasıl ulaşacağımızı biliyoruz. Bizim için en önemli doneler bunlar aslında. Hani bugün işe yaramasa da yarın sıkıntılarının üstüne ihtiyaç duyarsa bu ihtiyacını nasıl karşılayacağını biliyor. Bizim hani bizim bakanlığımız için en önemli kısım o benim hizmetimden haberdar. Bir aile olarak sıkıntı yaşarken ya da aile kurumu öncesi sonrası etrafa ayrılması hani boşanma da buna dahil bana geleceğini biliyor. Daha önemli işin aslında.” (K27)

Teknik olarak etki analizleri yapılmayan evlilik öncesi eğitimler ilgili bakanlığın genel mantığını anlatan yetkili formatör, eğitimlerin Milli Eğitim Bakanlığı gibi bir periyodik eğitim maksadıyla yapılmadığını, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı birimleriyle ilgili bilgilendirme esaslı yapıldığını, çiftlerin zor durumda kalınca nereye başvurulması gerektiğini bilmeleri amaçlı olarak

---

⁷⁰ Stanley, S.M., Amato, P.R., Johnson, C.A. ve Markman, H.J., Premarital Education, Marital Quality And Marital Stability: Findings From a Large, Random Household Survey, **Journal of Family Psychology**, 20/1, 2006, s. 117-126.

yapıldığını ifade etmektedir. Genel olarak evlilik öncesi eğitimlerle ilgili olumlu dönüşler alan eğitmen ve formatörler eğitimlerin evlilik uyumunu olumlu etkilediğini düşünmektedir. Katılımcıların çoğu da aynı şekilde evlilik uyumlarını olumlu etkilediğini düşünmektedirler.

3.3.2.8. Eğitimin Yaygınlaştırılması

Eğitimlerin daha fazla kişiye ulaşabilmesi daha fazla kişinin istifadesine sunulabilmesi için hem katılımcılar hem formatörler hem de eğitimciler bazı tavsiyelerde bulunmuşlardır. Katılımcılar yoğun olarak eğitimlerin yaygınlaştırılması için nikah işlemlerinde ön şart koşulmasını tavsiye etmektedirler. Ayrıca genel tavsiyeler olarak katılımcılar cinsellik konusunun daha ayrıntılı işlenmesi, daha uzun sürmesi, daha pratik bir içeriğe çevrilmesi gerektiğini düşünmekte, tek kişinin değil özellikle çiftlerin birlikte eğitim almasının önemine değinmektedirler. Bunların dışında eğitimin devlet teşvikli olması gerektiğini ve eğitimlerin seviye seviye olmasının faydalı olacağını düşünen katılımcılar da mevcuttur. Birkaç kişi de eğitimin sosyal medya ve TV vasıtasıyla yaygınlaştırılması gerektiğini ifade etmektedir.

Formatörlerin çoğu aynı şekilde sosyal medya ve tv vasıtasıyla eğitimlerin yaygınlaştırılması gerektiğini düşünmekte, eğitimlerin online olmasının faydasını arttıracığını ve seviye seviye eğitim verilmesinin önemine vurgu yaparak cinsellik konusunun da ayrıca üzerinde durulması gerektiğini ifade etmektedirler. Eğitimlerin daha uzun olması gerektiğini düşünen sadece bir formatördür. Diğer tüm eğitim ve formatörler eğitimlerin süresini yeterli görmektedir. Bunların dışında genel kodlamaya girmeyen içerik güncellemesi, STK'larla çalışma yapılması, uzmanların eğitim vermesi, daha az kişilik gruplara verilmesi, erken yaşta verilmesi, eğlenceli içerik şeklinde verilmesi gibi diğer uygulamalarla da eğitimlerin yaygınlaştırılması önerilmektedir.

3.3.2.8.1. Eğitim Zamanının Uygunluğu

Evlilik öncesi eğitimler önleyici ve koruyucu çalışmalardır. Evlilik eğitimleri özellikle çiftlerin evliliklerinde sorunlar ortaya çıkmadan ya da büyümeden hatta evlilik öncesinde kendilerini ve ilişki yaşadıkları kişiyi tanımalarını, evlilikle ilgili beklentilerinin belirginleşmesi, ileride çıkması muhtemel sorunlar için çözüm becerileri kazanılmasını sağlamaktadırlar. Çiftlere evlilik öncesi sağlıklı evlilik ilişkisinin nasıl olması gerektiği öğretildiğinde yani önleyici odaklı bir eğitim olarak verildiğinde çok daha başarılı sonuçlar alındığı görülmektedir.⁷¹ Evlilik öncesi eğitimlerin verilme zamanının en uygunluğu ile ilgili tavsiyeler literatürde yetersizdir.

Evlilik öncesi eğitimlerin kişilerin hayatında eğitim yıllarında mı, mezuniyet sonrası mı, evlenmeden hemen önce mi, evlendikten sonra mı verilmesinin en uygun olacağıyla ilgili katılımcıların görüşleri değişmektedir. Eğitimlerin etkili olmasında muhakkak ki kişilerin aile döngüsünde bir yere oturan verilme zamanı da önem arz etmektedir. Katılımcıların çoğu eğitimlerin üniversite döneminde verilmesi gerektiğini düşünürken, yine büyük bir kısmı nişanlılık sonları evlenmeden hemen önce verilmesi gerektiğini düşünmektedir. Birçok aşamada verilir tekrarlanması gerektiğini düşünen de belli bir katılımcı mevcuttur. Nişanlılığın herhangi bir döneminde verilmesi gerektiğini düşünen ise az bir kişi vardır. Evlilik öncesi çift eğitimlerine gönüllü katılan nişanlı çiftlerle yapılan bir çalışmada bu eğitimlerin evlilik doyumlarına önemli katkıları olduğu bulunmuştur.⁷²

Eğitim ve formatörler ise eğitimlerin daha çok üniversite zamanında verilmesi gerektiğini düşünmekte iken tüm zamanlarda tekrar tekrar verilmesi gerektiğini düşünen de bir kısım eğitmen ve formatör vardır. Evliliğin hemen öncesi ve nişanlılık döneminde verilmesini sağlıklı bulan eğitmen ve formatör sayısı ise azdır. Nitekim bu dönemin geç kalınmış bir dönem olduğunu düşünmektedirler.

⁷¹ Bülent Şen, **Evlilik Öncesi Çift Eğitimi**, Ankara, Nobel Yayıncılık, 2015, s. 46.

⁷² A.e., s. 49.

Evlilikle ilgili bir gündem söz konusu olmadan bu eğitimlerin alınması gerektiğini düşünen kişiler ülkemizde söz nişan gibi aşamalardan sonra memnun olunmayan eş adaylarının bırakılmasının zor olduğunu, kültürel kodlar gereği eş seçimi öncesi kişinin nasıl biri istediğine karar vermesinin daha iyi olacağını düşünmektedirler. Evlilik öncesi eğitimlerin üniversite çağında ya da evlilik gündem olmadan verilmesi gerektiğini düşünen kişiler şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Sonuçta evlilik öncesi eğitimi olduğu için, böyle hani sözle nişan arasında ya da hiç nişanlanmadan o resmiyet kazanılmadan verilmesi gerekiyor. Dolayısıyla şimdi bizim toplumumuzda nişanlıyken verse bile olumsuz bir yön olsa bile ne yapıyor? Nişanı atamıyor sonuç itibariyle. O yüzden sevgiliyken ya da sevgili hiç olmadan hayatında hiç kimse olmadan evlenmeden bu eğitim verilmeli. Sonuçta karşıdaki insanın olumlu, olumsuz yönlerini belki o eğitimle daha kolay görebilir kişiler. Eş seçimi için en azından hani seçti de diyelim ki istediği gibi olmadı. En azından haklarını bilir. Aile içerisinde. Ne olacak, ne diyecek? Hani benim haklarım ne der? Onu biliyor en azından. Ortada aday yokken olması gerekiyor. Kadın ya da erkek fark etmez. İkinin de alması gerekiyor.” (K10)

Bu çerçevede ülkemizde nişanlılığın bozulması durumu kolayca gerçekleştirilen bir durum olmadığından kişilerin nişan, söz gibi bir durum olmadan önce eş seçimiyle ilgili bilgi sahibi olması gerektiği düşünülmektedir. Kişilerin kendilerinin farkında olarak, kendi yapılarını, kendi anlaştığı kişilik tiplerini bilerek karşı tarafta nasıl biri ile anlaşacağını tahmin ederek, kendisiyle uyumlu olabilecek biriyle birlikteliğe niyet etmesi sağlıklı temelleri olan bir evlilik kurulmasına vesile olacaktır. Yine evlilik eğitimlerinin çok önceden verilmesi gerektiğini düşünen kişiler şöyle demektedirler:

“Öncesinde mutlaka verilmeli. Tek başına bir kişi bununla ilgili bir eğitim alıp, aslında nasıl bir insanı hayatına alması gerektiğiyle, kendiyle ilgili farkındalık oluşturacak. Yani nişanlılık, sözcülük bile olmayabilir. Çünkü hayatınıza birisini aldıktan sonra bu uygun mu diye modülü uydurmak yerine

öncesinde ben nasıl bir insanım? Karakterim nasıl? Ben nasıl bir insanla geçinebilirim? Neye tahammül ederim? Öncesinde belki belirlemesi lazım. Bir çoğumuz bunun farkında değiliz.” (K21)

Evlilik kararı almak zor ve karmaşık bir süreçtir. Kişinin hem kendisini hem de evleneceği kişiyi çok iyi tanınması gerekir. Bu süreçte evleneceği kişiyi tanımadan önce kişinin kendisini tanınması gerekir. Evlenme aşamasındaki kişiler genellikle karşı tarafın nasıl biri olduğu hakkında düşünmektedirler. Ancak kendilerini tam olarak tanımadıkları ve iyi analiz etmedikleri için karşı tarafla iyi anlaşp anlaşılamayacaklarının cevabını sağlıklı vermeleri zor gözükmektedir. Dolayısıyla evlilik kararında kişinin kendini tanınması evleneceği kişiyi tanınmasından daha önce halledilmesi gereken bir meseledir.⁷³ Bu bağlamda kişinin kendini tanınması evlilik hazırlıklarının ilk maddesi olarak görülmelidir. Kendini tanımayla ilgili süreci evlilik kararından çok önce başarmış olan bireyler kendi yapılarına en uygun, en uyumlu olacak kişileri seçeceklerdir. Yine bu bağlamda eğitimin eğitimcilerinden biri eğitimin üniversite çağında verilmesiyle ilgili şunları söylemektedir:

“Üniversite öğrencileri, jandarma gibi farklı yerlerde bu eğitimleri verdik. Belediyelerde nikah tarihi almış kişilere eğitim verelim gibi bir planlaması vardı bakanlığın ama bu çok işlevsel olmuyor. Artık yirmili yaşlarda, yani üniversite dönemi itibarıyla kişiler bu yakın ilişkileri kurmaya başlıyorlar. Hani haliyle bu yakın ilişkilerden ne beklemeliler? Nasıl bir eş seçimi, kriterleri ya da işte koşulları nasıl olmalı? Gibi oralarda güçlendirilmeleri ve desteklemeleri gerektiğini düşünüyorum. Mesela jandarmada eğitim verirken er ve erbaşlara biraz geç oluyor. Çünkü çoğu evli oluyor. Yani üniversite dönemi evlilik öncesinde verilmesi daha iyi olduğunu düşünüyorum.” (K16)

Bu çerçevede evlilik öncesi eğitimlerin kişilerin iletişim, empati ve karşısındaki kişiyi tanıma gibi alanlarda gelişimsel faydaları olması açısından mümkün olan en erken dönemde alınmış olması tercih edilmektedir. Bununla beraber eş seçimi aşamasını geçmiş olan kişiler için, evlilik öncesi eğitimlerin eş seçimiyle

---

⁷³ Tarhan, a.g.e., 2010, s. 29.

ilgili bazı bölümleri çok elzem gözükme de evliliklerinin huzurlu ve mutlu devam etmesi için diğer kısımlardan muhakkak faydalanabileceklerdir. Evlilik öncesi eğitim dendiğinde üniversite öğrencilerinin bu eğitimden biraz çekindiklerini, fakat birileriyle tanışma gibi aşamaların bu dönemlerde başladığını ifade eden katılımcılardan biri eğitimin başlığının yakın ilişkileri tanıma, kişilik tipleri gibi bir başlıkta olabileceğini böylece eğitime katılımın daha çok tercih edilebileceğini ifade etmektedir. Ayrıca başka bir formatör bu eğitimin üniversitelere seçmeli ders olarak konmasının iyi olacağını düşündüğünü ifade etmektedir. Yine bir formatör eğitimin en uygun verilme zamanıyla ilgili şunları ifade etmektedir:

“Bir farkındalık olması amacıyla üniversite son sınıf bu anlamda çok iyi. Yani işte öncesi erken. Şu an üniversite okuyorsa şayet. Ama eğer üniversite okumayacaksa kişi eğer öyle bir kariyer planlaması yapmıyorsa lise son sınıflarda uygun. Özellikle akran zorbalığının da gireceği, hani flört zorbalığının anlatılması için. Çünkü onu belli bölgelerde uygulayan arkadaşlarımız var. Hani özellikle kız çocuklarının yükseköğretime devam etmediği lise eğitimi sonrasında evliliğe yöneldiği düşünülen bölgeler ya da istatistiklerin bunu gösterdiği bölgelerde mesela. Çünkü müstakbel eşlerinin aslında zorbalıklarını sevgililik adı altında, sevgi, kıskançlık falanı da aslında şiddeti olağanlaştırdıklarını falan da görüyorlar. O anlamda bu eğitim daha önemli hale geliyor. Yani tamamen bölgesel ihtiyaca göre şekillenir bu bence. Hangi bölgenin hangi yaş grubunun da ihtiyacı olduğu. Eğitimde kalacak, iş hayatına katılacak genç arkadaşlar için üniversite son sınıf güzel bir zaman dilimi. Artık hayatı da düşünmeye başlayacakları zaman hani okul bitiyor. İş hayatı başlayacak. Belki bir ucundan evlilik hayata da düşünülür diyerek”
(K27)

Eğitimlerin verilme zamanıyla ilgili bölgesel bir planlama yapmanın en iyisi olacağını düşünen formatör, yüksek öğretim okumayacak kişilerin lise son sınıfta, yüksek öğretim okuyan kişilerin de üniversite son sınıfta bu eğitimleri alması gerektiğini düşünmektedir. Böylece kişiler bilgileri tazeyken evlenecek ve sağlıklı aileler oluşturacaklardır. Üniversite yıllarında verilmesini düşünenlerin aksine daha

sonra evlenmeye daha yakın vakitlerde eğitimlerin verilmesi gerektiğini düşünen kişilerde vardır. Nitekim üniversitede okuyan kişilerin gündeminde bu konular olmadığı için çok fazla ilgilerini çekmeyeceğini düşünmektedirler. Katılımcılardan biri bunu şu şekilde ifade etmektedir:

“Üniversite yıllarında, o dönemde ilgilenmez, çok umursamaz. Zaten gündeminde olmadığı için o dönem bir de tam böyle heyecanlı dönemi. Daha bir koşuşturma dönemi mesela hani aman diyor bir de şimdi bununla mı uğraşayım diyorsun? Zaten evlenmeyi düşünmüyorum falan diyor.” (K4)

Yine benzer görüşteki başka bir katılımcı ise asıl hayatın üniversiteden sonra başladığını, evlilik gibi konuları gençlerin ancak o zaman dikkate aldığını düşünmektedir. Bu açıdan evlilik gündemine girdikten sonra eğitimin verilmesinin daha iyi olacağını düşündüklerini belirtmektedirler. Fakat kişiler evlenmeyi o esnada düşünmese de bir süre sonra bir şekilde evlilik yoluna girmektedirler. Bir gönül ilişkisi ya da bir tanışma vesilesiyle evlilik yoluna adım attıklarında bu eğitim ihtiyaçları ortaya çıkmaktadır.

Nitekim evlilik öncesi eğitimlerin verilme zamanını üniversite dönemi olarak düşünen kişilerden farklı olarak hemen evlilik öncesi verilmesi gerektiğini düşünen katılımcı, eğitmen ya da formatörlerde vardır. Evlilik öncesi eğitimlerin evlenmeden hemen önce verilmesi gerektiğini düşünen kişiler ise bu görüşlerini şu şekilde ifade etmektedirler:

“Evliliğin başında da olabilir yani. Çünkü çok önce verildiğinde davranışları çok değiştireceğini düşünmüyorum. O zamanda verilirse unutulabilir. Evlilik uzaksa ilgilenmez. Evliliğin başları veya yakınları olabilir.” (K11)

Evlilik eğitimlerinin evlilik düşüncesinin hiç oluşmadığı dönemlerde verilmesinin kişilere faydasının düşük olacağını düşünen kişiler en yüksek fayda için evliliğin kişilerin gündemine girdiği zamanda bu eğitimlerin verilmesi gerektiği görüşünü desteklemektedirler. Nitekim daha önce verilmesinin yüksek fayda sağlamayacağını kişilerin ilgisinin düşük olacağını ve eğitimi alsalar da

unutacaklarını düşünmektedirler. Hatta bazı katılımcılar evlilik öncesi işlemler sırasında diğer belgelerle birlikte evlilik öncesi eğitim katılım şartı konması gerektiğini de düşünmektedirler.

Uzmanların evlilik öncesi verilecek eğitimin zamanı ile ilgili kesin bir kanısı yoktur. Fakat genel kanı evlilik öncesi verilecek eğitimin zamanlama olarak en merak edilen dönemde olduğundan, bu süreçte verilecek olan ilişki geliştirme, çatışma önleme, sorun çözme vb içeriklerin çiftlerin yeteneklerini geliştirerek evliliklerinin uyumlu ve mutlu olmasına büyük katkı sağlayacağı yönündedir.⁷⁴

3.3.2.8.2. Eğitimin Kademelendirilmesi

Araştırmamızda yaptığımız görüşmeler sonucunda görüşmecilerden bazıları eğitimin kademelendirilmesi gerektiğini, hayatın bazı aşamalarında tekrarlanması gerektiğini, bazıları kişilerin eğitim seviyesine göre kademelendirmesi gerektiğini düşünmektedir. Evlilik öncesi eğitimlerin kişilerin hem sosyokültürel seviyesine hem ekonomik seviyesine göre farklı içeriklere sahip olması gerektiğini düşünen bir katılımcı şunları ifade etmektedir:

“Eğer bu daha mesleki bilgi için çalışacak kişilere verilecekse biraz daha teorik açıdan daha bilgi noktasında altı donanımlı eğitimler olmalı. Ama onun haricinde müracaatçılar için genel noktada iyi. Ama her gelen müracaatçımızda aynı seviyeden değil. O eğitim seviyesine göre olabilecek şekilde bence düzenlenebilecek vaziyette, Bana çok orta denge geldi. Güzel bir açılım mesela seviye olması güzel olur” (K7)

Görüldüğü şekilde eğitimlerin başvuran kitleye göre farklılaşması istenmektedir. Başka bir katılımcının bahsettiği şekilde eğitimler yüksek eğitim grubuna verilirken genele hitap eden şekilde verilirse;

“Ben zaten bunları biliyorum. Bunlar benim aşına olduğum konular.”(K7)

---

⁷⁴ Şen, a.g.e., s. 58.

şeklinde bir düşünce oluşacaktır. Katılımcımıza göre mesela Roman mahallesinde verilen eğitim ile Nişantaşı'nda bir katılımcıya verilen eğitim birbirinden farklı ihtiyaçlara hitap ettiğinden farklılaşmalıdır. Bu farklılaşma için başka bir katılımcının ifade ettiği şekilde:

“Eğitimin daha iyi olması için dediğim gibi daha çekici hale getirilebilir belki. Daha halka inebilir. Halka inmesi demek yukardakilerin anlamadığı anlamına çok da gelmiyor. Biraz daha izlenebilir olabilir bazı yerleri. Akılda kalmasını sağlıyor bu şekilde.” (K21)

Böylece eğitim herkese hitap edebilecek hale gelecektir. Katılımcımıza göre eğitim teorik görüldüğünden daha anlaşılır şekilde halkın anlayıp içselleştirebileceği hale getirilecektir. Eğitimin içeriğinin bölgesel, sosyokültürel, ekonomik vb.. birçok açıdan farklılaşması eğitimin daha fazla uygun hedef kitleye hitap etmesine vesile olacaktır. Fakat tek çalışma alanı evlilik eğitimleri olmayan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı gibi bir kurumdan bu kadar ayrıntılı özerk bir çalışma beklemek ne kadar gerçekçi olur düşündürücüdür.

3.3.2.8.3. Eğitimin Tekrarlanması

Evlilik öncesi verilen eğitimleri hayatın sadece tek bir alanında değil aile döngüsünün aşamalarında tekrar verilmesi gerektiğini düşünen katılımcı, eğitmen ve formatörlerde mevcuttur. Bu şekilde evlilik eğitimleri hem üniversite zamanı hem evliliğin hemen öncesinde hem de başka zamanlarda tekrar verilerek kişilerin aile birliklerinin devamlı sağlam kalması temin edilebilecektir. Eğitimlerin dönem dönem tekrar edilmesi ile ilgili literatürde bir öneri bulunmamaktadır. Eğitimlerin hem önce hem sonra zaman zaman tekrarlanması gerektiğini düşünen katılımcılar şunları ifade etmektedirler:

“Oturumlar halinde olabilir. Mesela öncelikle gençlere eş seçimi en önemli şey. Bu konuda bir bilgilendirme yapılabilir. Daha sonra nişanlılara bu eğitimi hemen yakın aşamada olanlara değil de biraz evlenmeye zamanı olanlara ayrı eğitim verilebilir. Bir de tam böyle evlenmeden önce bir eğitim olabilir. Çocuk sahibi olmadan önce de eğitim verilebilir. Bunlar çok farklı şeyler yani farklı süreçler. Hepsine de ayrı ayrı dokunulması gerektiğini düşünüyorum. Bunların tamamını bir oturumda yapamazsın. Onlar ayrı ayrı eğitimler şeklinde olabilir.” (K2)

Bu şekilde eğitimin kişilerin hayatında zaman zaman tekrarlanması gerektiğini düşünen kişilerde mevcuttur. Kişinin hayatında her dönemin kendine has özellikleri vardır. Bu özelliklere göre farklı eğitimler verilmesi gerektiği de kabul edilebilir. Bu bağlamda bu eğitimlerin, sağlıklı bir aile kurmak niyetiyle yola çıkıldığında sağlam bir temel için gerekli olduğu bir gerçektir. Fakat Bakanlık eliyle dönemsel bir eğitim programı hazırlayıp takip edebilmek ne kadar gerçekçidir bilinmemektedir. Eğitimin formatörlerinden biri de eğitimlerin hayatın birçok aşamasında verilmesi gerektiğini düşündüğünü şu şekilde ifade etmektedir:

“Öyle bu evlilik bünyesi eğitim evlilikten hemen önce uygulanmak üzere hazırlanan yani adı üstünde zaten evlilik öncesi. Yani hazır bulunuşluğun en yüksek olduğu dönem insanların işte nişanlı olduğu artık böyle evliliğe adım attığı. İlla hani evlilik için başvuru yaptığı sırada söylemek zorunda değil. Evlilikten en az işte bir yıl önceden itibaren bu şeyi bu eğitimi alın denilir. Çünkü insanlar hani nişanlıyken falan artık bunu bilmesi lazım. Yani evlenmeden önce böyle bir eğitim var. Son dakikaya kalmasın. Şimdi son dakikaya kalırsa bu defa başvuracak. Bu eğitimi almamışsın. Ama biz acil evlenmek istiyoruz falan derseler sıkıntı olur. O yüzden hani evlilikten en az bir yıl önce alınabilir. Yani insanlar biz evlenmeyi düşünüyoruz. Bu eğitime katılmak istiyoruz da deyip katılabilir. Evliliği yaklaştırmış olan kişiler de bunu alabilir. Ayrıca üniversite öğrencileri mesela işte iki kişi bir kız bir erkek evlenmeyi düşünüyorlardır böyle niyetleri ciddidir. Biz almak istiyoruz deyip de alabilirler. Belli bir yaştan üstündeki herkes alabilmeli. Evlenme

yeterliliğine sahip herkes alabilmeli. İsteyen herkes alabilmeli ama en verimli olacağı zaman tabii ki evliliğin yaklaştığı zamanlardır. Bu içerik çünkü ona uygun hazırlandı.” (K22)

Görüldüğü şekilde evlilik eğitimi kişilerin aile döngüsüne göre ihtiyaç hissedildikçe tekrar verilebilmelidir. Kişilerin ikili ilişki yaşadığı ya da yaşayacağı her durumda sağlıklı bir birliktelik için bu eğitimlerin verilmesi tavsiye edilmektedir. Katılımcılardan biri yine eğitimlerin zaman zaman tekrar edilmesi gerektiğini hatta eğitim sonlarında sınav dahi yapılmasını tavsiye etmektedir. Katılımcılar gibi eğitmen ve formatörlerin bazıları da eğitimin aşama aşama olup, zaman zaman tekrar edilmesini faydalı görmektedirler. Eğitimin tekrarlı ve kapsamlı olmasını katılımcı, eğitmen ve formatörler tavsiye etmektedirler. Bu çalışmanın en pratik ve uygulanabilir versiyonunun hayata geçirilmesi verimli olacaktır. Fakat Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın böyle bir eğitim çalışmasıyla bu kadar kapsamlı ilgilenmesi ne kadar uygulanabilir bir fikirdir bilinmemektedir.

3.3.2.8.4. Eğitimin Sonunda Ödül Verilmesi

Kişilerin merak ettikleri bir konuda bilgi sahibi olmak için eğitim almak istemesi en beklenen davranıştır. Bu bağlamda eğitime katılma ve bilgi ihtiyacını körükleme ile ilgili olarak kişilerin çeşitli motivasyon araçlarıyla uyarılması katılımcıların hem iştiağını hem de katılımcı sayısını artıracaktır. En geniş tanımıyla organizmayı harekete geçiren, yöneltten hal olarak tanımlanan motivasyon kavramı psikolojide pekiştireç olarak da kullanılabilmektedir.⁷⁵ Motivasyon ve olumlu pekiştireçler çeşitli şekillerde kişilerin harekete geçmesine, ilerleme isteklerine ve gelişimlerine destek olmaktadır. Marslow’a göre kişilerin içerisinde bulunduğu sosyo ekonomik durum onların ihtiyaçlarını belirlemektedir.⁷⁶ Temel ihtiyaçları olan beslenme, barınma, güvenlik ve sevgi ihtiyacı tamamlanmadan, üst düzey ihtiyaçlar

⁷⁵ Özakpınar, 1987, s. 49.

⁷⁶ Murat Terlemez, “Egzersiz ve Spor Alanında Dönüşümcü Liderlerin Motivasyona Etkileri,” *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 3/1, 2020, s. 64.

olan estetik, merakını giderme, kendini gerçekleştirme gibi ihtiyaçlar söz konusu olmamaktadır.

Bu bağlamda özellikle gelir seviyesi düşük olan grupta eğitimin sonunda maddi bir ödül verilmesi Marslow ihtiyaçlar hiyerarşisine göre eğitime katılımı artıracaktır. Ekonomik ihtiyaçları had safhada olan bireyler için kendini gerçekleştirme ihtiyacıyla ilgili bir eğitim almalarını sağlamak ekonomik ihtiyaçlarını destekleyen bir ödülle katılım açısından destekleyici olacaktır. Nitekim çalışmada da söz konusu ettiğimiz eğitimin sonunda ödül verilmesiyle ilgili olarak olumlu yanıt verenler vardır. Eğitimin ödüllü olmasıyla ilgili öğretmenlerden ikisi şu şekilde ifade etmektedir:

“Eğitime insanları getirmek için eğitimin sonunda gıda paketi verilebilir. Hatta bir dönem daha o zaman bu kadar pandemi falan yokken, eğitimin tamamlayanlara belli bir ücret verelim demiştik. Eğitime katılım sertifikası bu insanları tatmin etmiyor. Bu insanı buraya getirmenin tek yolu para vermek. Ya da gıda vermek. Bütçeden ayrılmalı. O zaman takır takır hepsi gelir. Mesela Pendik'te şey altın verilmiş bir dönem. O zaman tıklım tıklımdı salon. Şu anda o kadarına da gerek yok. Gıda paketi ya da pirinç deseniz bile gelir. Biz mesela burada oyuncak dağıttık. Ücretsiz oyuncak için gelmişti insanlar. Eğitim var deyince gelmiyor.” (K25)

Bu şekilde ödül olduğunda kişilerin katılımında artış olacağı muhakkaktır. Öğretmenin de dediği şekilde ödülle kişiler eğitimlere katılmak için teşvik edilebilmektedir. Yapılan çalışmalarda insanlara ücretsiz bir hediye sunulması durumunda taleplerinize olumlu yaklaşmaktadırlar.⁷⁷ Bu yüzden eğitimlere katılımın teşvik edilmesi için bu şekilde olumlu bir pekiştireç kullanılması tavsiye edilmektedir.

---

⁷⁷ Neşe Nasif, Michael Minor, “Gifts and Irrational Preferences: An Exploration for Effects of Promotional Enticements on Financial Decision Making”, **Advances in Consumer Research**, 39, 2011, s. 292-299.

3.3.2.8.5. Eğitimin Bakanlığın Hizmetlerinden Yararlananlara Verilmesi

Eđitime katılımı artırmak için eğitimlerden daha fazla kişinin haberdar olmasını sağlamak gerekmektedir. Bunun bir yolu da Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın diğer hizmetleri için Bakanlığa başvuran müracaatçılara bu eğitimleri tanıtmak ve katılmalarını sağlamaktır. Çalışmada katılımcıların bu konudaki fikirleri sorulmuştur. Araştırmamızda eğitime devletin teşvik sağlaması için Bakanlığın diğer hizmetlerinden yararlananlara řart koşulması ya da başka türlü devlet teşvikleriyle desteklenmesi gerektiğini dūřünenler vardır. Eđitime katılımı artırmak için Bakanlığın diğer hizmetlerinden faydalananlara bu eğitimleri řart koşmak şeklinde tavsiyelerde bulunan katılımcılar řu şekilde ifade etmektedirler:

“Aile (ve Sosyal Hizmetler) Bakanlığı SHM’lerde sosyal ve ekonomik destekten faydalanan insanlar var. O başvuruları alırken bu eğitime de yönlendirilebilir insanlar. Sosyal medya, ekonomik destek alanlara mesela, sosyal ekonomik destek olsun, doğum yardımı başvuruları olsun, evde bakım hizmeti vb bütün hizmetlere gelen müracaatçılara ve aynı zamanda evlilik öncesi eğitime de yönlendirilebilir.” (K13)

Bakanlığın birçok farklı alanda sosyal destekleri olduğundan ulaşılabilir kişi sayısı oldukça fazladır. Bu bağlamda Bakanlığa bir şekilde başvuran herkes bu eğitimlerden haberdar edilebilir. Bu şekilde katılımcı sayısı artırılabilir. Eğitimin formatörlerinden biri Bakanlığın diğer desteklerinden faydalanmanın bir şartı olarak bu eğitimlerin alınmasını önermektedir. Bu şekilde sadece eğitime katılan kişiler Bakanlığın diğer destek ve faaliyetlerinden faydalanabilecektir. Eğitimin formatörlerinden birinin bu konuda tavsiyesi şu şekildedir;

“Bakanlığımız hizmetlerinden faydalanan bu tür kişilere, mesela sadece bakanlığın bu ekonomik desteğinden istifade ediyorsunuz. Bu şekilde diyoruz ki sadece bu hizmeti almasın biz onlara diyelim ki siz bu hizmeti alıyorsunuz ama biz size bir aile eğitim programı kapsamında ihtiyacınız olan eğitimi de

vermek istiyoruz. Mesela sosyal hizmet merkezlerimizde kadın girişimciliği noktasında bir eğitim olabilir. Çeyiz paketi olabilir. Havuç sopa meselesi var ya. Bunun çok lezzetli olduğu söylenerek elinizde havuç vardır. O havucu vereceksinizdir. Ama diğer taraftan siz bir şey öğretmek istersiniz. Bunu vereceğim ben sana ama bunu almak zorundasınız. Yani bu eğitimleri biz kendi hizmet verdiğiniz kitleye yönelik olarak bu eğitimleri kullanıyoruz bu şekilde o insanların istifadesine sunuyoruz” (K26)

Bu minvalde eğitimler diğer faaliyetler için bir ön şart olarak sunulmuş olacaktır. Bu şekilde tabi ki katılım artacaktır. Fakat verim noktasında ne derece etkili olur tartışmaya açıktır.

3.3.2.8.6. Eğitimin Zorunlu Tutulması

Bir eğitimin zorunlu olması ile gönüllü olması arasında eğitimi alan kişiler açısından farklar mevcuttur. Gönüllü katılım her zaman katılacak kişilerin algılarının daha açık olup daha fazla verim almalarına sebep olur. Fakat zorunlu katılım olduğunda eğitim gönüllü olana göre çok daha fazla kişiye ulaşacaktır. Çalışmada görüştüğümüz kişilerin eğitimlerin zorunlu mu gönüllü mü olması gerektiğiyle ilgili fikirlerini sorduk. Eğitime katılımın sağlanması ve yaygınlaştırılması için zorunlu mu gönüllü mü olması gerektiğiyle ilgili görüşler mülakatçılar arasında değişmektedir.

Eğitime katılan katılımcıların bir kısmı eğitimlerin devlet tarafından zorunlu hale getirilmesi gerektiğini düşünmekte, formatörlerden de bir kısmı zorunlu hale getirilmesini istemektedir. Katılımcıların bir kısmı da, eğitmenlerin ve formatörlerin bir kısmı eğitimlerin gönüllü olması gerektiğini düşünmektedir. Küçük bir kısım katılımcı, formatör ve eğitmen de eğitimlerin teşvikli olması gerektiğini düşünmektedir. Bir kısmının ise fikri yoktur. Eğitimin zorunlu tutulması gerektiğini düşünen katılımcılardan biri zorunlu olursa eğitime katılan kişilerin isteyerek ya da istemeden muhakkak bir şeyler öğreneceğini düşündüklerini ifade etmektedirler.

Eğitimin zorunlu tutulması gerektiğini düşünen katılımcılar bunun gerekliliğini şu şekilde ifade etmektedir:

“Sadece kurumlarda değil de mesela sağlık ocaklarında bir danışman olabilir. Şimdi sağlık evlenmeden önce doktora bir evrakta istiyorlar. Salgın işte ciğer filmi, o filmi, bu filmi. Bunları da istesinler. Psikolojik test de yapılsın. Ciğerine bakana kadar, aklına bakılsın, ruhuna bakılsın. Ciğerin tedavisi var. Aklın tedavisi yok. Yazık erkeğe de yazık, kıza da yazık. Devlet zorunlu tutarsa sağlık ocaklarında güzel bir çözüm olur. Yoksa kadın boşu boşuna ölüyor. Erkeklerde evdeki ilgiyi göremiyor, gidiyor karısını aldatıyor. Kadınlar her türlü eziliyor hani gururlu, onuruyla oynanıyor kadının. Bu eğitimler evlenmeden önce muhakkak bir şekilde verilmeli.” (K14)

Bu bağlamda şu anda güncel bazı çalışmalarda söz konusu olmuştur. TBMM Kadına Şiddet Araştırma Komisyonu’nun gündeme getirdiği evlilik öncesi çiftlerin eğitime tabi tutulması ve kişilerin şiddet geçmişlerinin araştırılarak psikolojik rapor alınması tasarı önerisi getirilmiştir. Böylece kan testi gibi psikolojik rapor, sabıka kaydı ve şiddet eğilimi olup olmadığına dair belge istenerek evlilik işlemlerine başlanması önerilmektedir.⁷⁸ Fakat çalışmayla ilgili yürürlüğe girip girmediğine dair bir gelişme henüz yoktur. Eğitimcilerin birkaçı zorunlu tutulmasıyla ilgili şunları ifade etmektedir:

“Bizim halkımız psikolojik şeylere çok uzak ki aman öyle şey mi olur? Kadın söylese bile eşi dalga geçiyor. Nikah öncesi nikah başvurusunda uygulanabilir. Evrak toplamak için hastaneye falan gidiyorlar psikolojik testlerden de geçip onun da evrakları zorunlu olabilir.” (K25)

Bu çerçevede evlilik öncesi psikolojik sağlamlık testi zorunlu hale geldiğinde kişiler evlenmeden önce ağır psikolojik sıkıntıları olan bireylerin farkına varacaklardır. Başka bir eğitimde eğitimcilerin zorunlu olması ve nasıl uygulanacağı ile ilgili şunları tavsiye etmektedir:

⁷⁸<https://www.ensonhaber.com/yasam/evlilik-ehliyeti-nedir-zorunlu-mu-olacak-evlilik-ehliyeti-sartlari-nedir-nereden-alinir>, (Çevrimiçi) 25.04.2022.

“Eskiden nüfus sayımları vardı ya nüfus memurları gezerdi evleri. Keşke öyle bir şey olsa yani. Devlet belli bir yaşın üstündeki tüm bekarlara bu eğitimi zorunlu yapsa. Evlenip evlenmeyeceğini bilmemize gerek yok. Devletin politika haline getirecek. Mesela muhtar denetiminde ya da belediyede toplanılacak. Gelecek adam mecbur. Ben buna işte gitmek zorundayım. Çünkü bizim halkımızın böyle bir eğilimi var. Devlet çağırınca gidiyor.”
(K25)

Eğitmene göre eğitimlerin devlet eliyle zorunlu hale getirilmesi katılımı artıracaktır. Eğitmene göre halkımız devlete olan sevgi ve saygısından dolayı böyle bir zorunluluk karşısında uygulamada ve katılımında istiyaklı davranacaklardır. Eğitimin zorunlu hale gelmesi tartışmaya açık bir konudur. Yoğun teşvik ve reklamlar yapılması istenilen bir durumdur. Ancak zorunlu hale gelmesi kişilerin eğitime olan merakı kaybetmelerine sebep olabilecektir.

3.3.2.8.7. Eğitimin Güncel Hayata Dâhil Edilmesi

Eğitimler katılımcıların çoğu tarafından teorik görülmüştür. Eğitimci ve formatörler genel olarak içeriklerin uygun olduğunu düşünmektedir. Eğitimlerin daha pratik hale getirilmesi ve daha anlaşılabilir olması için çeşitli önerilerde bulunulmuştur. Eğitimin materyal dağıtımının artırılması gerektiğini düşünen bir formatör şöyle demektedir:

“Mesela üreme sağlığıyla ilgili kısımlar kişilerin kalabalık bir ortamda tanımadıkları insanların olduğu bir ortamda çok dinlemek istemedikleri bir konu. Konuyu kendileri okuyarak bilgi edinebilecekleri bilgilendirme broşürleri daha yaygın olabilir. Hukuk kısmıyla ilgili yine aynı şekilde yani dinlemek istemiyorlar o kısmı çünkü hani evlilik öncesi her şey toz pembe. Boşanma olursa mal, paylaşımı, hakları vesaire bunları duymak o an için hazır oldukları bir konu değil. Ama aslında ihtiyaç duyduklarında

kafalarında bir endişe, bir soru işareti olduğunu açıp bakabilecekleri bir kaynak şeklinde olabilir. Yine iletişim kısmıyla ilgili materyal. Belki nikah sırasında çiftlere böyle bir kaynak olarak, bir broşür olarak, bir şey olarak belki hediye edilebilir belediyeler tarafından.” (K16)

Özellikle kırsal bölgelerde sosyal medya, tv gibi imkanların kısıtlı olduğu bölgelerde eğitimlere katılım sonrası bu şekilde bilgilendirme broşürleri verilmesi çok faydalı olacaktır. Bu şekilde kişiler o esnada tam olarak anlayamadıkları kısımları ellerindeki kaynaktan bakarak anlayabilirler. Mahrem konular vb içinde bu kaynaklar faydalı olabilir. Eğitimin hayata dahil edilmesi, pratikleştirilmesi için eğitim verilen yerlerin çeşitlendirilmesi konusunda bir eğitmenin tavsiyesi şu şekildedir:

“Kahvehanelerde eğitim verilmiş geçmişte. Ayrıca camilerde eğitim verildiğini hatırlıyorum. Diyanet’in Kur'an kurslarında. Kendim bizzat bu tarz eğitimler verdim. Buralarda eğitimler verilebilir.” (K25)

Bu minvalde eğitimin içeriğinin güncellenmesi gerektiğini düşünen bir eğitmen ise şu şekilde ifade etmektedir:

“Bu eğitimi biliyorsunuz eski baya İki bin on bir yılında işte on dokuzda taslağı hazırlandı. 2011-2012’den beri sahada uygulanıyor. Yani şu an revize edilmesi gerekiyor. Bilgiler çok eski. Biz kendimizden açıkçası bir şeyler katıyoruz.” (K4)

Üzerinden geçen yıllarla birlikte eğitimlerin içeriğinin de görüldüğü gibi güncellenmesi gerekmektedir. İnsanoğlu yıllardır aynı çift sorunlarını yaşamaktadır. Fakat değişen zamanla birlikte yeni nesil telefon bağımlılığı, oyun bağımlılığı gibi sorunlarda aile hayatına dahil olmaktadır. Hem sorunların ve çözümlerinin bir kısmının güncellenmesi hem de eğitimlerin veriliş şeklinin güncellenmesi eğitimin etkinliğini artıracaktır. Yine başka bir katılımcı eğitimlerin çok resmi bir ortamda verildiğini dile getirmekte ve daha sıcak bir ortamda verilmesini tavsiye etmektedir.

Buna benzer şekilde eğitimin eğlenceli hale getirilmesi ve güncel hayatla uyumlu bir şekilde verilmesiyle ilgili bir formatör test şeklinde ya da etkinlik temalı olarak daha eğlenceli bir formatta verilebileceğini ifade etmektedir.

Eğitimlerin güncel hayata dahil edilmesiyle ilgili olarak kaynak dağıtımı, toplu bulunan yerlerde de eğitim verilmesi, içerik güncellemesi, eğlenceli hale getirilmesi şeklinde tavsiyeler verilmiştir.

3.3.2.8.8. Eğitimin Belediyelerin Nikah İşlemleri Sırasında Şart Koşulması

Toplumda genel kanı olarak evlilik öncesi eğitimlerin gerekliliğine inanılmamakta, evlilikte uyum ve mutluluğun bir süreç olduğuna, zamanla çiftlerin bunu yakalayacağına inanılarak eğitimlerin zorunlu değil gönüllü olması gerektiğine inanılmaktadır.⁷⁹ Fakat çalışmada mülakatçılarla yapılan görüşmelerde genel öneri eğitimlerin nikah dairelerinde zorunlu işlem olarak yapılmasıdır. Eğitimin yaygınlaşması ve daha çok kişiye ulaşabilmesi için katılımcıların çoğunluğu nikah işlemleri sırasında şart koşulması gerektiğini ifade etmişlerdir. Nikah dairesine başvuru sırasında eğitimlerle ilgili bilgilendirme yapılarak çiftlere gösterilirse katılım sayısının artacağı düşünülmektedir. Katılımcılardan biri şu şekilde ifade etmektedir:

“Genelde nikah dairelerinden sıra alınıyor. O sıra almadan önce böyle bir eğitime girmiş olma ya da eğitimden haberdar olduğunu deklare eden bir metin imzalama gibi bir şey olabilir. Mesela nikah için randevu alındığında ücret falan ödeniyordu. Eğitime katılanlardan o ücret alınmayabilir. Bence devlet için çok fazla bir girdi değil. Ama düzgün bir aile olması yani insanlardan aile hayatını düzgün sürdürmesi bence insan kaynağı yetiştirme açısından devlet için iyi bir girdi, uzun vadede. Dolayısıyla o ücretten vazgeçilebilir. Eğitime katılanlara böyle teşvikleri olabilir.” (K3)

---

⁷⁹ Benjamin Silliman and Walter R. Schumm, “Marriage Preparation Programs: A Literature Review”, **The Family Journal: Counseling And Therapy For Couples And Families**, 8, 2, 2000, s. 133.

Eğitimlerin nikah için başvuruya gelen müracaatçılara verilmesiyle eğitimler tam olarak hedef kitleleriyle buluşmuş olacaktır. Eğitimleri veren bir eğitmen eğitimlerden de çok az kişinin haberdar olduğunu daha fazla kişiye ulaşmasının ihtiyaç olduğunu dile getirmektedir. Görüşülen eğitmen AFAD eğitimlerinin yaygınlaştırılması çalışması gibi evlilik öncesi eğitimlerinde yaygınlaştırılması için özel çalışma yapılması gerektiğini düşünmektedir. Bu bağlamda katılımcıların çoğu eğitimlerin evlilik için nikah dairesine başvuruya gelen çiftlere nikah işlemlerinin bir parçası olarak zorunlu şart koşulmasının etkili olacağını düşünmektedirler.

“Devlet evlilik için başvurduğu zaman nasıl akciğer filmi çekiyor? İşte kan tahlil yapıyor ve bunları yapması gerekiyor şartlar altında. Bu da olsun. Olursa herkes yapar. Sağlık raporu gibi. Yani sağlık raporu gibi. Bu da zorunlu hale gelsin. Sonuçta her hafta işte atıyorum yüz tane nikah var. Kişi bulmakta da zorluk yaşamazlar.” (K10)

Bu bağlamda belediyelerin bu konuda aktif şekilde hareket etmesi nikah başvurularının merci oldukları için eğitime katılan çift sayısını arttıracaktır. Eğitimin formatörlerden biri eğitimin evlilik başvuruları sırasında zorunlu koşulması gerektiği düşüncesini şu şekilde ifade etmektedir:

“İnsanlar evlilik başvurusu yaptığında önce bu eğitimi alacaksınız. Sonra evlenebilirsiniz denmesi lazım. Tabii zorunlu eğitim pek hoş bir şey değil. Kavram değil yani. İnsanların hoşuna gitmiyor ama eğitime katılan insanlar eğitimden memnun olursalar yani bu çok sıkıntı olmaz bir süre sonra insanlar. Evet yani güzel bir eğitim yani katılım falan diye birbirlerine tavsiye ederler. Burada da eğitimin kalitesi önemli. Yani eğitim yapılmak için yapılmamalı. Ciddiyetle yapılırsa iyi uzmanlarla yapılırsa o zaman zorunlu da olsa insanlar bir şekilde keyif alarak gönülleriyle bu eğitime katılıyorlar. Bunun olması gereken şey budur. Yani bu eğitimlerin başvuranlar için zorunlu olması gerekir. En yaygınlaşma yolu bu.” (K22)

Bu şekilde eğitimin zorunlu olması yönünde tavsiyeler olmakla birlikte eğitimlerin yaygınlaştırılması, daha çok kişiye ulaşılması ve çeşitlendirilmesi yönünde tavsiyeler devlet tarafından yapılmalı, katılım için teşvik edilmeli fakat kişilerin tercihine bırakılmalıdır. Eğitimlere kişilerin katılımı teşvik edilmeli, kişilerin memnuniyet sağlayarak birbirlerini eğitimlere katılmaları yönünde yönlendirmeleri çeşitli teşviklerle sağlanmalıdır. Zorunlu bir eğitim haline gelmesi katılımcılar açısından eğitime olan istek ve merakı azaltabileceğinden düşünülmemelidir.

3.3.2.8.9. Eğitimin Televizyon ve İnternete Aktarılması

Kitle iletişim araçları özellikle televizyonun uzun dönemli etkilerini inceleyen araştırmalara göre televizyon kişilerin inanç, tutum, düşünce, duygu ve davranışlarını etkileyerek yeni bir versiyon oluşturmada büyük bir etkiye sahiptir.⁸⁰ Türkiye’de televizyon izleme pratikleri ise kadınlarda erkeklere göre günlük ortalama 46 dakika daha fazla iken, kadınların günlük ortalama televizyon izleme süreleri 4 saat 56 dakikadır.⁸¹ Bu bağlamda Türkiye’de televizyon izleme oranları oldukça yüksektir. Özellikle gündüz kuşaklarına en çok maruz kalan kişiler kadınlardır. Bu programlarda ailenin mahremiyet alanları ifşa edilmekte ve eski geleneksel sosyokültürel kalımlar yerinden edilerek yeni bir yapı oluşturulmaktadır.⁸² Aslında bu değişim gücünü pozitif yönde kullanarak kontrol ve yönünü uzmanların tayin ettiği yeni içerikler üretilip, aile yapıları istenilen şekilde yönlendirilebilir. Böylece devletin elinde mühim bir güç olan televizyonlarla bir gündem oluşturma, bir misyon yayma kavramları faydalı amaçlar için kullanılabilir. Bu bağlamda televizyon evlilik öncesi eğitimlerin yaygınlaştırılması, daha çok kişiye ulaşması için kullanılabilir en etkili araçtır. Bu sebepten sağlam ailelerin kurulması ve devam etmesi için evlilik öncesi eğitimlerle ilgili bilgilendirmelerin televizyon ekranlarında verilmesi gerektiğini düşünen bir eğitmen şunları ifade etmektedir:

⁸⁰ Denis Mc Quail, Sven Windahl, **İletişim Modelleri: Kitle İletişim Araçlarında**, Ankara, İmge Kitabevi Yayınları, 2010, s. 201.

⁸¹ <https://tiak.com.tr/tablolari> (Çevrimiçi) 25.04.2022.

⁸² Jean Baudrillard, **Simgesel Değiş Tokuş ve Ölüm**, Çev. Oğuz Adanır, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2002, 2, 23-26.

“Mesela TRT’de de AEP reklamı iyi yapılmalı. Kısa tanıtım filmleri yapılmalı. Mesela halkın sevdiği rol modeller, evliliği ile örnek olan ünlülere reklam filmi çektirilmeli. Farkındalık yaratacak tipte olmalı bu reklam filmleri.” (K4)

Bu şekilde evliliği örnek olacak ünlülüler vasıtasıyla bu eğitimlere katılım teşvik edilirse kişilerin katılımları artacak aynı zamanda eğitimlerden etkilenme ve eğitimleri dikkate alma oranları da yükselecektir. Eğitimlerin daha büyük kitlelere hitap edebilmesi için TV aktarılması konusunda bir sınıfta eğitim alan yetişkinlerden ziyade TV’den izlediği bir diziden filminden bir mesajı almasının daha etkili olacağını ifade eden formatörler şunları ifade etmektedir:

“Yani diziden alıyor, televizyondan alıyor, reklamdan alıyor. Ortalama bir Hollywood filmi sizin aile eğitim programıyla yıl boyunca yapacağınız yüzlerce saatlik eğitimden daha fazla tesir bırakabilir. Dolayısıyla bizim yetişkin eğitimde bütün bunları göz ardı ederek, günde ortalama dört beş saat televizyon karşısında geçiren hatta çocuğuyla birlikte geçiren bir kişiye ya da anne adayına biz televizyondaki yüksek bütçeli prodüksiyonlardan son derece etkili reklamlardan ve diğer içeriklerden çok daha güçlü bir söz söyleme imkan ve ihtimalimiz yok. Yani beni çıkardınız elli tane, yüz tane evlenecek gencin karşısına konuştum. Bir gün, iki gün hatta bir ay boyunca konuştum, anlattım. Sevginizi böyle ifade edin giysilerinizi böyle ütüleyin diye. Bir ton bir şeyler anlattım. Bu bir buçuk saatte izlenebilecek doğrudan aile konusuna münhasır meselelere temas eden, mesela aileyi yıkmayı hedefleyen, aileyi yoksa, aile kavramını doğrudan karşısında olan bir sinema filminden daha etkili bir şey olmaz. Bu program geniş kitle iletişim ağıyla bilgi iletişim teknolojileriyle desteklenmedikçe, zenginleştirilmedikçe oralara yayılmadıkça, oralarla bütünleştirilmedikçe ciddi mesafe alamaz.” (K18)

Nitekim dönemsel olarak yayınlanan dizilerde oynayan kişilerin kıyafetleri, takıları, dizilerdeki karakterlerin psikolojik durumları toplumda yer etmektedir.⁸³ Bir formatör bununla ilgili olarak şu bilgileri bizlere iletmiştir:

“Bundan dört beş yıl önce, acizane o zaman iletişim komisyonundaydım. Bizim aileye dönük içeriği biz desteklemezsek aileyle ilgili yapılan programlara vergisel avantaj teşvik vermezsek bu saldırının önüne geçemeyiz. Yani bu selin önüne geçemeyiz diye önermiştim. Sonra bugünün birinde geldi bakanlığın önüne bir politika haline getirildi. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile RTÜK arasında protokol imzalandı. RTÜK vergi alıyor, bir geliri var, cezalardan filan da ciddi bir para topluyor o paranın belli bir kısmını aileye yönelik programların teşvikine ayırsın denildi. Bunu da bakanlık yürütür denildi. Diziler, filmler programlar seçilir ve onları ödüllendirilir. Onlara işte şu kadar da kaynak aktarılır dendi. Ama devamı tam olarak gelmedi uygulamada” (K18)

Formatörümüzün dile getirdiği şekilde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile RTÜK ortak bir protokol imzalamış fakat protokolün neticesi olarak ortaya sürdürülebilir ciddi çalışmalar çıkmamıştır. 2017 yılında “aile ve çocuk dostu yapım ve dizilerin teşvik edilmesi” konulu bir teşvik düzenlenmiştir.⁸⁴ Bu çalışmayla aile değerlerine uygun içerikler üreten yapımlara 8 milyon civarı ödül dağıtılmıştır. Bu konuda başka bir çalışma ise yakın zamanda Haziran 2021’de RTÜK, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı iş birliğinde düzenlenen Medya ve Aile Değerleri Çalıştayıdır. Bu düzenlenen çalıştay neticesinde aile değerlerine uygun içerikler üretmeyle ilgili bir dizi sonuç bildirgesi yayınlanmıştır.⁸⁵ Bildirgede düzgün aile profillerinin öne çıkarılması, çarpık ilişkilerin olduğu aile dizilerinin yayınlanmaması, gündüz kuşaklarında düzenleme, aile değerlerini yücelten yapımların yaygınlaştırılması, toplumun onarımına odaklanması gibi birçok ekran

⁸³<https://www.yenisafak.com/gundem/bihterin-kolyesi-out-hurremin-kolonyasi-in-298148>, (Çevrimiçi) 27.04.2022.

⁸⁴<https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=24572&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonetmeligi&mevzuatTertip=5>, (Çevrimiçi) 25.04.2022.

⁸⁵<https://www.aile.gov.tr/haberler/medya-ve-aile-degerleri-calistayi-sonuc-bildirgesi/>, (Çevrimiçi) 25.04.2022.

iyileştirici düzenlemeye yer verilmiştir. Bu bildirgenin sonuçları görünür şekilde daha ekranlara yansımamıştır.

Evlilik öncesi eğitimleri sahada verirken bir yandan da televizyonlarda bu eğitim ile ilgili farkındalık çalışmaları, eğitimin içeriğiyle ilgili kısa bilgiler verilerek eğitimlerin reklamı yapılmalı ve yaygınlaştırılması için gayret sarf edilmelidir. Bu bağlamda görüşülen formatör şunları ifade etmektedir:

“Belki iki ayaklı olarak daha güzel olur. Eğitim programı yürüsün ilgili kurum, kuruluşlarla protokoller iş birliği şeklinde yürüsün. Ama bununla ilgili mutlaka PR çalışmasına ihtiyaç var. Mesela CNN ve NTV yapar. Pat diye böyle haber arası, program arasında bir oraya bir ekrana bir şey koyarlar. Çocuğunuzda ya şu oluyorsa bu madde bağımlılığı belirtisidir diye bir laf koydum. Bu tür şeyleri tabii oturup bir uzun uzun çalışıp öyle koymak lazım. Biz oraya madde bağımlılığıyla ilgili ailelerin dikkatini çekecek bir laf edeceğiz. Farkındalık oluşturacağız. Kişi bilgiyi görecektir düşünecek daha fazlası için kaynak aramasına kendi girecek. Bunun için tam isabetli olacak cümleyi, kelimeyi bulmamız lazım. Bunun için gerekirse reklamcılarla çalışılacak. Karakterine uygun bir resimle, uygun bir tasarımla. Çünkü aileler bu kaynaktan besleniyor. Biz bu kaynakları göz ardı ederek yani her gün ortalama üç saat beş saat dizi izleyen bir insana sadece bir sınıfa çağırıp cümlelerle etkilememiz çok zor.” (K18)

Bu çerçevede eğitimler televizyon ekranlarıyla desteklenerek, RTÜK ile Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bu eğitimlerin yaygınlaştırılmasını bir misyon edinerek, birçok kanaldan bu konuda çapraz çalışmalarla bu eğitimleri en verimli ve rağbet edilen hale getireceklerdir. Eğitimin televizyon ekranlarında dizi ve yapımlara işlenmesi gibi internet ortamında sosyal medyada da aktif şekilde işlenmesi önem arz etmektedir. Araştırmamızda eğitimler için sosyal medya kullanılması konusunda formatörlerin çoğu ve birkaç katılımcı destekleyici önerilerde bulunmuşlardır. Formatörlerden bazıları eğitimlerin Youtube üzerinde yayınlanması için bazı çalışmalar yapıldığını hatta örnek tiyatral videolar hazırlandığını deneme çekimleri

yapıldığını anlatmaktadır. Fakat kendisi departman değiştirdiğinden videoların akıbeti hakkında güncel bilgisi bulunmamaktadır. Bakanlık’ta ilgili birimde çalışan başka bir formatör ise projenin bu aşaması ile ilgili şunları ifade etmektedir:

“ekimler yapılmıştı ama YouTube’a verilmedi. Çekimler uzaktan eğitime uygun ders niteliğindeydi. Anlatım sunum eş zamanlı ekranda görünecek şekilde planlanmıştı. Ders sonlarında sınav uygulaması vardı. Sınavda başarılı olan diğer üniteye geebiliyordu. Ancak st yönetimden o dönem dönüş olmayınca kayıtlarda kaldı. Dersler Açık ğretim dersleri gibiydi. Aslında alanda yaygınlaştırma çalışmaları devam ederken eş zamanlı olarak yürütülecekti. Evlilik ncesi vakti olamayanlar mesai saatinde eğitime katılamayanlar evden çıkmakta zorlanan kişiler için düşünülmüştü. Uygun oldukları her an evden ulaşabilsinler diye. Tabi bu teknolojik yeterlilikler istiyor. Bilgisayar internet vs” (K27)

Bu şekilde bir güncellemeyle birlikte evlilik öncesi eğitimler daha fazla kişiye daha kolay şekilde ulaşabilecektir. Fakat projenin sürekliliği olmamıştır. şu anda eğitimlerle ilgili sosyal medya ve YouTube üzerinden devam eden bir program hali hazırda yoktur. Sosyal medya ve televizyon aile eğitimlerinin geniş kitlelere yayılması, duyulması ve öğretilmesi için oldukça faydalı olabilecek kanallardır.

SONUÇ

Evlilik sosyal, dini ve siyasi anlamda aynı haklara sahip kadın ve erkek arasında yapılan bir sözleşmedir. Evlilik sözleşmesinin gerçekleşmesiyle aile birliği kurulmuş olmaktadır. Evlilik kurumunun tesisinde bireylerin doğru kişiyle evlenmesi, isabetli bir eş seçim kararı vermeleri genç yetişkinlik döneminin en önemli hayati kararları arasında yer almaktadır. Evlilikte en önemli konu çiftlerin birbiriyle uyumlu olup sağlıklı bir aile oluşturabilmeleridir. Bu noktada büyük önem arz eden evlilik uyumu karşılıklı etkileşim halinde olan, kendi evliliklerini, ailelerini ilgilendiren konularda ortak karar alabilen ve zaman zaman yaşadıkları sorunlarını olumlu bir şekilde çözebilen çiftlerin uyumudur.

Çalışmanın birinci bölümünde evlilik, evlilik uyumu ve aile kavramlarından sonra incelediğimiz evlilik ve aile ile ilgili yaklaşımlar genel olarak değerlendirildiğinde, birçok önemli aile kuramı karşımıza çıkmaktadır. Genel olarak yaklaşımlar kişilerden gelen aktarımlarla şimdiki aile hayatı arasında bağlantı kurmakta ve buna göre ailelerin ihtiyaçları üzerine odaklanmaktadır.

İkinci bölümde dünyada yer alan evlilik öncesi eğitim programları incelenerek Türkiye'deki evlilik öncesi eğitim programlarına eleştirel bir bakış sağlanması amaçlanmaktadır. Dünyada evlilik öncesi eğitim ve ilişki geliştirme programları kurama dayalı, beceri temelli ve envantere dayalı olmak üzere üç başlık altında toplanmaktadır. Her programın kendi içerisinde avantaj ve dezavantajları mevcuttur. Yine ikinci bölüm ikinci kısımda Türkiye'de uygulanan evlilik öncesi eğitim programları incelenmiştir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın, Sağlık Bakanlığı'nın, Milli Eğitim Bakanlığı'nın, belediyelerin, üniversitelerin, müftülüklerin ve STK'ların konuyla ilgili çalışmaları incelenmiştir.

Son bölümde ise araştırmanın nitel verileri bulgular ve değerlendirmeler yer almıştır. Bu minvalde, aile kavramının neredeyse kalmadığı Batı ülkelerinde aile birliğini korumak, resmi evlilikleri teşvik etmek ve mutlu bireylerin yetiştirildiği

uyumlu evlilikleri tesis etmek için uzun yıllardır evlilik öncesi eğitimler gerçekleştirilmektedir.

Türkiye’de Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ailelerin sorunları ile ilgilenen en önemli kamu kurumudur ve 1989 yılından itibaren Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı eliyle Aile Eğitim Programı (AEP) uygulanmakta fakat daha sistemli ve kapsamlı hale getirilmesi yakın bir tarihte olmaktadır.

AEP ilk olarak 2009 yılında Aile Eğitim İhtiyaç Analizi Projesi (ASAGM) tarafından ailelerin ihtiyaçları tespit edilmiştir. Dönemin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından güçlü ailelerin kurulması ve uyumlu evliliklerin yapılması amacıyla düzenlenen “Evlilik Öncesi Eğitim Programı”, önce pilot olarak bazı il ve ilçelerde denenmiştir. Daha sonra proje ülke geneline yayılmış Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Türkiye Belediyeler Birliği arasında 1 Eylül 2012 tarihinde “Evlilik Öncesi Eğitim”e yönelik protokol imzalanmıştır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı ve Türkiye Belediyeler Birliği ve İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı tarafından imzalanan protokol kapsamında, belediyeler vasıtasıyla bakanlığın il müdürlüklerinde bu eğitimler için önce eğiticiler eğitilmiş sonrasında eğitimler verilmiştir.⁸⁶ Evlilik öncesi süreçte yer alan genç çiftlere evlilikte iletişim ve yaşam becerileri, evlilik ve sağlık, evlilik ve hukuk ana başlıklarıyla eğitimler verilmiştir.

Çalışma bu eğitimlerin evlilik uyumu bağlamında verimliliği, geliştirilmesini incelemektedir. Triangulation yöntemiyle yapılan çalışmada evlilik öncesi eğitimleri çıktığından itibaren alan katılımcılar, veren eğitmenler ve hazırlayan formatörlerden oluşan toplam 28 kişiyle mülakat yapılmıştır. Çalışma sonucunda eğitimlerin mevcudu ve geliştirilmesiyle ilgili çeşitli öneriler ortaya çıkmıştır.

Çalışmanın eğitmen ve formatör harici genel mülakatçı kitlesi lisans altı 4 kişi, lisans 9 kişi, lisans üstü ise 6 kişi ile yüksek bir eğitim seviyesine sahiptir.

---

⁸⁶ Hüseyin Koçak ve Ziya Köse, “Evlilik Öncesi Eğitimin Aile Ve Toplum Mutluluğuna Katkıları”, **International Journal of Social Science**, 38/2, 2015, s. 81

Eğitim alınan yıllar farklılık göstermektedir. Katılımcıların eğitime en çok katılım sebebi eğitimin içeriğini merak etmeleridir. Söz konusu olan evlilik olduğunda ise konu daha da çekici hale gelmekte kişilerin büyüklerinden gördükleri, duydukları kişilerin evliliklerine yön verir hale gelmektedir. Bu bağlamda evlilik ile ilgili bir eğitim alma düşüncesi henüz toplumumuzda olağan karşılanmamaktadır. Birkaç eğitmen gelen katılımcıların “ben zaten biliyorum” diyerek önem vermediklerinden bahsetmiştir. Evlilik eğitimini değerli görüp eğitime katılan diğer kişilerin katılım sebepleri ise farkındalık oluşturma ve evliliğe faydalı olsun şeklinde ifadelerdir. Farkındalık ve bilinçlenme beklentisiyle eğitimlere katılan kişiler eğitimin içeriğinden münferit aslında evlilik farkındalığı oluşmuş ve bu konuda hassasiyetleri olan kimselerdir. Bu noktada bu kişiler farkındalıktan öte, bilgi ihtiyaçlarını tatmin edebileceklerdir. Bu nedenle, bir öneri olarak, aslında evlilik hususunda bir eğitime ihtiyaç duyma farkındalığını dahi yaşamayan kişiler için bir farkındalık oluşturmak mümkün olacaktır.

Ayrıca eğitimlere sadece eğitim olduğu için bir beklentiye girmeden katılan kişiler mevcuttur. Zaman doldurma, mesaiden kaytarma, “*eğitim var dediler geldik*” şeklinde katılım amaçlarıyla katılan bu kişilerin eğitimden faydalanma oranı muhtemelen yüksek olmamaktadır. Eğitimlerin eğitmen ve formatörleri ise katılımcılarla paralel şekilde farkındalık, bilinçlendirme ve doğru eş seçimi gibi kavramları kullanmaktadırlar. Fakat farklı olarak koruyucu önleyicilik amacı taşıdığını, evliliklerin sağlam olması için temelden bu bilgilerin alınmasının kıymetli olduğunu bu konuda bireyleri bilgilendirmek gerektiğinden bu eğitimlerin hazırlandığını ifade etmektedirler.

Son yapılan TÜİK araştırmasına göre evliliklerin %16,5’i 18-19 yaş aralığında, %23,5’i 25-29 yaş aralığında gerçekleşmektedir.⁸⁷ Bu yaş aralığına bakıldığında evliliğe dair bilgilerinin yeterli olmadığı tahmin edilmektedir. Nitekim psikolojik, fiziksel, sağlık, ilişkiler ve hukuksal alanda temel birçok bilgiyi dahi bilmeden evlenen çok fazla kişinin bulunduğu bir gerçektir. Bu şekilde olunca

---

⁸⁷ TÜİK, **Türkiye Aile Yapısı Araştırması**, 2021, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Turkiye-Aile-Yapisi-Arastirmasi-2021-45813>, (Çevrimiçi) 13.06.2022.

evliliklerde gereksiz tartışmalar, gerginlikler, karşılıklı yıpranmalar yaşanmakta ve evlilikler zarar görmektedir. Yaşanan sorunun bir tanımı ve çözümü varken sadece bilmediğinden sorunun içerisinde boğulan, içinden çıkılmaz hale getirilip büyütülen birçok problem yeni evlilik dönemlerinde sıklıkla yaşanmaktadır.

Bu nedenle bir öneri olarak, evlilik öncesi eğitimler bu manada ciddi bir koruyucu önleyici çalışma olarak görülmelidir. Kişilerin hangi sorunda nereye bakacağını ya da başvuracağını bilmesi ve bu yolla çözüm arayışına girmesi bu konuda yeterli farkındalığa ulaşması eğitimlerin en temel amacı olarak görülmelidir. Kuru bilgi vermekten öte, bir yol gösterici, rehberlik etme amacıyla kişilere eğitimler hazırlanmalı ve kişilerin yalnızlık, çaresizlik hissiyatları yerini bilgi açlığına bırakmalıdır. Ayrıca bir işin yapılmadan önceki başlangıç niyeti o işten kişinin ne alacağını, bu konuda olan beklentisini ve alıcılarının ne kadar açık olduğunu da göstermektedir. Bu bağlamda katılım amacı konusunda kişilerin meraklandırılması, ilgi uyandırılması, kişilerin ilgilerini eğitime çekecek çalışmalar yapılması önem arz etmektedir.

Eğitimin içeriğine baktığımızda ise en çok iletişim ve çatışma yöntemi konuları kişilerin zihninde yer etmiştir. İletişim modülünde yer alan bu konular evliliklerde farklı şekillerde dönüp dolaşıp ortaya getirilen problemlerin ana sebepleridir. İletişim yöntemlerini, çatışma, kriz anında nasıl davranması gerektiğini bilmeyen ve beklentisini kendisine göre düzenleyip karşı cinsin psikolojik yapısından bihaber olan kişiler, hayatlarının her döneminde çıkmazlar yaşayarak, döngü halinde sürekli aynı tip sıkıntıları yaşayabileceklerdir. Bu açıdan, öneri olarak, evlilik öncesi eğitimler de iletişim konusu ayrıntılı işlenmesi gereken bir konudur. Sağlıklı iletişim metotları, iletişim hataları, kriz yönetimi, kadın ve erkek psikolojisi gibi konular temel noktaları verilerek kişilerin bu konularda farkındalık geliştirmesi sağlanmalı ve takıldıkları noktada bir uzmana danışmaları gerektiği algısı yerleştirilmelidir.

Daha sonra rol, sorumluluk paylaşımı ve karşı cinsin psikolojik yapısı konuları da akıllarında yer eden konular olarak görülmektedir. Son yapılan araştırma göstermektedir ki % 85 ile % 95 arasında ev işleri evdeki hane halkı ferdi kadın

tarafından yapılmaktadır. Yine sorumluluk bahsinde en çok boşanma sebebi % 32,2 ile sorumsuz ve ilgisiz davranmaktan kaynaklanmaktadır.⁸⁸ Kadının çalışma hayatına girmesiyle birlikte rol sorumluluk konusu eskiye nazaran farklılaşmış ama olması gereken en adil paylaşım konusu netleşmemiştir. Ayrıca erkeğin evin rızkını temini konusunda birincil sorumlu olarak kendini görmemesi de evliliklerde boşanma sebebi olarak görülmektedir. Bu nedenle rol ve sorumluluk paylaşımı konusu evlilik eğitimlerinde artık daha önemli şekilde üzerinde durulması gereken bir konu haline gelmiştir. Hal böyle olunca, eğitimlerde rol ve sorumluluk paylaşımına daha çok önem ve yer verilmesi elzemdir.

Eğitimlerde yine akıllarda en çok kalan konu cinsellik konusudur. Kişiler cinsellikle ilgili eğitimde bilgi verildiğini hatırlamakta ama yetersiz bulmaktadırlar. Evliliğin en temel sebebi olan cinsellik konusu evlilik öncesi eğitimlerde üzerinde fazlaca durulması gereken bir konudur. Cinsellik evlilikte farkında olursa da olunmasa da duygu durumunu ve psikolojik hali etkilemektedir. Bu açıdan, bir öneri olarak, cinsellik konusunun evlilik öncesi eğitimlerde üzerinde fazlaca durulması gerekmektedir. Özellikle sosyal medya ve internet imkanı kısıtlı olan bölgelerde bu konu için ilave kaynak ve dokümanda katılımcılara iletebilirse kişiler eğitimden sonra özel alanlarında kaynakları rahatça inceleyebileceklerdir. Cinsellik konusunun işlenmesinde diğer bir dikkat edilecek husus ise utanılıp çekinmeden kaynaklı olarak konunun genel imalarla anlatılmaması, bir sağlık dersi bilinciyle ifade edilmek istenen şekilde doğrudan ifade edilmesinin gerekliliğidir. Nitekim eğitim alan kişiler ima edilen şeyi çok farklı anlamlarda anlayabilmekte ve yanlış çıkarımlar yapabilmektedirler. Bu nedenlerle, cinsellik konusunu bu şekilde bir uzmandan alan ve yeri geldiğinde soru cevap ile zihnindeki soruları aydınlatan kişilerin evlilikleri çok daha sağlıklı olacaktır.

Ayrıca birkaç katılımcının dile getirdiği şekilde eğitimin içeriğinde yer almayan ama evlilikler için önemli olan diğer bir konu da evlilik hazırlıkları sırasında yapılan masraflardır. Evlilik hazırlıkları sırasında birbirlerine karşı çok da

---

⁸⁸ TÜİK, **Türkiye Aile Yapısı Araştırması**, 2021, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Turkiye-Aile-Yapisi-Arastirmasi-2021-45813> (Çevrimiçi) 13.06.2022.

rahat olamayan çiftler ve aileler gereksiz masraflara girebilmektedir. Bunun sonucu olarak daha yeni evlenmiş olan kişiler hayatlarının başında yüklü borçlarla karşılaşabilmektedirler. Bu, başta çok problem gibi görünmese de ilerleyen zamanlarda maddi sıkıntılar yüzünden evlilikler zora düşebilmektedir. Bu açıdan evlilikte ilk zamanlar kişilerin bir evde beraber yaşayabilmek için nelere ihtiyaçları olduğu, asgari ihtiyaçların neler olduğu, zamanla hangi ilaveler yapılabileceği gibi hususlarda bilgilendirmeler yapılması da elzemdir. Bu şekilde, bir finansal okuryazarlık farkındalık eğitimi ile kadın ve erkek, evlilik ile ilgili harcamaların ihtiyaç mı, arzu mu olduğunu, reklam maksatlı tüketim motivasyonu mu olduğu hususlarını ayırt edebilme yeteneğini kazanmış olacaklardır.

Ayrıca sadece evlilik öncesi alışveriş değil, ailelerin evlilik sonrasında da ev idaresinde ihtiyaçları olacak olan bir iktisat modülü de eğitimlere eklenmelidir. Bireylerin evlenmeden önce bütçe yönetimi, yatırım ve birikim yapma, mutfak düzeni, katkı maddeleri, alışveriş rehberi, sağlıklı beslenme, buzdolabı gıda organizasyonu, sıfır atık, israf ve bereket gibi konularda eğitim almaları sağlanmalıdır. Bu konuların öğrenilmesiyle hem dolaylı olarak evde bereket, huzur ve uyum artacak hem de çatışma çıkması muhtemel alanlardan biri oluşmadan çözülmüş olacaktır.

Evlilik öncesi eğitimlerin hukuk ve aile içi sağlık kısımlarıyla ilgili ise katılımcılar pek bir şey hatırlamamaktadırlar. Bu modüller genelde üstün körü geçilmiştir. Bunun bir sebebi de bazı yerlerde eğitimleri tek bir kişinin vermesidir. Eğitimi veren kişiler genel olarak psikolog, aile danışmanı gibi iletişim alanında uzman olan kişilerdir. Bu açıdan hukuk kısmıyla ilgili literatür aktarma dışında ayrıntılı bilgisi olan kişiler değillerdir. Sağlık kısmıyla ilgili de çoğu zaman bir sağlıkçı eğitime eşlik etse de cinsellik dışında başka bir sağlık bilgisine ayrıntılı girmeye zaman kalmamaktadır. Bu nedenlerle, hukuk ve aile sağlığı ile ilgili kısımlar doküman ya da bir kaynak ile telafi edilebilecek kısımlar olduğundan eğitimin zaman planlamasında ayrıntılı yer ayrılması gerekmemektedir.

Evlilik öncesi eğitimlerin işlenme şekli format konusunda da bazı düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır. Yetişkin bireylerin normal sınıf ortamında seminer dersi şeklinde bilgi alıp bunu hayatlarında davranış değişikliği haline getirmeleri zordur. Zaman değişmiş ve insanların uzun süreler bir konuya odaklanması zorlaşmıştır. Bu açıdan eğitimlerin daha eğlenceli, interaktif, görsel objelerle, güncel sunum teknikleri ve araçlarıyla yapılması verimi artıracaktır. Eğitimin oyunlaştırma yoluyla da dikkati toplama ve odaklanmayı artırıcı bir hale getirilmesi gerekmektedir. Ayrıca eğitimin içeriği olan ders notları hâlâ 2012 yılının notlarını içermektedir. Bu açıdan içerik güncellenmeli, çıkartma ve eklemeler yapılmalıdır. Nitekim 2012 yılının evlilik sorunları temelde çok farklılaşmamış olsa da değişikliğe uğramıştır. Sosyal medya, oyun bağımlılığı, hazır yemek kültürü gibi yeni nesil problemler ile evden çalışma, akıllı ev sistemleri gibi yeni nesil kolaylaştırıcılar hayatımıza dahil olmuştur. Bu konuların içeriklere eklenmesi ve gerekli yerlerde yönlendirme yapması gerekmektedir.

Eğitimin formatıyla alakalı diğer bir konu da eğitimin online ve yüz yüze verilmesi hususudur. Eğitimler COVID-19 döneminde online şekilde vermeye devam etmiştir. Eğitimci ve formatörler odaklanma sorunu, interaktif ders ortamı olmaması, bağlantı problemleri gibi sorunlara rağmen katılım artacağını düşünerek eğitimin online verilmesini verimli bulmaktadırlar. Eğitimlerin online verilmesi kişilerin katılımını muhakkak artıracaktır. Mekandan bağımsız olarak kişilerin istedikleri yer ve saatte eğitime katılmalarını teşvik edecektir. Fakat evlilik eğitimi gibi herkesin uzman olduğunu iddia ettiği bir konuda (bazı katılımcıların da ifade ettiği üzere) kişilerin ne kadar ciddiyetle bu eğitimleri online olarak alıp baştan sona dinleyeceği bir muammadır. Bu bağlamda eğitimler mümkünse yüz yüze verilmeli, online verilmesi gerektiği durumlarda ise içerikler takip edilmesi istenilen, dikkat çekici ve merak uyandırıcı şekilde verilmelidir. Eğitimlerin yüz yüze ve uzaktan eğitim şeklinde formatları ayrı ayrı çalışılmalıdır. İki şekilde aynı içerik verilmesi verimi düşürecek.

Öte yandan, eğitimin süresi konusunda katılımcılar ile eğitmen ve formatörler farklı düşünmektedirler. Katılımcıların çoğu evlilik öncesi eğitimlerin süresini kısa

bulurken eğitimci ve formatörler eğitimin süresini yeterli görmektedir. Nitekim eğitimci ve formatörler eğitimlerin bir farkındalık eğitimi olduğunu, kişileri baştan aşağı eğitmek gibi bir niyetlerinin olmadığını, Milli Eğitim Bakanlığı'nın eğitimleri gibi kapsamlı bir eğitim programı olmadığını, bu yüzden insanlara en mümkün ve en kısa sürede evlilik ile ilgili hap bilgilerin verilip, farkındalık oluşturup, sorun yaşadıkları durumlarda neler yapmaları gerektiğini öğretmelerinin yeterli olduğunu düşünmektedirler. Aynı zamanda formatörler ve eğitimci eğitimlerin süresinin uzaması durumunda katılımın düşeceğini, çünkü insanların günlük koşturmacaları içerisinde üç saatten fazla zaman ayırmak istemeyeceklerini düşündüklerini belirtmektedirler. Bu bağlamda eğitimlerin farkındalık odaklı olduğunun altı çizilirse eğitimlerin üç saat gibi bir sürede verilmesi uygun olabilecektir. Fakat bu üç saat içerisinde kişilerin ileride işlerine yarayacak birçok bilgi kodlanarak, adeta bir kılavuz gibi başvurmak istediklerinde nereye başvurmaları gerektiğini öğretecek şekilde verilmelidir. Fakat sadece mevcut evlilik öncesi eğitimi olan bu kısa farkındalık eğitimi, aileleri kurtarmaya yeter gibi bir düşünce de doğru değildir. Zorunlu ve giriş seviyesi için faydalı olan mevcut evlilik öncesi eğitimler seviye, zaman, hitap edilen kitlenin sosyokültürel durumu gibi çeşitli şekillerde alternatifleri çoğaltılmalıdır. Farkındalık eğitimi dışında ilgili ve meraklıları için daha farklı alternatiflerinde olduğu çeşitli eğitim programlarıyla eğitim yelpazesi zenginleştirilmelidir. Bu şekilde ayrı vakit ayırmak isteyen kişiler için farklı alternatifler de üretilmiş olacaktır. Eğitimin yalnız süre olarak değil başka açılardan da farklı alternatifleri oluşturulmalıdır.

Evlilik öncesi eğitimler katılımcılar nezdinde değerlendirildiğinde ise katılanların çoğunluğunun kadın olduğu görülmektedir. Aile ve evlilik ile ilgili her eğitimde merkeze kadın alınarak düzenlemeler yapılmakta, aile kadın odaklı planlanmaktadır.⁸⁹ Bu da ister istemez kadınların daha fazla eğitimlerde yer almasını sağlamaktadır. Ayrıca çoğu eğitimde olduğu gibi kişisel gelişim alanında da daha meraklı olan kadınlar bu eğitimlere de erkeklerden daha çok rağbet etmektedirler. Bunun sebepleri, erkeklerin eğitim saatlerinde çalışıyor olması olabileceği gibi

---

⁸⁹ Mehmet Fatih Aysan, "Türkiye'de Sivil Toplum Kuruluşları ve Aile," **Toplumsal Değişim Raporları**, İstanbul, TDE Yayınları, 2021, s. 28.

erkeklerin gönüllü eğitim faaliyetlerine katılımlarının düşük olması, evlilik konusunu mahrem görüp eğitim almaktan çekinmeleri, evlilik konusunu anne babadan öğrenme alışkanlığının olması ve bu konuda uzmanlara olan ön yargılar olarak sıralamak mümkün görülebilmektedir. Bu bağlamda erkeklerin de katılımını artırmak için erkeklerin yoğun olarak bulunduğu yerlerde eğitim verilebilir. Mesela kahvehane, maç ortamları vb. yerlerde eğitimlerin tanıtımları yapılabilir. İş yerlerinde erkeklerinde katılımı için teşvik edici uygulamalar geliştirilebilir.

Ayrıca eğitimlere genel katılım konusunda da zorluklar mevcuttur. Nitekim TÜİK araştırmasında da çiftler eşleriyle sorun yaşadıklarında %43 oranında destek almak için öncelikle uzmana gitmek yerine aile büyüklerine danışmayı tercih etmektedirler. Eşiyle sorun yaşayıp uzman bir psikoloğa başvuranların oranı ise kadınlarda % 5.2 erkeklerde % 4.3'tür.⁹⁰ Bu bağlamda büyüklerin sözlerini de kenara atmadan evlilik konusunda kişilerin eğitim almalarının önemi vurgulanmalı ve büyüklerin tavsiyeleri güncel eğitimlerle tamamlanarak sağlıklı bir temel atılmalıdır. Eğitimlere katılımcı bulmakta sıkıntı yaşayan eğitmenler katılımcı kitlesine göre hareket ettiklerini ifade etmektedirler. Mesela Roman vatandaşlardan oluşan bir kitleye eğitim vermek isteyen bir eğitmen onların düzenlerine ayak uydurarak önce ikram sonra Kuran okuma sonra da Romanların kendine has eğlencelerine uyum sağladıklarını, en son onların güvenini kazandıktan sonra eğitim bilgilerini verebildiklerini ifade etmektedir. Eğitmenler bu şekilde eğitim verecek kitle bulmakta zorluk çekmektedirler. Bu sorunun çözümü için devlet tarafından üniversitelerde ders şeklinde evlilik öncesi eğitimler verilebilir ya da nikah dairelerinde nikah öncesi işlemlerde bu eğitimlerin verilmesi yönünde teşvikler yapılabilir. Ayrıca nikah işlemleri sırasında bu eğitimlerin alınmış olmasının daha erken nikah cüzdanı teslimi, erken nikah tarihi, çeyiz desteği, indirimli mağaza çekleri gibi çeşitli maddi avantajları söz konusu olursa katılımcı sayısı da belirgin şekilde artacaktır. Bunlara ilave olarak eğitimler sırasında uygulanabilecek olan

---

⁹⁰ TÜİK, **Türkiye Aile Yapısı Araştırması**, 2021, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Turkiye-Aile-Yapisi-Arastirmasi-2021-45813> (Çevrimiçi) 13.06.2022.

çeşitli psikolojik testlerle ağır psikolojik rahatsızlığı olan bireyler fark edilerek gerekli sağlık yönlendirmeleri yapılabilecektir.

Başka bir öneri olarak ünlü kişilerin bu eğitimlerle ilgili kamu spotları vermeleri ve eğitimleri tavsiye etmeleridir. Ayrıca eğitimlere katılımı sağlamak için çeşitli maddi hediyeler de verilebilir. Gelir seviyesi düşük kesimler için hediyeler önem arz ettiğinden eğitime katılım konusunda iştiyaklı davranacakları düşünülmektedir. Ayrıca Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın diğer hizmetlerinden faydalananlara şart olarak bu eğitimleri alması kuralı da getirilebileceği önerisinde bulunulmuştur. Sonuç olarak zorunlu olmasa da katılımın tercih edilmesini sağlayacak ciddi teşvik, yönlendirme ve uygulamalar ile katılımın artırılması sağlanabilecektir. Gönüllü olması durumunda da eğitimi alanlara ödüller verilebilir. Ayrıca eğitimlere katılmak isteyen çalışan kimseler için resmi izin hakları verilmesi durumunda katılımın artacağı da düşünülmektedir.

Bunların yanında, eğitimlerin verilme zamanı konusunda ortak görüş sağlanamamıştır. Katılımcıların hemen hemen yarısı eğitimin üniversite son sınıfta verilmesi gerektiğini düşünürken diğer bir kısmı bu zamanın çok erken olduğunu, kişilerin ilgilerini çekmeyeceğini düşünmekte, evliliğin hemen öncesinde verilmesinin sağlıklı olacağını düşünmektedirler. Bazı eğitimciler ve formatörler de tekrar verilmesi gerektiğini ifade etmektedirler. Nitekim eğitimlerin üniversite zamanı verilip evlilik öncesi tekrar verilmesinin birbirlerine bir etkisi yoktur. Üniversite döneminde verilmesi kişilerin kendilerini tanımalarına, karşı cinsi tanımalarına ve buna göre eş seçimi yapmalarına vesile olacaktır. Nişanlılık öncesi verilmesi ise evlilik içi ilişkilerin yönetimi, kriz yönetimi gibi konularda donanımlı olmalarını sağlayacaktır. Bu bağlamda eğitimler hem üniversite sürecinde hem de evlilik öncesinde tekrar verilmesi en verimli sistem olacaktır. Kişiler bilgileri unutabilir ya da hayata bakış açıları zamanla değişebilir; bu açıdan eğitimin tekrar edilme imkanı olduğu durumlarda tekrarlanması uygun olacaktır. Muhakkak iki zamanda da eğitimlerle ilgilenmeyen gereksiz gören kişiler olacaktır. Fakat tam tersi, çok ilgilenen ve ihtiyaç hisseden kişiler de katılım sağlayacaktır. Bu yüzden kesin tek bir doğru zamanı vardır gibi bir cümle kurmamız doğru değildir.

Evlilik uyumuna etkisi bağlamında evlilik öncesi eğitimler değerlendirildiğinde söz konusu ilişkiyi ölçecek bir sistem olmadığı tespit edilmiştir. Eğitimlerle ilgili bir kayıt ve devamında kişilerin medeni hali ya da aldıkları psikolojik danışmanlıkları gibi bir veri bulunmamaktadır; evlilik uyumlarına olan etkisi kişilerin beyanlarına bakılarak yorumlanabilmektedir. Eğitimle ilgili evlilik uyumunu etkileme durumunu anlayabileceğimiz bazı reseptörler vardır.

Bir kuruma giriş yapmadan önce onunla ilgili bir eğitim alıyor olmak kişiler nezdinde kuruma önem atfetmeye sebep olacaktır. Ayrıca bir farkındalık eğitimi olduğundan kişilerin çift iletişimi, çatışma çözme gibi konularda hatalarını fark edip doğruya yönelmesine vesile olacağından uyuma olumlu etkisi yine olacaktır. Fakat bunun için kişilerin bu niyette olması ve algılarının bu yönde açık olması gerekmektedir. Kısa bir eğitimle büyük davranış değişiklikleri beklemek doğru değildir. Eğitimin kısa süreli olmasından dolayı da eğitimleri yok görmemiz, hiç etkisi yoktur dememiz ne kadar doğru değilse, eğitimlerin evlilikleri baştan sona iyileştirdiğini söylememizde o kadar yanlıştır. Bu eğitim ancak bir uyanış, bir fark ettirme ve yalnız değilsiniz düşüncesini bildirme eğitimi olabilir. Zorda kalınan bir durumda yapılabilecekleri öğretme çalışmasıdır. Uyumlu ve uzun ömürlü bir evlilik için kişilerin tek bir eğitimle kalmayıp kendilerini zaman zaman çeşitli kaynaklarla beslemeleri gerekmektedir. Bu bağlamda bu eğitimler evlilik uyumuna bir vesiledir. Eğitimler çeşitlendirilip yaygınlaştırılırsa birçok kişinin evliliğine olumlu manada dokunulacağı muhakkaktır.

Çalışmadaki tüm sonuçları ele alıp genel manada bazı önerilerimiz olabilir. Hepsini bir bütün olarak ele alıp öneri sunmaya çalıştığımızda, şu şekilde bir yol ifade edilebilir. Öncelikle, Cumhurbaşkanlığı 2022 yılı yıllık programında da görüldüğü şekilde evlilik öncesi eğitimlere geçmiş yıllarda katılımcı sayısı 23.238 iken 2022 hedefi olarak 150 bin konulmuştur. Bu hedefe ulaşmak hatta geçmek için eğitimlere katılımların artırılması, izlenmesi ve memnuniyet ölçümleri yapılması da

hedeflenmektedir.⁹¹ Ailelerin sağlam temellere oturması maksadıyla yapılan bu eğitimler sadece eğitim olmaktan çıkıp güncel hayatta karşımıza çıkan yoğunlaştırılmış özet bilgiler olarak sunulmalıdır.

Ayrıca, evlilik öncesi eğitimle ilgili en büyük atılım eğitimlerin televizyon ve sosyal medya ile aktarılması şeklinde olacaktır. Nitekim yetişkin kişilerin bir mekana gidip eğitim alması konusu günümüzde oldukça zorlaşmıştır. Sosyal medya ve gelişen teknoloji vasıtasıyla isteyen herkes her bilgiye her yerden ulaşabilir hale gelmiştir. Evlilik öncesi verilmesi gereken bilgiler, olumlu aile profilleri, RTÜK ile ortak şekilde reklamlara, dizilere entegre edilmeli-ve bu şekilde ekranlar vasıtasıyla kişilerin bu eğitimleri yaşam boyu öğrenme şeklinde alması sağlanmalıdır. Televizyon ekranlarında bulunan ahlak dışı, gelenek ve göreneklere aykırı yayınlar kaldırılmalı, bunların yerine doğru ilişkilerin olduğu, sağlıklı aile ve birey profillerinin senaryolaştırıldığı diziler, filmler ve yarışmalar getirilmelidir. Ayrıca instagram, twitter ve facebook vasıtasıyla evlilik öncesi hazırlık, evlilik içi ilişkiler konularında yoğunlaştırılmış özet bilgiler zaman zaman verilmelidir. Kısa film, reels, örnek ünlü aileler yoluyla bu bilgilerin evlilik öncesi dönemdeki kişilere ulaşması sağlanmalıdır.

Özetle; evliliğe hazırlık maksadıyla hazırlanan bu eğitimler üç sacayağına oturtulmalıdır. İlki üniversite son sınıfta verilecek dönem dersi şeklinde mezuniyet öncesi seçmeli bir ders olarak verilmesidir. İkincisi, nikah dairelerinde evliliğe başvuru esnasında bilgilendirme yapıp, katılım için yönlendirilip teşvik edilen bir eğitim şeklinde verilmesidir. Nikah öncesi verilen bu eğitim kısmı için sadece belediyeler değil, halk eğitim merkezleri, STK'lar, müftülükler, aile sağlığı merkezleri gibi birçok kurumdan verilecek eğitimler kabul edilebilmelidir. Üçüncü sacayağı ise yapımlara entegre edilerek sosyal medya ve televizyon vasıtasıyla dolaylı eğitim şeklinde verilmesidir. Bu üç şekilde birine rastlamayan biri muhakkak bir diğerine rastlayarak eğitimden faydalanacaktır. Hepsine katılan biri ise daha

---

⁹¹ 2022 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, s. 271, (Çevrimiçi) <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2021/10/2022-Yili-Cumhurbaskanligi-Yillik-Programi-26102021.pdf>, 26.04.2022.

kapsamlı bir eğitim almış olacaktır. Eğitimin sadece televizyon ekranlarında olması yüz yüze alınan kısa eğitimleri faydasız ya da hiç etkisiz gibi görmemizi gerektirmemektedir. Her eğitimin kendine göre avantajları ve dezavantajları mevcuttur. Bu yüzden bu eğitimler bu şekilde üç farklı zamanlı verildiğinde birbirlerini tamamlayacaklardır. Ayrıca eğitimlerin üniversite ve nikah öncesi dönemde alınan kısımları için içerik güncellemesi, format değişikliği yapılarak, yüz yüze ya da online yapılması gibi çeşitli esnek ihtimalleri seçim imkanı kişilere verilirse katılımcı sayıları da artacaktır. Ayrıca eğitimlere katılım sonrası küçük ödüllerle kişilerin katılım için teşvik edilmesi uygun olacaktır.

Sonuç olarak; Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın düzenlemiş olduğu aile eğitim programı kapsamındaki evlilik öncesi eğitim programı kişilerin evliliklerine katkı sağlamaktadır. Evlilik öncesi eğitimler evlilikleri sağlam temele oturtması bakımından önem arz etmektedir. Evliliklerde adeta bir kafa lambası vazifesi görmeyi hedefleyen evlilik öncesi eğitimler, evlenmeden önce çiftlere ansiklopedik bilgi vermek yerine rehberlik vazifesi görmektedir. Devletin bu eğitimleri daha fazla ciddiye alarak yaygınlaştırması, içeriğini güncellemesi ve kişilere iletilmesinde yenilikler getirmesi faydalı olacaktır. Evlilik öncesi eğitim konusu adeta bir seferberlik gibi düşünülerek birçok kanaldan eğitimler düzenlenmelidir. Nihayetinde evlilik öncesi eğitimler, ülkenin maddi manevi yükü olan boşanmaların azalmasına ve ömürlük, mutlu aileler kurulmasına imkan tanımaktadır. Temeli sağlam atılmış, doğru kaynaklardan temin edilen temiz bilgilerle kurulmuş sağlıklı evlilikler neticesinde kurulan sağlıklı aileler sağlıklı bir toplum oluşmasına vesile olacaktır.

KAYNAKÇA

Abdulfez, Süleymanov: “Çağdaş Türk Toplumlarında Aile ve Evlilik İlişkileri”, **Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi**, 11/5, 17, 2009, s. 7.

Accordino, Michael P., Bernard G. Guerney: “Relationship Enhancement Couples and Family Outcome Research of the Last 20 Years”, **The Family Journal: Counseling And Therapy For Couples And Families**, 11/2, 2003, s. 162.

Açık, Özge: “Evlilik Uyumu Ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişki”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008, s. 15.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
Evlilik Öncesi Eğitim
2017- 2018
Yaygınlaştırma Projesi:

https://ailevecalisma.gov.tr/media/2506/Evlilik_Oncesi_Egitim.pdf, (Çevrimiçi). 07.01.2021.

Aile ve Çocuk Dostu
Yapım ve Dizilerin
Teşvik Edilmesine Dair
Usul ve Esaslar
Hakkında Yönetmelik:

PDF,
<https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=24572&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonetmeligi&mevzuatTertip=5>,
(Çevrimiçi) 25.04.2022.

- Akar, Hülya: “Psikiyatrik Yardım Talebi Olanlar ile, Yardım Talebi Olmayan ve Boşanma Aşamasında Olan Çiftlerde; Çift Uyumu ve Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin Karşılaştırılması”, (Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi), İstanbul Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi 12.Psikiyatri Birimi, 2005, s. 1.0
- Akbulut, Zehranur: “İmago Yaklaşımına Dayalı Grupla Psikolojik Danışma Uygulamalarının Evli Çiftlerin Affetme Ve Mutluluk Düzeyine Etkisi”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018, s. 13.
- Akoğlu,Özgül Aktaş,
Hadiye Küçükkaragöz: Boşanma Nedenleri Ve Boşanma Sonrasında Karşılaşılan Güçlüklerle İlişkin Bir Araştırma: İzmir İli Örneği, **Toplum ve Sosyal Hizmet** , 29/1, 153-172, 2018, s. 23.
- Aktaş, Selin: "Eşlerden Birinin Kaygı Düzeyi İle Evlilik Uyumu Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009, s. 27-34.
- Alan, Christensen,
Christopher Heavey: “Interventions for Couples”, **Annual Reviews**, 3, 50/1999, s.180.
- Alpaydın, Yusuf: **Evlilik Öncesi Eğitimi Eğitici Kitabı**, T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, İstanbul, 2012, s. 19-49.

- Altuntaş, Serkan,
Abdullah Atli: “Eş Seçme Stratejileri Envanteri Geliştirilmesi”, **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 12/32, 2015, s. 123-135
- Antalya Psikiyatri: <http://www.psikoterapi.pro/evlilik-aile-terapisi/bilissel-davranisci-aile-terapisi>, (Çevrimiçi) 15.06.2020.
- Arıdağ, Nermin Çiftçi,
Seher Merve Erus, Sedef
Ünsal Seydooğulları: Eş Desteğinin Evlilik Doyumu ve Psikolojik İyi Oluş İle İlişkisi, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, 2019, 18/71, s. 1016.
- Avcı, Özlem Haskan: “Evliliğe Hazırlık Programının Çift İlişkileri Ve İlişki İstikrarı Üzerindeki Etkisi”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.
- Avcı, Özlem Haskan: “Türkiye’de “Evlilik Öncesi Dönem’e İlişkin Yürütülmüş Tez Çalışmalarının İncelenmesi”, **20. Uluslararası Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi**, Eds. Engiz Şahin, Samsun, Türk PDR Derneği Yayınları, 2018, s. 59-62.
- Aydemir, Sevim Seher: “Transaksiyonel Analize Dayalı Bir Eğitim Programının Evli Çiftlerin Ego Durumları ve Evlilik Yasamlarına İlişkin Bazı Değişkenlere Etkisi”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi, 1996.
- Aydemir, Sevim Seher: “Evlilik İlişisini Geliştirme Programları”, **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, 11/II, 1, s. 22.

- Aydın, Esra: “Anne-Oğul Bağlanması ve Gelin-Kayınvalide İlişkisi Ve Evlilik Doyumunu Yordamadaki Rolü”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2017, s. 23-24.
- Ayer, Funda Darcan: “Evlilik Doyumunun, Eş Desteği, Evlilik İletişim Şekilleri ve Psikolojik İyi Oluş İle İlişkisi”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Beykent Üniversitesi, 2016, s. 10
- Aysan, Mehmet Fatih: “Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşları ve Aile, İstanbul, **Toplumsal Değişim Raporları**, TDE Yayınları, İstanbul, 2021, s. 28-50.
- Bacanlı, Hasan: ‘Eş Tercihleri’, **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, 2./5, 2001, s. 7-16 .
- Batıgün, Ayşegül Durak, Ayda Büyüksahin Sunal: “TV Dizilerinde Yer Alan Karakterlerle Kurulan Parasosyal Etkileşim: Evlilik Doyumu, Psikolojik Belirtiler ve Bazı Sosyo-demografik Değişkenler Açısından Değerlendirme”, **Türk Psikoloji Dergisi**, 32/79, 2017, s. 54.
- Baudrillard, Jean: “Simgesel Değiş Tokuş ve Ölüm”, Çev. Oğuz Adanır, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2, 2002, s. 23-26.

- Bayer, Ali: “Değişen Toplumsal Yapıda Aile”, **Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 4, IV/8, 2013.
- Bayoğlu, Ferhat, Abdullah Atlı: İnönü Evlilik Tutum Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlilik Analizleri, **Ege Eğitim Dergisi**, 15/2, 2014, s. 399.
- Beşpınar, Fatma Umut: “Toplumsal Cinsiyet ve Aile, Türk Aile Yapısı Araştırması, Türkiye Aile Yapısı Araştırması Tespitler, Öneriler”, **Araştırma ve Sosyal Politika Serisi**, İstanbul, 7/1. Baskı, 2014, s. 234-276.
- Bihter'in kolyesi OUT
Hürrem'in kolonyası IN: <https://www.yenisafak.com/gundem/bihterin-kolyesi-out-hurremin-kolonyasi-in-298148>, 2011, (Çevrimiçi) 25.04.2022.
- Bildirici, Asiye: “Evlilik Süresinin, Cinsel Yaşama Ve Evlilik Uyumuna Etkisi Ve Sonuçların Demografik Özelliklere Göre Karşılaştırılması”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016, s. 3.
- Bilgin Kıray Vural, Vural: “Evlilik Öncesi Cinsel Danışmanlık Programının Yeni Evli Çiftlerin Cinsel Doyumuna Etkisi”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İzmir, Ege Üniversitesi, 2007.
- Bodenmann, Guy, Meinrad Perrez, “The Effectiveness of a Coping-Focused Prevention Approach: a Two-Year Longitudinal

- Annette Cina, Kathrin Widmer: Study”, **Swiss Journal of Psychology**, 61/4, 2002, s. 196.
- Bodenmann, Guy, S. D. Shantinath: “The Couples Coping Enhancement Training (CCET): A New Approach to Prevention of Marital Distress Based Upon Stress and Coping”, **Family Relations**, 2004, 53, s. 477-479.
- Bodenmann, Guy: “Dyadic coping and its significance for marital functioning”, **Couples coping with stress: Emerging perspectives on dyadic coping**, Wasington DC, American Psychological Association, 2005, s. 33-49.
- Bulut, Işıl: **Ruh Sağlığının Aile İşlevlerine Etkisi. Ankara: Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler**, Ankara, Müsteşarlığı Yayınları, 1992.
- Busby, Ivey, Harris ve Ates Busby, Dean, “Self-Directed, Therapist-Directed, and Assessment-Based Interventions for Premarital Couples”. **Family Relations**. 56/7, 2007, s. 279.
- Canel, Azize Nilgün, **Evlilik ve Aile Hayatı**, Ankara, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile Eğitim Programı, 2012.
- Carrere, Sybil, Kim T. Buehlman, and John M. Gottman, James Coan, Lionel Ruckstuhl: “Predicting Marital Stability and Divorce in Newlywed Couples”, **Journal of Family Psychology**, 14, 2000, s. 42-56.
- Carroll, Jason S., Thomas B. Holman: “Translation and Validation of the Spanish Version of the RELATE Questionnaire Using a Modified Serial Approach for Cross-Cultural Translation”,

Family Process, 40/2, 2001, s. 221.

- Carroll, Jason S.,
William Doherty: “Evaluating the Effectiveness of Premarital Prevention Programs: a Meta-Analytic Review of Outcome Research,” **Family Relations**, 52/2, 2003, s. 105-118.
- Cihan, Ümran, Handan
Karakaya: “Yaşantısal Bir Aile Terapisti: Virginia Satır”, **Munzur Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Tunceli, 5/10, s. 76.
- Cüceloğlu, Doğan: **Yeniden İnsan İnsana**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2002, s. 19.
- Çağ, Pınar, İbrahim
Yıldırım: “Evlilik Doyumunu Yordayan İlişkisel ve Kişisel Değişkenler”, **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, 4, 2013, s. 39.
- Çakıcı, Betül: “Görücü Usülü Evlenen Çiftler İle Flört Ederek Evlenen Çiftler Arasındaki Evlilik Sonrası Evlilik Dinamiklerinin Karşılaştırılması”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul,, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016, s. 7-13.
- Çelik, Hilal, Bilge
Nuran Aydoğdu Çelik: Duygu Odaklı Terapi: Psikoterapide Yeni Bir Yaklaşım, **E-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi**, 5/2, 50-68, 2018, s. 53.

- Çelik, Metehan: “Evlilik Doyum Ölçeği Geliştirme Çalışması”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Adana, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006, s. 25
- Çelik, Metehan: "Öğretmenlerin Evlilik Uyumlarının Yaşam Doyumu ve Tükenmişlik Düzeylerine Göre İncelenmesi", **SDU International Journal of Educational Studies** , 5/2, 2018, s. 40–52.
- De Witt, D. J.: “A Combined Premarital And Early Marital Counseling Program Based On Adler’s Individual Psychology”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), USA, California Üniversitesi, 1982, s. 43.
- Demir, Sekan, Mustafa Kale: “Öğretmen Görüşlerine Göre, Covid-19 Salgını Döneminde Gerçekleştirilen Uzaktan Eğitim Sürecinin Değerlendirilmesi.”, Elektronik Türkiye Çalışmaları, 15/8, 2020, 3445-3470.
- Demirbilek, Melahat: “Aile Danışmanlığı: Bir Uygulama Örneği”, **Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care**, 2016, 10/2, s.109-120.
- Dilek Akça Koca: “Bir Aile Eğitim Programının Evli Annelerin Evlilik Doyumu, Evlilikte Sorun Çözme Becerisi Ve Psikolojik İyi Oluşuna Etkisi”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2013, s. 19.

- Doğan, Tahsin: **Öğretmen ve Eğitim Yöneticilerine Rehber**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2003, s. 164.
- Duran, Şenol, Zeynep Hamamcı: "Evlilik Öncesi İlişki Geliştirme Programının Romantik İlişkiler Yaşayan Üniversite Öğrencilerinin İletişim Becerileri ve Çatışma İletişim Tarzları Üzerine Etkisinin İncelenmesi", **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi**, 23/23, 2010, s. 87-100.
- Duran, Şenol: "Evlilik Öncesi İlişki Geliştirme Programının Romantik İlişkiler Yaşayan Üniversite Öğrencilerinin İletişim Becerileri, Çatışma İletişim Tarzları Ve İlişki İstikrarları Üzerine Etkisinin İncelenmesi", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gaziantep, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.
- Durmuş, Emine, Eser Baba: 'Evli Çiftlerin Duygusal Zeka Düzeyleri İle Evlilik Uyumlarının Karşılaştırılması', **Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 23/1, 2014, s. 352-69.
- Eğitim Yöntem ve Teknikleri PDF, s.10. <https://acikders.ankara.edu.tr/> (Çevrimiçi) 25.04.2022.
- Eksi, Halil, Zehra Kahraman: 'Bir Evlilik ve Aile Hayatı Eğitim Programının Evli Kadınlarda Evlilik Uyumuna Ve Aile Sistemine Etkisi', **M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi**, 36, 2012, s. 131.
- Erbek, Evrim, "Evlilik Uyum", **Düşünen Adam**, 18/1, 2005, s.

Emrem Beştepe, 39-47.

Hülya Akar,

Nezih Eradamlar,

R.Latif Alpkan:

Ersanlı, Ercüment:

“Evlilik İlişkilerinde Eşlerin Akılcı Olmayan İnançlarıyla Bahşetmelerine Bilişsel Davranışçı Yaklaşım Dayalı Evlilik İlişisini Geliştirme Programının Etkisi”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Samsun, Ondokuzmayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007, s. 11.

Evlenme ve Boşanma
İstatistikleri:

Ankara: TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu, 2017.

Evlenme ve Boşanma
İstatistikleri:

Türkiye İstatistik Kurumu, Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, 2021 Haber Bülteni Sayı: 45568, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Bosanma-Istatistikleri-2021-45568>, (Çevrimiçi) 22.04.2022.

Evliliğe İlk Adım
Seminerleri Sürüyor:

<https://www.diyanehaber.com.tr/konya-muftulugu/evlilige-ilk-adim-seminerleri-suruyor-h9222.html>, (Çevrimiçi) 20.02.2021.

Evlilik Okulu:

Evlilik Okulu Projesi,
<https://www.sahinbey.bel.tr/proje-d/11/198/evlilik-okulu-projesi>, (Çevrimiçi) 06.01.2021.

Evlilik Öncesi
Danışmanlık Rehberi:

T.C. Sağlık Bakanlığı Türkiye Halk Sağlığı Kurumu Kadın ve Üreme Sağlığı Daire Başkanlığı

Ankara, 2014, s. 2.

- Evlilik Öncesi Rehberlik: <http://www.mutluaile.org.tr/?h149/evlilik-oncesi-rehberlik>, (Çevrimiçi), 20.02.2021.
- Evlilik Öncesi Eğitim Programı Geliştirme ve Yaygınlaştırma Projesi: <https://www.ailevecalisma.gov.tr/athgm/duyurular/evlilik-oncesi-egitim-programi-gelistirme-ve-yayginlastirma-projesi/>, (Çevrimiçi) 04.01.2021.
- Evlilik Öncesi Eğitim Programı Kapsamında 1 Milyon 200 Bini Aşkın Kişiye Eğitim Verildi: <https://ailevecalisma.gov.tr/athgm/haberler/evlilik-oncesi-egitim-programi-kapsaminda-1-milyon-200-bini-askin-kisiye-egitim-verildi/> (Çevrimiçi) 22.02.2021.
- Evlilik Öncesi Eğitim Programı Kapsamında 1 Milyon 200 Bini Aşkın Kişiye Eğitim Verildi: <https://www.csgb.gov.tr/haberler/> (Çevrimiçi) 25.04.2022.
- Evlilik Öncesi Eğitim: <https://www.ismekkurs.com/evlilik-oncesi-egitim>, (Çevrimiçi) 06.01.2021.
- Evlilik ve Aile Okulu: <https://istanbul.tugva.org/evlilik-ve-aile-okulu/>, (Çevrimiçi), 20.02.2021.
- Fıııloğu, Hürol: “Lisansüstü Öğrencilerinin Evlilik Uyumu”, **Psikoloji Dergisi**, 7/28, 1992, s. 11-23.
- Fıııloğu, Hürol: “Film Analizi Yöntemi ile Virginia Satır ile Terapisi Yöntemine Bir Bakış”, **Türk Psikoloji Yazıları**, 2007, 10/20.

- Fıfıloğlu, H    : **Aile ve Evlilik Terapisi Eğitimi Notları**, Odt  sem, Ankara, 2011, s. 77
- Fidanoğlu, Oya: “Evlilik Uyumu, Mizah Tarzi ve Kaygi D  zeyi Arasındaki İlişki”, (Yayımlanmamış Y  ksek Lisans Tezi), İstanbul Marmara   niversitesi Eğitim Bilimleri Enstit  s  , 2006.
- Futris, Ted G., Allen W. Barton , Tiffiany M. Aholou, Desiree M. Seponski: “The Impact of PREPARE on Engaged Couples: Variations by Delivery Format”, **Journal of Couple & Relationship Therapy**, 10/1, 2011. s. 71.
- Galbraith, Georgia Richard C., Thomas B. Holman, Robert F. Stahmann: “The Relationship Evaluation (RELATE) With Therapist-Assisted Interpretation: Short-Term Effects On Premarital Relationships”, **Journal of Marital and Family Therapy**, Atlanta, Brigham Young University, 2007, 33/3, s. 365.
- Galbraith, Thomas B. Holman, and Robert F. Stahmann: “The Relationship Evaluation (RELATE) With Therapist-Assisted Interpretation: Short-Term Effects On Premarital Relationships”, **Journal of Marital and Family Therapy** , 33/3, 2007, s. 365.
- Giblin, Giblin, P.: “Premarital preparation: Three approaches”, *Pastoral Psychology*, 1994, 42, s. 147-161.
- Giddens, Antony: “Sosyoloji”,   ev. K.   zel, O. Turhan ve B. Bayar, Ankara, Ayra  Yayınevi, 2000, s.148.

- Ginsberg, Barry G.,
Edward Vogelsong: **Premarital Relationship Improvement by Maximizing Empathy and Self-Disclosure: the PRIMES Program.** In B. G. Guerney, Jr. **Relationship Enhancement: Skill-training Programs for Therapy, Problem Prevention, and Enrichment**, San Francisco: Jossey-Bass, 1977, s. 227-267.
- Gladding, Samuel T.: **Aile Terapisi**, “Tarihi, Kuram ve Uygulamaları”, Çev. Ed. İ. Keklik ve İ. Yıldırım, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Yayınları: Ankara, 2012, s.201.
- Gladding, Samuel T.: **“Family Therapy: History and Practice”**, Pearson, 2014, s. 208.
- Glaser, Barney G.,
Anslem L. Strauss: **The Discovery of Grounded Theory, Strategies for Qualitative Research**, Chicago: Aldine, 1967, s. 61.
- Glasser, William,
Carleen Glasser: **Eight Lesson For A Happy Marriage**, Harper, New York, 2007, s. 101.
- Goldman, Rhonda N.,
Leslie S. Greenberg, "Integrating Love and Power in Emotion-Focused Couple Therapy." **European Psychotherapy**, 7/1, 2007, s. 117-135.
- Gordon, Lori Heyman,
Corlos Durana: **“The PAIRS Program”, Preventive Approaches in Couples Therapy**, 1999, s. 226.
- Gottman, John
Mordechai: **“A Theory of Marital Dissolution and Stability Journal of Family Psychology”, Journal of Family Psychology**, 7/1, 1993, s. 60.

- Gottman, John M., Nan Silver: "The Seven Principles for Making Marriage Work: A Practical Guide from the Country's Foremost Relationship Expert", New York, The Crown Publishing Group, 2011, s. 27.
- Gottman, John M.: "Marriage Clinic: A Scientifically Based Marital Therapy", **Norton Professional Books Hardcover**, s. 15.
- Gottman, John, Nana Silver: **Evliliği Sürdürmenin Yedi İlkesi**, İstanbul, Varlık Yayınları, 2017, s. 12.
- Greenberg, Les: **Duygu Odaklı Çift Terapisi**, Çev. Ed. T. Özakkaş. İstanbul, Psikoterapi Enstitüsü, 2012, s. 99.
- Greenberg, Leslie S., Lynne E. Angus: The Contributions of Emotion Processes to Narrative Change in Psychotherapy: a Dialectical Constructivist Approach, **The Handbook of Narrative and Psychotherapy: Practice, London, England, Theory, and Research**, Ed. by Lynne E. Angus and John McLeod, Kalifornia, Sage Publications, 2004, s. 331-349.
- Greenberg, Leslie S.: **Emotion-Focused Therapy: Theories of Psychotherapy Series**, Washington;DC, American Psychological Association, 2016.
- Grifith, W. Kim, Howard J. Markman, Galena H. Kline, and Scott M. Stanley: "Best Practice In Couple Relationship Education", **Journal of Marital and Family Therapy**, 29/3, 2003, s. 396.

- Güdek, Kemal: **Birey, Aile ve Sosyal Çalışma**, Nobel Tıp Kitabevi, 2013.
- Güleç, İsmail, Seda Çelik, Buket Demirhan: “Yaşam Boyu Öğrenme Nedir? Kavram ve Kapsamı üzerinde Bir Değerlendirme”, *Sakarya University Journal of Education*, 2012, 2/3, 34-48.
- Gülgör, Filiz, Hasan Said Tortop: “Evlilik Uyumu: Üstün Yetenekli Bireylere Bakış”, **Üstün Zekâlılar Eğitimi ve Yaratıcılık Dergisi**, 5/2, 2018, s. 48.
- Günindi, Yunus, Songül Yaşa Giren: “Aile Kavramının Değişim Süreci ve Okul Öncesi Dönemde Ailenin Önemi”, **Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi**, 31, 2011, s. 349-361.
- Güven, Naciye: “İmago Yaklaşımına Dayalı Grupla Psikolojik Danışma Uygulamasının Çiftlerin Evlilik Doyumuna ve Uyumuna Etkisi”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Sakarya, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2017, s. 13.
- Halat, Melahat Işınsu: “Yatırım Kuramı Bağlamında Evli Çiftlerde Uyum, Nedensel ve Sorumluluk Yüklemeleri ile Yalnızlık Arasındaki Bağlantılar”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 14-68.
- Halford, W. Kim a, Guy Bodenmann: “Effects of Relationship Education on Maintenance of Couple Relationship Satisfaction”, **Clinical Psychology Review**, 33, 2013, s. 520.

- Halford, W. Kim: "The Future of Couple Relationship Education: Some Suggestions on How it Can Make a Difference", *Family Relations*, 53, 2004, 5, s. 59-566.
- Hallaç, Saliha, Fatma Öz: "Aile Kavramına Kuramsal Bir Bakış", **Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar**, 6/2, 2014, s. 146.
- Hamamcı, Zeynep, Ahmet Buğa, Şenol Duran: "Üniversite Öğrencilerinin Evlilik Yaşantısı ile İlgili Bilgi Kaynaklarının ve Evlilik Öncesi Eğitim İhtiyaçlarının İncelenmesi", **Aile ve Toplum**, 7/26, 2011, s. 33-51.
- Hannah, Mo Theresa, Rita DeMaria: "Pairs Enrichment Program", *Encyclopedia of Couple and Family Therapy*, 2018, s. 1.
- Heale, R., Forbes D.: "Understanding Triangulation in Research", **Evidence-Based Nursing**, 16, 2013, s. 98.
- Hendrix, Harville, Hunt LaKelly Harville, Wade Luquet, Jon Carlson: "Using the Imago Dialogue to Deepen Couples Therapy." **The Journal of Individual Psychology**, 71/3, 2015, s. 253.
- Hendvari, Fahimeh Hosseinneshad: "Türkiye’de Aile Sosyal Politikası: Bir Değerlendirme Çalışması", (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 2019, s. 43.
- Hovardaoğlu, Selim: "Sosyal Mübadele: Evlilikle İlgili Değerlendirmelere Etkisi", **Türk Psikoloji Dergisi**, 1/36, 1996, s. 12-24.

- How The FOCCUS©
Pre-Marriage Inventory
Works: <https://www.foccusinc.com/foccus-inventory.aspx>,
(Çevrimiçi) 06.01.2021.
- İkizoğlu, Gülten: “Bilişsel Davranışçı Kuramda Çift Terapisi”,
Türkiye Bütüncül Psikoterapi Dergisi, 2/4, 2019,
s. 59-69.
- İmago Therapy: Imago Relationship Therapy (IRT),
<https://www.goodtherapy.org/learn-about-therapy/types/imago>, (Çevrimiçi) 06.01.2021.
- İşmen, Esra, Haluk
Yavuzer: “Evlilik Okulu Projesi”, **III. Uluslararası Aile ve
Evlilik Terapileri Kongresi sunumu**, İstanbul,
2005.
- İsmek : <https://www.ismekkurs.com/evlilik-oncesi-egitim/>
(Çevrimiçi) 15.08.2022
- Jakubowski, Scott F.,
Eric P. Milne, Heidi,
Brunner, Richard B.,
Miller: “A Review of Empirically Supported Marital
Enrichment Programs”, *Family Relations*, 53/5,
2004, s. 530.
- Kadem Evlilik ve Aile
Okulu Seminerleri
Düzenliyor: [https://www.ajansurfa.com/stk-haberleri/kadem-
seminer-duzenliyor-evlilik-ve-aile-okulu-
h54161.html](https://www.ajansurfa.com/stk-haberleri/kadem-seminer-duzenliyor-evlilik-ve-aile-okulu-h54161.html), (Çevrimiçi) 20.02.2021.
- Kalkan, Melek, Kurtman
Ersanlı: “Evlilik İlişisini Geliştirme Programının Evli
Çiftlerin Evlilik İlişkilerini Değerlendirmelerine
Etkisi”. **Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji
Dergisi**, 2003, 3/11, s. 219-226.

- Kalkan, Melek, Kurtman Ersanlı: “Bilişsel-Davranışçı Yaklaşım Dayalı Evlilik İlişkisini Geliştirme Programının Evli Bireylerin Evlilik Uyumuna Etkisi”, **Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri**, 8, 2008, s. 963-986.
- Kalkan, Melek, Sayanur Nevres Kaya: “Evlilik Öncesi İlişkileri Değerlendirme Ölçeğinin (EÖDÖ) Geliştirilmesi Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması, **Aile ve Toplum**, 3/11, 2007, s. 36.
- Kalkan, Melek, Zeynep Hamamcı, İlhan Yalçın: **Evlilik Öncesi Psikolojik Danışma**, Anı Yayıncılık. 2. Baskı, Ankara, 2015, s. 187-205.
- Kalkan, Melek, Zeynep Hamamcı, İlhan Yalçın: **Evlilik Öncesi Psikolojik Danışma**, Anı Yayıncılık. 2. Baskı, Ankara, 2015, s. 209.
- Kalkan, Melek: “Evlilik ilişkisini Gelistirme Programının, Evlilerin Evlilik Uyum Düzeyine Etkisi”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, 2002.
- Kaplan, Özlem: “Evlilik Öncesi Cinsel Sağlık/Üreme Sağlığı Eğitiminin Yeni Evli kadınların Bilgi Düzeyi ve Evlilik Uyumuna Etkisi”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kayseri: Erciyes Üniversitesi, 2018.
- Karaaziz, Meryem: “Yaşantısal Grup Psikoterapisinde Yalom Perspektifinden “Şimdi ve Burada” İlkesi Üzerine Bir Derleme”, KKTC, **Yakın Doğu Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü İnsan ve Sosyal Bilimler Dergisi**, 3/1, s. 417.

- Kelly, Adrian B., Frank D. Fincham, F.: “Preventing Marital Distress: What Does Research Offer?”, **Preventive Approaches in Couples Therapy**, Brunner/Mazel, Inc, Philadelphia, 1999, s. 363.
- Kır, İbrahim: “Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevleri”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, 10/36, 2011, s. 384.
- Koç İsmet, Melike Saraç: “Türkiye’de İlk Evlilik Yaşının ve Evliliğe İlişkin Pratiklerin Değişimi ve Boşanma ile İlişkisi”, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, **Türk Aile Yapısı Araştırması (TAYA)**, 2018, Ankara, s. 89.
- Koçak, Hüseyin, Ziya Köse: “Evlilik Öncesi Eğitimin Aile ve Toplum Mutluluğuna Katkıları”, **International Journal of Social Science**, 38/2, 2015, s. 74-81.
- Koyuncu, Ahmet Burak: “Evli Bireylerde Öznel Mutluluk ve İlişkisel Mutluluğun Evlilik Doyumuna Etkisi”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019, s. 31-40.
- Krysik, L. J., Finn J: **Etkili Uygulama için Sosyal Hizmet Araştırması**, Ankara, Nika Yayıncılık, 2015, s. 193
- Kublay, Deniz, Vesile Oktan: “Evlilik Uyumu: Değer Tercihleri ve Öznel Mutluluk Açısından İncelenmesi”, **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, 5/44, 2015, s. 25–35.

- Kurt, İdil Eren: “Evlilik Kalitesi Ölçeği’nin Türkçe’ye Uyarlanması”, **Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 27/2, 2018, s. 85.
- Kuyumcu, B: Üniversite Öğrencilerinin Duygusal Farkındalık Duyguları İfade Etme Benlik Kurgusu Ve Öznel İyi Oluş Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. **Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi**, 1/2 , 2011, s. 104-113.
- Larson, Jeffry H.,
Kenneth Newell, Glade
Topham, Nichols
Sheldon: “A Review of Three Comprehensive Premarital Assessment Questionnaires”, **Journal of Marital and Family Therapy**, 28/2, 2002, 233-239.
- Larson, Jeffry H.,
Thomas B.Holman,
David M. Klein, Dean
M. Busby, Robert F.
Stahmann, Diane
Peterson: “A Review of Comprehensive Questionnaires Used in Premarital Education and Counseling”, **Family Relations**, 44/3, 1995, s. 249.
- Les Parrott, Leslie
Parrott: “Preparing Couples for Marriage: the SYMBIS Model”, **Preventive Approaches in Couples Therapy**, Philadelphia, Brunner/Mazel, 1999, s. 237-241.
- Madison, James K.,
Lynda S. Madison: “A Review of Research-Based Interventions on Marriage Preparation”, **Springer Science +Business Media**, New York 31, 2013, s. 68.

- Malterud, K. "Qualitative Research: Standards, Challenges, and Guidelines", **The Lancet**, 358/9280, 2001, s. 483.
- Markman, Howard J., Frank J. Floyd, Scott M. Stanley, Ragnar D. Storaasli: "Prevention of Marital Distress: A Longitudinal Investigation", **Journal of Counseling and Clinical Psychology**, 56/2, 1988, s. 71-216.
- Marriage Inventories and Tests: <https://www.thespruce.com/most-widely-used-premarital-inventories-2303596>, (Çevrimiçi) 06.01.2021
- Martinson, Vjollca K., Thomas B. Holman, Jeffry H. Larson, Jeffrey B. Jackson: "The Relationship Between Coming to Terms With Family-of-Origin Difficulties and Adult Relationship Satisfaction", **The American Journal of Family Therapy**, 38, 2010, s. 210.
- Mathers, Nigel, Nick Fox, Amanda Hunn: "Using Interviews in a Research Project", 2002, p. 2.
- Mavera Akademi Aile Okulu Programı: <https://www.facebook.com/maveravakfi/posts/1344202232453795>, (Çevrimiçi) 20.02.2021.
- Mc Quail, Denis, Sven Windahl: **İletişim modelleri: Kitle İletişim Araçlarında**, İmge Kitabevi Yayınları, 2010, s. 201
- McGeorge, Christine, Thomes, Carlson. "Premarital Education: An Assessment of Programme Efficacy". **Contemporary Family Therapy**. March, 28/1, 2006, s. 171-181.

- Medya ve Aile Değerleri Çalıştayı Sonuç Bildirgesi <https://www.aile.gov.tr/haberler/medya-ve-aile-degerleri-calistayi-sonuc-bildirgesi/>, 2021, (Çevrimiçi) 25.04.2022.
- Mervegül, Macit: "20-45 Yaş Arası Görücü Usulü ve Flört Ederek Evlenen Kadınların Evlilik Uyumları İle Cinsel Doyumlarının İncelenmesi", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016, s. 10.
- Monarch, Natalie D., Scott G. Hartman, Sarah W. Whitton, Howard j. Markman: "The Role of Clinicians in The Prevention of Marital Distress and Divorce", **Clinical Handbook For Couple's Therapy**, New York: Guilford Press., 2002, s. 241.
- Mordecha, G. John, Gottman Julie Schwartz Gottman: "Gottman Method Couple Therapy", **Clinical Handbook of Couple Therapy**, 2008, s. 139-140.
- Murray, Christine. "The Relative Influence of Client Characteristics on The Process and Outcomes of Premarital Counseling: A Survey of Providers". **Contemporary Family Therapy**. December, 26/4, 2004, 57-61.
- Nasif, Neşe, Michael Minor: "Gifts and Irrational Preferences: An Exploration for Effects of Promotional Enticements on Financial Decision Making" **Advances in Consumer Research**, 39, 2011, s. 292-299.
- Nazlı, Serap: Psikoanalitik Aile Danışması Kuramı (Bowen). acikders.ankara.edu.tr (Çevrimiçi: 14.06.2020).

- Newport, Cal: **“Pürdikkat Odaklanma Becerisini Nasıl Yitirdik, Nasıl Geri Kazanabiliriz?”**, Metropolis Yayıncılık, 2017, s. 11.
- Nichols, Michael: **Aile Terapisi Kavramlar ve Yöntemler**, İstanbul, Kaknüs, 2013, s. 145.
- Nişancı, Zübeyir: Sosyodemografik Ve Sosyokültürel Farklılıkların Eşler Arası Çatışmaya Etkisi, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, **Türk Aile Yapısı Araştırması (TAYA)**, 2018, Ankara, s. 214.
- Olson, David H., Amy K. Olson: **“Prepare-Enrich Program: Version 2000”, Preventive Approaches in Couples Therapy**, Lillington (NC): Edwards Brothers; 1999, s. 5.
- Olson, David H.: **Building a Strong Marriage**, Minneapolis, MN: Life Innovations, 1996.
- Özabacı, Nilüfer, Zulal Erkan: **Aile Danışmanlığı Kuram ve Uygulamalara Genel Bir Bakış**, Ankara, Pegem Yayınları, 2014, s. 4.
- Özcan, Özlem, Gonca Gül Çelik: **“Bilişsel Davranışçı Terapi”, Türkiye Klinikleri J Child Psychiatry-Special Topics**, 2017, 3/2, s. 117.
- Özgen, Halil: **“Evli Kadınlarda Duygusal Zekâ ve Evlilik Uyumu İlişkisi Aile Danışmanlığı Merkezi Örneği”**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019, s. 29.

- Özgüven, İbrahim
Ethem: **Evlilik ve Aile Terapisi**, Ankara, PDREM Yayınları, 2000.
- Özgüven, İbrahim
Ethem: **Evlilik ve Aile terapisi**, Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık, 2014, s. 4.
- Özügurlu, Kurban: **Evlilik Raporu**, Altın Kitaplar Basımevi, 1996.
- Parrott, Les, Lesl, e
Parrott: "The Symbis Approach to Marriage Education", **Journal of Psychology and Theology**, 31/3, 2003, 208.
- Pehlivan, Kadriye: "Psikiyatrik Kadın Hastalarda Evlilik ve Ebeveyn Olma: Bir Gözden Geçirme", **Düşünen Adam Dergisi**, 19.3, 2006, s. 143–154.
- Pınar, Gül: "Üniversite Son Sınıf Öğrencilerinin Evliliğe Bakış Açısı", **Aile ve Toplum**, 10/4, 2008, s. 58.
- Pollak, Robert Shelly
Lundberg: 'The Evolving Role of Marriage : 1950-2010', **The Future of Children**, 25/2, 2015, s. 29–50.
- Rosenberg, Marc J.: E-Leraning: Strategies for Delivering Knowledge in the Digital Age, USA: McGraw Hill, 2000, s. 28
- Rusbult, Carly.E., John
M.Martz, Christopher
R.Agnew.: "The Investment Model Scale: Measuring Commitment Level, Satisfaction Level, Quality of Alternatives, and Investment Size", **Personal Relationships**, 5, 1998, s. 360.
- Sabatelli, R. M. : "Measurement Issues in Marital Research:A Review And Critique Of Contemporary Survey

Instruments”, **Journal of Marriage and the Family**, 50, 1988, s. 891-915.

- Sağlık Bakanlığı: Evlilik Öncesi Danışmanlık Rehberi, s. 1
- Sakarya, Emine: “Evli Bireylerin Evlilik Uyum, Yaşam Memnuniyeti ve Yaşam Bağlılıkları Arasındaki Yordayıcı İlişkiler”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018, s. 10.
- Sarı, İbrahim: **Türklerde Evlenme Gelenekleri**, İstanbul, Net Medya Yayıncılık, 2017, s. 95.
- Sarıcı, Musa: “Aile İçi Mutluluk İle Ortaokul Öğrencilerinin TEOG Sınavı Başarısı Arasındaki İlişki”. Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi). Liderlik Algı Düzeyi, **EYFOR 5. Eğitim Yönetimi Forumu Tam Metin Bildiri Kitabı**, 2016, s. 6.
- Sat, Yaşam Mert: “Topluluk İçi ve Topluluk Dışı Evlilik Yapan Bireylerin Evlilik Doyumu, Evlilik Uyumu ve Yaşam Doyumlarının İncelenmesi”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adana, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2020, s. 11-22.
- Satir, Virginia: Your Many Faces: The First Step To Being Loved, Nex York, Random House Inc., 2009.
- Satir, Virginia: **Temel Aile Terapisi**, Beyaz Yayınları, İstanbul,

2016, s. 85.

Saxton, Lloyd: **“The Nature of Marriage, The Individual, Marriage, and the Family”**, Wadsworth publishing company Belmont, California A Division of Wadsworth”, Marriage, 1982, s. 216.

Scuka, Robert F.: **“Relationship Enhancement Therapy: Healing Through Deep Empathy And Intimate Dialogue”**, New York, NY: Routledge. 2005, s. 13.

Silliman, Benjamin,
Scott M. Stanley,
William Coffin, Howard
J. Markman, Pamela L.
Jordan: **“Preventive Interventions For Couples, Family Psychology: Science-based Interventions**, Howard A. Liddle, Washington DC, American Psychological Association, 2002, s. 123–146.

Silliman, Benjamin,
Walter R. Schumm: **“Marriage Preparation Programs: A Literature Review, “ The Family Journal: counseling and therapy for couples and families , 8/2, 2000, s. 134-135.**

Söylemez, Sevilay
Şahin, Başak Işıl Alpar : **İş-Yaşam Dengesi Arayışında Japonya: İş, Aile ve Yaşam Alanlarına Dair Bir Değerlendirme, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 82, 2022, s.1.**

Spainer G.B. : **“Measuring Dyadic Adjustment: New Scales for Assessing Quality of Marriage and Similar Dyads”.** **Journal of Marriage and the Family**, 38, 1976, s. 15-28.

Stahmann, Robert: **“Premarital Counselling: a Focus for Family**

- Therapy”, **Journal of Family Therapy**, 163/22, 2000, s. 108.
- Stanley, S.M., Amato, P.R., Johnson, C.A. ve Markman, H.J.: Premarital education, marital quality and marital stability: findings from a large, random household survey, **Journal of Family Psychology**, 20/1, 2006, s. 117-126
- Stanley, Scott M, Susan, L. Blumberg, Howard J. Markman, “Helping Couples Fight for Their Marriages: The PREP Approach”, **Preventive Approaches in Couples Therapy**, 1999, s. 300.
- Stanley, Scott M.: Making the Case for Premarital Training, **Family Relations**, 50, 2001, s. 272-280.
- Steed, Colin: Web Based Training, Hampshire, U.K., Gower Publishing, 1999, s. 31.
- Süleymanov, Abulfez: ‘Çağdaş Türk Toplumlarında Aile ve Evlilik İlişkileri’, **Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi**, 5/17, 2009, s. 8.
- Sürerbiçer, Figen Sezen: “Yaşam Boyu Öğrenme Bilim Dalı Boşanmış Bireylerin Deneyimlerine Göre Evlilik Eğitimi Gereksinimi”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2008, s. 45-47.
- Şahin, Yahya: Evlilikte Empati ile Evlilik Doyumu ve Affetme Arasındaki İlişkide Evlilik Farkındalığının Rolü: Karma Bir Araştırma, (Yayımlanmamış Yüksek

Lisans Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi, 2020, s. 12.

Şen, Bülent: **Evlilik Öncesi Çift Eğitimi**, Ankara, Nobel Yayıncılık, 2015, s. 271.

Şen, Bülent: “Evlenmek Üzere Başvuruda Bulunan Bir Grup Nişanlı Çiftin Evlilik Ve Evlilik Öncesi Çift Eğitimine İlişkin Bilgi, Görüş ve Değerlendirmeleri”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009, s. 65-175.

Şener, Arzu, G. Terzioğlu: **“Ailede Eşler Arası Uyuma Etki Eden Faktörlerin Araştırılması”**, Ankara, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2002.

Şimşek, Hasan, Yıldırım Ali: **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2011.

Şirin, Hatice Deveci: “Aile Eğitim Programının Evli Kadınların Eş Tükenmişliği Düzeyine Etkisi”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Konya, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2013, s. 72.

Tanner, E. R.: “Change in Role Expectation And Value Consensus in Engaged Couples Resulting From The Interpersonal Game And Group Premarital Counseling”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi),

USA: Brigham Young Üniversitesi, 1969, s. 29.

Tarhan, Nevzat: **Evlilik Psikolojisi Öncesi ve Sonrasıyla Evlilik, İstanbul**, Timaş Yayınları, 2010, s. 76.

Tarhan, Nevzat: **Evlilik Psikolojisi, İstanbul**, Timaş Yayınları, 2012.

Tarhan, Nevzat: **Kadın Psikolojisi, İstanbul**, Timaş Yayınları, 2011, s. 20.

Tarhan, Nevzat: **Makul Çözüm Aile İçi İletişim Rehberi, İstanbul**, Timaş Yayınları, 2004, s. 22.

Tarhan, Nevzat: **Mutlu Evlilik Psikolojisi, İstanbul**, Timaş Yayınları, 2019, s. 73.

Taşçı, Faruk: **Sosyal Politika Ahlakı, İstanbul**, Kaknüs Yayınları, 2017, s. 251.

Tekin, Meral: Yetişkin Eğitiminde Katılma Ve İlgili Araştırmalar, Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES), Ankara, 22/2 ,1989, s. 549.

Tellioğlu, Pınar, Hacı Özdemir: “Kırsal Kesimde Yaşayan Evli Kadınların Aile İşlevlerinin Evlilik Uyumuna Etkisi”, **Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2018, s. 127-40.

- Temeloğlu, Esin: “Çiftlerden Birisi Eksen 1 Tanısı Almış Evli Bireylerin Evlilik Uyumlarının, Patolojiye Dair Atıfları, Kontrol Odakları ve Başetme Yolları Açısından İncelenmesi”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014.
- Terlemez, Murat: “Egzersiz ve Spor Alanında Dönüşümcü Liderlerin Motivasyona Etkileri”, **Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi**, 3/1, 2020, s. 64.
- Tessep Evlilik Okulu Projesini Hayata Geçiriyor: <https://ilkha.com/guncel/tessep-evlilik-okulu-projesini-hayata-geciriyor-94192>, (Çevrimiçi) 20.02.2021.
- Tezcan, Mahmut: İlkel Topumlarda Başlık Parası Geleneği. **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 9, 1976, s. 1.
- The Gottman Institute: <https://www.gottman.com/about/research/couples/>, (Çevrimiçi) 15.06.2020.
- Toprak, Didem, Gültekin, Hanifi Parlar: “Evlenme Biçimi Ve Evlenme Süresi Bağlamında Evlilik Öncesi Sürecin Kadınlardaki Evlilik Doyumuna Etkisi”, **Akademik Platform Eğitim ve Değişim Dergisi** , 2/1, s. 38–56.
- Tutarel, Şennur Kışlak, Fazlı Çabukça: "Empati ve Demografik Değişkenlerin Evlilik Uyumu ile İlişkisi", **Aile ve Toplum Dergisi**, 5/2, 2002, s. 7.
- Türk Dil Kurumu: <http://tdk.gov.tr/>, (Çevrimiçi) 19.02.2020.

Türkiye Aile Yapısı Araştırması:	https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Turkiye-Aile-Yapisi-Arastirmasi-2021-45813 , 2021, (Çevrimiçi) 25.04.2022.
Türkiye Diyanet Vakfından Evlilik Okulu:	https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/turkiye-diyamet-vakfindan-evlilik-okulu/1301082# , (Çevrimiçi) 20.02.2021.
Türkiye İstatistik Kurumu:	Türkiye İstatistik Kurumu, Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, 2019 Haber Bülteni Sayı: 33708, https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Bosanma-Istatistikleri-2019-33708 , (Çevrimiçi) 07.01.2021.
Türkiye İstatistik Kurumu:	http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30726 (Çevrimiçi) 19.02.2020.
Türkiye’de Sosyal Hizmet Uygulamaları:	https://cdnacikogretim.istanbul.edu.tr/auzefcontent/19_20_Guz/turkiyede_sosyal_hizmet_uygulamalari/5/index.html , (Çevrimiçi) 06.01.2021.
TV İzleme Araştırmaları Rapor Tabloları:	https://tiak.com.tr/tablolari (Çevrimiçi) 25.04.2022.
Uzel, Afife:	"Evlilik İlişkisi İçerisinde Çiftler Arasında Cinsel Doyumun, Evlilik Uyumu ve Benlik Saygısı Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015, 55, s. 6.

- Ünal, Özge, Serap Akgün: "Yakın İlişkilerde Mizah Tarzları , Evlilik Uyumu ve Evlilik Doyumu İlişkisi", **Nesne Psikoloji Dergisi**, 7/15, 2019, s. 184-200.
- Ünal, Süheyla: Sistemik Aile Terapilerinde Temel Kavramlar, Malatya, **Türkiye Klinikleri J Psychiatry-Special Topics**, 2013, 6/1, s. 36.
- Üsküdar Aile ve Evlilik Okulu Akademisi: <https://ruhsagligidernegi.org/uskudar-aile-ve-evlilik-okulu-akademisi-projesi/> (Çevrimiçi) 20.02.2021.
- Üstündağ, Alev: "Yapısal Aile Danışmanlığı ve Bir Olgu Örneği", **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi**, 14/33, 2014, s. 113-126.
- Wampler, Karen Smith Douglas H. Sprenkle: "The Minnesota Couple Communication Program: a Follow-Up Study", **Journal of Marriage & Family**, 42, 1980, s. 577-585.
- Williamson, Graham R.: "Illustrating Triangulation In Mixed-methods Nursing Research", **Nurs Res**, 12, 4, 2005, s. 8.
- Wilmoth, Joe: "A Survey of Marriage Preparation Provided by Assemblies of God Pastors in Oklohoma". **Journal of Sex and Marital Therapy**, 2007, 2/5, s. 24.
- Yalçın, İlhan: "İlişki Geliştirme Programının Üniversite Öğrencilerinin İlişki Doyum Düzeylerine Etkisi", (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010, s. 74-75.

- Yalçın, İlhan: “Evlilik Öncesi Çift Eğitimi Üzerine Bir Derleme Çalışması”, **Kriz Dergisi**, 2009, 17/3, s. 12-16.
- Yavuzer, Haluk: **Aile ilişkileri ve çocuk, Evlilik okulu**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2012, s. 164-172.
- Yavuzer, Haluk: **Evlilik Okulu**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2015, s. 55.
- Yazıcı, Betül, Cihad Demirli: “Evlilik Kararı Alan Bireylerin Evliliğe Yükledikleri Anlam İle Evlilik Öncesi İlişkilerin İncelenmesi”, **ASEAD**, 7/7, 2020, s. 297.
- Yıldırım, İbrahim: Eş Destek Ölçeğinin Geliştirilmesi, **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, 3/22, 2004, s. 19-25.
- Yıldırım, Şüheda: “Görücü Usulü Evlenen ve Flört Ederek Evlenen Çiftlerin Duygusal Farkındalık ve Duyguları İfade Etme Düzeylerini Evlilik Doyumuna Etkisi”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, İstanbul Beykent Üniversitesi, 2017, 13/16, s. 6.
- Yıldız, Reyhan: Evlilik Öncesi Eğitim ve Danışmanlık Hizmetlerine Genel Bakış, **Sosyal Hizmet Dergisi**, 2016, s. 69-71.
- Yıldız, Yelda: “Amerikan Güzeli’ Filminin Akılcı Duygusal Davranışçı Terapi ve Bilişsel Terapi’nin Bazı Kavram ve Görüşleri Açısından İncelenmesi”, **Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 2020, 16/1, s. 221.

- Yılmaz, Ayşen: “Eşler Arasındaki Uyum, Kuramsal Yaklaşımlar Ve Görgül Çalışmalar”, **Aile ve Toplum, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Dergisi**, 4/1, 2001, s. 50.
- Yılmaz, Tuğba: “Evlilik Öncesi İlişki Geliştirme Programının Çiftlerin İlişki Doyum Düzeylerine Etkisi” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Samsun, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009, s. 11-16.
- Yılmazçoban, A.Muhsin: **‘Evlilik Öncesi İlişki Sürecinde Görücü Usulü ve Flört’**, Ailede Sevgi Eğitimi, Ed. Süleyman Doğan, Selis Kitaplar, 2009, s. 123.
- Yılmazçoban, A. Muhsin: “Flört Ve Görücü Usulü Evliliklerde Psiko-Sosyal Özelliklerin Etkisi-Demirci Örneği”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Sakarya, Sakarya Üniversitesi, 2008, s. 36.
- Yoshida, Keitaro: “Evaluation of RELATE Using Rasch Analysis”, Master of Science, *Provo*, School of Family Life Brigham Young University BYU Scholars Archive, 2010, s. 6.
- Yöntem, Mustafa Kemal, Tahsin İlhan: “Boşanma Göstergeleri Ölçeğinin Geliştirilmesi”, **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi**, 18/ 41, 2018, s. 343.
- 2021 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı, Türkiye
2022 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı, Türkiye Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, <https://www.sbb.gov.tr/wp->

Cumhuriyeti	content/uploads/2020/11/2021_Yili_Cumhurbaska
Cumhurbaşkanlığı	nligi_Yillik_Programi.pdf,
Stateji ve Bütçe	(Çevrimiçi), 07.01.2021., s. 293
Başkanlığı:	
2022 Yılı	https://www.sbb.gov.tr/wp-
Cumhurbaşkanlığı Yıllık	content/uploads/2021/10/2022-Yili-
Programı, Türkiye	Cumhurbaskanligi-Yillik-Programi-26102021.pdf
Cumhuriyeti	(Çevrimiçi), 13.06.2022., s. 271
Cumhurbaşkanlığı	
Strateji ve Bütçe	
Başkanlığı:	
900 Bin Gence Evlilik	https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/900-bin-gence-
Öncesi Eğitim:	evlilik-oncesi-egitim/1299746,
	(Çevrimiçi), 05.01.2021.

ÖZ GEÇMİŞ

Büşra Ökten ilk ve orta öğrenimini Edirne’de Lise öğrenimini İstanbul Üsküdar Esat Paşa İmam Hatip’te tamamlamıştır. Lisans öğrenimini ise Sakarya Üniversitesi iktisat bölümünde tamamlamıştır. Yüksek lisans öğrenimini 2012-2016 yıllarına Karabük Üniversitesi ve Sakarya Üniversitesi ortak yüksek lisans programı olan Sosyoloji alanında “Sanal Tesettür Mağazalarının Sosyal Bir Olgu Olarak Tesettür Alışkanlıklarındaki Değişime Etkisi: İstanbul’da Üniversite Okuyan Kız Öğrenciler Örneği” adlı çalışmayla tamamlamıştır. 2018 yılında İstanbul Üniversitesi Çalışma Ekonomisi bölümünde doktora programına başlamıştır. 15 yıldır birçok STK’da gençlik araştırmaları ve gençlik faaliyetleri yapmaktadır. Evli ve 2 çocuk annesidir. İyi seviyede İngilizce orta seviyede Arapça bilmektedir. (ORCID:<https://orcid.org/0000-0002-7396-0622>)